

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Відземський університет прикладних наук (Латвія)

Університет «Aurel Vlaicu» в м. Арад (Румунія)

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Луцький національний технічний університет

Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 листопада 2025 р.

Полтава
2025

УДК 336.7 (06)

М.34

Редакційна колегія:

Степова О.В., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Онищенко С.В., д.е.н., професор, директор Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права; Єгоричева С.Б., д.е.н., професор; Птащенко Л.О., д.е.н., професор; Дмитренко А.В., д.е.н., доцент; Свистун Л.А., к.е.н., доцент; Маслій О.А., к.е.н., доцент; Худолій Ю.С., к.е.н., доцент; Глушко А.Д., к.е.н., доцент; Вовченко О.С., к.е.н., доцент.

М.34 Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 27 листопада 2025 р.). Івано-Франківськ: Видавництво «НАІР», 2025. 217 с.

ISBN 978-617-8768-15-7

У збірнику матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції представлено широкий спектр проблем і напрямів розвитку фінансового ринку України в умовах сучасних викликів. Наукові дослідження охоплюють теоретичні та практичні аспекти функціонування фінансового сектору, зокрема: вивчення світового досвіду та можливості його імплементації в Україні; забезпечення фінансової безпеки України; тенденції розвитку грошово-кредитного ринку та їх вплив на національну економіку; сучасні підходи до фінансового управління на підприємствах; проблеми узгодження національних стандартів обліку, аудиту й оподаткування з європейськими вимогами.

Участь у конференції взяли науковці та практики з Польщі, Литви, Латвії, Румунії, США, Естонії та різних міст України: Вінниці, Дніпра, Києва, Луцька, Львова, Миколаєва, Одеси, Черкас, Чернівців.

Призначений для фахівців фінансового ринку, працівників фінансової сфери, науковців, викладачів, слухачів та студентів.

Тези надано в авторській редакції. За виклад, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

УДК 336.7 (06)

ISBN 978-617-8768-15-7

© Національний університет
«Полтавська політехніка»
імені Юрія Кондратюка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

<i>Крупка Михайло Іванович, Підхомний Олег Михайлович, Ревак Ірина Олександрівна</i> ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ ПРОБЛЕМ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ	11
<i>Яценко Олександр Володимирович</i> МОДЕЛЬ ТОКЕНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ АКТИВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОСЕКТОРУ	13
<i>Nikolaieva Anzhela</i> THE ROLE OF CRYPTOCURRENCY IN THE NATIONAL FINANCIAL RESERVES FORMATION	15
<i>Горяча Олена Іванівна, Єрмошкіна Олена Вячеславівна</i> ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	16
<i>Стеценко Тетяна Володимирівна</i> ЗЕЛЕНІ ТА ІНФРАСТРУКТУРНІ ОБЛІГАЦІЇ: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	18
<i>Маслій Олександра Анатоліївна</i> ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0 НА СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ	19
<i>Жук Інна Іванівна</i> ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ І ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	21
<i>Дорош Валерія Володимирівна</i> ДІЯЛЬНІСТЬ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ	24
<i>Глушко Аліна Дмитрівна, Кузьменко Анастасія Віталіївна, Москалець Карина Василівна</i> ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	26
<i>Трегубова Євгенія Володимирівна</i> АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ГРОШОВИХ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	28
<i>Варнавська Анна Володимирівна</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	30
<i>Іванченко Софія Максимівна</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ	32

Штефан Наталія Миколаївна, Мірненко Анастасія Олександрівна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	33
Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ВАЛЮТНИХ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ	36
Березка Богдан Тарасович АНАЛІЗ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ	38
Волкова Неля Іванівна, Петров В'ячеслав Дмитрович КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР	40
Вовченко Оксана Сергіївна, Гасанова Афіна Фурман-кизи БАР'ЄРИ ТА СТИМУЛИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	42
Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ	44
Талах Валентин Іванович, Бондарук Владислав В'ячеславович ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ ЗА УМОВ ОБМЕЖЕНОЇ БАЗИ ДАНИХ	46

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Варналій Захарій Степанович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ	49
Buriak Alona TRANSFORMATION OF DIGITAL THREAT MONITORING SYSTEMS IN THE CONTEXT OF BUILDING A SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT OF UKRAINE DURING THE WAR AND POST-WAR PERIODS	52
Микитюк Оксана Петрівна ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК БАЗОВА ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТА ПОСТВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	54
Маслій Олександра Анатоліївна, Туз Валерія Юріївна МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	56
Черв'як Анна Володимирівна OSINT ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	58

Кудінова Аліна Олександрівна КІБЕРЗАХИСТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	60
Вітрик Ігор Віталійович ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	62
Гавловський Євгеній Олександрович СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ	64
Єрмак Галина Іванівна ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	66
Мирний Назар Володимирович ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	67
Смоквина Валерій Віталійович ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	70
Фірман Мирон Андрійович ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ	72
Орленко Ростислав Володимирович ФОРМУВАННЯ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	74
Циганенко Кирило Дмитрович ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДРАЙВЕР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	76
Ремболович Владислав Дмитрович ІНКЛЮЗИВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ПРОТИ ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	78
Чумак Олександр Сергійович МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ	80
Глушко Аліна Дмитрівна, Прийдан Анастасія Юрївна, Дектянікова Вікторія Антонівна СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	82
Вовченко Оксана Сергіївна, Біленко Марина Олександрівна РОЛЬ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	84
Медведєва Анна Олегівна, Марченко Влада Сергіївна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ	86

Чигринець Вікторія Віталіївна
КІБЕРБЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ 87

Коба Олена Вікторівна, Пишненко Єлизавета Володимирівна
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 89

Біленко Марина Олександрівна
СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 90

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Щербаков Володимир Костянтинович
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В
БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ 93

Вовченко Оксана Сергіївна, Горова Аліса Юріївна
ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ НБУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ КУРСУ
ГРИВНІ 95

Івасенко Олена Анатоліївна
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БРЕНДІВ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ: ВІД
ТРАДИЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ ДО ПЕРСОНАЛІЗОВАНИХ ФІНТЕХ-
КОМУНІКАЦІЙ 97

Оніщенко Сергій Вікторович
КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ 99

Скриль Віталія Вячеславівна, Скриль Іван Геннадійович
ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МОДЕЛІ БАНКІВСЬКОГО
СТРАХУВАННЯ 101

Худолій Юлія Сергіївна, Користова Вікторія Станіславівна
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ 103

Божинська Катерина Леонідівна
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ
СТАВКИ НБУ 105

Васюта Юлія Михайлівна, Ширай Каріна Олександрівна
УЧАСТЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ:
ФАКТОРИ ВПЛИВУ 106

**Вовченко Оксана Сергіївна, Шевченко Каріна Сергіївна,
Чубаренко Софія Володимирівна**
ПРІОРИТЕТИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ 108

<i>Десятерик Софія Станіславівна, Кочетова Анастасія Сергіївна</i> БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	110
<i>Дяденко Максим Олексійович</i> БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	113
<i>Золотоус Таміла Юріївна</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	115
<i>Худолій Юлія Сергіївна, Пилипенко Вікторія Сергіївна</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПАСИВІВ НБУ З МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ ФАКТОРАМИ	117
<i>Коломієць Дарія Сергіївна</i> ТЕНДЕНЦІЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА КОНКУРЕНТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У 2020–2024 РОКАХ	119
<i>Кочетова Анастасія Сергіївна, Десятерик Софія Станіславівна</i> КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДИНАМІКА, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	121
<i>Моряк Христина Віталіївна</i> БЮДЖЕТУВАННЯ У БАНКАХ У ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ: КЕЙСИ 2022– 2025 РОКІВ	123
<i>Оленич Валерія Павлівна</i> ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	125
<i>Писанець Марія Євгенівна</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІАТНИХ ГРОШЕЙ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ	127
<i>Приймак Анастасія Юріївна</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАХОВИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗНИЖЕННІ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ	130
<i>Сидоренко Софія Віталіївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ	132
<i>Токар Олександр Олександрович</i> СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	134
<i>Худолій Юлія Сергіївна, Нестеренко Сніжана Володимирівна</i> АНАЛІЗ ФІН-ТЕХ КОМПАНІЙ ТА ОЦІНКА ЇХ ВПЛИВУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	137

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

<i>Птащенко Ліана Олександрівна</i> КРІ ТА МЕТРИКИ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	140
---	-----

Вовченко Оксана Сергіївна, Гайдамашко Марія Сергіївна ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	142
Кубецька Ольга Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	144
Кушнарченко Наталія Петрівна, Геля Євгенія Костянтинівна АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ КОРПОРАЦІЇ GOOGLE У 2020– 2024 РР.: СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ	146
Свистун Людмила Анатоліївна, Пилипенко Вікторія Сергіївна, Нестеренко Сніжана Володимирівна ВИБІР ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ У ПРОЦЕСІ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	148
Штефан Наталія Миколаївна, Сезоненко Аліна Сергіївна УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	150
Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна МАЛИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	152
Васюта Юлія Михайлівна, Ширай Каріна Олександрівна МЕТОДИ САНАЦІЇ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА	154
Добропас Анастасія Володимирівна ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ BIG DATA АНАЛІТИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	156
Доценко Кіра Андріївна, Плешков Володимир Константинович ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	158
Казакова Даріна Олександрівна ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	160
Ковальов Володимир Володимирович УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	162
Свистун Людмила Анатоліївна, Березка Богдан Тарасович ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З НОРМАМИ ЄС ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	164
Коломієць Дарія Сергіївна МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ: УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	166

Користова Вікторія Станіславівна, Полоус Аліна Олександрівна ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КРИЗ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	168
Кісь Марина В'ячеславівна МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ	170
Свистун Людмила Анатоліївна, Біленька Ілона Віталіївна БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ФІНАНСОВІ ПРИЧИНИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА РОЛЬ САНАЦІЇ У ВІДНОВЛЕННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ	172
Сидоренко Софія Віталіївна ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ	175
Старостенко Оксана Миколаївна БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	177
 СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ 	
Dmytrenko Alla DIGITALISATION OF ACCOUNTING, AUDITING AND TAXATION AS AN INTEGRAL PART OF THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY IN UKRAINE	179
Koba Olena, Khripko Viktoriya WEB-SITE AND DIGITAL INFRASTRUCTURE ACCOUNTING IN E- COMMERCE	181
Усаценка Ольга Вікторівна МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	183
Волкова Валерія Валеріївна, Бачинський Антоній Олексійович ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ	185
Дмитренко Алла Василівна, Кравченко Олена Володимирівна, Тертичний Сергій Іванович ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПЕРСОНАЛОМ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ	188
Коба Олена Вікторівна, Воронкова Карина Миколаївна, Міхатіло Діана Юрївна ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ У БУДІВНИЦТВІ	190

Прокopcук Данило Олександрович, Юрчишена Людмила Вікторівна ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СФЕРИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ	191
Свистун Людмила Анатоліївна, Літвін Дарина Олександрівна ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	193
Фурманчук Оксана Сергіївна, Бенза Назар Валерійович ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УКРАЇНІ	196
Дмитренко Алла Василівна, Ладатко Настасія Юріївна УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	198
Коба Олена Вікторівна, Слинько Ярослава Володимирівна, Догадайло Вероніка Євгенівна ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ПОШКОДЖЕНИХ ОБ'ЄКТІВ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	199
Безлуцька Анастасія Сергіївна, Пелюшенко Анна Ігорівна ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИТРАТ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	201
Дмитренко Алла Василівна, Ладатко Карина Юріївна ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ	202
Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Каріна Олегівна ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	204
Коба Олена Вікторівна, Янко Анна Олегівна, Коршак Єлизавета Віталіївна ОБЛІК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЕКСПОРТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	205
Копайгора Ілона Сергіївна ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	206
Дмитренко Алла Василівна, Храмцов Андрій Сергійович УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ МАЙНА	208
Подоляк Яна Ігорівна ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	210
Коба Олена Вікторівна, Грушко Мілана Максимівна БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ	212
Слинько Ярослава Володимирівна, Догадайло Вероніка Євгенівна ОБЛІК ЗАПАСІВ У БУДІВНИЦТВІ	214
Янко Анна Олегівна, Коршак Єлизавета Віталіївна ОБЛІК ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	215

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

УДК 336.76

Крупка Михайло Іванович,

*доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)*

Підхомний Олег Михайлович,

*доктор економічних наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)*

Ревак Ірина Олександрівна,

*доктор економічних наук, професор
Львівський державний університет внутрішніх справ (Україна)*

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ ПРОБЛЕМ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Актуальність проблематики оцінки інвестиційного потенціалу та регуляторних проблем ринку віртуальних активів зумовлена швидкою еволюцією цифрової економіки, зростанням ролі токенизованих активів у глобальних фінансових потоках та необхідністю забезпечення балансу між інноваційністю і фінансовою безпекою. Ринок віртуальних активів демонструє високий інвестиційний потенціал завдяки масштабованості технологій блокчейну, розвитку фінтех-рішень та формуванню нових механізмів залучення капіталу. Водночас відсутність усталених регуляторних стандартів, регуляторна асиметрія між національними правовими системами, ризики відмивання коштів, кіберзагроз і маніпуляцій на ринку створюють значні бар'єри для його сталого розвитку.

У цих умовах оцінка інвестиційного потенціалу ринку віртуальних активів повинна поєднувати аналіз технологічних трендів, фінансових ризиків і регуляторних обмежень, що є критично важливим для формування ефективної державної політики, розвитку інноваційних бізнес-моделей та інтеграції цифрових активів у легальний фінансовий сектор. Саме тому наукове дослідження вказаної проблематики набуває особливої значущості на тлі трансформації глобального фінансового ринку та модернізації регуляторних підходів.

До ключових факторів та проявів інвестиційного потенціалу можемо віднести:

Високий потенціал зростання, зумовлений розвитком блокчейн-технологій та інновацій у фінтех-секторі. Блокчейн-технології забезпечують масштабованість, прозорість і автоматизацію операцій, що формує основу для створення нових фінансових інструментів (DeFi-платформи, токенизовані активи, смарт-контракти).

Диверсифікаційний ефект для інвесторів. Віртуальні активи зазвичай демонструють низьку кореляцію з традиційними фінансовими ринками (хоча в періоди стресу кореляція зростає), що створює можливості для портфельної диверсифікації, зниження системного ризику та формування альтернативних джерел доходності.

Інституційна легітимація та поява професійних гравців. Зростання інтересу з боку інституційних інвесторів, інтеграція цифрових активів у банківську інфраструктуру та розвиток кастодіальних сервісів підвищують стабільність ринку і формують прогнозоване інвестиційне середовище.

Токенізація реальних активів як драйвер капіталізації. Перехід від спекулятивних криптовалют до токенизованих фінансових інструментів (цінні папери, нерухомість, інтелектуальна власність) суттєво розширює ринок, підвищує його ліквідність та робить більш привабливим для консервативних інвесторів.

Залежність інвестиційного потенціалу від регуляторного середовища. Наявність регуляторної асиметрії між юрисдикціями, відсутність єдиних стандартів AML/KYC, чіткої класифікації цифрових активів та іноді непослідовність державної політики стримують інвестиційну активність. У юрисдикціях із чітко визначеними регуляторними рамками (ЄС після запровадження MiCA, окремі штати США, Сінгапур, Японія) темпи реалізації ринкового потенціалу є суттєво вищими.

Ризики системного характеру. За відсутності ефективних інституційних механізмів захисту кіберзагрози, недоліки безпеки смарт-контрактів, непрозорість біржової інфраструктури та можливість маніпулювання ринком істотно зменшують інвестиційну привабливість ринку.

Водночас регуляторний ландшафт ринку віртуальних активів як в Україні, так і у світі залишається фрагментованим та недостатньо інституціоналізованим, що суттєво ускладнює його стабільний розвиток. Ключовими проблемами є відсутність уніфікованої класифікації цифрових активів, неоднозначність їх правового статусу та розбіжності між національними підходами до регулювання, ліцензування й нагляду. Регуляторна асиметрія, зокрема різні моделі, запроваджені США, ЄС, Сінгапуром чи Японією, створює бар'єри для функціонування глобальних сервісів та підвищує транзакційні витрати для учасників ринку. В Україні, попри ухвалення Закону «Про віртуальні активи», правова база залишається неповною через неврегульованість питань оподаткування, AML-вимог і механізмів ліцензування провайдерів послуг.

Додатковими викликами є недостатній рівень захисту прав інвесторів, слабка розвиненість механізмів нагляду за біржовою та кастодіальною інфраструктурою, а також високі ризики кіберінцидентів і ринкових маніпуляцій. Нерівномірна імплементація міжнародних стандартів FATF, відсутність усталених правил щодо стейблкоїнів і токенизації реальних активів, а також складнощі у правозастосуванні, пов'язані з транскордонним характером транзакцій, посилюють регуляторну невизначеність. Сукупність цих факторів формує системні бар'єри для інституційного розвитку ринку та обмежує його інвестиційний потенціал, що зумовлює потребу у гармонізації регуляторних підходів та посиленні інституційної спроможності державних органів.

Активізація ринку віртуальних активів потребує комплексних заходів, спрямованих на формування прозорого та передбачуваного регуляторного середовища, посилення інституційної спроможності та стимулювання інновацій. Насамперед доцільним є впровадження узгодженої системи класифікації цифрових активів, удосконалення механізмів ліцензування та регуляторного нагляду, а також гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема MiCA та рекомендаціями FATF. Важливим напрямом є розвиток ринкової інфраструктури – біржових майданчиків, кастодіальних сервісів, провайдерів токенизації – із забезпеченням чітких вимог до кібербезпеки та прозорості. Створення сприятливих умов для інституційних інвесторів, податкове стимулювання інновацій та підтримка проєктів у сфері блокчейн-технологій здатні суттєво підвищити рівень довіри та ліквідність ринку.

У площині наукових і прикладних досліджень перспективними є напрями, пов'язані з оцінюванням інвестиційного потенціалу та ризиків цифрових активів, моделюванням впливу регуляторних рішень на динаміку ринку та вивченням практик токенизації матеріальних і фінансових активів. Важливими також залишаються дослідження ефективності механізмів AML/CFT у контексті децентралізованих фінансів, розроблення моделей управління кіберризиками, прогнозування поведінки інвесторів у

середовищі підвищеної волатильності та оцінка соціально-економічних наслідків інтеграції цифрових активів у національні фінансові системи. Такий науковий дискурс створює основу для обґрунтованої державної політики та формування інноваційних бізнес-моделей, що здатні забезпечити сталий розвиток ринку віртуальних активів.

УДК 336.763:004.946 (477)

Яценко Олександр Володимирович,

доктор економічних наук, професор

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)

МОДЕЛЬ ТОКЕНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ АКТИВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОСЕКТОРУ

Сучасний агропродовольчий комплекс України, незважаючи на його стратегічне значення, стикається з системною проблемою структурної недостатності довгострокових інвестиційних ресурсів. Традиційні інструменти фінансування (банківське кредитування, фондовий ринок) демонструють недостатню ефективність через високу вартість капіталу, обмежену застаєвну спроможність та високі транзакційні витрати, пов'язані з оцінкою ризиків. Це формує «інвестиційну пастку», яка обмежує потенціал інноваційного розвитку та модернізації галузі.

Питання токенизації та обігу віртуальних активів лише формуються у вітчизняному науковому дискурсі. Фундаментальні дослідження в цій галузі представлені низкою праць [1-5]. Однак залишається поза увагою дослідження потенціалу токенизації для фінансування суб'єктів господарювання, особливо у контексті токенизації агропродовольчих активів. Також залишається поза науковим фокусом специфіка та доцільність токенизації агроактивів в умовах недосконалого фондового ринку України та в період воєнного стану.

З метою підвищення ефективності управління цифровими активами обґрунтовано модель токенизації, що передбачає системне врахування технологічних, економічних та правових аспектів її функціонування та має наступні особливості [1-5]:

1. Головним бар'єром інвестування в АПК є не відсутність капіталу, а неспроможність існуючих фінансових інституцій трансформувати низьколіквідні активи у стандартизовані та ліквідні інструменти. Це породжує інформаційну асиметрію та високі премії за ризик.

2. Токенизація є не просто технологією, а новим інституційним механізмом, що зменшує транзакційні витрати шляхом:

- цифровізації прав власності (створення цифрового «віддзеркалення» активу);
- стандартизації та програмованості умов інвестування (смарт-контракти);
- забезпечення криптографічної верифікації історії активу та операцій з ним.

3. Модель генерує нові класи інвестиційних інструментів, кожен з яких націлений на свій сегмент інвесторів:

- токени, забезпечені майбутнім урожаєм (Commodity-Backed Security Tokens): Інструмент для товарних фінансистів та стратегічних інвесторів;
- токени дохідності (Asset Revenue Share Tokens): аналог пайових фондів (REIT) для інфраструктурних активів АПК, що забезпечує пасивний дохід;
- токени «зелених» активів (Green & Sustainability Tokens): інструмент для категорії ESG-інвестування, що забезпечує цільове фінансування сталих практик.

4. Прогнозований обсяг залучення до \$500 млн ґрунтується на:

- аналізі частки АПК у ВВП України та його потреби в інвестиціях;

- розрахунку потенційної вартості активів, що підлягають токенизації (частина зернового ринку, орендний потік земель, потужності для зберігання);
- моделюванні апетиту глобальних інвесторів до нових альтернативних активів із закладеною премією за ризик розвитку ринку.

Загальносвітовий тренд токенизації реальних активів (RWA) набирає обертів, охоплюючи такі різноманітні сфери, як фінанси, нерухомість, сільське господарство та мистецтво (табл. 1). Цей підхід відкриває нові можливості для інвестування та підвищує ліквідність активів, що раніше були важкодоступними для широкого кола інвесторів.

Таблиця 1

Токенизація у різних сферах діяльності

Сфера	Приклад	Коротка характеристика
Фінанси	Goldman Sachs & BNY Mellon	Токенизація фондів грошового ринку для інституційних інвесторів на платформі LiquidityDirect.
	JPMorgan	Успішно провів токенизацію золота.
	BlackRock	Працює з токенизацією державного боргу США.
Нерухомість	Дубай (ОАЕ)	Державна платформа «Purco Mint» для токенизації часток у нерухомості з офіційною реєстрацією прав.
	США (приклади платформ)	RealT, Lofty, Binaryx: токенизація житлових будинків та квартир, інвестори отримують частку від орендної плати.
Сільське господарство	Tether	Придбала 70% агрокомпанії Adescoagro, інтегруючи USDT у міжнародну торгівлю сировиною.
	Світові платформи	Smartlands, Landshare, AgriDex: токенизація сільгоспугідь, врожаю та доходів від оренди.
Мистецтво та інше	Картина Енді Уорхола	Токенизація та продаж третини прав на картину «14 маленьких електричних стільців».

В Україні ринок токенизації також починає розвиватися. Яскравим прикладом є агрохолдинг Agro Glory Time (AGTI), який випустив власний токен, забезпечений овочевою продукцією (помідорами, огірками, грибами), що дозволяє інвесторам долучатися до бізнесу. Проте, як зазначають експерти, розвиток напряду стримується через макроекономічну нестабільність та відсутність чіткої законодавчої бази.

Отже, токенизації агропродовольчих активів є науково-обґрунтованим інструментом подолання «інвестиційної пастки» шляхом фінансової інновації. Реалізація моделі дозволить створити новий, ліквідний сегмент фінансового ринку України, інтегрований у глобальний контекст. Досягнення цільового показника у \$500 млн інвестицій є цілком досяжним за умови створення сприятливого регуляторного середовища та розвитку необхідної технологічної інфраструктури.

Література

1. Карпич А. Ю. Токен в первинному розміщенні монет (ICO): теоретичні основи та місце на фінансовому та грошовому ринках. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. 2018. № 1. С. 59-63.

2. Новицький В. Я., Фица В. М. Становлення та розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів. *Інформація і право*. 2021. № 4 (39). С. 179-186.

3. Рябокін М.В., Котух С.В. Цифрова трансформація фінансування сільського господарства: RWA-токени як інструмент залучення капіталу. *Економіка України*. 2025. №9(766). С. 59-77. DOI:10.15407/economyukr.

4. Патачиц Н. О., Філатова-Білоус Н. Ю. Перспективи визначення правового режиму криптовалюти у вітчизняному цивільному законодавстві з урахуванням досвіду зарубіжних країн. *Forum Prava*. 2021. № 67 (2). С. 62-77.

5. Olateju O. Tokenization of Agricultural Assets: Strengthening Blockchain Security in Agri-finance and Investment Models Against Fraud and Cyber Risks. *Asian Research Journal of Agriculture*. 2025. №18(1). P. 193-215. DOI:10.9734/arja/2025/v18i1657.

*Nikolaieva Anzhela,
PhD in Economics, Associate Professor
Lutsk National Technical University (Ukraine)*

THE ROLE OF CRYPTOCURRENCY IN THE NATIONAL FINANCIAL RESERVES FORMATION

Against the backdrop of the digital transformation of financial systems, changes in the global economy, and the need for new mechanisms for storing and diversifying reserves, various countries are increasingly considering the possibility of forming national financial reserves in cryptocurrency. Traditionally, countries form their reserves in gold, foreign currency (US dollar, euro, SDR), and other highly liquid financial instruments. State crypto reserves are reserve assets held in the form of cryptocurrencies or tokenized digital assets. These can be Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), stablecoins (USDT, USDC), other digital currencies, tokenized government bonds or commercial paper, etc.

Including cryptocurrencies in strategic reserves can give states a number of advantages. In particular, it allows countries to diversify their currency reserves and thereby reduce their dependence on fiat currencies and central banks of large countries. The blockchain technology on which cryptocurrencies are based ensures fast and transparent transactions and traceability of funds, which is important for government reporting. Central banks can use crypto reserves as a tool to support stability when launching a national digital currency (CBDC). In the face of external restrictions, such as the imposition of financial sanctions, sanctioned countries view cryptocurrency as a means of international settlement and as an alternative to SWIFT, since Bitcoin is not subject to control by individual countries and regulators.

Despite the relatively young age of digital assets, there are already examples of countries that have recognized all the advantages of using cryptocurrency as national reserves or are planning to use crypto reserves. One of the first countries was El Salvador, which recognized Bitcoin as an official means of payment in 2021. The Salvadoran government has created a Bitcoin reserve and regularly purchases BTC, while simultaneously developing the infrastructure for the use of cryptocurrencies [1]. Countries with large Bitcoin reserves, which were obtained not as part of an official investment strategy, but usually as a result of law enforcement actions or mining, include the United States, China, the United Kingdom, and Bhutan. The United Arab Emirates is actively integrating cryptocurrencies into its economy, creating favorable conditions for digital assets in the national treasury.

The formation of crypto reserves is a new technological solution for the economy, but it comes with a number of challenges. The main problems are the high volatility of cryptocurrencies, sharp falls in the exchange rates of major cryptocurrencies over a short period of time, which can affect the value of crypto reserves, insufficient legal framework, the use of cryptocurrencies in shadow schemes, geopolitical risks, cyber threats, transparency and storage of private keys, etc. Therefore, despite a number of problematic aspects, crypto reserves are becoming an instrument of economic sovereignty, innovative development, and protection of national interests. They are particularly relevant for countries that are actively introducing digital technologies into their economies and want to reduce their dependence on global financial centers.

References

1. Тибінь О.А. Цифрові активи у структурі міжнародних резервів: економічна доцільність і ризики. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-13>

*Горяча Олена Іванівна,
старший викладач*

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна)

Єрмошкіна Олена Вячеславівна,

доктор економічних наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У XXI столітті фінансові технології (FinTech) пройшли суттєву трансформацію завдяки стрімкому розвитку штучного інтелекту (ШІ). Застосування алгоритмів машинного навчання, глибинних нейронних мереж, великих мовних моделей, генеративного ШІ створює нові можливості для автоматизації, підвищення точності аналітики, виявлення шахрайства, персоналізації фінансових продуктів та покращення клієнтського досвіду. Однак, разом із можливостями виникають і значні ризики, пов'язані з упередженням моделей, нестачею прозорості, кібербезпекою. Для України, що прагне інтеграції у світову фінансову екосистему та сталого розвитку FinTech-сектору, аналіз цих процесів є актуальним питанням для дослідження.

Останнім часом багато науковців звертаються до проблем дослідження тенденцій розвитку FinTech в аспекті впливу ШІ. У фокусі уваги авторів використання алгоритмів ШІ для прогнозування фінансових результатів, маркетингу, цін на акції та інших фінансових інструментів [1], вирішення задач кількісних фінансів, включаючи прогнозування, управління ризиками, портфельну теорію [2]. Суттєву увагу даній проблемі приділяють і міжнародні фінансові інституції. У звіті МВФ досліджуються питання використання генеративного ШІ у фінансових установах та можливі ризики, зокрема проблеми, пов'язані з упередженням рішень, «галюцинації», аспекти конфіденційності, захисту даних [3]. Вітчизняні вчені також не оминають своєю увагою проблематику взаємодії FinTech та ШІ, висвітлюючи виклики та стратегічні тренди українського фінансового сектору [4], вплив війни та економічної нестабільності на розвиток FinTech в Україні, в тому числі технологічні аспекти ШІ та інфраструктурної підтримки [4]. Однак, на сьогодні поки що питань більше ніж відповідей, оскільки прискорений розвиток ШІ може створювати непередбачуваний розвиток подій та формувати непередбачувані та високоризиковані наслідки, що можуть стати викликом не тільки для глобальної фінансової системи, а і для всього людства.

Метою даного дослідження є узагальнення сучасного стану розвитку FinTech під впливом ШІ, виявлення ключових напрямів та ризиків, а також формування рекомендації щодо використання ШІ у FinTech-сфері так, щоби забезпечити баланс між інноваціями, безпекою і регуляторною відповідальністю.

Використання ШІ дозволяє автоматизувати банківські та фінансові операції, зокрема алгоритмічний кредитний скоринг, автоматизоване виявлення шахрайства, поведінкову аналітику, динамічну оцінку ризиків, алгоритмічний трейдинг, дає можливість працювати з великими обсягами даних, використовувати часові ряди, мультимірні кореляції, тексти й мовні ресурси для аналізу фінансових документів, чат-ботів, оцінювати волатильності та оцінок [5]. Такі можливості дозволяють досягти принципово нової якості надання фінансових послуг, виконання фінансових операцій, а, відповідно, і нового рівня прибутку фінансових установ та компаній FinTech.

Однак, при цьому моделі можуть мати систематичні помилки, якщо навчальні дані односторонні або некоректно відображають реальність; важко пояснити рішення глибоких моделей чи LLM [3]. Існує також ризик опортуністичної поведінки учасників фінансового ринку: кібератаки, зловмисні втручання, маніпуляції. Все це посилюється, коли фінансові рішення залежать від ШІ-систем [6]. Відповідно, питання законодавчого захисту учасників фінансового ринку потребує регуляторної визначеності, яка на сьогоднішній день є доволі слабкою і потребує подальшого удосконалення та розвитку через наближення до вимог GDPR, прозорості та audit моделей [3].

В Україні FinTech-сектор демонструє зростання попиту на рішення з ШІ та машинного навчання. Водночас війна та економічна нестабільність створюють додаткові ризики через порушення інфраструктури, які часом набувають критичних масштабів, слабкість інформаційної безпеки та цілеспрямованість дій ворога щодо нанесення шкоди в тому числі в аспекті діяльності кіберсистем, захисту даних, нестійкість до зовнішніх шоків. Відповідно, є нагальна потреба створення регуляції, які враховують ці особливості, однак не обмежують підприємницьку ініціативу, креативність та інноваційність FinTech бізнесів.

Таким чином, розвиток ШІ значно розширює функціональність фінансових технологій, зокрема через автоматизацію, покращення аналітики і підвищення ефективності фінансових операцій. Проте суттєві ризики упередження моделей, непрозорість алгоритмів, загрози з боку кібербезпеки, а також нерегульованість законодавства певним чином стримують цей розвиток. Для України важливо виробити національну стратегію щодо інтеграції ШІ в FinTech, яка б містила розвиток стандартів даних і прозорості, регуляторні рамки, підтримку інфраструктури, освіту фахівців.

Література

1. Gao, H., Kou, G., Liang, H. et al. Machine learning in business and finance: a literature review and research opportunities. *Financial Innovation*. 2024. Vol. 10. P.86. <https://doi.org/10.1186/s40854-024-00629-z>.
2. Sahu, S.K., Mokhade, A., Bokde, N.D. An Overview of Machine Learning, Deep Learning, and Reinforcement Learning-Based Techniques in Quantitative Finance: Recent Progress and Challenges. *Applied Sciences*. 2023. Vol. 13. P.1956. <https://doi.org/10.3390/app13031956>.
3. Generative Artificial Intelligence in Finance: Risk Considerations. IMF Fintech Notes, Issue 006, 2023. <https://doi.org/10.5089/9798400251092.063>.
4. Tesliuk S., Mykhalchuk B. Impact of transformation trends and strategic challenges in the field of FinTech innovations on the financial sector of Ukraine. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2024. Vol. 35 (Jan. 2024), 61–67. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-61-67>.
5. Urikova O., Mysko Y., Karyu O. FinTech Industry of Ukraine: Prospects and Challenges. *Lviv Polytechnic National University*. 2025. Vol. 9. N. 1. 96-111. <https://doi.org/10.23939/semi2025.01.096>.
6. Kovacevic A., Radenkovic S. D., Nikolic D. Artificial intelligence and cybersecurity in banking sector: opportunities and risks. arXiv, 2024 <https://doi.org/10.48550/arXiv.2412.04495>.

ЗЕЛЕНІ ТА ІНФРАСТРУКТУРНІ ОБЛІГАЦІЇ: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Відновлення країни – трудомісткий, довготривалий процес, який потребує концентрації фінансових ресурсів за принципом багатоканальності. За попередніми даними Швидкої оцінки збитків і потреб (Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA4), в найближче десятиріччя для відновлення України необхідно буде залучити 524 млрд дол. [1]. Хочеться окремо виділити, що в секторальному розрізі значні потреби у фінансуванні припадають на транспорт (близько 78 млрд дол. або 15 % від загальної потреби), енергетичний комплекс (близько 68 млрд дол. або 13 % від загальної потреби), сільське господарство (близько 56 млрд дол. або 11 % від загальної потреби), водопостачання та водовідведення (11,3 млрд дол.) та ін. [1].

Враховуючи галузеві потреби, необхідність залучення приватного сектору до фінансування відновлення, важливість врахування Цілей сталого розвитку на усіх етапах прийняття та реалізації плану відбудови України, значний потенціал мають зелені та інфраструктурні облигації, які попри нормативно-правове закріплення так і не демонструються затребуваності з боку учасників фондового ринку України.

На міжнародному фондовому ринку сегмент зелених, соціальних та сталих облигацій (GSS) демонстрував вражаючі темпи росту: за період 2018-2024 рр. обсяги випуску таких облигацій зросли з обсягу 171,2 млрд дол. до 1,05 трлн дол. США, тобто більше ніж у 6 разів [2]. Що демонструє затребуваність даних фінансових активів з боку емітентів та інвесторів.

Спираючись на структуру емісії та торгів на фондовому ринку України, найочевиднішим емітентом зелених та інфраструктурних облигацій буде держава. При чому розміщення облигації необхідно реалізовувати як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку. Успішне розміщення таких видів облигацій може відбутися й у органів місцевого самоврядування: територіальне розташування об'єктів відновлення може спонукати мешканців територіальної громади стати активними інвесторами. Масштаб реалізуємих благодійних зборів в Україні може слугувати непрямим свідченням спроможності фізичних та юридичних осіб точково фінансувати територіальні проєкти.

Успішність застосування зелених та інфраструктурних облигацій для відновлення України також залежить від інституційної забезпеченості процесу, подолання інституційних та ринкових бар'єрів, які є притаманними не тільки Україні, але й іншим країнам, що розвиваються.

Література

1. European Union; Nations, United; Ukraine, Government of; World Bank. Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 - December 2024 (English). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022>.
2. Sustainable Debt Global State of the Market 2024. Climate Bonds Initiative, May 2025. URL: https://www.climatebonds.net/files/documents/publications/Climate-Bonds_Sustainable_Debt_2024_Global-State-of-the-Market_24-Sep-2025.pdf.

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0 НА СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ

Технологічні зміни та цифрова трансформація соціально-економічних відносин в умовах Індустрії 4.0 докорінно змінюють усталені бізнес-моделі та формують принципово нові управлінські підходи на страховому ринку [1]. Розвиток InsurTech завдяки впровадженню технологічних інновацій у страхову діяльність, а також функціонуванню стартапів, які співпрацюють або конкурують зі страховими компаніями, використовуючи свій технічний досвід, сприяє вдосконаленню традиційних моделей надання страхових послуг, підвищенню операційної ефективності страховиків та забезпечує якісну трансформацію страхового ринку в цілому [2].

За даними Gallagher Re [3] з початку фіксації даних у 2012 році обсяг інвестицій у сферу InsurTech у світі у другому кварталі 2025 року кумулятивно досягнув позначки 60,8 млрд доларів США (рис. 1). Така тенденція до зростання обсягу інвестицій у впровадження технологічних інновацій на страховому ринку з розвитком Індустрії 4.0 відображає тривалий інституційний попит на технологічні рішення в страховому секторі та підтверджує здатність компаній InsurTech акумулювати значні фінансові ресурси для стратегічного розвитку й масштабування діяльності.

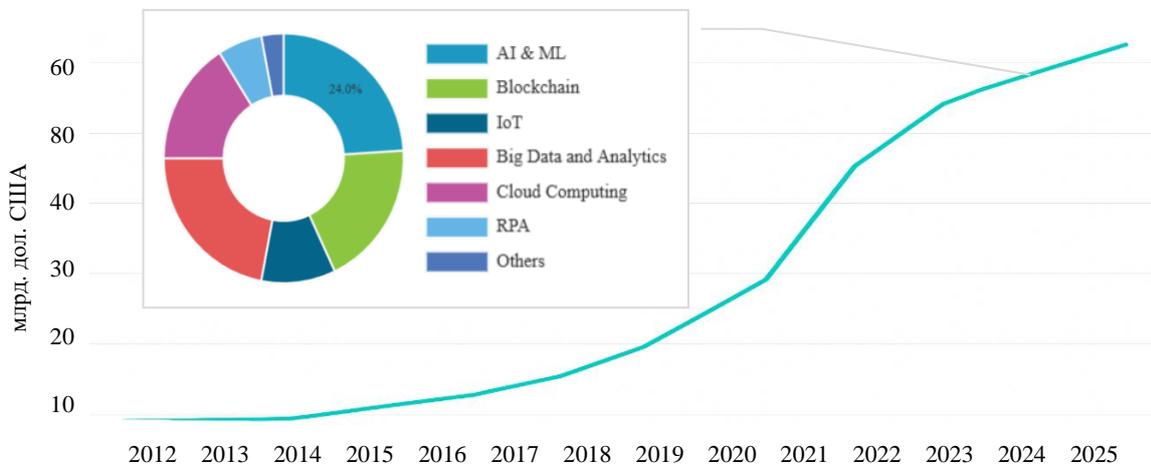

Рис. 1. Обсяг світових інвестицій в InsurTech (кумулятивно), у тому числі в розрізі технологій станом на 2024 рік

Джерело: Gallagher Re [3].

Драйвером страхового ринку в умовах сьогодення є впровадженні штучного інтелекту (ШІ), Інтернету речей, хмарних обчислень та аналітики великих даних, застосування яких змінює методологію андеррайтингу, адже дозволяє значно підвищити точність оцінювання й прогнозування страхових ризиків, уможливорює персоналізацію страхових продуктів та сприяє оптимізації операційних витрат страхових компаній.

Разом із цим цифрова трансформація, що характерна для Індустрії 4.0, формує потребу у створенні спеціалізованих страхових продуктів внаслідок появи нових технологічних ризиків, пов'язаних із кібератаками, збоями алгоритмів, вразливостями IoT-систем чи дефектами автоматизованого обладнання [4], що стимулює розвиток нових сегментів страхового ринку.

Попри глобальні тренди прискореного розвитку технологічних інновацій у страховій діяльності, упровадження рішень Індустрії 4.0 на українському страховому ринку наштовхується на специфічні бар'єри воєнного стану. Попри це страховий ринок в Україні зберігає тенденцію до зростання [6], про що свідчить збільшення кількості укладених договорів страхування та обсягу зібраних валових страхових премій на 18,5 % у 2023 році та на 13,3% у 2024 році, що перевищує рівень інфляції в цей період (рис. 2). Однак ці темпи істотно нижчі за світові через підвищену ризиковість й невизначеність господарської діяльності.

Рис. 2. Динаміка основних показників розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану

Джерело: побудовано автором за даними НБУ [5].

Проведене дослідження підтверджує поступову адаптацію страхового ринку України до умов підвищеної невизначеності, тому для подальшого його розвитку потрібно стимулювати технологічні стартапи у страховій сфері разом із створенням екосистеми Індустрії 4.0, яка буде здатна їх підтримувати [6]. Таке середовище має поєднувати доступ до інноваційної інфраструктури, механізми державної підтримки та партнерські моделі взаємодії між страховими компаніями, ІТ-сектором і науковими установами. Розвиток Індустрії 4.0 детермінує глибоку структурну трансформацію страхового ринку й потребує комплексних рішень, спрямованих на зміцнення інноваційної спроможності страхових компаній, підвищення кіберстійкості та активізацію інвестицій у технологічні розробки.

Література

1. Волосович С., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 5 (121). С. 124–137. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2018\(121\)10](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2018(121)10).
2. Braun A., Jia R. InsurTech: Digital technologies in insurance. *Geneva Pap Risk Insur Issues Pract.* 2025. Vol. 50. P. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41288-024-00344-x>
3. Global InsurTech Report for Q3 2025. *Gallagher Re.* URL: <https://www.ajg.com/gallagherre/-/media/files/gallagher/gallagherre/news-and-insights/2025/november/global-insurtech-report-q3-2025.pdf>.
4. Kudinova A., Maslii O., Smokvina V., Tsyhanenko K. The impact of digitalization on the financial institutions' economic security in the face of growing cyber threats. *Financial and*

credit activity: problems of theory and practice. 2025. Volume 4 (63). P. 466–483. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4790>.

5. Показники діяльності страховиків. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies.zip.

6. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>.

7. Внукова Н.М. Світовий тренд прискорення стартапами інноваційних змін в Індустрії 4.0. *Право та інновації*. 2022. №3. С.17–22. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/857/656>.

УДК 336.74:336.143

Жук Інна Іванівна,

*кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і фінансів
ПВНЗ «Буковинський університет» (Україна)*

ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ І ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасному глобалізованому світі міжнародні фінанси перетворилися на ключовий механізм перерозподілу капіталу, управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності.

Державна фінансова політика (бюджетна, боргова, податкова, інвестиційна) має бути адаптована до умов високої волатильності міжнародних фінансових потоків, що створює нові завдання для країн із перехідною економікою - зокрема, і України.

Для України, яка з 2022 року перебуває в умовах воєнної економіки, міжнародне фінансове співробітництво стало основним джерелом підтримки бюджету, фінансування відбудови та реформування системи публічних фінансів [1].

Державна фінансова політика України зазнала суттєвих трансформацій у 2022–2025 рр. Основний акцент перемістився з фіскальної консолідації на мобілізацію ресурсів та зміцнення фінансової стійкості.

Для України важливо розглядати не тільки класичні моделі державної фінансової політики, але й її трансформацію [2] у контексті військового стану, поствоєнного відновлення, значної залежності від зовнішнього фінансування та міжнародних інституцій.

Ключовими питаннями, що досліджуються є такі:

- як міжнародні фінанси впливають на державну фінансову політику (ДФП);
- які трансформації відбуваються у ДФП під впливом зовнішніх фінансових потоків;
- які власні результати дослідження автора щодо України;
- рекомендації для вдосконалення державної фінансової політики з урахуванням міжнародних фінансів.

У дослідженні використано методи системного аналізу, метод групувань, табличний метод, порівняльний аналіз. Також здійснена первинна обробка даних щодо державного боргу, зовнішніх фінансових потоків, бюджетного дефіциту України за період 2020-2024 років. Побудовано кореляційний аналіз між зовнішніми фінансовими вливаннями і показниками бюджетної стабільності (дефіцит/ВВП, державний борг/ВВП) та сформована структурна модель впливу міжнародних фінансів на ДФП із виділенням каналів впливу: зовнішнє запозичення → державний борг → фіскальна політика → макроефекти.

У період 2020-2024 рр. в Україні спостерігається значне збільшення частки зовнішнього фінансування державного бюджету (гранти, кредити міжнародних організацій)-це створює як можливості (покриття дефіциту, інфраструктурні проекти), так і ризики (залежність, валютний ризик, зростання боргу).

Кореляційний аналіз показав, що збільшення зовнішніх фінансових потоків має статистично значущий зв'язок зі зниженням дефіциту бюджету/ВВП ($r \approx -0.45$, $p < 0.05$) в короткостроковому горизонті, але в довгостроковій перспективі-збільшення державного боргу/ВВП ($r \approx +0.52$, $p < 0.05$). Таблиця 1 ілюструє динаміку ключових показників.

Таблиця 1

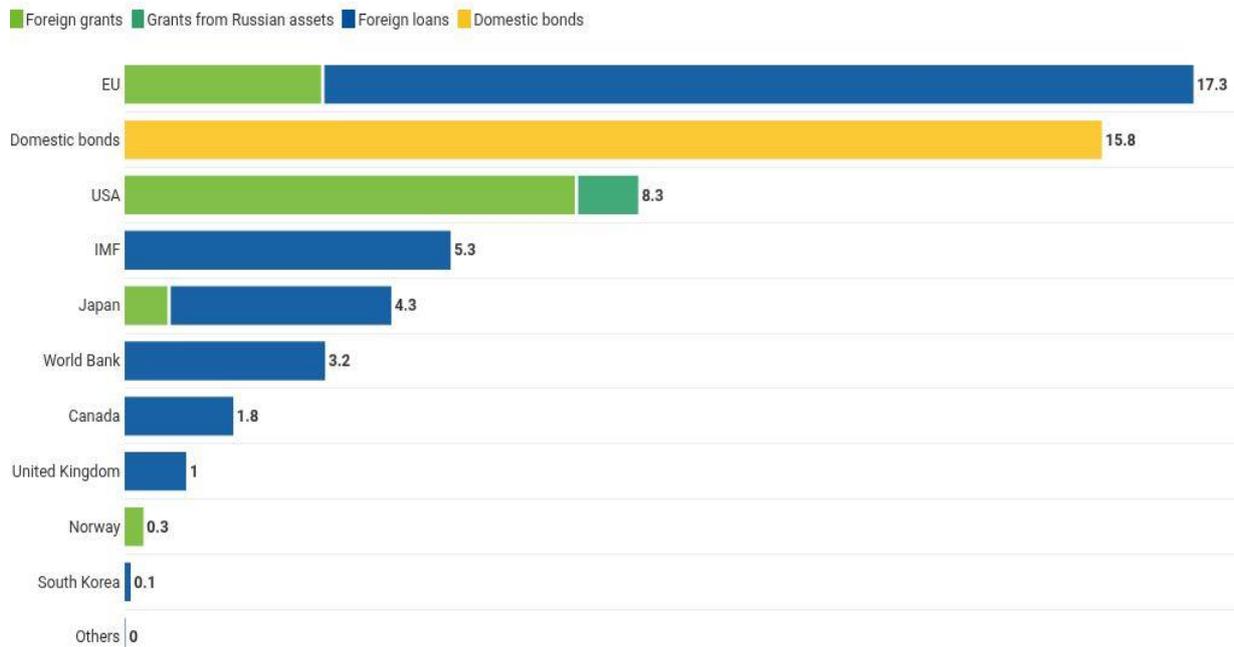
Рік	Зовнішнє фінансування (млрд USD)	Дефіцит бюджету/ВВП (%)	Держборг/ВВП (%)
2020	6.5	-5.8	50.2
2021	8.3	-4.9	54.7
2022	15.2	-9.1	68.1
2023	12.0	-7.3	72.5
2024	14.8	-8.4	78.0

Джерело: розроблено автором.

У свою чергу побудована графіка (Рис 1.) ілюструє тренд: зростання зовнішнього фінансування, що співпадає із періодами пікових дефіцитів, що свідчить про роль міжнародних фінансів як буфера.

\$41.6 bn of foreign financing disbursed in 2024

Additional state budget financing disbursed in 2024 as of December 31, \$ bn. Click on the legend to filter:

Source: Ministry of Finance, CES calculations • Others: \$11 million from Council of Europe Development Bank, \$3 million loan from Spain Supported by PrivatBank. [Open the chart in a new tab](#)

Рис. 1. Зовнішнє фінансування

Проведений аналіз показав, що державна фінансова політика України у 2023-2024 рр. проходить трансформацію: зростає роль міжнародних фінансових інституцій [4]. у формуванні умов запозичень, посилюється фокус на фіскальній прозорості.

Водночас, геополітичні ризики (санкції, залежність від донорів, фрагментація фінансових мереж) становлять додаткове середовище для ДФП.

Наприклад, аналіз свідчить, що «повернення геополітики» впливає на міжнародні фінанси через створення альтернативних фінансових потоків [4]. Залучення зовнішніх фінансів дає державі гнучкість покривати дефіцит в умовах кризових ситуацій, але лише за умови паралельного зростання інституційної спроможності державної фінансової політики. Державні органи мають активніше залучати міжнародні фінансові інституції як партнера, але з чітким графіком повернення боргів і контролю за ефективністю витрачання коштів (щоб не посилювати боргове навантаження). Геополітична нестабільність означає, що ДФП повинна включати «стратегічну фінансову стійкість»: диверсифікація джерел фінансування, моніторинг «фінансових мереж» і готовність до фрагментації глобальних фінансових потоків.

У найближчій перспективі необхідно розробити та впровадити Фінансовий план поствоєнного відновлення, який зв'яже зовнішнє фінансування з реальними проектами реконструкції і бюджетної стійкості.

Також посилити систему звітності та моніторингу застосування зовнішніх коштів, розробивши незалежний інститут аудиту з участю міжнародних партнерів. Ввести або зміцнити фіскальні правила (наприклад: обмеження рівня дефіциту, боргу) як частину ДФП, щоб уникнути неконтрольованого зростання боргу. Вдосконалити інституційне управління держборгом, створити прозору базу даних щодо зовнішніх фінансів, обслуговування боргу і строків повернення.

З врахуванням впливу міжнародних фінансів, державна політика повинна розвивати внутрішній ринок державних цінних паперів, щоб знижувати залежність від зовнішнього запозичення, а також врахувати геополітичний ризик у прогнозуванні фінансової політики: підготувати сценарії – базовий, негативний (з обмеженим зовнішнім фінансуванням) та оптимістичний.

У взаємодії між міжнародними фінансами і державною фінансовою політикою Україна має потенціал створити більш стійку фінансову систему, однак це вимагає системного підходу, інституційних змін і стратегічної проактивності. Залучення зовнішніх фінансів має бути не лише «латанням» бюджетних дірок, але і стимулом для модернізації державного фінансового управління.

Література

1. Rodina O., Daniv R. Ukraine's Interaction with International Monetary Financial Organizations. *The Actual Problems of Regional Economy Development*, 2024. DOI: 10.15330/apred.1.18.168-186.

2. IMF. Ukraine: 2025 Extended Fund Facility Review. Washington: IMF, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>.

3. Ljutyj I., Miedviedkova N. The modern paradigm of the financial policy of the State and the features of its implementation under the war on the territory of Ukraine. *Фінанси України*. 2023. №6. С. 61-74. URL: https://finukr.org.ua/?aid=4973&lang=en&page_id=774 finukr.org.ua.

4. Verdier P.H. International finance and the return of geopolitics. *American Journal of International Law*. 2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/international-finance-and-the-return-of-geopolitics/B961F1892D3B38DB65F9432A5E70B88E> [Cambridge University Press & Assessment](https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/international-finance-and-the-return-of-geopolitics/B961F1892D3B38DB65F9432A5E70B88E).

*Дорош Валерія Володимирівна,
студентка*

Науковий керівник: Єгоричева С. Б., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ

Саморегулівні організації (СРО) на фондовому ринку – це недержавні професійні об'єднання учасників ринку капіталу, які на добровільних засадах об'єднуються для розробки правил поведінки, стандартів діяльності, здійснення контролю за їх дотриманням та захисту прав своїх членів. Такі організації потрібні для підтримання стабільності та дисципліни на фондовому ринку. Вони доповнюють діяльність державного регулятора, беручи на себе функції контролю, стандартизації та професійного навчання учасників ринку. СРО сприяють підвищенню прозорості, запобігають порушенням і зловживанням, а також захищають права інвесторів. Завдяки таким організаціям ринок капіталу функціонує більш ефективно, а учасники отримують доступ до актуальних знань і кращих практик. Отже, СРО є важливим елементом системи регулювання і контролю, який підсилює довіру до фінансової системи країни.

Основними функціями саморегулівних організацій є:

- розроблення та затвердження обов'язкових для виконання членами СРО правил (стандартів) провадження відповідного виду професійної діяльності на ринках капіталу, крім правил, що прямо встановлені законом, та здійснення контролю за їх дотриманням членами організації;
- впровадження норм професійної етики в практичній діяльності учасників об'єднання;
- розроблення та затвердження методичних рекомендацій щодо провадження відповідного виду професійної діяльності на ринках капіталу;
- розроблення та здійснення заходів щодо захисту прав членів СРО;
- розроблення заходів, спрямованих на запобігання порушенням членами СРО норм законодавства та внутрішніх документів СРО, зокрема при припиненні ними своєї професійної діяльності;
- впровадження ефективних механізмів розв'язання спорів, пов'язаних з професійною діяльністю учасників об'єднання;
- здійснення моніторингу дотримання статуту та внутрішніх документів об'єднання його учасниками;
- застосування заходів дисциплінарного впливу до членів СРО у разі виявлення порушень статуту та внутрішніх документів [1].

Саморегулівні організації на фондовому ринку України почали створюватися у 1990-х роках у процесі його становлення. Визначені Міжнародною організацією комісій з цінних паперів базові принципи саморегулювання полягають у тому, що такі організації повинні знаходитись під контролем органу державного регулювання й дотримуватись всіх етичних норм та стандартів під час здійснення своїх функцій. Після 2015 року їх діяльність почала гармонізуватися із європейськими стандартами MiFID II та UCITS [2]. Нині СРО вважаються важливим інструментом саморегуляції та партнерами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) у розвитку ринків капіталу.

Станом на листопад 2025 року на українському фондовому ринку діють чотири саморегулівні організації (табл. 1). Усі вони охоплюють основні сегменти ринків

капіталу: торгівлю цінними паперами, управління активами та будівельні інвестиції. Зокрема, Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ) об'єднує компанії з управління активами інвестиційних і пенсійних фондів, сприяючи розвитку ринку спільного інвестування. Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів (ПАРД) представляє торговців цінними паперами та депозитарні установи, встановлює стандарти діяльності й контролює їх дотримання. Асоціація «Українські фондові торговці» (АУФТ) об'єднує брокерів і торговців цінними паперами, сприяючи розвитку біржової торгівлі та підвищенню професійного рівня учасників. Асоціація з управління фінансами та інвестиціями (АУФІ) координує діяльність компаній, які управляють фондами фінансування будівництва та операціями з нерухомістю.

Таблиця 1

Саморегулівні організації, що діють на фондовому ринку України
станом на листопад 2025 року

Найменування	Рік утворення	Кількість членів
Українська асоціація інвестиційного бізнесу	1995	271
Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів	1996	421
Асоціація «Українські фондові торговці»	2004	531
Асоціація з управління фінансами та інвестиціями	2020	37

Джерело: складено автором на основі [3] та інформації з сайтів організацій.

Основними проблемами у діяльності професійних об'єднань учасників ринку капіталу в Україні, на нашу думку, є конфлікт інтересів між окремими учасниками та регулятором, дублювання функцій із НКЦПФР, обмежене фінансування та недостатня матеріально-технічна база, а також низький рівень цифровізації процесів й комунікації між учасниками ринку. Додатково ситуацію ускладнює послаблення діяльності асоціацій під час воєнного стану, що зумовлено зниженням інвестиційної активності, зменшенням кількості діючих компаній на ринку, а також загальним падінням довіри інвесторів і скороченням обсягів операцій з цінними паперами.

Напрями вдосконалення діяльності професійних об'єднань учасників полягають у чіткому розмежуванні повноважень між державним регулюванням і саморегулівними організаціями для усунення дублювання функцій та підвищення ефективності контролю. Важливо забезпечити прозорість діяльності асоціацій через відкритість інформації щодо стандартів, звітності та результатів моніторингу. Розвиток цифрових інструментів контролю і моніторингу сприятиме автоматизації процесів, зменшенню бюрократії та підвищенню оперативності обміну даними. Значну увагу слід приділити посиленню взаємодії між асоціаціями, регулятором і учасниками ринку з метою координації дій та формування єдиної політики розвитку. Крім того, важливим напрямом є активна участь СРО у реформі пенсійної системи, зокрема, у сфері управління активами недержавних пенсійних фондів.

Література

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
2. Полюхович В. І. Роль саморегулівних організацій на фондовому ринку. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 152-156.
3. Реєстр саморегулівних організацій професійних учасників ринків капіталу. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/register/litsenzuvannia-ta-reestratsiia/reiestr-opu/>.

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Кузьменко Анастасія Віталіївна, Москалець Карина Василівна, студентки
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації фінансовий ринок зазнає глибоких структурних змін. Цифрові технології виступають не лише інструментом оптимізації фінансових транзакцій [1], а й ключовим чинником формування нової архітектури ринку, у якій інформаційна швидкість, аналітична гнучкість і безпека стають визначальними конкурентними перевагами. Процес цифровізації фінансового ринку передбачає перехід від традиційних форм обслуговування клієнтів до використання інноваційних електронних сервісів [2]. Провідну роль у цих перетвореннях відіграють фінансово-технологічні компанії, які запроваджують сучасні рішення для підвищення ефективності, зручності, прозорості та інклюзивності фінансових послуг [3].

Одним із ключових компонентів сучасної цифрової архітектури фінансового ринку є технологія блокчейн, яка забезпечує децентралізований облік транзакцій, високий рівень безпеки та істотне скорочення транзакційних витрат. Її впровадження створює передумови для формування нових фінансових інструментів – токенів і криптовалют, що розширюють межі традиційного фінансового обігу та сприяють розвитку цифрової економіки [4]. Вагомим напрямом трансформації фінансового ринку є інтеграція технологій штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання, що дає змогу здійснювати глибокий аналіз великих масивів фінансових даних, прогнозувати ринкові тенденції, автоматизувати оцінку ризиків і підвищувати точність кредитного скорингу [5]. Використання інтелектуальних алгоритмів сприяє персоналізації фінансових продуктів, зниженню операційних витрат і прискоренню процесу прийняття управлінських рішень, що підвищує загальну ефективність функціонування фінансових інститутів.

Не менш важливим напрямом трансформації фінансового ринку є розвиток цифрових платіжних систем. Технології безконтактних платежів – NFC, QR-коди, мобільні гаманці, а також системи міжнародних розрахунків SWIFT GPI та SEPA Instant – поступово формують нові стандарти фінансових операцій. Це сприяє підвищенню швидкості, зручності та безпеки транзакцій, а також стимулює конкуренцію між банками й небанківськими фінансовими установами, які змушені впроваджувати інноваційні рішення, покращувати якість сервісу та знижувати комісійні витрати [6]. Водночас цифровізація сприяє становленню електронного урядування [7] та розвитку регуляторних технологій (RegTech), які автоматизують процеси контролю за дотриманням фінансового законодавства, моніторингом підозрілих транзакцій і протидією відмиванню коштів.

Втім, процес цифрової трансформації фінансового ринку супроводжується низкою ризиків і викликів, що потребують системного підходу до управління. Серед ключових проблем варто виділити зростання кіберзагроз, недостатній рівень захисту персональних даних, складність регулювання нових цифрових активів і потребу в гармонізації фінансового законодавства на міжнародному рівні. Додатковим викликом є етичні аспекти використання алгоритмів штучного інтелекту, зокрема при ухваленні автоматизованих рішень у сфері кредитування чи страхування, що може призводити до дискримінаційних практик або зниження прозорості фінансових операцій [8].

Важливим стратегічним напрямом подальшого розвитку є інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у цифрову фінансову інфраструктуру.

Сучасні фінансові технології дозволяють відстежувати вуглецевий слід інвестицій, оцінювати сталість корпоративних практик і створювати «зелені» фінансові інструменти [9]. У результаті цифровізація стає каталізатором не лише економічної, а й соціально-екологічної трансформації фінансового ринку.

Таким чином, цифрові технології виступають ключовим чинником трансформації фінансового ринку, змінюючи його структурну, функціональну та інституційну парадигму [10]. У результаті цифровізації формується нова архітектура фінансового ринку, яка базується на принципах відкритості, інтероперабельності та клієнтоцентричності. Разом із тим цифровізація вимагає системного підходу до регулювання, посилення кіберзахисту та підвищення фінансової грамотності населення. Лише за умови синергії державного регулювання, фінтех-інновацій, криптографічного захисту та аналітичних технологій буде сформована адаптивна, безпечна та стійка фінансова система, здатна ефективно функціонувати в умовах цифрової економіки.

Література

1. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*. 2020. 2 (77). 103–108.
2. Hlushko, A. & Khudolii, Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs, in: “Intellectual capital is the foundation of innovative development ‘2025’”, Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, ScientificWorld-NetAkhatAV, March, 2025, Book 38, Part 3, pages 19–27. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2025-38-03>.
3. Khudolii, Y., Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*. 2023. 3. 41-50. <https://doi.org/10.21303/2313-8416.2023.003218>.
4. Karadag, B., Zaim, A. H., Akbulut, A. Blockchain in Finance: A Systematic Literature Review. *Preprints*. 2024. <https://doi.org/10.20944/preprints202402.0690.v1>.
5. Hlushko A., Bilko S. Artificial intelligence technologies in the financial system of Ukraine: security aspect. XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України», 22 травня 2025 року. Київ: КНУ. С. 32-33 (378 с.).
6. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia. 2024, chapter 6, pages 169–197. <https://doi.org/10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6>.
7. Hlushko, A. D., Pantas, V. V., Babenko, S. R. Information policy in the system of ensuring the financial security of the state. *Electronic scientific professional publication “Effective Economy.”* 2022. No. 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.95>.
8. European Commission. *Artificial Intelligence Act: Proposal for a Regulation Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence*. Brussels: European Commission. 2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence>.
9. World Economic Forum. *Digital Finance for the Green Transition: Accelerating ESG Integration through Technology*. Geneva: WEF. 2023.
10. Глушко А.Д., Янко А.С., Білько С.С. Цифрова трансформація бізнес-процесів: безпековий аспект. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. 2(17). <https://doi.org/10.32782/dees.17-26>.
11. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. Управління змінами та інновації. 2024. № 12. С. 25–31. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-12-4>

Трегубова Євгенія Володимирівна,
студентка

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ГРОШОВИХ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

З такими стрімкими змінами як у сучасній Україні, в економічній сфері постає нагальна потреба у аналізі динаміки та структури грошових доходів до бюджету країни. Більш значним це питання робить глибока економічна криза, в умовах воєнного стану в якому наразі знаходиться країна. Тому вважаємо за потрібне провести аналіз доходів державного бюджету України на підставі даних звіту: «Огляд бюджету 2025».

Аналіз вказує на значний тиск інфляції на купівельну спроможність населення. Ряд факторів демонструє скорочення реального доходу, незважаючи на зовнішній ріст зарплат, відсоток показників номінальної зарплати та інфляцію. В результаті піки зростання інфляції спричинили стрімке скорочення реального споживання, що загалом вважається звичайним проявом інфляційного шоку.

Аналіз надходжень державного бюджету України на 2025 рік демонструє помірні зміни та структурні перетворення, що відображають поточний стан господарства. Спостерігається суттєве зростання власних фінансових доходів бюджету – з 1 466 млрд грн у 2023 році до 2 224 млрд грн у 2025 році, що складає збільшення на 52%. Ця динаміка засвідчує поступове відновлення економіки після кризових явищ. Частка власних поступлень у ВВП зростає з 22% до 26%, що вказує на посилення фіскальної спроможності держави. Структура фінансових доходів демонструє значну залежність від непрямих податків. Найбільшими джерелами ресурсів є ПДВ та податок на прибуток підприємств який складає 11%. Це підтверджує традиційну для української бюджетної системи орієнтацію на оподаткування бізнесу та споживання.

Податок на прибутки фізичних осіб разом із військовими зборами становить лише 5% від загальних прибутків державного бюджету в 2025 році, і це є невеликим показником стосовно інших держав. Така ситуація може бути спричинена сукупністю взаємопов'язаних чинників, котрі охоплюють не лише економічні аспекти, а й структурні проблеми в економіці. Суттєве зменшення податкової основи через масову міграцію населення, високий рівень безробіття, розширення тіньового сектору та нераціональне адміністрування податків – усі ці складові разом формують системні труднощі, які вимагають багатовекторного підходу. Особлива увага приділяється тій обставині, що частка податку на прибутки фізичних осіб у валовому внутрішньому продукті лишається стійкою на рівні 3-4% протягом трьох років, що вказує на відсутність поступового збільшення оподаткування прибутків населення, попри загальний економічний підйом.

Особливу увагу привертає динаміка грошової пропозиції Національного банку України, яка демонструє значне зростання на 162% порівняно з 2021 роком. Це може свідчити про активізацію використання монетарних інструментів для фінансування бюджетних потреб за умов обмежених звичайних джерел доходів. Ця тенденція може мати як позитивні результати, так і потенційні ризики для економіки. З одного боку, вона дозволяє фінансувати необхідні видатки у періоди економічної нестабільності, а з іншого – може створювати інфляційний тиск та порушувати макроекономічну ситуацію у середньостроковій перспективі. Зростання частки грошей Національного банку у структурі загальних бюджетних надходжень з 1% у 2023 році до 3% у 2025 році свідчить

про більшу залежність фіскальної політики від монетарних інструментів, що вимагає уважного моніторингу та балансу.

Варто відзначити, що офіційні перекази зменшилися з 43 млрд грн у 2023 до 15 млрд грн у 2025, і це свідчить про поступове скорочення залежності від зовнішнього фінансування. Такий підхід можна розглядати як позитивний сигнал щодо зростання фінансової самодостатності держави; але водночас він ставить питання про джерела покриття цих коштів. Частка переказів у загальній структурі дохідної частини бюджету зменшиться з 3% у 2023 до 1% у 2025, і це свідчить про перехід до фінансування з внутрішніх джерел. Водночас скорочення зовнішньої допомоги може посилити тиск на внутрішні фінансові ринки та вимагати більш ефективного збору місцевих податків.

Неподаткові доходи, включно з надходженнями від розпорядження державною власністю та операцій з капіталом, займають малу частку у бюджеті. Цей стан є прямим наслідком низки взаємопов'язаних проблем, серед яких низька ефективність корпоративного управління у самому державному секторі. Суттєві перешкоди з доступом до інвестиційних ринків через високі загрози, обмеженість капіталу та міжнародну невизначеність додатково стримують фінансові резерви держави. Крім того, неідеальний механізм приватизації, що поєднує бюрократичні перешкоди, корупційні ризики та брак прозорості, унеможливує розумне використання державного майна. Найбільш нагальною проблемою залишається суттєве зниження продуктивності провідних державних підприємств через пряме руйнування інфраструктури внаслідок бойових дій, втрату територій, енергетичний спад, що зупиняє виробничі потужності, та широкі міграційні потоки, які позбавляють підприємства фахових працівників. Ця сукупна криза системи розпорядження державною власністю не лише знижує бюджетні прибутки просто зараз, але й формує серйозні ризики для майбутнього економічного пожвавлення країни, адже саме державні активи мають стати головним рушієм відбудови економіки у післявоєнний час.

В цілому, аналіз демонструє сприятливу тенденцію до зростання прибутків автономного кошторису. Проте, огляд будови та зміни прибутків державного кошторису на 2025 рік відображає стриманий погляд у плануванні, зосередження на корпоративному секторі як головному платнику податків та відчутну залежність від зовнішніх позик. Очікуване збільшення надходжень може бути зумовлене сподіваннями на пожвавлення економічної діяльності, інфляційними явищами та подальшою світовою допомогою, але водночас помітна структурна вразливість податку на прибутки громадян. Порівняно невисокий відсоток податку на прибутки фізичних осіб вказує на необхідність розширення сфери оподаткування доходів громадян та окреслює обмежені резерви мобілізації внутрішніх коштів, що вимагає створення цілісних рішень для зміцнення фіскального потенціалу держави в довгостроковій перспективі.

Література

1. Огляд бюджету 2025. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/byudzhet-2025.pdf>.
2. Худолій Ю.С., Василенко О.І., Шклярук А.В. Використання інфляційного таргетування, як інструменту забезпечення фінансової безпеки країни. Економіка і організація управління: зб. наук. праць ДонНУ. 2016. № 1(21). С. 212-218.
3. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконкурентоспроможність країни. Вісник Української академії банківської справи. 2011. №2. С. 7–12.
4. Dovgal, Yu. Strategic priorities of regional innovation potential development. Socio-economic research bulletin, 2013, 3 (1): 17-21.
5. Онищенко С.В. Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. Науковий вісник Полісся. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.

Варнавська Анна Володимирівна,
студентка

Науковий керівник: **Єгоричева С. Б.,** д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок корпоративних облігацій є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни, оскільки забезпечує підприємствам альтернативне джерело залучення капіталу без посередництва банків, а інвесторам – можливість диверсифікації портфеля цінних паперів. Корпоративні облігації – це боргові цінні папери, емітентом яких є юридична особа, що бере на себе зобов'язання повернути інвесторам їхню номінальну вартість та виплатити фіксований дохід. Випуск корпоративних облігацій має для підприємств такі переваги: залучення додаткового фінансування без необхідності оформлювати банківський кредит; можливість рефінансування існуючих зобов'язань за вигіднішими умовами; формування позитивної репутації на фінансовому ринку; підвищення гнучкості у виборі джерел фінансування. Отримані ресурси використовуються на модернізацію виробництва, розширення діяльності, покриття тимчасових фінансових розривів або інвестиції в довгострокові проекти.

У період воєнного стану роль корпоративних облігацій на українському фондовому ринку зменшилася через загострення ризиків та загальне зниження інвестиційної активності. На початку війни емісія корпоративних цінних паперів була обмежена нормативно, а інвестори зосередилися на придбанні державних облігацій, які вважаються найбільш надійними інструментами. У зв'язку з воєнним станом НКЦПФР запровадила спрощені механізми звітності для учасників фондового ринку, а також тимчасово обмежила доступ до частини біржових операцій [1, с. 80]. Вторинний ринок корпоративних облігацій у 2022 році практично не функціонував, а обсяги нових випусків скоротилися до мінімуму. Обсяги та кількість зареєстрованих випусків облігацій за період воєнного стану відображено на рис. 1.

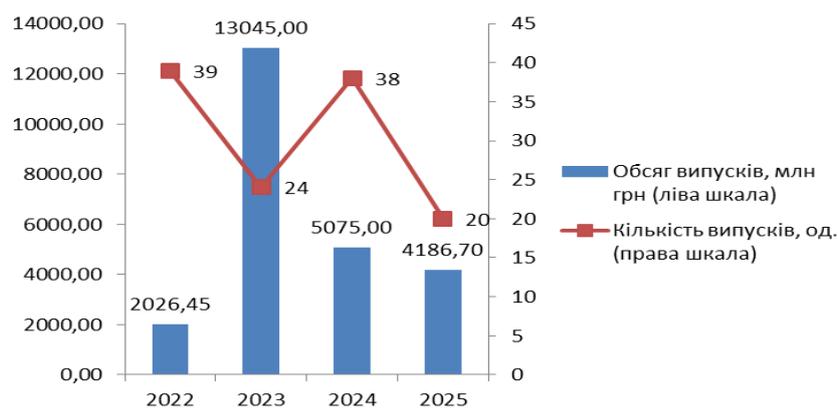

Рис. 1. Обсяги та кількість випусків корпоративних облігацій в Україні за період 2022-2025 років

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Наведена інформація свідчить, що незважаючи на відновлення вітчизняними компаніями емісійної діяльності у сфері корпоративних запозичень, її параметри залишається нестабільними, як з точки зору обсягів, так і кількості випусків облігацій.

Одночасно, за період воєнного стану були зареєстровані й облігаційні позики в іноземній валюті: у 2022 році обсяг випусків становив 6,4 млн дол. США, у 2023 році – 8,0 млн, у 2024 році – 17,5 млн, у 2025 році – 0,7 млн дол. США.

У 2023 році НКЦПФР ухвалила низку документів, спрямованих на адаптацію ринку корпоративних цінних паперів до умов війни, що сприяло відновленню активності на фондовому ринку. Зокрема, рішення «Щодо особливостей конвертації корпоративних облігацій під час дії воєнного стану» дозволило підприємствам гнучкіше реагувати на фінансові труднощі, продовжувати строки виплат або замінювати випуски новими серіями [3]. Втім, вторинний ринок залишався малоліквідним, кількість нових емісій була невеликою, але їх обсяги суттєво зросли. Проте саме у 2023 році з'явилися перші сигнали про відновлення довіри: кілька великих компаній розпочали підготовку до нових випусків корпоративних облігацій, зокрема, у логістичній сфері та роздрібній торгівлі.

У 2024 НКЦПФР прийняла нове Положення про порядок емісії корпоративних облігацій та їх обігу [4], яке спростило процедури реєстрації випусків, зменшив кількість необхідних документів і запровадив можливість випуску «зелених», соціальних та інфраструктурних облігацій. Такі зміни створили передумови для відновлення активності на ринку корпоративних облігацій. У 2024 році було зафіксовано кілька значних випусків корпоративних облігацій, серед яких найбільш відомий – компанії «Нова пошта», в який інвестували недержавні пенсійні фонди на суму понад 60 млн грн. Цей приклад став показовим для ринку: навіть в умовах воєнного стану компанії шукають альтернативні джерела фінансування, а інституційні інвестори виявляють готовність вкладати у корпоративний борг надійних емітентів.

Втім, попри поступову стабілізацію, ринок корпоративних облігацій в Україні стикається з низкою системних проблем:

- високий рівень ризиків для інвесторів, пов'язаний із воєнними діями та нестабільністю економіки;
- низька ліквідність на вторинному ринку;
- домінування ОВДП, що поглинають більшість інвестиційних ресурсів;
- обмежене коло емітентів, здатних забезпечити належний рівень прозорості й кредитоспроможності.

Водночас, спостерігаються і певні позитивні тенденції, зокрема, спрощення механізму емісії облігацій, поява на ринку забезпечених облігацій, активізація участі інституційних інвесторів, цифровізація звітності та ін. Ці кроки формують підґрунтя для поступового відродження корпоративного сегмента фондового ринку. У перспективі, після завершення воєнного стану корпоративні облігації можуть стати важливим інструментом відновлення економіки, залучення інвестицій і фінансування інфраструктурних проєктів.

Література

1. Річний звіт НКЦПФР за 2022 рік. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=13884471>.

2. Аналіз ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>.

3. Щодо особливостей конвертації корпоративних облігацій під час воєнного стану : рішення НКЦПФР від 26.09.2023 р. № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1068863-23>.

4. Положення про порядок емісії корпоративних облігацій та їх обігу : рішення НКЦПФР від 06.09.2024 №28/21/1105/К03. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1414-24#Text>.

*Іванченко Софія Максимівна,
студентка*

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Розвиток цифрової економіки став однією з ключових тенденцій сучасної глобальної системи, що визначає нові форми виробництва, споживання та комунікації. Завдяки швидкому поширенню інформаційно-комунікаційних технологій, інтернету речей, штучного інтелекту та великих даних, відбувається трансформація традиційних економічних моделей у напрямі цифровізації всіх сфер суспільного життя. Цей процес забезпечує підвищення ефективності управління, відкриває нові можливості для інновацій і створення доданої вартості, водночас ставлячи перед суспільством виклики, пов'язані з кібербезпекою, цифровою нерівністю та етичним використанням технологій.

Передусім зазначимо, що цифрова економіка – це динамічний ландшафт, що розвивається, який продовжує змінювати традиційні бізнес-моделі та економічні структури [2].

Асистентка проекту «Індекс реформ» А. Круп'яник [1] наголошує, що до цифрової економіки відноситься вся економічна діяльність, яка забезпечується використанням інформаційно-комунікаційних та інших цифрових технологій. Це не лише IT-розробки та наукові цифрові рішення, а й електронна комерція, онлайн-послуги та результати діяльності цифровізованих підприємств.

Провідні аналітичні платформи, зокрема OECD, наголошують, що оцінки частки цифрової економіки у світовому ВВП є орієнтовними (рис.1), оскільки точне вимірювання цього показника залишається складним через відсутність єдиної методології, розбіжності у статистичних даних та нерівномірність цифровізації в різних країнах світу. Незважаючи на ці обмеження, можна констатувати, що на основі наявних тенденцій цифрова економіка демонструє стале зростання, поступово охоплюючи дедалі більшу частину глобальної господарської діяльності [3]. Головним трендом сучасності є активна інтеграція штучного інтелекту, який дозволяє автоматизувати процеси, приймати більш ефективні рішення, зменшити трудомісткість тощо.

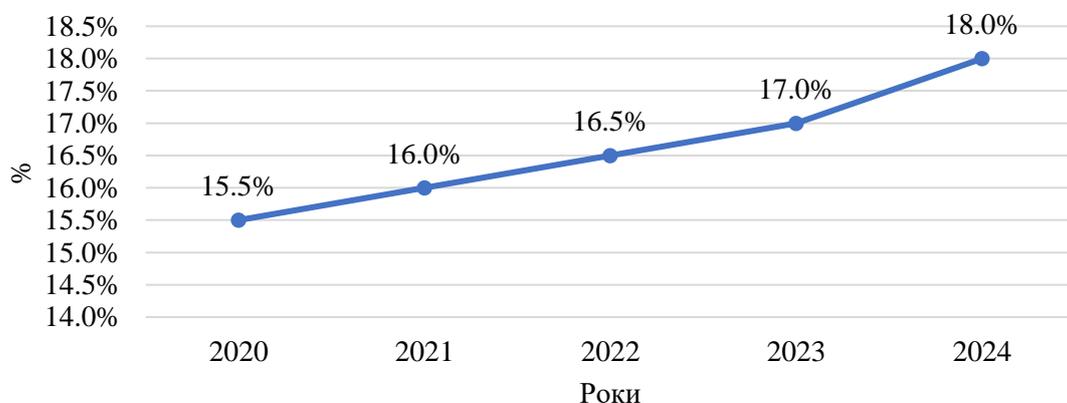

Рис. 1. Частка цифрової економіки у світовому ВВП за 2020-2024 рр. [3]

Наголосимо, що цифрова економіка активізує інноваційні процеси, стимулюючи пошук нових шляхів оптимізації виробництва, управління та обслуговування споживачів. Вона створює умови для швидкого впровадження технологічних рішень, розвитку стартапів і формування гнучких бізнес-моделей, заснованих на використанні цифрових платформ, штучного інтелекту та аналітики великих даних. Підприємства, які діють у цифровому середовищі, отримують можливість експериментувати з новими форматами роботи, автоматизувати процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність за рахунок використання інноваційних інструментів.

Особливої ваги набуває цифровий трансфер технологій, який забезпечує швидке поширення інновацій між країнами незалежно від географічних і політичних меж. Це формує глобальний інноваційний простір, де знання, дані та технології стають ключовими ресурсами економічного зростання.

Таким чином, глобалізація цифрової економіки виступає потужним чинником стимулювання інноваційних процесів, сприяючи інтеграції новітніх технологій у всі сфери діяльності. Вона забезпечує створення нових бізнес-моделей, розвиток стартапів та підвищення конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку. Разом з тим, цифровізація потребує формування ефективної політики кібербезпеки, зменшення цифрової нерівності та етичного регулювання технологічного прогресу. Таким чином, цифрова економіка стає не лише рушійною силою інновацій, а й важливим елементом сталого глобального розвитку.

Література

1. Круп'яник А. Цифрова економіка України: основні фактори розвитку. URL: <https://voxukraine.org/tsyfrova-ekonomika-ukrayiny-osnovni-factory-rozvytku>.
2. Реслер М., Лінтур І., Цигак О. Цифрова економіка: виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4335>.
3. Measuring the digital economy (Part 1): Why is it important? URL: <https://oecdstatistics.blog/2023/11/22/measuring-the-digital-economy-part-1-why-is-it-important/>.
4. Khudolii, Y. Minimization of digital risks in the state's economic security. *GRAIL OF SCIENCE: inter. scientific journal*. – Vinnytsia: NGO «European Scientific Platform»; SI «Institute of Scientific and Technical Integration and Cooperation», 2025. № 53. P. 179–188. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.20.06.2025.019>.
5. Худолій Ю.С., Бабець В.А. Інноваційні бізнес-моделі як чинник конкурентоспроможності нефінансових компаній в умовах цифрової економіки. *New Horizons in Research and Development: Proceedings of the Int. Sci. Conf. (Rotterdam, Netherlands, 24 July 2025)*. Rotterdam: Bookmundo, 2025. С. 18-21.

УДК 336.76

Штефан Наталія Миколаївна,

кандидат технічних наук, доцент

Мірненко Анастасія Олександрівна, студентка

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Ринок цінних паперів України протягом останніх років зазнав суттєвого впливу російської агресії, що зумовило його частковий занепад та провал ключових сегментів. Значна частина біржової інфраструктури до 2014 року базувалася на російському програмному забезпеченні, що після анексії Криму було заборонено. Як наслідок, з

ринку зникли важливі компоненти інфраструктури та автоматизації, а більшість торгових операцій перемістилася в сегмент облігацій – насамперед через платформи Національного банку України та Міністерства фінансів.

Станом на 2025 рік найбільш активними і технологічно збереженими залишаються торгові системи «Перспектива» та ПФТС, тоді як ринок акцій фактично не працює (табл.1).

Таблиця 1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу (січень – вересень 2025 року), млн грн [1]

Оператор	Первинний ринок (спотовий)	Вторинний ринок: РЕПО	Вторинний ринок: спотовий	Усього вторинний	Строковий ринок	Загальний підсумок
ПФТС	220,05	141 012,61	352 945,76	493 958,37	133 203,21	627 381,62
Перспектива	300,00	22 073,13	129 487,22	151 560,34	212,93	152 073,27
Разом	520,05	163 085,73	482 432,98	645 518,71	133 416,14	779 454,90

Коротка характеристика 2025 року:

Загальний обсяг торгів на організованому ринку – 779,45 млрд грн.

Обсяг торгів на позаорганізованому ринку – 779,58 млрд грн, що на 131,57 млрд грн більше, ніж за аналогічний період 2024 року.

Загальний обсяг торгів ринків капіталу – 1559,03 млрд грн, що на 402,78 млрд грн більше, ніж у 2024 році (табл.2).

Таблиця 2

Обсяг торгів фінансовими інструментами у 2024 році, млн грн [1]

Оператор	Первинний ринок	Вторинний: РЕПО	Вторинний: спотовий	Усього вторинний	Строковий ринок	Усього
ПФТС	575,38	162 626,68	268 933,28	431 559,96	34 822,43	466 957,77
Перспектива	290,00	17 643,24	150 486,07	168 129,31	91,02	168 510,34
Українська біржа	0	6 248,12	12 592,62	18 840,74	2 376,40	21 217,15
Разом	865,38	186 518,04	432 011,98	618 530,01	37 289,86	656 685,25

Коротка характеристика 2024 року:

Позабіржові торги: 1059,42 млрд грн (зростання на 129,01 млрд грн).

Загальний обсяг торгів ринків капіталу: 1716,11 млрд грн (збільшення на 349,26 млрд грн).

Частка Української біржі залишається низькою: лише 1,3% від організованого ринку.

Ринок акцій в Україні перебуває у стані стагнації, частка операцій з акціями – менше 1% від загального обсягу обороту.

Домінує ринок державних облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), на який припадає понад 95% усіх операцій із цінними паперами.

Російська агресія, зруйнована ІТ-інфраструктура та заборона використання російського ПЗ спричинили переорієнтацію ринку на державні боргові інструменти.

Найбільш активні торгові системи у 2024–2025 рр.: ПФТС, «Перспектива», у 2024 році також діяла Українська біржа

Частка ПФТС зростає переважно через великі операції РЕПО та ОВДП (табл.1,2).

Частка акцій у структурі торгів залишається мізерною.

Ринок облігацій: основні характеристики наведено в табл.3.

Основні характеристики ринку облігацій [2]

Вид облігацій	Емітент	Середня доходність 2024–2025 рр.	Особливості
ОВДП гривневі	Міністерство фінансів	17–19%	Високий попит; ключовий інструмент залучення коштів
ОВДП валютні (USD)	Мінфін	3–5%	Призначені для інвесторів, які уникають девальваційних ризиків
Воєнні облігації	Мінфін	18–19%	Активно купуються населенням та бізнесом
Корпоративні облігації:			
Сектор	Емітент	Доходність	Активність
Банківський	державні та приватні банки	16–22%	Середній рівень
Агросектор	агрохолдинги	18–25%	Низька ліквідність
Комунальні	муніципалітети	15–18%	Обмежено

Як видно з табл.3, ринок корпоративних облігацій становить лише 1-2% від усього ринку, що свідчить про домінування державних боргових інструментів.

Аналітичні висновки щодо функціонування ринку цінних паперів та облігацій в Україні наступні:

- 1) Частка облігацій у структурі ринку:
  - Понад 90% всіх операцій припадає на державні облігації (ОВДП).
  - Ринок акцій перебуває у стані стагнації.
- 2) Відсоткове співвідношення між операторами організованого ринку:
  - 2025 рік: ПФТС – 80,5%, «Перспектива» – 19,5%.
  - 2024 рік: ПФТС – 71,1%, «Перспектива» – 25,7%, Українська біржа – 3,2%.
  - ПФТС домінує через операції РЕПО та великий обсяг торгів ОВДП.
  - Відчутне падіння Української біржі після початку повномасштабного вторгнення.
- 3) Ключові проблеми ринку:
  - Нерозвинений ринок акцій (частка <1%).
  - Домінування державних облігацій → ринок однобічний.
  - Нестача корпоративних облігацій – 1–2% від загального обсягу.
  - Технологічна залежність та відсутність потужних біржових платформ.
- 4) Перспективи розвитку ринку:
  - Перехід на повністю українське програмне забезпечення.
  - Активізація Української біржі після технологічної модернізації.
  - Повернення приватного капіталу після стабілізації безпекової ситуації.
  - Розвиток ринку корпоративних облігацій (можливе зростання до 5–7% у 2026–2027 роках).
  - Залучення міжнародних інвесторів після повоєнного відновлення України.

Література

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
2. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ВАЛЮТНИХ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ

Валютні деривативи відіграють критичну роль у світовій економіці, забезпечуючи хеджування валютних ризиків та знижуючи фінансову невизначеність для банків, страхових компаній, пенсійних фондів та виробників. Їхнє застосування сприяє стабільності, розширенню інвестицій і кредитуванню та забезпеченню прогнозованості фінансових результатів.

До початку широкомасштабної агресії ринок валютних деривативів в Україні поступово розвивався, що було зумовлено пом'якшенням регуляторних обмежень. Основними інструментами валютного хеджування були форвардні контракти та валютні свопи (FX-swap) [1]. Значним кроком стала лібералізація після набуття чинності Закону України «Про валюту і валютні операції» [2], згідно з яким було дозволено укладати форвардні угоди за кредитними договорами та легалізовано безпоставкові контракти, що наблизило вітчизняний ринок до міжнародних стандартів. З січня 2021 року НБУ повністю зняв обмеження на форвардні операції для фізичних осіб та паралельно розпочав кампанію з популяризації хеджування валютних ризиків серед бізнесу.

Статистика (рис.1) свідчить про домінуюче зростання середньоденних обсягів форвардних операцій клієнтів банків у період 2019–2022 рр., що вказувало на суттєве підвищення активності на ринку. Основними користувачами форвардів залишалися компанії-імпортери, які прагнули фіксації курсу для мінімізації девальваційних втрат. Частка форвардів у загальних міжбанківських операціях була незначною – близько 0,03%. Аналогічно, до 2019 року валютні свопи були жорстко зарегульовані, проте після лібералізації 2019 року обмеження для банків було знято, а з 2021 року операції SWAP дозволено фізичним особам-резидентам без обмежень.

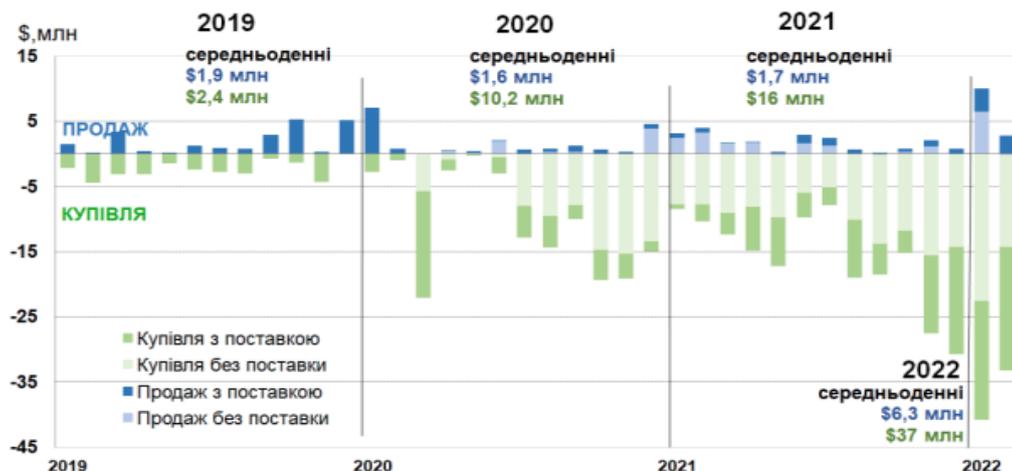

Рис. 1. Середньоденні обсяги операцій клієнтів банків на умовах форвард в період до широкомасштабного вторгнення

Джерело: [1].

Проте на початку 2022 року всі операції з валютними деривативами були заборонені, а банкам дозволялося лише закривати позиції за угодами, укладеними до 24 лютого 2022 року. Унаслідок цього ринок практично припинив своє існування.

Поступове відновлення розпочалося у 2025 році. У травні НБУ дозволив продаж валюти клієнтами банкам на умовах форвард із поставкою базового активу, а в серпні – операції без поставки та купівлю валюти на умовах форвард для хеджування імпорتنих контрактів. Однак активність залишалася низькою: за період із травня по серпень 2025 року укладено лише 5 угод загальним обсягом близько 0,9 млн. дол. [1]. Паралельно продовжувалися операції SWAP: банкам дозволено угоди з іншими банками, міжнародними організаціями та центральним контрагентом без обмежень. Середньоденні обсяги міжбанківських свопів зросли з 9 млн. дол. у 2022 р. до 22 млн. дол. у 2024 р.

Відповідно до Дорожньої карти валютної лібералізації [3], НБУ планує повне відновлення довоєнного режиму валютного регулювання, що дозволить банкам, бізнесу та фізичним особам активно використовувати форвардні й своп-контракти для хеджування ризиків за такими напрямками:

- розширення доступу бізнесу до інструментів хеджування (використання форвардів для страхування валютних ризиків за імпортними та кредитними договорами, що підвищить фінансову передбачуваність);

- повне зняття обмежень для фізичних осіб (проведення операцій форвард і своп без лімітів);

- фінансова просвіта та навчання (підвищення обізнаності учасників ринку щодо механізмів хеджування ризику, що сприятиме збільшенню попиту на деривативи);

- вдосконалення інфраструктури ринку (розвиток клірингових систем, стандартизація договорів і прозора звітність для забезпечення контролю і зниження ризиків);

- моніторинг макроекономічних умов (подальше зняття обмежень можливе лише за умови стабільності валютного ринку та достатніх міжнародних резервів).

Відновлення ринку валютних деривативів сприятиме зменшенню валютних ризиків, зниженню рівня доларизації економіки, підвищенню стійкості бізнесу до коливань курсу гривні, а також зміцненню довіри до національної фінансової системи. Крім того, розвиток таких інструментів дасть змогу згладжувати курсові коливання в періоди нестабільності та сприятиме формуванню зрілого, ліквідного валютного ринку, здатного підтримувати економічне відновлення України у післявоєнний період.

Література

1. Відновлення та розвиток ринку валютних деривативів в Україні. Презентація. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Market_development-04-09-2025.pdf.

2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2473-19>.

3. Дорожня карта скасування валютних обмежень. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/gdFgnFoILLJXXBg>.

Березка Богдан Тарасович,
студент

Науковий керівник: **Худолій Ю. С.,** к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Ефективне управління державним боргом є однією з ключових передумов фінансової стабільності країни, забезпечення збалансованості державного бюджету та стійкості макроекономічного розвитку. Для України, особливо в умовах тривалих зовнішніх викликів та військових дій після 2022 року, проблема боргового навантаження набуває особливої актуальності. Розглянемо динаміку і вплив боргових зобов'язань на державний бюджет України у 2020–2025 роках, спираючись на офіційні дані Програми управління державним боргом (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз впливу боргових зобов'язань на державний бюджет України за 2020-2025* роки [4]

Показник	2020 р	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	2025*
Загальний державний борг (млн грн)	2551935,6	2671828	4071683	5519483,9	6644678,2	7601864,13
Обслуговування боргу (млн грн)	423610	158681,3	179985,1	326283,5	254321,4	217283,76
Частка витрат на обслуговування боргу у бюджеті (%)	16,60	5,94	4,42	5,91	3,83	2,86
Платежі за державним внутрішнім боргом (млн.грн)	250716,5	99424,6	119419,3	263905,5	248956,5	244772,75
Платежі за державним зовнішнім боргом (млн. грн)	172893,5	59256,7	60565,8	62378	5364,9	-27488,99
Дохід державного бюджету (млн грн)	1076016,7	1296852,9	1787395,6	2671998	2650993,8	3254181,19
Витрати державного бюджету (млн грн)	1288016,7	1490258,9	2705423,3	4014418,1	3779451,2	4907622,10
Різниця між доходами та витратами (млн грн)	-212000	-193406	-918027,7	-1342420	-1128457	-1653440,91
Відношення боргу до ВВП (%)	60,80%	48,90%	78,40%	84,40%		

*прогнозовані значення

Згідно з даними, загальний державний борг України у 2020 році становив 2 551 935,6 млн грн, а вже у 2022 році його обсяг різко зріс до 4 071 683 млн грн. Найбільш суттєве зростання зафіксовано у 2023–2024 рр., що пов'язано з необхідністю фінансування оборонних витрат, соціальної підтримки населення, відбудови критичної інфраструктури та стабілізації економічних процесів. Прогноз на 2025 рік передбачає подальше зростання боргу до 7 601 864,13 млн грн, що вказує на посилення залежності державних фінансів від внутрішніх та зовнішніх кредиторів.

Витрати на обслуговування боргу, тобто виплата відсотків за користування позичковими коштами, в аналізованій період змінювалися нерівномірно. Якщо у 2020 році вони становили 423 610 млн грн, то у 2023 році – 326 283,5 млн грн, а у 2025 році прогнозується зниження до 217 283,76 млн грн. Це може бути зумовлено

реструктуризацією частини зобов'язань, перенесенням термінів виплат за зовнішніми кредитами, а також отриманням фінансової допомоги на пільгових умовах.

Частка витрат на обслуговування боргу у доходах бюджету демонструє тенденцію до зниження: з 16,6% у 2020 році до прогнозованих 2,86% у 2025 році. Така динаміка свідчить про відносно полегшення боргового тягара та зменшення фіскального ризику в середньостроковій перспективі.

Виплати за внутрішнім боргом у 2020–2025 роках залишаються переважно стабільними з тенденцією до поступового зростання. У 2025 році прогнозується їх обсяг на рівні 244 772,75 млн грн. Водночас динаміка зовнішніх виплат є більш змінною. Особливо важливим є показник 2025 року, де фіксується негативне значення – 27 488,99 млн грн, що свідчить про перевищення отриманих зовнішніх ресурсів над виплатами. Це є наслідком дії програм міжнародної макрофінансової допомоги, грантів та реструктуризації зовнішнього державного боргу, здійсненої у 2022–2023 роках.

Усі роки, представлені в таблиці, демонструють дефіцит державного бюджету. Найбільший дефіцит спостерігався у 2023 році – 1 342 420 млн грн. На 2025 рік прогнозується дефіцит у розмірі 1 653 440,91 млн грн. Стійке перевищення витрат над доходами свідчить про хронічну потребу України в зовнішньому фінансуванні для підтримки стабільності бюджетної системи.

Важливим є також співвідношення державного боргу до ВВП, яке зросло з 48,9% у 2021 році до пікового значення 84,4% у 2023 році. Такий показник є критичним, адже перевищення порогу у 60% зазвичай свідчить про високі боргові ризики. Після стабілізаційних заходів і підтримки міжнародних партнерів спостерігається тенденція до зниження боргового навантаження відносно економічного обсягу.

В умовах повномасштабної війни боргова політика України зазнала суттєвих трансформацій, що пов'язані як із різким падінням доходів бюджету, так і з необхідністю нарощування обсягів видатків на оборону та соціальну підтримку населення. Як зазначають дослідники Ю. Романовська та Л. Смоляр, сьогодні державний борг виконує не лише фіскальну, а й стабілізаційну функцію, забезпечуючи фінансування критичних державних потреб у період економічної турбулентності. Автори підкреслюють, що зростання боргового навантаження є об'єктивним наслідком воєнної економіки, однак його довгострокова стійкість залежатиме від темпів економічного відновлення та ефективності управління державними фінансами в майбутньому [2].

Отже, проведений аналіз свідчить, що державний борг України у 2020–2025 роках суттєво зріс під впливом внутрішньо-економічних і зовнішньополітичних факторів, передусім війни та необхідності фінансування невідкладних потреб держави. Водночас заходи з реструктуризації боргу та міжнародна фінансова підтримка дозволили знизити частку витрат на його обслуговування та тимчасово пом'якшити боргове навантаження. Прогноз на 2025 рік свідчить про подальше зростання загального боргу та збереження залежності бюджету від зовнішніх кредитів. Ключовими завданнями у сфері боргової політики мають стати: оптимізація структури боргу, розширення внутрішнього ринку запозичень, стимулювання економічного зростання та зменшення дефіциту бюджету. Лише за умови поєднання цих факторів Україна зможе забезпечити боргову стійкість та фінансову безпеку у середньостроковій перспективі.

Література

1. Офіційний сайт міністерства фінансів України. Державний борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika>.

2. Романовська Ю., Смоляр Л. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №(62). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>.

3. Худолій Ю. С., Шевченко А. М. Забезпечення економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VII Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. 17 травня 2023р. Полтава: Національний університет імені Ю. Кондратюка. 2023. 264 с. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/vii-ebdrp/zbirnik-2023.pdf>.

4. Худолій Ю.С., Василенко О.І., Шклярук А.В. Використання інфляційного таргетування, як інструменту забезпечення фінансової безпеки країни. Економіка і організація управління: зб. наук. праць ДонНУ. 2016. № 1(21). С. 212-218.

5. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. Вип. 7/1 (24). Р. 41-46.

УДК 336.71

Волкова Неля Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент

Петров В'ячеслав Дмитрович,

*студент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

Фінансова інтеграція є ключовим виміром глобалізації та умовою доступу країн до світових фінансових ресурсів [1, с. 205–207; 2]. Для України в умовах реформ, війни та майбутньої відбудови економіки стратегічним завданням стає формування засад інтеграції у світовий (передусім європейський) фінансовий простір, що визначає інвестиційну привабливість, фінансову стабільність і наближення до стандартів ЄС [1, с. 209–212; 5, с. 66–68; 6, с. 394–396]. Ключова науково-практична задача - окреслити орієнтири, які дозволять поєднати відкритість фінансової системи зі стійкістю в умовах воєнних та післявоєнних шоків.

У працях І. Краснової, М. Обстфельда, А. Тейлора висвітлено вплив глобалізації капіталів і концепції «неможливої тріади» на фінансову політику держав [1; 2]. Індикатори КАОРЕН та інші індекси, запропоновані Д. Квінном, М. Чинном, Г. Іто, формують методичну базу вимірювання фінансової відкритості та інтегрованості [3; 4]. Український вимір аналізується крізь гармонізацію законодавства з *acquis* ЄС, роль іноземного капіталу та трансформацію фінансового сектору [5; 6].

Мета роботи полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні концептуальних засад фінансової інтеграції України у світовий фінансовий простір та визначенні пріоритетних напрямів її подальшого поглиблення в умовах воєнних і післявоєнних викликів

В ході дослідження нами уточнено зміст фінансової інтеграції як зближення фінансових ринків, інститутів і капіталів у єдиний простір та виокремлено основні форми й рівні інтеграції [1, с. 205–212; 2]. На основі концепції «неможливої тріади» показано обмеження щодо поєднання вільного руху капіталу, керованого валютного курсу та незалежної монетарної політики в Україні [1, с. 209–212; 3]. Обґрунтовано поетапну лібералізацію руху капіталу із посиленням макропруденційних інструментів як умову зменшення вразливості фінансової системи [2; 3].

Критичний огляд спеціальної літератури та власне дослідження дозволило запропонувати власний підхід до вимірювання ступеня фінансової інтегрованості України, що поєднує *де-юре* та *де-факто* характеристики відкритості. Базовими

інструментами виступають індикатори КАOPEN та інші індекси фінансової глобалізації [3; 4]. Наголошено на доцільності їх використання для оцінки динаміки інтегрованості українського фінансового сектору та необхідності доповнювати кількісні показники експертною оцінкою інституційних і регуляторних змін, пов'язаних із наближенням до стандартів ЄС [1, с. 210–212; 5, с. 72–74].

Моніторинг процесу фінансової інтеграції нашої країни в світовий фінансовий простір спонукав до окреслення тенденцій фінансової інтеграції України у 2021–2025 рр. та формування інституційно-правових передумов зближення з ЄС, в основі яких закладено оновлене законодавство про платіжні послуги й ринки капіталу, посилено незалежність регуляторів, розширено повноваження Національного банку України як мегарегулятора [5, с. 66–72]. Попри значну відкритість фінансового сектору (іноземний капітал, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, зовнішня підтримка), повномасштабна війна призвела до посилення валютних обмежень, зменшення глибини ринку капіталу та зростання ролі держави й офіційних кредиторів у фінансуванні економіки [5, с. 70–73; 6, с. 394–399].

Нами сформульовано концептуальні підходи до подальшого поглиблення інтеграції, ключові орієнтири якої - макроекономічна й фінансова стабільність, гармонізація законодавства з *acquis* ЄС, інтеграція фінансової інфраструктури до європейського простору та поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями [3; 5, с. 72–76]. Обґрунтовано потребу «дорожньої карти» реформ до 2027 р., що передбачатиме завершення імплементації директив ЄС у банківській, страховій й інвестиційній сферах, поетапне приєднання до SEPA та виважену лібералізацію руху капіталу з урахуванням безпекових ризиків [4; 6, с. 398–401]. Запропоновано систему моніторингу прогресу інтеграції, яка поєднуватиме кількісні індикатори фінансової відкритості з оцінкою наближення до стандартів ЄС [1, с. 211–212; 5, с. 74–76].

Успішна фінансова інтеграція України у світовий фінансовий простір потребує гармонізації інститутів і регулювання з ЄС, виваженої лібералізації капіталу, підтримання макростабільності та дієвого моніторингу ризиків і результатів інтеграції [5, с. 76–78; 6, с. 400–402]. Подальші дослідження мають зосереджуватися на емпіричній оцінці впливу на сегменти ринку та моделюванні сценаріїв лібералізації капіталу за умов зростання інтегрованості.

Література

1. Краснова І. В. Сутність і структурні закономірності фінансової інтеграції у глобальному вимірі в контексті «недосяжної тріади». *Проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 205–212. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2016-4_0-pages-205_212.pdf.
2. Obstfeld M., Taylor A. M. *Global Capital Markets: Integration, Crisis, and Growth*. EconStor. 2012.
3. Quinn D. P., Schindler M., Toyoda A. M. Measures of Financial Openness and Integration. *IMF Economic Review*. 2011. Vol. 59(3).
4. Chinn M. D., Ito H. The Chinn–Ito Financial Openness Index (Updated to 2020). Econbrowser. 2022. URL: <https://econbrowser.com/archives/2022/10/the-chinn-ito-financial-openness-index-updated-to-2020>.
5. Крилова О. В., Замковий О. І. Інтеграція України у світовий фінансовий простір. *Економічний вісник НГУ*. 2021. № 4(76). С. 66–78. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2021/4/EV20214_066-078.pdf.
6. Штерма Т. В., Гончарук Я. М., Урбанович А. В., Бура М. М. Перспективи інтеграції фінансового сектора України у світовий ринок після війни. *Бізнес Інформ*. 2025. № 2. С. 394–402. URL: <https://oaji.net/pdf.html?n=2023/727-1746854039.pdf>.

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Гасанова Афіна Фурман-кизи, студентка,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БАР'ЄРИ ТА СТИМУЛИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах економічної нестабільності та демографічних викликів, таких як старіння населення та низьку платоспроможність солідарної пенсійної системи, недержані пенсійні фонди (НПФ) набувають ключового значення як альтернативний механізм формування додаткових пенсійних накопичень. Вони не лише доповнюють існуючу систему, а й сприяють акумуляції довгострокових інвестиційних ресурсів, які можуть спрямовуватися на розвиток грошового ринку через інвестиції в облігації, депозити та інші інструменти. Система НПФ в Україні функціонує понад 20 років, але охоплює менш як 5% працездатного населення, що вказує на значний невикористаний потенціал [1]. Розвиток НПФ може стати джерелом стабільних довгострокових інвестицій, сприяючи капіталізації фондового ринку та зниженню залежності від зовнішніх запозичень.

Аналіз динаміки розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні демонструє розрив між високою ефективністю управління активами (зростання прибутку) та низьким рівнем залучення учасників (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 21.12.2021	Станом на 21.12.2022	Станом на 21.12.2023	Станом на 31.12.2024	Станом на 30.06.2025
Кількість пенсійних контрактів, тис. шт.	95,5	96,1	96,9	98,9	100,0
Загальна кількість учасників, тис. осіб	890,7	887,8	886,3	886,9	887,9
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	3874,7	4146,0	4889,8	5734,6	6181,8
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2618,3	2819,0	3043,2	3337,1	3479,7
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	2957,4	3285,6	4088,5	4959,2	5368,4
Прибуток від інвестування активів НПФ, млн. грн.	2428,7	2683,6	3403,8	4183,4	4548,0

Джерело: складено авторами за даними [2].

Незважаючи на стабільне щорічне зростання пенсійних внесків та суттєве збільшення вартості активів НПФ (майже на 60%), загальна кількість учасників залишається практично незмінною – близько 900 тис. осіб, що відображає ключову проблему: система НПФ залишається маргінальною, охоплюючи лише невелику частку працездатного населення, а зростання забезпечується переважно збільшенням розміру

внесків з боку існуючих корпоративних клієнтів, а не за рахунок нових фізичних осіб. В той же час, сума інвестиційного доходу та прибуток від інвестування активів зростають навіть вищими темпами, ніж загальна вартість активів (зростання прибутку складає понад 87% за період). Це свідчить про ефективне управління активами НПФ (навіть при розміщенні переважно в ОВДП та депозити) та здатність генерувати дохідність, яка, імовірно, перевищує рівень інфляції, що є критично важливим для довгострокових накопичень.

Розвиток НПФ в Україні стикається з низкою інституційних та регуляторних перешкод. По-перше, низька фінансова грамотність населення та недовіра до фінансових інститутів: близько 30-40% населення не довіряють банкам і ПНФ через періодичні кризи [3]. По-друге, обмежені інвестиційні можливості: активи НПФ переважно розміщуються в ОВДП, депозитах та короткострокових облігаціях, що обмежує дохідність і не пріятє диверсифікації на грошовому ринку. По-третє, відсутність зацікавленості населення у інвестуванні коштів у НПФ; низький рівень обізнаності населення у можливостях інвестування [4]. Крім цього, військові дії призвели до відтоку населення, зниження доходів і фокусу на короткострокових заощадженнях, а не пенсійних накопиченнях. Ці бар'єри стримують потенціал НПФ, але їх подолання через реформи може відкрити шлях до стрімкого зростання, що вимагає комплексного підходу, тобто поєднання регуляторних змін з державною підтримкою.

Державними стимулами розвитку недержавного пенсійного забезпечення можуть бути податкові пільги (підвищення ліміту податкової знижки для фізичних осіб до 10% доходу та повне віднесення внесків роботодавців до витрат) та співфінансування (державні дотації на внески для низькодохідних груп учасників). Іншим перспективним напрямом є диверсифікація інвестиційного портфеля НПФ через дозвіл на вкладення в інфраструктурні проекти, зелені облігації та ETF. Такі інструменти здатні підвищити середню дохідність (за період 2020–2025 рр. — 15–20% річних, що перевищує рівень інфляції) та знизити ризики концентрації в ОВДП [5]. Для захисту накопичень держава може запровадити спеціальний фонд гарантування пенсійних вкладів за аналогією з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що посилить довіру громадян. Не менш важливим є цифровізація процесів: розробка мобільних додатків для внесків і моніторингу, а також інтеграція з порталом «Дія» для спрощення реєстрації та адміністрування. За умови реалізації цих стимулів через відповідні зміни до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», у 2025–2030 роках НПФ здатні акумулювати 10–15 млрд грн довгострокових ресурсів, що суттєво посилить капіталізацію грошового та фондового ринків, знизить залежність від зовнішніх запозичень і забезпечить додаткове пенсійне покриття для громадян [1].

Отже, недержавні пенсійні фонди в Україні, попри 20-річну історію функціонування, залишаються маргінальним елементом пенсійної системи, охоплюючи менш ніж 5% працездатного населення та акумулюючи активи лише на рівні близько 0,5% ВВП. Перехід від пасивного регулювання до активної державної підтримки є необхідною умовою трансформації НПФ у потужний інструмент економічної стабільності та соціального захисту.

Література

1. Башуцький Р. Аналіз стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні: проблеми, потенціал та макроекономічний вплив. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. 346(5). 403-412. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-60>.

2. Аналітичні дані щодо ринку накопичувального пенсійного забезпечення. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-6>.

3. Рівень довіри українців до банків зріс до 68% у 2025 році. URL: <https://agrorereview.com/content/riven-doviry-ukrayincziv-bankiv-zris/>.

4. Пікус Р., Трейтяк О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-17>.

5. Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 493 від 07.07.2021 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12423398>.

УДК 336.717.15

Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна, студентки

Науковий керівник: Маслій О.А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ

Державне регулювання страхового ринку є головним елементом забезпечення його фінансової стабільності, захисту прав споживачів та довготривалого розвитку страхової галузі. В умовах сучасних економічних викликів страхування виконує не лише компенсаційну функцію, але й сприяє формуванню значного інвестиційного потенціалу, акумулюванню фінансових ресурсів та зниженню ризиків як на мікрорівні, так і в масштабах національної економіки [1]. Відтак державна політика має бути орієнтована на побудову ефективної системи регулятивного впливу, яка включає інструменти нагляду, стимулювання, контролю та правового забезпечення діяльності учасників ринку [2].

Регулятивний вплив держави проявляється у встановленні обов'язкових нормативів та стандартів функціонування страховиків. Особливу увагу приділяють забезпеченню фінансової надійності компаній, зокрема, контролю за достатністю капіталу, формуванням страхових резервів, якістю активів і відповідністю внутрішніх процедур вимогам законодавства [3]. Завдяки системі нагляду можливо своєчасно ідентифікувати ризики неплатоспроможності, недоліки у системі менеджменту або ознаки погіршення фінансової стійкості компаній.

Суттєве значення має імплементація ризик-орієнтованого підходу до регулювання, що передбачає аналіз ширшого спектра ризиків – від фінансових і ринкових до операційних та управлінських. Такий підхід узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема принципами системи Solvency II [4], і сприяє посиленню стійкості страхового сектору. У цьому контексті страховики зобов'язані формувати капітал, пропорційний їх ризиковому профілю, що підвищує рівень відповідальності та дисципліни на ринку.

Одним із основних завдань державного регулювання залишається забезпечення належного рівня захисту прав страхувальників. Йдеться про контроль за прозорістю страхових продуктів, доступністю інформації, коректністю умов договорів і гарантуванням ефективного механізму виплат при настанні страхових випадків. Національний банк України, як регулятор на страховому ринку, контролює діяльність

страхових посередників, встановлює вимоги до врегулювання збитків та визначає відповідальність страховиків за можливі порушення прав клієнтів [2].

Не менш важливою є державна підтримка розвитку страхового ринку, зокрема через створення сприятливих умов для функціонування окремих видів страхування, удосконалення податкового середовища, підвищення якості регуляторних процедур та розширення можливостей цифрової інфраструктури. Активна цифровізація страхових сервісів в Україні сприяє зростанню прозорості, оперативності та доступності страхових продуктів [3], що, у свою чергу, формує вищий рівень довіри та зацікавленості населення й бізнесу у страхових послугах.

Цифрова трансформація страхового ринку України набуває стратегічного значення та розглядається як один із ключових напрямів модернізації галузі. Страхові компанії активно впроваджують дистанційні формати обслуговування, зокрема онлайн-оформлення полісів, мобільні застосунки, електронний документообіг та спеціалізовані цифрові сервіси. Такі інструменти підвищують оперативність взаємодії зі споживачами, скорочують часові та адміністративні витрати, а також сприяють формуванню більш прозорого та конкурентного середовища. Попри позитивні зрушення, рівень цифровізації страхового сектору залишається нерівномірним і загалом відстає від темпів цифрових перетворень в інших сферах економіки, головним чином через недостатній рівень IT-інфраструктури окремих страхових компаній, повільне запровадження інноваційних продуктів та потреба в адаптації нормативно-правової бази до нових технологічних рішень. Утім, зростаючий інтерес до InsurTech-рішень, активізація інвестицій у цифрові платформи та підвищений попит населення й бізнесу на віддалені страхові послуги стимулюють подальшу цифрову модернізацію ринку [5, 6].

У 2024 році страховий ринок України продемонстрував помірне відновлення, що проявилось у зростанні премій як у ризиковому страхуванні, так і у страхуванні життя. Обсяг премій у секторі non-life перевищив 47 млрд грн, тоді як life-сегмент залучив близько 5,7 млрд грн, що свідчить про збереження попиту на страхові послуги навіть в умовах воєнної економіки [7]. Домінування автомобільного та медичного страхування, на які сукупно припадає понад дві третини премій, зумовлює підвищену увагу держави до регулювання саме цих сегментів, оскільки вони мають найбільший вплив на фінансову стійкість ринку.

Водночас значна концентрація ринку – коли перші десять компаній формують понад 70 % премій і здійснюють близько 75 % виплат – потребує від держави активної антимонопольної та наглядової політики. Посилення вимог до фінансової стійкості страховиків, контролю за прозорістю виплат і запобігання недобросовісним практикам забезпечує більш рівні умови конкуренції та знижує системні ризики [8].

Узагальнюючи, можна зазначити, що державне регулювання виступає основою ефективного функціонування страхового сектору, адже сприяє формуванню довіри, стабільності, фінансової стійкості та конкурентоспроможності страховиків. Саме завдяки збалансованому поєднанню контролю та стимулювання держава забезпечує розвиток страхового ринку, його прозорість і здатність виконувати зобов'язання перед громадянами навіть в умовах економічних викликів.

Література

1. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>.

2. Страхування. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance>.

3. Маслій О.А., Белкіна М.О. Вплив пандемії на розвиток страхового ринку України. *Економіка і регіон*. 2021. № 4 (83). С. 67-74. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4\(83\).2529](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4(83).2529).

4. European Parliament & Council of the European Union. (2009). Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0138>.

5. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1572/1513>.

6. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

7. Огляд страхового ринку України за 2024 рік. *Національна асоціація страхових університетів (НАСУ)*. URL: <https://nasu.com.ua/oglyad-strahovogo-ryнку-ukrayiny-za-2024-rik/>.

8. Bulantsov I. Bodies and mechanisms of state regulation of the insurance market in Ukraine in the context of European integration. *Development Management*. 2024. № 23(4). P. 34–44. DOI: <https://doi.org/10.57111/devt/4.2024.34>.

9. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130.

10. Hlushko A., Taranets B. Regulatory and Legal Insurance of Economic Security of Business in the EU. *Modern Methods of Applying Scientific Theories: Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. 2023. Pp. 63–65.

УДК 311.21

Талах Валентин Іванович,

кандидат економічних наук, доцент

Бондарук Владислав В'ячеславович,

здобувач третього рівня освіти,

Луцький національний технічний університет (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ ЗА УМОВ ОБМЕЖЕНОЇ БАЗИ ДАНИХ

У сучасних умовах цифрової трансформації аналітики все частіше стикаються з проблемою обмеженості статистичних даних. За оцінками Державної служби статистики України, у 2023 році понад 27 % звітних форм малого бізнесу мали неповні або несвоєчасно подані показники, що значно ускладнює формування репрезентативних вибірок. Крім того, зростає частка неструктурованих даних – близько 45 % інформації економічного характеру надходить у форматах, які не передбачають прямого статистичного аналізу.

Такі обмеження зумовлюють втрату точності традиційних методів і потребують використання адаптованих аналітичних підходів. Одним із них є метод експертних оцінок, який дозволяє доповнити відсутні спостереження через вагові коефіцієнти.

Наприклад, при оцінюванні індексу ділової активності в громадах із низьким рівнем звітності похибка після коригування знижується з $\pm 14,8\%$ до $\pm 6,2\%$.

Ефективними також є байєсівські методи, що базуються на попередніх імовірнісних розподілах. Їх використання в демографічних дослідженнях дозволяє уточнювати показники міграційних потоків навіть за малих вибірок. За даними моделювання, проведеного на основі відкритих наборів Держстату, байєсівська оцінка чисельності внутрішніх мігрантів у 2023 році показала відхилення лише $1,7\%$ порівняно з офіційними уточненими результатами.

В умовах браку даних важливу роль відіграють методи імітаційного аналізу, зокрема бутстреп-оцінювання. При моделюванні показників доходів домогосподарств у вибірці з 150 спостережень (замість необхідних 500) бутстреп-метод зменшив стандартну похибку середнього доходу на 18% , що підтверджує його ефективність.

Візуальна аналітика, зокрема побудова карт теплових щільностей і динамічних діаграм, допомагає виявляти тенденції навіть при мінімальному обсязі спостережень. Наприклад, за допомогою heatmap-аналітики було виявлено кластери громад із високим потенціалом розвитку малого бізнесу при мінімальній статистичній звітності.

Отже, статистична аналітика в умовах обмежених даних вимагає інтеграції класичних методів із сучасними підходами моделювання, машинного навчання та експертного оцінювання. Це забезпечує можливість формувати достовірні висновки навіть при неповній або вибірковій інформаційній базі.

Особливу увагу у сучасній статистичній практиці приділяють комбінуванню офіційних і неофіційних джерел даних. Так, за рекомендаціями Євростату, обмежені вибірки можуть бути доповнені інформацією з відкритих цифрових платформ, наприклад, даними мобільних операторів, електронної комерції або геопросторовими спостереженнями. В Україні подібні підходи вже застосовуються під час оцінювання рівня міграційної активності населення, коли офіційні дані Держстату доповнюються аналітикою мобільного трафіку, що дозволяє уточнити результати на $4\text{--}6\%$ у порівнянні з традиційними обліками.

Серед новітніх тенденцій – використання алгоритмів машинного навчання для обробки малих або фрагментарних наборів даних. Зокрема, методи k-Nearest Neighbors (kNN) і Random Forest ефективно застосовуються для прогнозування соціально-економічних показників у регіонах з низькою статистичною звітністю. В експерименті, проведеному на основі даних 45 територіальних громад Черкаської області, середня похибка прогнозу рівня безробіття за допомогою моделі Random Forest становила лише $5,3\%$, тоді як при використанні звичайної лінійної регресії – $9,1\%$.

Такі результати підтверджують, що інтелектуальні аналітичні системи здатні компенсувати обмеження офіційної статистики, підвищуючи точність та швидкість отримання результатів. У перспективі ці інструменти можуть стати основою для створення національних систем оперативної статистики, які дозволятимуть оновлювати ключові макроекономічні індикатори в реальному часі навіть за часткової відсутності первинних звітних даних.

Таким чином, розвиток статистичної аналітики на базі обмежених даних має стратегічне значення для підвищення ефективності управлінських рішень, формування прогнозів і забезпечення інформаційної безпеки держави. Гнучке поєднання класичних методів, цифрових технологій та аналітики штучного інтелекту відкриває нові можливості для сучасної статистичної науки.

Важливим напрямом подальшого розвитку є гармонізація українських підходів до статистичної аналітики з європейськими стандартами. Зокрема, ЄС активно впроваджує концепцію *Data Quality Framework*, що передбачає оцінку якості даних за шістьма

критеріями – повнота, точність, своєчасність, послідовність, доступність та прозорість. Для України адаптація цих принципів у поєднанні з інструментами машинного навчання та відкритих державних даних (*open data*) дозволить суттєво підвищити достовірність статистичних оцінок навіть при дефіциті первинної інформації. Такий підхід сприятиме формуванню єдиного інтегрованого інформаційного середовища, де статистичні, адміністративні та цифрові дані взаємодіють у режимі реального часу, забезпечуючи новий рівень аналітичної прозорості.

У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробленні уніфікованих методик оцінювання надійності результатів аналізу за обмежених баз даних, а також на створенні національного репозиторію альтернативних статистичних джерел. Це дозволить забезпечити стійкість статистичної системи до інформаційних розривів, зменшити залежність від обсягів офіційної звітності та підвищити рівень аналітичної підтримки управлінських рішень у державному та бізнес-секторах.

Література

1. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Економічна активність населення України у 2023 році». Київ, 2024. 238 с.
2. Ковальчук О. М. Методи статистичного аналізу в умовах неповних даних. Київ : КНЕУ, 2021. 152 с.
3. Gelman A., Carlin J. B., Stern H. S. Bayesian Data Analysis. *CRC Press*. 2021. 668 p.
4. OECD. Data Gaps and Quality Challenges in the Digital Era. Paris : OECD Publishing. 2023. 89.

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 336.6 (477)

*Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

В умовах довготривалої російсько-української війни значне місце займають питання забезпечення всіх складових національної безпеки. Особливого значення в умовах війни та повоєнного відновлення набуває, зокрема, фінансова безпека України, яка вимагає особливої уваги до управління державними фінансами та міжнародної співпраці. В сукупності це вимагає подальшого розвитку економічної безпекології як міждисциплінарної науки про сутність, закономірності та шляхи забезпечення економічної безпеки в контексті захисту економічних інтересів суб'єктів всіх рівнів від реальних та потенційних, ендегенних та екзогенних загроз [2]. Загрози можуть бути зовнішніми (глобальні кризи, зміна світових цін, санкції, міграція капіталу) та внутрішніми (корупція, тіньова економіка, рейдерство, офшоризація, високий рівень державного боргу, неефективне державне управління).

Фінансова безпека – це захищеність фінансової системи (держави, галузі (регіону, сфери), підприємства, домогосподарства чи окремої особи), за якої вона є стійкою до впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, здатною ефективно функціонувати, захищати фінансові інтереси та забезпечувати стабільний розвиток. Вона є важливою складовою загальної економічної та національної безпеки [6].

Аналіз словосполучення «фінансова безпека держави» у науковій літературі підтверджує його широту, різнобічність і різноплановість, тому й немає його чіткої інтерпретації у науковому середовищі. Водночас багато дослідників фінансову безпеку пов'язують (ототожнюють) із фінансовим станом. У цьому контексті важко не погодитися з думкою М.Д. Білик, яка зазначає, що ототожнювати фінансову безпеку суб'єкта підприємництва з його фінансовим станом не зовсім коректно [1]. Вона зазначає, що фінансова чи економічна безпека підприємства – це перш за все певні потенційні можливості підприємства протистояти негативному впливу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

У Оксфордському тлумачному словнику окреме словосполучення з терміном «безпека» трактується як заходи, що вживаються для гарантування безпеки або свобода чи захист від небезпеки [7].

Усвідомлюючи сутність поняття «безпека», можна сказати, що «фінансова безпека держави» передбачає забезпечення захисту фінансових інтересів держави від різного роду реальних та потенційних, ендегенних та екзогенних небезпек (загроз, як конкретних форм небезпек).

На нашу думку, фінансова безпека держави – це спроможність наявних інституцій запобігати внутрішнім та зовнішнім, реальним та потенційним загрозам держави у фінансовій сфері. У практичному плані фінансова безпека держави означає належний рівень захисту (захищеності) фінансових інтересів держави. Що в кінцевому підсумку сприятиме макрофінансовій стабільності, соціально-економічному зростанню, сталому розвитку, конкурентоспроможності національній економіці тощо.

Доцільно розрізняти поняття «забезпечення фінансової безпеки держави» та «зміцнення фінансової безпеки держави». Забезпечення фінансової безпеки держави – це основа, перша ступінь (етап, стадія) стану фінансової безпеки, що характеризується певною гарантією, необхідним і достатнім рівнем (запасом) безпеки та захисту держави від загроз.

Зміцнення фінансової безпеки держави – це вже другий ступінь (етап, стадія), новий, якісніший рівень стану фінансової безпеки, який характеризується надійнішим, постійним, тривалішим (довгостроковим), могутнішим, стійкішим і впливовішим рівнем фінансової безпеки держави. Тому в умовах війни, як і в повоєнний час, ми повинні говорити не лише про забезпечення фінансової безпеки держави, як і всієї України, а й про її зміцнення, не забуваючи про інституційні зовнішні та внутрішні загрози.

На превеликий жаль, ми мали і до повномасштабної війни і зараз маємо суцільний правовий нігілізм, високий рівень корупції, тіньової економіки, рейдерства, офшоризації, навіть в умовах довготривалої війни, що дозволяє нам говорити про інституційну неспроможність держави як нездатність її інститутів виконувати свої функції на основі нормативно-правового, інституційно-організаційного та ресурсно-кадрового забезпечення.

Важко не погодитися з професором Гальчинським А.С., який зазначав, що «у нас був обнадійливий старт. Маю на увазі прийняття Верховною Радою доленосних документів, які утверджували нашу державність, соборність і суверенітет, європейський вектор державотворчих перетворень, їх ринкову домінантність. Однак вже на початковому етапі утвердження нашої державності почала вдаватися взнаки нескоординованість владних інституцій – Президента, парламенту, уряду, НБУ, місцевих органів влади. Очікувалося, що координуючі функції в реалізації розбудовчого процесу візьме на себе Президент. Але тоді, у перші роки Незалежності, на Банковій ситуація була принципово іншою ніж при Кучмі. Панувала тиша і спокій. Можливо так і має бути, але не тоді, коли все навкруги тріщить і сиплеться» [3].

Інституційна спроможність держави на кожному етапі становлення та розвитку України завжди мала вагоме значення, а особливо в умовах російсько-української війни. Професор Г.І. Зеленько зазначає, що поняття «інституційна спроможність» є ключовим у політичній науці та загалом означає ефективність державного управління, стабільність політичної системи та здатність країни адаптуватися до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища. Зокрема, вона наголошує, що інституційна спроможність держави під час війни забезпечується поєднанням адекватної реакції органів державної влади на різноманітні виклики воєнного часу та мобілізації суспільства. Однак для підтримання дієвості такого поєднання необхідною умовою є створення ефективних інститутів суспільного залучення, які ґрунтуються на довірі громадян до державних органів різних рівнів – від інституту президента до органів місцевого самоврядування, здатності державних інституцій бути ефективними та їх спроможності гарантувати безпеку [4].

Саме у гарантуванні (забезпеченні) фінансової безпеки ми вбачаємо роль і значення інституційної спроможності держави, особливо в умовах повномасштабної війни. Слід зазначити, що в Україні в умовах війни, через війну, значно погіршилися показники у базових параметрів інституційної спроможності органів влади. Водночас війна не є, не має бути індульгенцією на безвідповідальність та бездіяльність, а навпаки, змушує (спонукає) до реальних, дієвих та ефективних змін, зокрема щодо зміцнення національної, у тому числі, фінансової безпеки України.

Найбільш тривожним чинником зниження інституційної спроможності України є подальше зниження довіри суспільства до дій органів влади, що впливає на послаблення їхньої легітимності. Важливим чинником зниження інституційної спроможності

України, що значною мірою поглиблюється через воєнний стан, є дефіцит інституціоналізації влади.

Як справедливо зазначає Олег Рафальський, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, академік НАН України, «аналіз інституційної спроможності показав, що Україна стикається з низкою системних проблем, які потребують негайного вирішення. Серед них – проблеми у сфері державного управління, кадрової політики, прозорості і підзвітності органів влади. Виявлені «пастки спроможності» вказують на слабкі сторони, які необхідно подолати для побудови більш стабільної та ефективної системи влади» [5].

На превеликий жаль, небезпечні «пастки спроможності держави» не лише зберігаються, але й набувають нового розвитку. Зокрема, щодо існуючих проблем інституційної спроможності нашого парламенту та уряду. Так, про небезпечну «пастку спроможності» уряду свідчить багаторічна відсутність програми діяльності Кабінету Міністрів України, яка має ухвалюватися Верховною радою України, що унеможливорює формальну оцінку його діяльності Верховною радою України, оскільки програма уряду є відправною точкою. Тому діяльність уряду без програми є частиною проблеми недовіри інституту політичної відповідальності органів державної влади. У разі несхвалення Верховною Радою України програми діяльності уряду, відсутня правова норма щодо незворотності відставки уряду.

Також до найбільш небезпечних «пасток спроможності» можна віднести: неврегульованість сфер компетенцій інституту президентства; розмиті (неоднозначні) кадрові суб'єктність виконавчої вертикалі; недостатнє врегулювання питання парламентської коаліції та відсутність вимог щодо членства урядовців у партіях, які входять до проурядової коаліції в парламенті; наявність неефективної, суперечливої, а інколи й недовірої системи інкорпорації (відбору) еліт й інституту репутації тощо.

Цей перелік інституційних пасток є далеко не повним, тут можна згадати недавні події з антикорупційними органами НАБУ та САП, проблеми з призначенням голови Бюро економічної безпеки України тощо. Нещодавній корупційний скандал навколо операції «Мідас» знесилив державу, негативно вплинув на суспільний настрій, підрвав дух українців та імідж України.

Але найстрашніше – це практично суцільний правовий нігілізм, який полягає в ігноруванні, нехтуванні, свавільному ставленні до законів, нормативно-правових актів саме з боку очільників органів влади та управління, що сприяло уповільненню політичної, економічної та соціальної трансформації країни та значною мірою вихолощувало роль і значення державних та інших інститутів. Все це негативно впливає на всі сфери життєдіяльності та є гальмівним чинником сталого економічного розвитку України та забезпечення її фінансової та інших складових національної безпеки.

Інституційна спроможність держави особливо під час війни має забезпечити поєднання адекватної реакції органів державної влади на різноманітні виклики воєнного часу та мобілізації суспільства на Перемогу!

Література

1. Білик М. Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці // Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 4 (83). С. 129–133
2. Варналій З.С. Економічна безпекологія: сутність та особливості України в добу сучасних викликів та загроз: монографія. К.: Знання України, 2025. 358 с.
3. Гальчинський А. Доробок Президента (до 30-річчя нашої Незалежності). Interfax. 19.10.2021 <https://interfax.com.ua/news/blog/774281.html>
4. Зеленько Г.І. Інституційна спроможність України в умовах війни. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2024 року // Вісник НАН України. 2024. № 9. С. 49-58. doi: <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.049>
5. Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло : монографія / кол. авт.: Галина Зеленько (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 480 с.

6. Підхомний О.М. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування: монографія. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 319 с.

7. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford, 1995. 1475 p.

UDC 338.2:004.056.5

*Buriak Alona¹,
PhD, Associate Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)*

TRANSFORMATION OF DIGITAL THREAT MONITORING SYSTEMS IN THE CONTEXT OF BUILDING A SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT OF UKRAINE DURING THE WAR AND POST-WAR PERIODS

As of 2025, the development of a security-oriented information environment has become a critical prerequisite for Ukraine's economic resilience, as the digital sphere has transformed into a central front of hybrid warfare. The increasing number of attacks on critical infrastructure, energy facilities, and the financial sector necessitates the modernization of mechanisms for detecting and neutralizing threats. Contemporary approaches focused on dynamic behavioural analytics, AI-driven detection, and the development of national situational awareness systems create opportunities for establishing a balanced model of economic security [1]. These factors determine the relevance of studying the transformation of digital threat-monitoring systems amid wartime operations and post-war recovery.

In the context of Russia's military aggression against Ukraine, the key trend of 2024–2025 has been a shift from classical DDoS attacks to targeted operations aimed at disrupting and intercepting control over critical infrastructure [2, 3]. This necessitates transitioning from traditional cybersecurity tools to proactive monitoring platforms capable of forecasting behavioural anomalies based on large-scale datasets. As noted by contemporary scholars, structural changes in the digital environment require a conceptual renewal of economic security models through the integration of digital analytics, institutional regulatory tools, and mechanisms of international cooperation [4, 5].

The modernized monitoring system includes the following key elements [6]: machine-learning-based platforms for cyber-incident analytics, capable of self-improvement; a unified information space for data exchange between state and private actors; indicator-metric dashboards for evaluating digital risks, enabling strategic planning of economic security; international cyber-cooperation instruments, which reduce the aggressor's digital sovereignty within global networks. To assess the tendencies in shaping a security-oriented digital environment, the dynamics of incidents that affected state and economically critical systems were analyzed (table 1).

The presented data demonstrate a positive trend toward reducing the number of critical incidents as monitoring platforms are modernized and AI-based threat-assessment models are introduced. The reduction of detection time by more than threefold indicates an increase in the resilience of the information environment, which serves as a fundamental component of economic security during wartime.

In the post-war period, the transformation of monitoring systems should be aimed at preventing economic losses from cyber incidents, enhancing the digital capabilities of

---

¹ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

businesses, and integrating Ukraine into the unified European security space. According to modern scientific approaches [7], systematic digital adaptation ensures a synergistic effect between technological, institutional, and economic components of national security.

Table 1

Dynamics of digital incidents affecting Ukraine's economic security (2022–2025)

Indicator	2022	2023	2024	2025 (forecast)	Change 2022–2025, %
Number of critical cyber incidents, units	987	812	690	640	–35,2
Share of attacks targeting the energy sector, %	28	34	37	41	+13
Identified attempts to compromise financial data integrity, units	412	381	345	330	–19,9
Incident detection time, hours	19.4	14.1	8.7	6.5	–66,4

Source: analytical summaries of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine and CERT-UA, 2022–2025.

The transformation of digital threat-monitoring systems is a key factor in strengthening Ukraine's economic security during the war and throughout the post-war reconstruction period, as the digital domain has become a decisive arena for both economic resilience and national stability. In modern conditions, monitoring is no longer limited to the passive registration of cyber incidents; instead, it relies on predictive analytics, continuous data correlation, and multi-vector threat attribution, allowing for the early identification of hostile digital activities before they cause damage to critical assets. The implementation of advanced data-analytics platforms, AI-driven risk-assessment tools, and standardized security indicators contributes to the creation of an integrated and adaptive information environment capable of resisting high-intensity hybrid threats, including those aimed at disrupting supply chains, financial systems, and energy infrastructure. These technologies strengthen institutional cooperation between state bodies and private actors, improve economic decision-making processes, and ensure the transparency of information flows essential for macroeconomic stability.

Furthermore, the introduction of automated anomaly-detection systems and unified cross-sectoral data-exchange frameworks enable real-time situational awareness, significantly enhancing the efficiency of national and corporate cybersecurity strategies. The obtained results indicate not only a reduction in critical incidents and improved response efficiency but also demonstrate the formation of long-term patterns of digital resilience, which reduce the vulnerability of key sectors to repeated attacks and accelerate the recovery of damaged assets.

References

1. Buriak A.A., Kudriashova D.O., Storozhuk L.M. Strategy for the Development of the Digital Economy in Ukraine: National Vision and the Challenges of Globalization. *Waste Management System in the Circular Economy: Financial, Social, Environmental and Energy Determinants: Monograph*. Sumy: Sumy State University, 2023, pp. 239–248.
2. Maslii, O., Buriak, A., Chaikina, A., Cherviak, A. Improving conceptual approaches to ensuring state economic security under conditions of digitalization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2025. 13 (133). 35 – 45. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2025.319256>.
3. Onyshchenko, S., Matkovskiy, A., Puhach, A. Analysis of threats to economic security of Ukraine in conditions of innovative economic development. *Economic Annals-XXI*, 2014, 1-2(2), 8-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2(2)_3)
4. Buriak A.A. UN Priorities in Improving International Information Security. *Sustainable Development: Challenges and Threats in Modern Realities: Proceedings of the II*

International Scientific and Practical Online Conference, June 6, 2024. Poltava: Yuri Kondratyuk National University, 2024, pp. 181–182.

5. Onyshchenko, S., Zhyvylo, Y., Cherviak, A., & Bilko, S. (2023). Determining the patterns of using information protection systems at financial institutions in order to improve the level of financial security. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(13 (125), 65–76.

6. Buriak A., Maslii O., Kudinova A. Identification of trigger points in the impact of information security on economic stability under conditions of international instability. *International Humanitarian University Herald. Economics and Management*. 2024. No 61. P. 32 – 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2024-61-5>.

7. Cherviak A.V., Buriak A.A., Tsyganenko K.D. Peculiarities of Forming a Security-Oriented Information Environment of the National Economy. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Economic Sciences”*, 2024, No. 52, pp. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-52-3>

УДК 338.242.2

Микитюк Оксана Петрівна,

*докторантка економічного факультету, кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК БАЗОВА ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТА ПОСТВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В умовах повномасштабної агресії рф питання стійкості національної економіки отримало інше, значно глибше змістовне наповнення. Економічна безпека у таких обставинах розглядається не лише як теоретична категорія, а як реальний інструмент підтримання життєздатності держави. Її сутність полягає у здатності економічної системи протистояти загрозам різного характеру та забезпечувати умови для відтворення й розвитку навіть за наявності критичних зовнішніх факторів впливу. Особливо вагомою у структурі економічної безпеки є фінансова безпека, яка формує основу макрофінансової стабільності та визначає межі можливого для державної економічної політики [1; 2; 3].

Вторгнення рф суттєво трансформувало структуру загроз і підсилило ті вразливості, які раніше не мали настільки очевидного впливу. Фінансова безпека в цих умовах стала не лише складовою економічної безпеки, а й чинником, що визначає межі державного суверенітету та здатність країни реагувати на наслідки воєнних дій [4; 5]. Зростання фіскального тиску, порушення логістичних ланцюгів, зміна структури економічної активності, збільшення секторальних ризиків — усе це актуалізувало потребу у переосмисленні інструментів управління фінансовою системою.

Структура фінансової безпеки, визначена у методичних підходах Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [6], залишається релевантною й у воєнний період. Її складові, зокрема, банківська, бюджетна, боргова, грошово-кредитна, валютна та безпека небанківського сектору, демонструють різний ступінь чутливості до воєнних шоків. Саме їх непослідовна динаміка, як свідчить проведений інтегральний аналіз, у 2022 році сформувала високу волатильність показників фінансової безпеки: зміни військових видатків, частки непрацюючих кредитів, коливань валютного курсу, зовнішнього боргу та резервів пояснили 63,9% варіації інтегрального індексу. Цей результат підтверджує підвищену вразливість фінансової системи до зовнішніх потрясінь. Крім того, навіть до початку війни низка макроекономічних параметрів уже

перебувала у критичній зоні, зокрема співвідношення валового зовнішнього боргу до ВВП (79% за нормативу 70%) [7], що створювало передумови для подальшого загострення кризових процесів.

Військові та макроекономічні шоки неминуче вплинули на мікрорівень. Результати експертного опитування, проведеного проф. Варналієм З. С., демонструють, що саме військова (30%) та економічна (23%) сфери були визначені як ключові джерела ризиків для фінансової стійкості підприємств [1]. Понад половина опитаних оцінює фінансову безпеку бізнесу як небезпечну або дуже небезпечну, що корелює зі зростанням частки проблемних кредитів, руйнуванням активів, зниженням ліквідності та посиленням невизначеності щодо перспектив діяльності.

Наявні виклики вимагають зміни підходів до формування політики фінансової безпеки. У держави має бути вироблена цілісна стратегія, яка охоплюватиме управління бюджетними і борговими ризиками, підтримку банківської стабільності, заходи для зниження частки непрацюючих кредитів, розвиток інструментів підтримки бізнесу та оновлення фінансових інститутів. Така стратегія має бути спрямована не лише на реагування на наслідки війни, а й на формування стійкого підґрунтя для подальшої модернізації економіки.

Отже, фінансова безпека в умовах воєнної та поствоєнної трансформації постає визначальною детермінантою економічної стійкості України. Саме від її стабільності залежить спроможність держави забезпечувати оборонні потреби, соціальну стійкість, інвестиційну привабливість та реалізацію повоєнної відбудови. Результати досліджень вказують на критичний вплив воєнних шоків на ключові сегменти фінансової системи, зокрема, бюджетний, борговий, валютний, банківський та грошово-кредитний, що загострює вразливість економіки й негативно відбивається на фінансовій стійкості підприємств. У цих умовах першочерговим завданням держави є формування комплексної багатовекторної стратегії зміцнення фінансової безпеки, яка передбачає посилення ефективності управління державними фінансами та борговою політикою, удосконалення механізмів банківського нагляду та зменшення частки непрацюючих кредитів, зміцнення валютної стабільності, підвищення стійкості бюджетної системи через оптимізацію видатків і розширення дохідної бази, створення інструментів підтримки підприємств, що постраждали від війни. Реалізація цих заходів дозволить не лише нейтралізувати наявні загрози, а й закласти підґрунтя для сталого економічного розвитку, відновлення інвестиційної активності та інтеграції України у європейський та глобальний економічний простір.

Література

1. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Микитюк О. П., Бондаренко С. М. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час. *Академічний огляд*. 2024. № 1 (60). С. 123–140. DOI: 10.32342/2074-5354-2024-1-60-9.
2. Kuchmak Y., Hohol V., Dorenskyi M., Polishchuk A. Economic Security of Ukraine and Its Structural Components: Economic and Legal Aspects. *Path of Science*. 2024. Vol. 104. P. 25–29. DOI: 10.22178/pos.104-25.
3. Voitsekhivska S. Financial security as a strategic component of the economic security of Ukraine. *Economics and Business Management*. 2023. Vol. 14, No. 1. P. 119–130. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics14\(1\).2023.008](https://doi.org/10.31548/economics14(1).2023.008).
4. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Наєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення. Київ : Знання України, 2011. 300 с.
5. Zhuravka F., Khomiak L., Samofatova A., Meshkova L. Financial security of Ukraine under martial law: Impact of macroeconomic determinants. *Public and Municipal Finance*. 2024. Vol. 13, No. 2. P. 1–13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.13\(2\).2024.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.13(2).2024.01)

6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

7. Mohilevskiy L., Bezpartochniy R., Korneyev A., Melnyk O., Skyba I. Ensuring the Economic Security of Ukraine in the Aspect of the Association Agreement Between the EU. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10, No. 2. P. 171–186. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n2p171.

УДК 339.543:336.6

*Маслій Олександра Анатоліївна²,
кандидат економічних наук, доцент
Туз Валерія Юрїївна, магістрантка*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Митний контроль, як елемент державної політики, визначає часові й фінансові витрати експортерів, забезпечує дотримання стандартів якості, логістичну надійність та формує імідж країни як торговельного партнера. Від ефективності митних процедур безпосередньо залежить валютна й бюджетна складові фінансової безпеки держави, адже митний контроль впливає на надходження валютних коштів і податкових платежів до державного бюджету.

Шокові зміни у зовнішній торгівлі, спричинені повномасштабним вторгненням 2022 року, та скорочення обсягу експорту товарів протягом 2023 року більш ніж на 18 % порівняно з 2022 роком (з 44,149 млн дол. США у 2022 році до 36,186 млн дол. США у 2023 році [1]) обумовили необхідність модернізації митних процедур та оптимізації логістики для забезпечення стабільності фінансових потоків та стійкості національної економіки.

Модернізація митної системи України включає запровадження авторизованих економічних операторів (АЕО), електронних сервісів, системи «єдиного вікна» та розгортання електронної системи NCTS (спільний транзит), що дає змогу оптимізувати транзитні процедури і зменшити часові витрати на проходження митниці за кордоном [2]. У 2023 році за даними Міністерства фінансів України видано 22 авторизації АЕО, включно з першим дозволом «на підтвердження безпеки та надійності», тоді як у попередні роки таких дозволів майже не було. Такі ініціативи демонструють прагнення митних органів диференціювати підхід до перевірок, сприяють добросовісним експортерам через преференції та спрощений режим, скорочують адміністративні бар'єри та знижують ризики корупції, що безпосередньо зміцнює фінансову безпеку держави [3]. Підсилення міжнародного обміну митною інформацією та гармонізація митного законодавства з правилами ЄС (зокрема стосовно класифікації товарів, спрощення формальностей, обміну даними через «єдине вікно») також сприяє зростанню прозорості зовнішньоекономічної діяльності й підвищенню довіри міжнародних партнерів.

Адміністративна ефективність митних процедур є одним із основних чинників скорочення трансакційних витрат експортерів, що разом із налагодженням логістичних маршрутів безпосередньо впливає на зростання експорту. Так, у 2024 році відновлення частини морських коридорів та цифрові ініціативи сприяли зростанню обсягу експорту

---

² Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

товарів до 131,2 млн тонн приблизно на 13,4% порівняно з 2023 роком до 41–42 млрд дол. США у грошовому виразі [1], що демонструє позитивний вплив удосконалення митного контролю на швидкість проходження товарів та стабільність фінансових надходжень. Відновлення експорту аграрної продукції, металів та олійних культур у 2024 році є результатом не лише покращення логістики, а й гармонізації митних процедур із міжнародними вимогами. Зростання експорту на 13,4% у 2024 році підтверджує позитивний вплив цих заходів.

Гармонізація митного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема ЄС, а також упровадження ризик-орієнтованих підходів до митного контролю дозволяє фокусувати перевірки на операціях із високим ризиком [4, 5], водночас зменшуючи навантаження на добросовісних експортерів. Це підвищує прозорість торговельних потоків та знижує корупційні ризики, що є вагомим чинником зміцнення фінансової безпеки держави. Антиконтрабандні ініціативи та посилення контролю за митною вартістю формують чесну конкуренцію між національними експортерами, знижують частку тіншових операцій, що підвищує довіру міжнародних партнерів та позитивно впливає на фінансову безпеку держави [6]. Інвестиції у прикордонну інфраструктуру, логістичні коридори та цифровізацію документопотоків скорочують час доставки товарів і зменшують ризики втрат валютних надходжень.

Для досягнення оптимального балансу між митним контролем та сприянням торгівлі митна політика повинна поєднувати ризик-орієнтований підхід зі створенням прозорих механізмів оскарження, скороченням строків проведення формальностей та недопущенням надмірного адміністративного навантаження на бізнес, що забезпечить стале зростання експорту та інтеграцію України у глобальні торговельні ланцюги [7].

У сучасних умовах інтеграції України до європейського економічного простору однією з пріоритетних передумов підвищення ефективності зовнішньоекспортних операцій є прискорення впровадження цифрових сервісів Державної митної служби. До таких сервісів належать система «єдиного вікна», електронні митні декларації, автоматизовані API-інтерфейси для бізнесу та повна цифровізація документообігу. Їх розширення та технічна інтеграція дозволяють мінімізувати час оформлення товарів, знизити кількість технічних помилок і усунути контактні бюрократичні процедури [8, 9], що традиційно створювали високі корупційні ризики.

Отже, митний контроль у сучасних економічних умовах є не лише фіскальним інструментом, а й важливим елементом стратегії економічної й фінансової безпеки держави. Ефективна цифровізація, управління ризиками, розвиток логістичної інфраструктури, модернізація пунктів пропуску, оптимізація митних формальностей, антиконтрабандні ініціативи та міжнародна координація сприяють стабільності фінансових потоків, скороченню часу транзиту та зміцненню фінансової безпеки України.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/en/news/minfin_prezentuie_golovni_rezultati_ta_dosiagnennia_2023_roku-4399.
2. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua>
3. Yurkiv N., Maslii O. Corruption component as a threat to economic security of the state. *Економіка і регіон*. 2018. № 3 (70). С. 19–27.
4. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
5. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. №6 (67). С. 28–34. <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>.
6. Onyshchenko, S., Matkovskiy, A., Puhach, A. Analysis of threats to economic security of Ukraine in conditions of innovative economic development. *Economic Annals-XXI*, 2014, 1-2(2), 8-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2(2)_3)

7. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.

8. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/en/direction/9/table/>.

9. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. *Transformations of national economies under conditions of instability*. Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, P. 169–197. DOI: <https://doi.org/10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6>.

УДК 336.6:004.738.5

Черв'як Анна Володимирівна³,
доктор філософії, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

OSINT ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гібридна війна, яку веде РФ проти України, супроводжується масштабними інформаційно-психологічними, кібернетичними та економічними атаками. Так, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України [1] повідомляла, що у 2024 році кількість кібератак на Україну зросла на 69,8%, досягнувши 4315 інцидентів, у порівнянні з 2023 роком, коли було зафіксовано 2541 кіберінцидентів. У сучасних умовах фінансова безпека держави залежить не лише від ефективності економічної політики, а й від здатності своєчасно виявляти та нейтралізувати загрози, що формуються у відкритому інформаційному середовищі. Одним із ключових інструментів такого моніторингу є OSINT.

OSINT – це розвідка з відкритих джерел, яка побудована на основі збирання, упорядкування, аналізу та використання публічно доступної інформації з метою отримання розвідувальних даних. Вона базується на відкритому доступі до інформаційних ресурсів, таких як соціальні мережі, медіа, публікації в інтернеті, урядові звіти та інші джерела [2, с. 70]. Ключова ідея розвідки з відкритих даних полягає у тому, що значний масив цінної інформації знаходиться у вільному доступі і не потребує високого рівня доступу до неї. Проте, потрібно розуміти яка інформація є важливою (з усього доступного масиву даних) та як правильно її аналізувати.

Законом України «Про національну безпеку України» визначено, що однією із фундаментальних національних інтересів України є державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями [3].

Фінансова безпека України як складова економічної та національної безпеки охоплює захист фінансової системи від зовнішніх та внутрішніх загроз, які можуть бути пов'язаними із корупційними схемами, тіншовими операціями та операціями із відмивання коштів, фінансуванням тероризму та кібератаками [4].

В умовах ведення гібридної війни вагомо значення набувають аналітичні інструменти котрі надають оперативну інформацію для аналізу та ухвалення рішень.

---

³ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

OSINT є одним із таких інструментів. Відповідно до ключових положень та методів обробки інформації [4, с. 77; 5; 6], OSINT виконує наступні ключові функції у сфері фінансової безпеки:

1) ідентифікація фінансових ризиків на основі аналізу відкритих даних про компанії, партнерів, транзакції, санкції та їх обходи, зв'язки власників, ланцюги поставок;

2) моніторинг тіньових потоків за допомогою аналізу даних із відкритих реєстрів, митної статистики;

3) виявлення економічних операцій ворога, спрямованих на підрив стабільності (інформаційно-економічні диверсії, маніпуляції активами, хакерські атаки на фінансові установи);

4) аналіз поведінки ринку за допомогою даних соціальних мереж, форумів, біржових індикаторів, криптовалютних блокчейнів.

Сучасна гібридна війна активно застосовує кібератак на державні інформаційні системи, банки та фінансові установи. OSINT сприяє ранньому виявленню підготовки кібератак через моніторинг хакерських форумів, цифрових слідів та дослідженню інфраструктури бот-мереж, які можуть штучно впливати на фінансові індикатори.

Таким чином, OSINT є важливим елементом попередження та швидкої реакції на економічні диверсії, спрямовані на дестабілізацію фінансової системи України.

OSINT-технології відіграють ключову роль у зміцненні фінансової безпеки України в умовах гібридної війни. Вони забезпечують оперативне виявлення ризиків, сприяють прозорості фінансових операцій, допомагають протидіяти кіберзагрозам, тіньовим потокам та економічним диверсіям ворога. Інтеграція OSINT у державну систему фінансової безпеки створює підґрунтя для формування стійкої, технологічно захищеної економіки, здатної ефективно реагувати на виклики сучасного безпекового середовища.

Література

1. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/cert-ua-minulogo-roku-opracyuvava-4315-kiberincidentiv>.

2. Murat Tinas, Dogukan Tuncal. OSINT in the Techno-Political Era: From Intelligence Collection. Security, Law, and Influence in the Age of Techno-Politics, 2025. P. 69-86. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=LB2PEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA69&dq=osint&ots=0SNluxQOqs&sig=MRjXorxUsLpjPbVhPGQpWLBtbFc&redir_esc=y#v=onepage&q=osint&f=false.

3. Закон України «Про національну безпеку України», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

4. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial security hazards of Ukraine: identification and systematization. *Economics & Regions*. 2019. №2 (73). P. 72-80.

5. Аналітичні показники всіх територіальних громад в Україні, URL: <https://clarity-project.info/hromada>.

6. Реєстр компаній, пов'язаних з рф та рб, для професійної перевірки контрагентів та виявлення російського коріння, URL: <https://vkursi.pro/russianbeneficiary#analysis>.

7. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. №6 (67). С. 28–34.

8. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58.

9. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130.

КІБЕРЗАХИСТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах повномасштабної військової агресії кібербезпека набуває критичного значення для забезпечення фінансової безпеки України. Кібератаки ворога є невід'ємною частиною гібридної війни, спрямованою на дестабілізацію критичної інфраструктури (банківський, енергетичний, транспортний сектори), підрив довіри до державних інституцій та уповільнення економічних процесів. Стійкість національної системи до кіберзагроз стає ключовим фактором, що визначає здатність держави функціонувати, захищати активи та забезпечувати майбутню відбудову.

Ефективність національної системи кіберзахисту критично залежить від швидкості обміну інформацією про потенційні та актуальні загрози. В Україні вже функціонує модель оперативного сповіщення бізнесу та держструктур, що дозволяє компаніям вживати превентивних заходів. В умовах постійних кібератак роль держави виходить за межі простого технічного захисту, виконуючи три взаємопов'язані стратегічні функції [3]:

Нормативно-правове та стратегічне регулювання – створення чіткої правової бази (гармонізація з Директивою NIS2), визначення стандартів та обов'язків для критичної інфраструктури, а також встановлення юридичної відповідальності за кіберзлочини [2].

Оперативне реагування та координація – забезпечення роботи 24/7, що включає моніторинг кіберпростору (Threat Intelligence), інформування та оперативне оповіщення бізнесу, координацію дій у кризових ситуаціях (Держспецзв'язку, СБУ) та розслідування кіберінцидентів.

Освітня, просвітницька та кадрова діяльність, яка спрямована на підвищення «кібергігієни» суспільства та створення кадрового резерву (проведення кампаній, інтеграція курсів із кібербезпеки, формування кібервійськ та резерву) [4].

Для формування ефективної системи раннього виявлення атак важливе впровадження сучасних технічних та інноваційних рішень:

- використання SIEM-систем (Security Information and Event Management) для відслідковування підозрілої активності в реальному часі;
- застосування можливостей штучного інтелекту (ШІ) для аналізу мережевого трафіку, виявлення аномалій та прогнозування атак;
- перенесення даних у захищені хмарні середовища міжнародних компаній (Amazon AWS, Microsoft Azure, Google Cloud), що підвищило стійкість критичних державних реєстрів у 2022 році.

Компаніям, що працюють у критичних секторах (банківський, енергетичний тощо), рекомендовано запроваджувати базові правила кібергігієни, крім того, важливим є впровадження ключових технічних компонентів кіберзахисту, що охоплюють мережевий рівень, захист кінцевих точок, вебзастосунків та корпоративної пошти [5].

На рівні пересічного користувача кібергігієна формує «кібершит» суспільства. Дотримання простих правил (використання складних паролів, регулярне оновлення, розпізнавання фішингу, використання VPN) знижує ефективність ворожих атак. Масова цифрова грамотність також є ключовим завданням.

---

⁴ Тези підготовлено в межах виконання НДР молодих учених «Формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища для підвищення економічної безпеки України у воєнний та повоєнний періоди», державний реєстраційний номер 0124U000615

Технічні компоненти кіберзахисту [1]

Компонент	Опис
AntiDDoS protection	Захист від атак типу відмови в обслуговуванні.
Web Application Firewall	Захист корпоративних вебзастосунків та API від атак типу OWASP.
Email Security & Antispam	Захист корпоративної пошти від фішингу та шкідливих вкладень.
Next Generation Firewall	Захист на мережевому рівні, фільтрація корпоративного трафіку.
Endpoint Protection	Захист кінцевих точок від відомих атак та атак нульового дня.
UBA & UEBA	Захист робочого простору та контроль на базі ШІ.
Network Access Control	Захист доступу до корпоративної мережі від неавторизованих користувачів.

Повноцінна економічна відбудова України, відновлення інфраструктури та залучення інвестицій неможливі без забезпечення високого рівня кіберстійкості. У повоєнний час необхідно:

1. Інституціоналізувати національний кіберрезерв на основі створення системи підготовлених фахівців (за зразком естонської Cyber Defence League) з числа волонтерів та IT-фахівців для оперативного залучення у випадку масованих атак.

2. Створити розгалужену мережу галузевих центрів реагування, розширити функціонал CERT-UA, створивши галузеві центри (у фінансовому секторі, енергетиці, транспортній логістиці тощо) як оперативні та аналітичні осередки.

3. Масове підвищення цифрової грамотності через інтеграцію курсів з кібергігієни у шкільну та університетську програми, розробляти національні освітні кампанії для дорослого населення.

4. Стимулювати розвиток кіберекосистеми – підтримати створення національної освітньої програми (на прикладі американської CyberCorps) для підготовки тисяч професійних експертів у галузі інформаційної безпеки.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні сформувалася стійка система кіберзахисту, посилена міжнародною підтримкою та інноваційними технічними рішеннями. Однак, для забезпечення довгострокової фінансової безпеки та успішної відбудови необхідно трансформувати технічний захист у культуру кіберстійкості, що вимагає поєднання стратегічного державного регулювання, просунутих технологій, кваліфікованого кадрового резерву та масової цифрової грамотності суспільства і бізнесу. Кіберзахист має стати не просто функцією спеціалістів, а невід’ємною частиною повсякденних практик.

Література

1. Cybersecurity Framework. National Institute of Standards and Technology (NIST). URL: <https://www.nist.gov/cyberframework>.

2. Директива (ЄС) 2022/2555 Європейського Парламенту і Ради від 14 грудня 2022 р. про заходи для забезпечення високого спільного рівня кібербезпеки в усьому Союзі (Директива NIS2). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>.

3. Звіти та аналітика щодо кіберзахисту. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний вебсайт. URL: <https://thedigital.gov.ua>.

4. Кіберзагрози та економічна безпека: сценарії для України : аналітична доповідь. Український інститут майбутнього. Київ, 2023.

5. Чайкіна А., Маслій О., Черв’як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. 2(49). 307-313. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-49>

6. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International 223 Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. P.54-56.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Нафтогазовий комплекс України відіграє ключову роль у формуванні енергетичної та економічної безпеки держави, забезпечуючи стратегічно важливі потреби національної економіки. В умовах тривалої економічної нестабільності, посилення зовнішніх та внутрішніх викликів, підвищених ризиків на енергетичних ринках та трансформації глобальних ланцюгів постачання особливої актуальності набуває проблема забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємств нафтогазового комплексу.

Фінансова безпека стратегічно важливих підприємств визначає їхню здатність протистояти фінансовим загрозам, ефективно управляти ресурсами, підтримувати безперервність виробничо-технологічних процесів та забезпечувати стійкість функціонування енергетичного сектору в цілому. У сучасних умовах загострення макроекономічних дисбалансів, зростання собівартості енергоресурсів, коливань цін на енергетичних ринках та обмеженого доступу до інвестиційних ресурсів особливо важливим є формування науково обґрунтованих підходів до оцінювання та підвищення рівня фінансової безпеки таких підприємств. Необхідність посилення фінансової стійкості підприємств нафтогазового комплексу визначає потребу у поглибленому дослідженні чинників, індикаторів та механізмів забезпечення їх фінансової безпеки, що є важливим елементом економічної політики держави в контексті посилення енергетичної та національної безпеки України [1, 2].

Фінансова безпека стратегічно важливих підприємств нафтогазового комплексу є багатовимірною категорією, що охоплює здатність суб'єктів господарювання забезпечувати стійкий фінансовий стан, протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам та підтримувати необхідний рівень фінансової гнучкості в умовах турбулентності економічного середовища. У сучасних умовах ключовими детермінантами формування їх фінансової безпеки виступають доступність фінансових ресурсів, ефективність управління витратами, стійкість грошових потоків, інвестиційна спроможність та рівень диверсифікації фінансових ризиків.

Підприємства нафтогазового сектору перебувають під впливом значної кількості ризиків, серед яких вагоме місце займають коливання світових цін на енергоресурси, зміна податково-бюджетних умов, обмеженість капітальних інвестицій, високий рівень зношеності основних фондів, а також зростання логістичних витрат та ускладнення виробничо-технологічних процесів [3]. Економічна нестабільність підсилює вплив зазначених загроз, що зумовлює необхідність розроблення ефективних механізмів прогнозування, оцінювання та нейтралізації фінансових ризиків.

Аналіз наукової літератури та досвіду провідних міжнародних компаній свідчить, що комплексний підхід до управління фінансами ґрунтується на чіткому стратегічному плануванні. Використання ефективних стратегічних моделей дозволяє підприємствам адаптуватися до зовнішніх та внутрішніх факторів невизначеності та знизити рівень фінансових ризиків.

Формування стратегії підвищення рівня фінансової безпеки повинно базуватися на поетапному підході, що включає глибокий аналіз як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, чітке формулювання місії і стратегічних цілей, розробку практичних заходів і формування детального плану впровадження. На рисунку 1 наведено етапи формування стратегії зміцнення фінансової безпеки підприємств нафтогазового комплексу.

Рис. 1. Етапи формування стратегії підвищення рівня фінансової безпеки підприємств стратегічно важливих підприємств нафтогазового комплексу України

Фінансова безпека стратегічно важливих підприємств нафтогазового комплексу є ключовим чинником стабільності енергетичного сектору та стійкості національної економіки. Умови економічної нестабільності підсилюють вплив фінансових ризиків. Запровадження ефективних механізмів управління фінансовими ресурсами, диверсифікація джерел фінансування та модернізація інструментів фінансового контролю забезпечать підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Література

1. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств у сучасних умовах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 7–8 (308–309). С. 135–154.
2. Глушко А.Д., Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 46. С. 39-46.
3. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258.

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ

У сучасних умовах воєнного стану питання забезпечення економічної безпеки підприємств критичної інфраструктури України набуває особливої актуальності, оскільки саме їх безперервне та стійке функціонування визначає життєздатність національної економіки, стабільність соціально-економічних процесів і здатність держави протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам [1]. Воєнні дії формують багатомірний спектр ризиків – від фізичного знищення виробничих потужностей до порушення логістичних ланцюгів, фінансової нестабільності та виснаження ресурсного потенціалу. За таких умов традиційні підходи до управління втрачають ефективність, що зумовлює потребу у переосмисленні стратегічних механізмів забезпечення економічної стійкості та адаптивності підприємств [2].

Стратегічне антикризове управління стає ключовою парадигмою, здатною забезпечити системну відповідь на воєнні виклики. Воно передбачає формування довгострокової архітектури управлінських рішень, які спрямовані не лише на подолання наслідків кризи, але й на випереджальне виявлення потенційних загроз та розроблення сценаріїв їх нейтралізації. В умовах високої турбулентності стратегічне антикризове управління інтегрує інструментарій ризик-менеджменту, стратегічного планування, бюджетування, цифрового моніторингу критичної інфраструктури та механізмів підвищення організаційної резильєнтності.

Підприємства критичної інфраструктури розглядаються як стратегічні вузли національної безпеки, а тому формування ефективної системи економічної безпеки має враховувати не лише внутрішні фінансово-економічні параметри [3], а й підвищену залежність від зовнішніх шоків. Це актуалізує необхідність трансформації підходів до управління, орієнтації на превентивність, інноваційність, гнучке ресурсне забезпечення та побудову системи антикризових стратегій, що базуються на принципах стійкості, адаптивності та проактивності. У цьому контексті стратегічні засади зміцнення економічної безпеки підприємств критичної інфраструктури України мають формуватися з урахуванням воєнних загроз, потреби у відновленні та модернізації інфраструктурних об'єктів, а також необхідності забезпечення синергії між державним управлінням, корпоративними структурами та секторами безпеки й оборони.

Науковці акцентують увагу на тому, що економічна безпека має подвійний характер – корпоративний та державний [4]. Рівень її забезпечення залежить від узгодженості між внутрішніми системами безпеки підприємства та державними механізмами управління критичною інфраструктурою. Це підтверджується й рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку, яка вказує на необхідність міжсекторальної координації для підтримання функціональної стійкості інфраструктурних систем [5].

Стратегічні засади зміцнення економічної безпеки підприємств критичної інфраструктури повинні базуватися на кількох ключових положеннях. По-перше, модернізація системи стратегічного планування. Планування повинно орієнтуватися на багатосценарні моделі, що враховують різні траєкторії розвитку ситуації. Багаторівневе стратегічне планування забезпечує суттєве скорочення втрат від катастроф та кризових ситуацій, включаючи військові дії [6]. По-друге, інвестування у цифрову безпеку та кіберзахист. Оскільки значна частина об'єктів критичної інфраструктури цифровізована, суттєво зростає вразливість до кібератак [7]. Кібератаки в умовах війни стають

інструментом стратегічного тиску, а тому кіберзахист повинен бути інтегрований у стратегічні плани антикризового управління. По-третє, підвищення організаційної резильєнтності. Резильєнтність є здатністю підприємства не лише витримувати кризовий вплив, а й відновлюватися та трансформуватися. Організації з високою резильєнтністю здатні швидше адаптуватися до шоків, зберігаючи ключові функції навіть за умов екстремального тиску [8]. По-четверте, оптимізація ресурсного забезпечення й логістики. Порушення логістичних ланцюгів у період війни вимагає диверсифікації постачальників, створення страхових запасів та впровадження цифрових систем контролю за потоками ресурсів. Гнучкі логістичні системи є одним з основних чинників економічної стійкості підприємств у нестабільних умовах.

Слід відмітити, що в умовах воєнних загроз забезпечення економічної безпеки підприємств критичної інфраструктури не може бути виключно внутрішнім завданням економічних суб'єктів. Рівень їх економічної безпеки залежить від державної підтримки, зокрема координації дій, інформаційної взаємодії, інвестицій у модернізацію інфраструктури та створення спеціальних режимів безпеки [9].

Таким чином, стратегічні засади зміцнення економічної безпеки підприємств критичної інфраструктури повинні поєднувати антикризові, превентивні та адаптивні механізми управління, спираючись на сучасні підходи до планування, цифрової стійкості, ризик-менеджменту та міжсекторальної координації.

Література

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258.
2. Hlushko A., Taranets B. Regulatory and legal insurance of economic security of business in the EU. Modern methods of applying scientific theories: proceedings of the X international scientific and practical conference. Lisbon, Portugal. 2023. Pp. 63–65.
3. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6>
4. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 384 с.
5. Hlushko A.D., Taranets B.V. Institutional provision of economic security of business entities: EU experience for Ukraine. *Economy of urban renewal: Collection. of materials of the International Urban Forum, Kyiv National University of Economics named after Vadym Hetman, Kyiv, March 22-23, 2023*. К.: KNEU, 2023. P. 39–42 (410 p.)
6. UNDRR. (2021). Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction. <https://www.undrr.org>
7. Онищенко С.В., Глушко А.Д., Маслій О.А. Кіберстійкість як основа національної безпеки України. *Innovations and prospects of world science : Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference, Vancouver, Canada, 22-24 June 2022*. Vancouver: Perfect Publishing, 2022. С. 551-556.
8. War and cyber: three years of struggle and lessons for global security. Analytical report. Kyiv, 2025. 21 p. <https://share.google/jgSJJ2eD0dL7oPaPbL>
9. Глушко А.Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24–27.
10. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні умови функціонування національної економіки України характеризуються високою турбулентністю, спричиненою масштабними воєнними викликами. У таких обставинах бізнес-сектор виступає ключовим елементом економічної системи, здатним генерувати додану вартість, підтримувати зайнятість та забезпечувати відтворювальні процеси навіть в умовах підвищених ризиків. Проте ефективність його функціонування безпосередньо залежить від рівня стійкості інституційного простору, у межах якого здійснюється підприємницька діяльність. Формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища стає стратегічним пріоритетом державної політики, оскільки передбачає створення такого комплексу регуляторних, організаційних і фінансово-економічних механізмів, що мінімізують вплив загроз, сприяють адаптації підприємств до екстремальних умов та підвищують їх здатність до відновлення. Зростання інтенсивності кіберзагроз, руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних і фінансових зв'язків, а також подальше розширення спектра операційних ризиків зумовлюють необхідність наукового переосмислення підходів до забезпечення економічної безпеки бізнесу.

Формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища в умовах воєнних викликів потребує цілісного системного підходу, що поєднує інструменти державного регулювання, корпоративного управління ризиками та стратегічного планування. Економічна безпека підприємств і держави формується як результат взаємодії інституційних, фінансових, інфраструктурних і технологічних факторів, тому для її забезпечення в умовах війни необхідні адаптивні моделі управління розвитком бізнес-сектора. В першу чергу, воєнний стан актуалізує проблему інституційної нестабільності та підвищення транзакційних витрат бізнесу. Саме якість інституційного середовища визначає здатність підприємств протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. У цьому контексті важливими є спрощення адміністративних процедур, прозорість регуляторних вимог, стабільність фіскальної політики та передбачуваність державних рішень [1, 2]. Воєнні виклики показали, що дерегуляція в окремих секторах, цифровізація державних сервісів (зокрема, «Дія») та прискорене впровадження електронних процедур управління сприяють зменшенню бюрократичних ризиків та підвищенню ефективності підприємницьких операцій [3].

Ключовим аспектом формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища є розвиток системи управління ризиками та загрозами. Згідно з підходами міжнародних стандартів ISO 31000 [4] та COSO ERM [5], ефективний ризик-менеджмент має включати ідентифікацію, оцінювання та моніторинг ризиків з урахуванням воєнних, кібернетичних, логістичних і фінансових факторів. Аналітичні звіти свідчать, що війна призвела до суттєвого зростання операційних ризиків: порушення ланцюгів постачання, зменшення доступу до капіталу, релокація підприємств, загроза фізичного знищення виробничих потужностей. Отже, підприємства потребують впровадження багаторівневих моделей захисту, у тому числі цифрової безпеки, резервування логістичних маршрутів, диверсифікації постачальників та використання прогнозних моделей для оцінювання шоків.

Безпекоорієнтоване бізнес-середовище передбачає розвиток партнерства держави та бізнесу в умовах воєнних викликів. Ефективність забезпечення стійкості економіки

формується через інститути публічно-приватної взаємодії [6, 7]. В Україні така взаємодія проявляється у програмах релокації підприємств, підтримки МСП, податкових пільг для релокованого бізнесу [8], грантових програмах для критично важливих виробництв, а також у розвитку локалізованих кластерів, спрямованих на відновлення промислових ланцюгів.

Важливим компонентом безпекоорієнтованого середовища є цифровізація як інструмент стабілізації та розвитку бізнесу. Сучасні дослідження підтверджують, що цифрові технології суттєво підвищують адаптивність підприємств до нестабільних умов, скорочують транзакційні витрати й створюють умови для більш ефективного управління ресурсами. В умовах війни цифрова трансформація українських підприємств стала одним із ключових чинників їх виживання: онлайн-логістика, електронні фінансові сервіси, кіберзахист, аналітика великих даних та інструменти прогнозування дозволяють підтримувати операційну безперервність.

Формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища передбачає активізацію інвестицій у стійкість підприємств. Світовий досвід свідчить, що в умовах високої турбулентності успішно функціонують ті компанії, які створюють власні внутрішні комплекси економічної безпеки: від фінансових буферів до програм управління персоналом, спрямованих на збереження кадрового потенціалу та розвиток компетентностей. З української практики можна зауважити, що підприємства, які здійснюють диверсифікацію ринків, впроваджують стратегічне планування та використовують системи раннього виявлення ризиків, демонструють вищий рівень стійкості до воєнних шоків.

Таким чином, в сучасних умовах актуалізується потреба розроблення концептуальних та прикладних засад формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища, здатного забезпечити не лише захист економічних інтересів суб'єктів господарювання, а й зміцнення національної економічної безпеки в цілому. Такий підхід передбачає суттєве посилення ролі державних інститутів, удосконалення інструментів ризик-менеджменту, інтеграцію цифрових рішень та формування умов для відновлення і розвитку підприємницької активності в умовах воєнного стану.

Література

1. Ситник Н., Половко Д. Фінансова безпека підприємства в умовах війни: цілі, пріоритети й шляхи забезпечення. *Галицький економічний вісник, Тернопіль*. 2024. Том 91. № 6. С. 111–122. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06.111.
2. Glushko, A.D. (2012). Otsinka efektyvnosti derzhavnoi rehuliatornoj polityky u sferi vnutrishnoi torhivli v Ukraini [An estimation of efficiency of state regulatory policy is in the field of domestic trade in Ukraine]. *Economy and region*, 6(37), 82–89.
3. Глушко А.Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24–27.
4. ISO 31000:2018. Risk management – Guidelines. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/65694.html>.
5. Enterprise Risk Management. URL: <https://www.coso.org/guidance-erm>.
6. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Регуляторні інструменти підтримки та відновлення національної економіки України. Академічна й університетська наука: результати та перспективи: XV Міжнародна науково-практична конференція, 02 грудня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 43–45.
7. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. *Економіка і регіон*. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341)
8. Varnalii, Z., Bondarenko, S. (2023). Financial security of Ukrainian enterprises during the war and post-war period. *University Economic Bulletin*, 18 (1), 106-113.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Економічна безпека – складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення і держави; протистояння дестабілізаційній дії чинників, які створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [2]. Рівень економічної безпеки підприємства визначається в процесі моніторингу її показників і передбачає виявлення таких умов і ситуацій, при яких потенційні ризики переростають у реальну загрозу для фінансової безпеки підприємства [4]. Також поняття фінансово-економічної безпеки досить точно визначено Варналієм З. С.: фінансово-економічна безпека – це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [5].

Суб'єкти аграрного підприємництва функціонують в умовах підвищеного ризику. Насамперед це зумовлено сезонністю виробництва, обмеженістю земельних ресурсів, недостатньо розвиненою інфраструктурою аграрних ринків, значною залежністю від природно-кліматичних умов виробництва сільськогосподарської продукції [1, с. 16]. Економічна безпека в аграрному секторі охоплює різноманітні аспекти, які впливають на стабільність та зростання сільськогосподарських підприємств. До основних з них відносять: фінансова стабільність, ринкові умови, політичні та законодавчі умови, інноваційний та технологічний прогрес, екологічна безпека.

Під екологічною безпекою розуміють такий стан навколишнього середовища, за якого ймовірність заподіяння шкоди людським, природним і матеріальним ресурсам є мінімальною. Висока розораність сільськогосподарських угідь, порушення технологічних процесів та інтенсивна інтенсифікація виробництва посилюють антропогенний вплив на земельні ресурси, що призводить до їх деградації, зниження родючості ґрунтів і продуктивності угідь. Надмірне внесення мінеральних добрив і пестицидів спричиняє накопичення токсичних речовин у ґрунті та воді, погіршення якості продукції і забруднення довкілля, що підриває екологічну безпеку та загрожує здоров'ю людей і біорізноманіттю. Такі фактори, як інтенсифікація сільського господарства, надмірне використання мінеральних ресурсів та засобів захисту рослин, забруднення, хвороби, паразити, порушення технологій виробництва, зміни клімату чи природні катастрофи, впливають на здоров'я та родючість ґрунту, які є надважливими для ведення економічно безпечного сільськогосподарського бізнесу.

Фінансова стійкість аграрного підприємства є комплексною характеристикою якості управління фінансовими ресурсами, яка забезпечує підприємству можливість стабільно розвиватися і зберігати свою фінансову безпеку [4]. Фінансова стійкість підприємства залежить від наявних ресурсів та вмілого керування ними залежно від зовнішніх і внутрішніх факторів, які безпосередньо мають вплив на діяльність бізнесу, забезпечуючи можливість стабільно розвиватися і зберігати свою конкурентоздатність.

Загалом виділяють три основні чинники зовнішнього середовища: регіональний, національний та міжнародний. Також розрізняють фактори зовнішнього впливу на прямі та непрямі.

Безпека ринкових умов в аграрному секторі є критичним фактором для забезпечення сталого розвитку сільського господарства та добробуту фермерів. Ринкова складова економічної безпеки відіграє ключову роль, оскільки забезпечує узгодженість внутрішніх можливостей підприємства з умовами ринкового середовища та захищає від стратегічних помилок, недоліків у збутовій політиці, низької конкурентоспроможності та неефективного ціноутворення [1, с. 17]. До ключових аспектів безпеки ринкових умов в аграрному бізнесі відносять: прозорість ринку, регулятивне середовище, фінансова підтримка, контроль ризиків, інфраструктура ринку, інновації та технології, відповідність трендам.

Безпека політичних та законодавчих умов в аграрному секторі є ключовим аспектом для стабільності та зростання цього важливого сектора економіки України. Політична підтримка та адекватне законодавство можуть сприяти розвитку сільського господарства, створенню сприятливих умов для фермерів та захисту їхніх інтересів. Якщо умови вигідні для фермерів, галузь процвітатиме. Якщо уряд має чітко визначені трудові закони, які запобігають дискримінації працівників і гарантують мінімальну заробітну плату для робітників, більше людей будуть зацікавлені інвестувати в аграрний сектор [3]. Політика сталого розвитку сільського господарства – зокрема екологічні програми та природоохоронні ініціативи – є ключовою для довгострокової стабільності галузі. Обмеження на експорт продукції, як-от добрив, можуть негативно вплинути на аграрний сектор. Його розвиток залежить від політичної стабільності, ефективного законодавства, державної підтримки та участі в міжнародних угодах. Правова безпека підприємств визначає рівень захисту економічних інтересів від ризиків. Земельне законодавство, що підтримує фермерів, сприяє процвітанню галузі, тоді як надмірне оподаткування землевласників може стримувати її розвиток. Усі ці чинники формують сприятливе середовище для фермерської діяльності та зростання продуктивності.

Інновації та технологічний розвиток є ключовими для економічної безпеки аграрного сектору, оскільки підвищують ефективність, продуктивність і стійкість сільського господарства. Серед найважливіших напрямів сьогодні – автоматизація та роботизація, Інтернет речей, безпілотні літальні апарати та супутниковий моніторинг, штучний інтелект і великі дані, блокчейн і біотехнології; їхнє впровадження оптимізує виробничі процеси, знижує витрати, покращує управління ризиками та зміцнює конкурентоспроможність галузі.

Економічна безпека в аграрному бізнесі означає здатність підприємства забезпечити стабільність та стійкість свого фінансового стану і конкурентоздатність на ринку в умовах різноманітних зовнішніх та внутрішніх викликів, ризиків та загроз.

Література

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека аграрного сектору: сучасні виклики та перспективи. Економіка України. 2019. № 6. С. 14–20. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/14.pdf.
2. Енциклопедія сучасної України. Київ. URL: <https://esu.com.ua/article-18765>.
3. PESTLE Analysis of the Agriculture Industry. URL: <https://pestleanalysis.com/pestle-analysis-of-the-agriculture-industry/>.
4. Публікації економічних досліджень. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1420/1196?form=MG0AV3>.
5. Економічна безпека: навч. посіб. / За ред. З. С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В умовах економічної невизначеності, яка характеризується відсутністю повної інформації про майбутні стани ринкового середовища, неможливістю точного прогнозування наслідків управлінських рішень та наявністю множини альтернативних сценаріїв розвитку подій [1], забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств є невід'ємною частиною стратегічного управління, що дозволяє підтримувати стабільне функціонування бізнесу в умовах численних викликів і загроз [2].

Фінансово-економічна безпека є однією з ключових складових стратегічної безпеки підприємства, що визначає його здатність до стабільного функціонування, підтримання стабільних конкурентних позицій, забезпечення ефективної діяльності та сприяння сталому розвитку [3]. Вона сприяє досягненню фінансових інтересів суб'єкта підприємництва шляхом оптимального залучення та ефективного використання фінансових ресурсів і впливає на всі аспекти його діяльності (рис. 1), забезпечуючи фінансову стійкість і незалежність на довгостроковій основі, ліквідність і платоспроможність [4]. Саме тому фінансово-економічна безпека відіграє вирішальну роль в умовах економічної нестабільності та невизначеності економічного середовища.

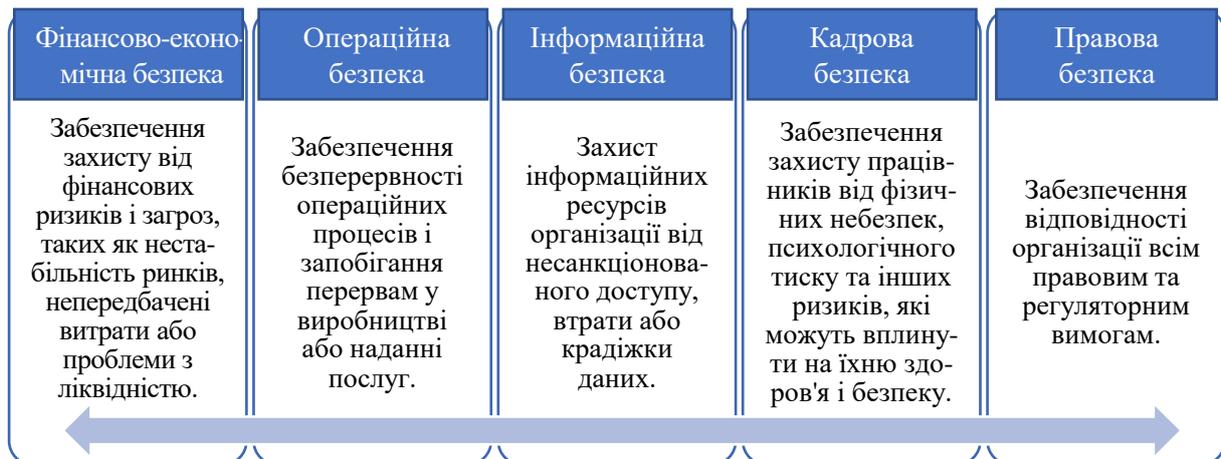

Рис. 1. Місце фінансово-економічної безпеки підприємства серед інших складових безпеки

Джерело: побудовано автором за даними [1-3].

На відміну від ризику, який піддається кількісній оцінці та математичному моделюванню, невизначеність має якісну природу [5] та вимагає застосування специфічних методів аналізу. Тому в умовах економічної невизначеності система фінансово-економічної безпеки повинна включати як превентивні заходи, спрямовані на попередження негативних впливів, так і механізми швидкого реагування у разі виникнення кризових ситуацій. Серед таких механізмів особливе значення мають внутрішній аудит, контроль витрат, планування бюджету та фінансове прогнозування з урахуванням сценаріїв розвитку подій. Превентивна спрямованість реалізується через створення резервних фондів, диверсифікацію джерел фінансування, хеджування валютних та цінних ризиків, страхування критичних активів. Реактивні механізми забезпечують оперативне реагування на реалізовані загрози через антикризове управління, реструктуризацію зобов'язань, оптимізацію витрат [6].

Адаптивний компонент передбачає розвиток організаційної гнучкості, впровадження гнучких бізнес-процесів, формування культури постійних змін та інновацій [7, 8]. Критичне значення має розбудова системи раннього попередження, що дозволяє ідентифікувати загрози на стадії їх зародження та нівелювати потенційні негативні наслідки [9]. Ефективність цих заходів підвищується завдяки застосуванню цифрових рішень для збору та аналізу фінансової інформації [10, 11], що забезпечує оперативне прийняття управлінських рішень.

Отже, в умовах економічної турбулентності управління безпекою перетворюється на невід’ємну частину управлінської культури бізнесу і виступає важливою характеристикою загальної якості бізнесу. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах невизначеності вимагає трансформації управлінської парадигми від статичних захисних механізмів до динамічних адаптивних систем. Комплексний підхід має поєднувати фінансові, організаційні та технологічні інструменти, інтегровані в єдину систему безпекового управління.

Література

1. Лопашук І.А., Лопашук В.О., Іким А.В. Умови невизначеності як джерело ризиків у підприємницькій діяльності. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2025. № 19. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-03-01>
2. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.
3. Дячков Д.В., Потапюк І.П., Капран І.В. Економічна безпека в системі стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/173>
4. Чайкіна А., Маслій О., Черв’як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 307–313.
5. Огляд безпекових аспектів діяльності бізнесу в контексті суспільно-політичної та фінансово-економічної ситуації в державі в період з 03 по 10 лютого 2025 року. *Український інститут майбутнього*. URL: <https://uifuture.org/publications/oglyad-diyalnosti-biznesu-z-03-po-10-lyutogo-2025/>
6. Шевченко Н. В. Управління кризовими ситуаціями та ризиками в організації: безпековий аспект. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16938196>
7. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
8. Орлова Н., Винник Т., Побігун С. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах кризи: аналіз і практична реалізація в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-75>
9. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. *Economics and Region*. 2017. No. 6(67). P. 28–34. <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>
10. Onyshchenko, S. V., Maslii, O. A., Hlushko, A. D. (2021). Digital transformation of small business as a necessary condition for its development during the pandemic. Academic and university science – results and prospects: a collection of scientific articles based on materials of the XIV International Scientific and Practical Conference, December 9, 2021. Poltava: PoltNTU, 42–45.
11. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку нафтогазовидобувної галузі України потребує глибокої інноваційної трансформації, зумовленої внутрішніми проблемами та зовнішніми викликами воєнного часу. Актуальність дослідження полягає у переході до концепції Industry 4.0, що передбачає інтеграцію цифрових технологій у виробничі процеси для підвищення конкурентоспроможності, ресурсної ефективності та фінансової стійкості. В умовах воєнного стану, порушення логістики та обмеженості інвестицій традиційні моделі управління стають малоефективними, тому необхідний перехід до інноваційних, орієнтованих на фінансову безпеку підходів.

Ключовим напрямом модернізації є впровадження концепції Digital Oilfield, яка поєднує інформаційні системи, IoT-технології та хмарні сервіси. Це забезпечує моніторинг і управління процесами в режимі реального часу, знижує операційні витрати (OpEx), мінімізує людський фактор і підвищує точність прогнозування технічних несправностей. На цій основі формується нова модель управління, що спирається на Big Data, машинне навчання та автоматизований контроль.

Водночас цифровізація підвищує ризики кіберзагроз, що актуалізує питання фінансової безпеки. Вона має охоплювати захист даних, стійкість платіжних систем і кіберінфраструктури. Інноваційний фінансовий менеджмент застосовує інструменти хеджування нетрадиційних ризиків, забезпечуючи стабільність фінансових потоків і адаптивність до турбулентного середовища.

Також, сучасна парадигма управління нафтогазовидобувними підприємствами має базуватися на ESG-принципах, які поєднують екологічну відповідальність, соціальну орієнтованість і належне корпоративне управління. Цифрові платформи сприяють автоматизованому екологічному моніторингу та формуванню звітності відповідно до міжнародних стандартів сталого розвитку (GRI, SASB, TCFD).

Впровадження ESG-принципів у цифрові системи управління підвищує довіру інвесторів, сприяє залученню «зеленого» фінансування та розширенню міжнародного партнерства. У соціальному аспекті диджиталізація забезпечує безпеку працівників, розвиток компетенцій і мінімізацію людських ризиків завдяки автоматизації небезпечних операцій. У сфері корпоративного управління цифрові технології гарантують прозорість рішень, контроль фінансових потоків і зниження корупційних ризиків.

Інтеграція ESG-компонентів у цифрову модель управління формує концепцію «цифрово-сталого розвитку», що поєднує технологічні інновації, фінансову безпеку та екологічно-соціальну відповідальність бізнесу. Це підвищує конкурентоспроможність підприємств і сприяє їх інтеграції в європейський енергетичний простір [1, 2].

Також, ключову роль у підвищенні ефективності відіграють інтелектуальні технології штучний інтелект (AI), машинне навчання (ML) і цифрові двійники (Digital Twins). Вони забезпечують прогнозне технічне обслуговування, оптимізацію режимів роботи свердловин, зменшення простоїв і аварій, а також підвищення коефіцієнта вилучення вуглеводнів (КВВ). Моделювання сценаріїв розробки родовищ знижує CapEx і підвищує точність планування.

Варто відзначити, що технології IoT вдосконалюють управління ланцюгом постачання, забезпечуючи моніторинг активів і запасів у реальному часі, що зменшує

втрати й оптимізує логістичні витрати. Поєднання AI, Digital Twins і IoT формує модель Smart Production, яка підвищує операційну ефективність і фінансову стійкість підприємств.

Наступним, не менш важливим в умовах воєнних ризиків і ринкової нестабільності є інтеграція FinTech-рішень у систему фінансового контролю. Використання блокчейну гарантує прозорість і незмінність транзакцій, а Smart Contracts автоматизують виконання зобов'язань, мінімізуючи людський фактор і ризики порушення угод.

Також, ефективним інструментом управління ризиками виступає параметричне страхування, що забезпечує автоматичні виплати при настанні заздалегідь визначених подій як приклад, перерв у видобутку через військові дії чи кібератаки. Це дозволяє оперативно реагувати на кризові ситуації та підтримувати стабільність фінансових потоків.

Серед інноваційних механізмів фінансування варто відзначити токенизацію активів, яка передбачає сек'юритизації майбутніх грошових потоків від експлуатації родовищ. Такий підхід розширює коло інвесторів, підвищує ліквідність активів і зменшує залежність від традиційних банківських інструментів.

Додатковим напрямом є ESG-фінансування, орієнтоване на екологічну, соціальну та управлінську відповідальність бізнесу. Використання інструментів «зеленого» та «перехідного» фінансування сприяє модернізації видобутку, підвищенню енергоефективності та зниженню вуглецевого сліду, водночас посилюючи інвестиційну привабливість українських нафтогазових підприємств для міжнародних партнерів.

Отже, узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що впровадження інноваційних цифрових та фінансових інструментів у діяльність підприємств нафтогазовидобувного комплексу (ОГВ) створює відчутний синергетичний ефект, який проявляється у взаємному посиленні економічної, технологічної та фінансової ефективності. Інтеграція цифрових технологій таких як IoT, штучний інтелект, цифрові двійники та блокчейн сприяє підвищенню точності управлінських рішень, зниженню операційних витрат (OpEx) і ризиків, а також покращенню прогнозованості фінансових потоків. Паралельне застосування сучасних фінансових інструментів токенизації, параметричного страхування, ESG-фінансування розширює можливості залучення капіталу та формує довгострокову стійкість підприємств.

Отриманий синергетичний ефект виявляється у підвищенні загальної економічної ефективності видобутку, зростанні інвестиційної привабливості галузі та зміцненні фінансової безпеки в умовах воєнних і макроекономічних ризиків. Водночас для масштабного поширення таких рішень необхідна активна державна підтримка, зокрема через запровадження податкових стимулів для інноваційних проєктів, а також регуляторних «пісочниць» (regulatory sandboxes), що дозволяють тестувати нові технології та фінансові моделі без надмірного адміністративного навантаження.

Таким чином, комплексна цифрово-фінансова трансформація підприємств ОГВ, підтримана державними механізмами сприяння, здатна стати фундаментом сталого розвитку енергетичної системи України, підвищення її енергетичної незалежності та інтеграції у європейський енергетичний простір.

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: монографія / за ред. д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкової, д.е.н.; проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. 592 с.

2. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.

*Орленко Ростислав Володимирович,
аспірант*

*Науковий керівник: Птащенко Л.О., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФОРМУВАННЯ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Повоєнна відбудова України потребуватиме масштабних капіталовкладень, де ключову роль відіграватимуть іноземні інвестиції. За даними оновленого звіту Світового банку, ЄС та ООН у межах оцінки Rapid Damage and Needs Assessment, опублікованого в лютому 2025 року, потреби у відновленні України станом на кінець 2024 року становлять 524 млрд доларів США, що охоплює житловий сектор, транспорт, промисловість, енергетику та агросферу [1]. Водночас тривала війна трансформувала традиційні виклики економічної безпеки, зокрема створила залежність від зовнішнього фінансування та посилила ризики боргової, валютної та бюджетної стабільності.

Фінансова безпека, за визначення Киричук С.М., є складовою національної безпеки, що забезпечує стійкий розвиток соціально-економічних відносин і захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз [2]. Традиційно її оцінюють за системою таких показників: рівень держборгу, дефіцит бюджету, інфляція, стан валютного курсу тощо. Однак існуючі методики не враховують специфічних ризиків, які виникають при залученні іноземного капіталу – від «офшоризації» до деіндустріалізації. Завдання адаптації системи індикаторів фінансової безпеки до процесу залучення іноземних інвестицій для відбудови України залишається невирішеним.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності доповнення системи фінансової безпеки специфічними показниками, які дозволять оцінювати ризики та якість іноземних інвестицій у контексті повоєнного відновлення.

Як зазначає Киричук С.М., система фінансової безпеки охоплює бюджетну, боргову, валютну, податкову та грошово-кредитну безпеку [2]. У воєнний період усі ці складові опинилися під тиском дефіциту бюджету, зростання держборгу, втрат податкових надходжень та нестачі фінансових ресурсів для соціальних видатків.

Згідно з НІСД, у 2023-2024 роках зберігалися середньо-високі ризики у фінансовому секторі, особливо у сфері боргової стабільності та бюджетного дефіциту [3]. Однак ці індикатори фіксують постфактум кризові явища у фінансах держави, тоді як не відображають ризики структури та якості залученого іноземного капіталу, що є ключовим у період відбудови.

Аналіз Ковеля М.П. свідчить, що прямі іноземні інвестиції в Україну за останні роки мали значні коливання через воєнні дії, політичну нестабільність та пандемію COVID-19. Найбільшими інвесторами залишаються країни ЄС, проте значна частина інвестицій походить з офшорних зон (Кіпр, Нідерланди, Віргінські Острови), що створює ризики виведення капіталу, тінізації економіки та ухилення від оподаткування [4].

На основі проаналізованого матеріалу виділено чотири ключові загрози для фінансової безпеки:

- сировинна модель розвитку: концентрація інвестицій у добувних галузях посилює структурну вразливість економіки;
- виведення капіталу: прибутки не реінвестуються, а виводяться в дивіденди та офшори;
- втрачена конкуренція: домінування великих ТНК може знизити позиції українських виробників;

– офшоризація: частина прямих іноземних інвестицій є фактичним поверненням українського капіталу, що маскується під іноземний.

Жодна з цих загроз не фіксується стандартними макроіндикаторами, тому система моніторингу фінансової безпеки потребує розширення.

Для ефективного безпекоорієнтованого управління інвестиційними процесами у період відбудови України доцільно розширити систему моніторингу фінансової безпеки за рахунок показників, які дозволяють оцінювати не лише кількісні обсяги залученого капіталу, а також його якість, структуру та походження.

1. Індикатор реінвестування, який відображає частку прибутку, залишену іноземними інвесторами для повторного вкладення в економіку України. Такий показник свідчатиме про довіру іноземного бізнесу до внутрішнього ринку та рівень утримання капіталу в країні [4].

2. Індикатор галузевої структури інвестицій, який характеризує співвідношення капіталовкладень у добувну промисловість та високотехнологічні сектори. Його застосування дозволить оцінити, наскільки інвестиційна політика сприяє подоланню сировинної моделі розвитку економіки й орієнтує країну на індустріальне зростання. За результатами дослідження НІСД саме диверсифікація виробництва та інноваційно-інвестиційна активність є ключовими факторами стабілізації економічної безпеки у воєнний та післявоєнний періоди [3].

3. Індекс прозорості капіталу, який визначає частку ПІІ, що надходять з офшорних юрисдикцій. Його запровадження дозволить оцінювати ризики «офшоризації» національної економіки, відстежувати походження капіталу та виявляти випадки репатріації українських активів під виглядом іноземних інвестицій.

4. Індикатор інноваційної безпеки, який показує частку іноземних інвестицій, спрямовану на фінансування наукових досліджень, розробок та технологічних стартапів. Такий індикатор дозволить виявляти рівень підтримки інноваційного сектору, оцінювати спроможність економіки до технологічного оновлення та зменшувати ризики технологічного відставання.

У сукупності запропоновані показники дозволяють перейти від формального спостереження за макроекономічними параметрами до якісного аналізу структури, спрямованості та безпечності іноземних інвестицій. Їх інтеграція у систему фінансової безпеки стане підґрунтям для розроблення превентивних рішень державної політики, орієнтованої на зміцнення інвестиційної стійкості та досягнення сталого економічного розвитку України у післявоєнний період.

Література

1. Україна. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4). *Documents & Reports - All Documents | The World Bank*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052925103531065/pdf/P180174-93c8e8c1-83a2-487d-aaec-a8435f9db418.pdf>.

2. Киричук С. М. Фінансова безпека України в умовах воєнного стану: Кваліфікаційна робота. Львів, 2023. 51 с.

3. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024. 71 с.

4. Kovel P. M. Analyzing the Inflow of Foreign Direct Investments in Ukraine. *Business Inform.* 2024. Vol. 3, no. 554. P. 87–95. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-87-95> (date of access: 06.11.2025).

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДРАЙВЕР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах поглиблення глобальної нестабільності та підвищення рівня економічної вразливості питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Для національної економіки, що функціонує в умовах воєнних ризиків [1], важливим завданням є формування внутрішніх джерел фінансової стабільності, що уможлиблює протистояння екзогенним і ендеогенним викликам. Саме від здатності країни виробляти й реалізовувати конкурентоспроможну продукцію, розвивати свій експортний потенціал залежить стабільність валютних надходжень, що є одним із основних чинників фінансової безпеки держави [2].

У теоретичному аспекті експортний потенціал розглядається як складова економічного потенціалу держави, що відображає можливості національного виробництва задовольняти потреби зовнішніх ринків [3]. На відміну від фактичного експорту, експортний потенціал включає не лише поточні обсяги зовнішньої торгівлі, але й структурні, інституційні та технологічні спроможності економіки. Концептуально експортний потенціал можна розглядати як сукупність економічних, технологічних, інституційних та людських ресурсів, які держава здатна мобілізувати для виробництва конкурентоспроможної продукції та її реалізації на світових ринках [4]. Він характеризує рівень конкурентоспроможності підприємств, ступінь диверсифікації виробництва, рівень інноваційної активності та здатність інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості.

З огляду на це, експортний потенціал впливає на фінансову безпеку держави багатовекторно (рис. 1). Насамперед, він формує валютні надходження, які є одним із найважливіших факторів підтримання стійкого платіжного балансу та збереження макрофінансової стабільності. Разом із цим, розвиток експортного потенціалу стимулює інноваційну активність, розширення виробничої бази, що сприяє зростанню податкових надходжень, підвищенню ділової активності та збільшенню інвестиційної привабливості економіки [5].

Механізм впливу експортного потенціалу на фінансову безпеку держави реалізується через низку трансмісійних каналів. Збільшення доходів від експорту товарів, робіт і послуг дозволяє збільшити дохідну частину державного бюджету, що розширює можливості фінансування соціальних програм та інфраструктурних проектів. Завдяки позитивному сальдо торговельного балансу відбувається зміцнення курсу національної валюти, зниження інфляційних ризиків та підвищення купівельної спроможності населення. Водночас розвиток експортоорієнтованих галузей сприяє створенню робочих місць, зростанню доходів громадян та розширенню податкової бази.

Аналіз економічної практики різних країн демонструє, що експортна диверсифікація сприяє економічному зростанню та зниженню вразливості до зовнішніх шоків [6]. Це підтверджує необхідність системної державної політики, спрямованої на нарощування експортного потенціалу через підтримку інновацій, розбудову транспортної інфраструктури та створення сприятливого інвестиційного клімату, адже розвиток експортного потенціалу виступає драйвером фінансової безпеки держави. Інституційний розвиток механізмів підтримки експорту шляхом гарантування, кредитування й страхування ризиків посилює фінансову стійкість підприємств і держави загалом [7].

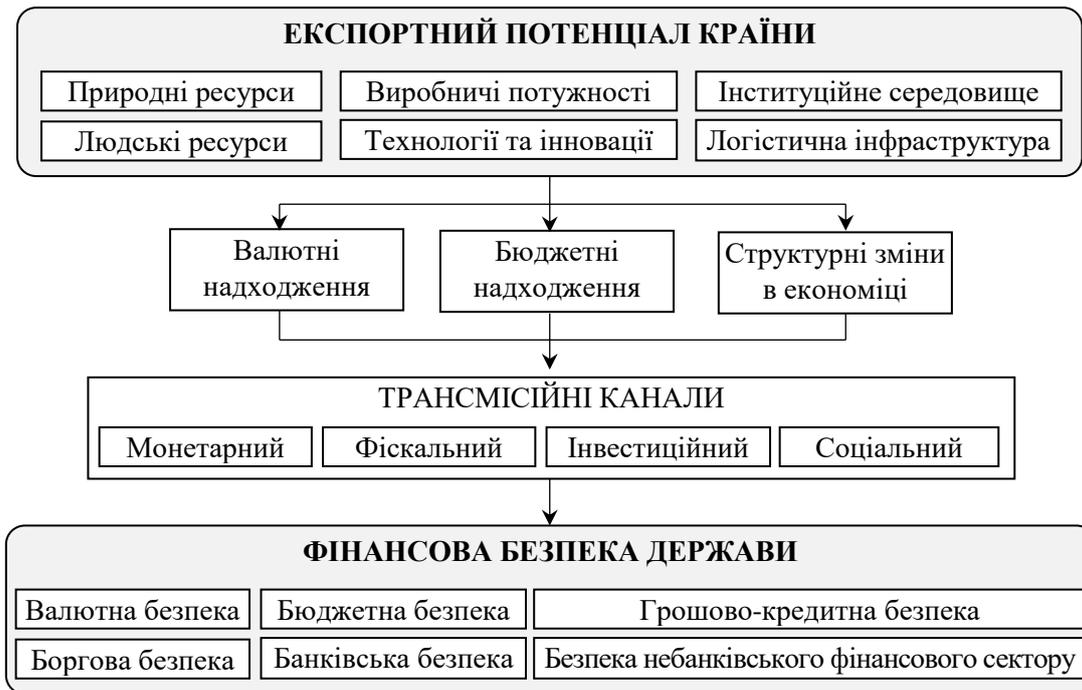

Рис. 1. Концептуальна модель впливу експортного потенціалу на фінансову безпеку держави

Джерело: розроблено автором

Таким чином, експортний потенціал виступає драйвером фінансової безпеки держави, забезпечуючи формування валютних резервів, диверсифікацію джерел бюджетних надходжень та структурну модернізацію економіки. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці методичного інструментарію оцінювання впливу окремих компонентів експортного потенціалу на індикатори фінансової безпеки з урахуванням специфіки умов воєнного стану.

Література

1. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. (2023). Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment» 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. Mon23-072.
2. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial security hazards of Ukraine: identification and systematization. *Economics & Regions*. 2019. №2 (73). P. 72–80.
3. Радченко Е.Є. Визначення сутності поняття «експортний потенціал країни». *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2013. Вип. 34. С. 205–212.
4. Калюжна Н. Г. Експортний потенціал країни: підхід до трактування поняття. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. № 30. С. 317–324. <https://doi.org/10.31498/2225-6725.30.2015.74246>
5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
6. Hesse H. Export diversification and economic growth. *Commission on Growth and Development Working Paper*. World Bank. 2008. No. 21. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/e8eb01ea-1588-5e80-83cd-a0b9c51c685f/content>
7. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. Вип. 7/1 (24). P. 41-46.

**ІНКЛЮЗИВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД
ПРОТИ ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ**

В умовах посилення внутрішніх системних ризиків, спричинених військовою агресією та економічною турбулентністю, інклюзія, а саме рівний доступ до економічних ресурсів, набуває статусу необхідної умови фінансової безпеки держави, оскільки соціальна нерівність та бідність є прямими генераторами внутрішніх загроз, таких як тіньова економіка та зниження фіскальної стійкості.

Варто зазначити, що сучасна фінансова безпека України визначається не лише зовнішньою військовою агресією, але й внутрішніми соціально-економічними дисбалансами, що створюють системну вразливість. На сьогодні ключовими внутрішніми загрозами, які мінімізуються через інклюзивний розвиток, є:

1. Соціальна поляризація та бідність. Це зростаюча нерівність доходів та масова бідність, спричинена військовою міграцією та втратою робочих місць. Ця загроза посилює соціальну напругу та знижує купівельну спроможність населення.

2. Тіньова економіка (детінізація). Це розширення неформального сектору, що призводить до виведення капіталу з-під оподаткування та зменшення фіскальної стійкості держави.

На рисунку 1 представлено взаємозв'язок рівня інклюзії та його впливу на фінансову безпеку.

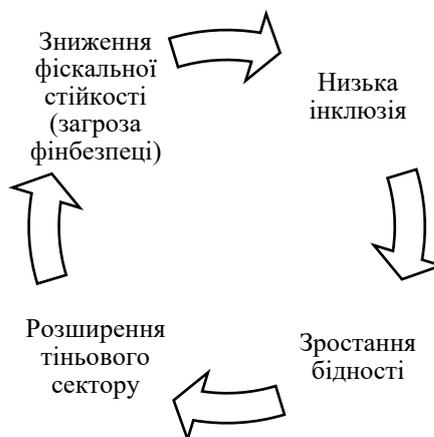

Рис.1. Схема взаємозв'язку рівня інклюзії та його впливу на фінансову безпеку

Отже, варто зазначити, що фінансова інклюзія виступає ключовим інструментом соціально-економічної стабільності, спрямованим на забезпечення рівного доступу всіх верств населення, зокрема вразливих груп, а саме внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, мешканців деокупованих та прифронтових територій до базових фінансових послуг. До таких послуг належать кредитування, страхування, відкриття депозитних рахунків, а також можливість користування електронними платіжними інструментами.

Також розвиток фінансової інклюзії знижує рівень соціальних ризиків, адже сприяє інтеграції соціально вразливих груп у формальний фінансовий сектор. Це, у свою чергу, зменшує їхню залежність від неформальних або тіньових джерел фінансування

(ломбардів, нелегальних кредиторів), які часто супроводжуються високими ризиками боргової залежності.

Також інклюзивний розвиток реалізується через цільові фінансові інструменти, які мають прямий вплив на зниження бідності та стимулювання економічної активності. Серед них варто виділити такі як: мікrokредитування та державні гранти (такі як «Робота» та «Власна справа», що є ключовими для стимулювання підприємництва серед бідного та непрацюючого населення); гранти та цільове фінансування (надання фінансових ресурсів для ВПО та ветеранів, що сприяють перекваліфікації та відкриття бізнесу та є прямим інструментом реінтеграції соціально вразливих груп в економічний простір). Ці інструменти направлені на зростання частки самозайнятого населення та зниження рівня бідності. Позитивна динаміка цих показників є прямим внеском у соціальну складову фінансової безпеки.

Отже, фінансова інклюзія має безпосередній вплив на зменшення масштабів тіньової економіки, оскільки сприяє залученню малих та середніх підприємств (МСП) до офіційного фінансового обігу. Висока вартість формалізації бізнесу, надмірна бюрократія та складні податкові процедури змушують значну частину підприємців залишатися у тіні. Концепція інклюзії передбачає усунення цих бар'єрів шляхом розширення доступу до простих, прозорих і доступних фінансових інструментів.

Тінізація економіки створює суттєвий фіскальний ризик, адже призводить до скорочення податкової бази та недоотримання бюджетних надходжень, що напряму загрожує фіскальній та економічній безпеці держави.

Саме тому варто сформувані стратегічні напрями детінізації через фінансову інклюзію, що включають:

- цифрову інклюзію це розвиток електронних сервісів, безготівкових розрахунків та цифрових платформ оподаткування (як застосунок Дія), що спрощують процедури реєстрації та звітності для підприємців.

- спрощення регуляторних вимог для МСП це створення податкових «пісочниць» і пільгових режимів для малого бізнесу, особливо у депресивних та деокупованих регіонах, що стимулює їх вихід із тіні.

Реалізація цих заходів сприяє розширенню податкової бази, підвищенню фіскальної стійкості державного бюджету та зміцненню економічної безпеки країни в цілому.

Підсумовую варто зазначити, що інклюзивний розвиток виступає дієвим інструментом зміцнення фінансової безпеки держави, адже поєднує соціальну стабільність із економічною ефективністю. Поєднання фінансової та цифрової інклюзії створює сприятливі умови для формалізації бізнесу, розширення податкової бази та підвищення довіри до фінансової системи.

Запропоновані рекомендації, а саме інтеграція інклюзивних цілей у державне планування, створення регіональних гарантійних фондів, розвиток цифрової інфраструктури та запровадження прозорого моніторингу забезпечують системний підхід до детінізації економіки.

Очікуваний ефект від запропонованих заходів це зниження рівня бідності, активізація підприємництва та підвищення фіскальної і соціальної стійкості України в умовах економічної турбулентності.

Література

1. Олейнікова Л. Г., Череп А. В., Будько Д. З. Фінансова інклюзія як індикатор національної безпеки. *The journal «Український журнал прикладної економіки та техніки»*. 2023, №3. 324-329 pp. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-49>.

2. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. (2023). Inclusive development index. *Lecture notes in civil engineering*. 779-790. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17382-1_66

МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

У контексті цифровізації державного управління технології штучного інтелекту (ШІ) відкривають нові інструменти виявлення, попередження та дослідження корупційних практик, особливо в таких вразливих сферах як державні закупівлі, публічні реєстри. Розширення обсягів даних та розвиток алгоритмів машинного навчання дозволяють аналітикам та органам нагляду знаходити патерни, аномалії та зв'язки, які важко виявити традиційними методами [1].

Міжнародна практика демонструє принаймні чотири основні групи застосувань ШІ у сфері державного управління:

- 1) аналіз даних публічних закупівель – алгоритми виявляють аномалії у торгах, картелі постачальників і підозрілі зміни контрактів;
- 2) моніторинг декларацій та конфлікту інтересів – NLP (обробка природної мови) допомагають автоматизувати перевірку декларацій про доходи та майно;
- 3) мережевий аналіз зв'язків – графові моделі і детектори спільного узгодження використовуються для виявлення прихованих зв'язків між контрагентами;
- 4) підсилення контролю і прозорості через генеративні моделі – аналітичні інструменти на базі LLM та інструментів генеративного ШІ сприяють автоматичному створенню звітів розслідувань і підготовці запитів до антикорупційних інспекцій [2-4].

Міжнародні практики показують два домінуючі підходи: централізовані платформи та децентралізовані інструменти у межах окремих органів контролю. Централізація знижує витрати та забезпечує єдині стандарти якості даних і аудиту, тоді як децентралізація підвищує оперативність і спеціалізацію. OECD і практики Світового банку рекомендують використовувати гібридну модель з чіткими стандартами інтегруєбельності та незалежними механізмами зовнішнього контролю. Узагальнені міжнародні практики застосування ШІ у боротьбі з корупцією наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Міжнародні кейси застосування технологій ШІ у сфері антикорупційної політики

Країна	Інструмент / підхід	Результат
Чилі	Observatorio de Compras Públicas (ChileCompra) – аналітика закупівель, виявлення аномалій, стандарти етики для AI у державних закупівлях	Виявлення ризикових тендерів, підвищення прозорості, автоматизація контролю
Велика Британія	Government Counter Fraud Function: AI Guide – державний посібник щодо застосування ШІ для боротьби з шахрайством	Підвищення ефективності виявлення підозрілих транзакцій і скорочення втрат бюджету
Бразилія	«Alice» (Análise de Licitações e Editais) – система автоматичного аналізу тендерів у Controladoria-Geral da União (CGU)	Виявлення схем узгодження цін, пришвидшення фінансових розслідувань
Естонія	E-Estonia: e-licensing, e-governance, централізовані реєстри	Зниження корупційних ризиків завдяки цифровим слідам, автоматизації та прозорості транзакцій
США (North Carolina)	NCDIT AI Chatbot для державних IT-закупівель	24/7 консультації, зменшення бюрократії та людських помилок у процесах

Джерело: складено автором за [5-10].

Водночас розширення практик застосування ШІ у протидії корупції має узгоджуватися з нормами захисту персональних даних, принципами недискримінації та правами людини. Необхідні юридичні гарантії щодо обґрунтованості рішень, процедур оскарження і незалежного аудиту алгоритмів.

Доцільно відмітити, що Україна має позитивний досвід провадження спільних цифрових практик з Естонією у сфері протидії корупції, що формують нову модель інституційної доброчесності та ґрунтуються на комплексній цифровізації державних послуг, автоматизації контрольних процедур та прозорому управлінні даними. У рамках спільних проєктів, здійснюється гармонізація стандартів цифрової доброчесності, розвиток системи ризик-орієнтованого аналізу та розбудова сервісів, що унеможливають зловживання через прозорість процедур і алгоритмічний аудит [11].

Таким чином, впровадження цифрових антикорупційних інструментів суттєво підвищує прозорість публічного управління та мінімізує можливості для зловживань. Розвиток таких систем сприяє структурному скороченню тіньової економіки [12], оскільки цифрові сліди, алгоритмічний аудит і автоматизований контроль зменшують простір для неформальних практик. У довгостроковій перспективі це посилює інституційну довіру та формує передумови для сталого економічного розвитку.

Література

1. OECD. Anti-corruption & public integrity – AI in government. URL: <https://oecd.ai/en/gov/issues/anti-corruption-public-integrity>.
2. Schneider dos Santos, E., Machado dos Santos, M., Castro, M. et al. Detection of fraud in public procurement using data-driven methods: a systematic mapping study. *EPJ Data Sci.* 2025. 14. 52. <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-025-00569-3>.
3. World Bank Group. Artificial Intelligence in the Public Sector. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/746721616045333426/pdf/Artificial-Intelligence-in-the-Public-Sector-Summary-Note.pdf>.
4. OECD. Generative artificial intelligence for anti-corruption and integrity in government. 2024. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/generative-ai-for-anti-corruption-and-integrity-in-government_9859b6a8/657a185a-en.pdf.
5. Lyra, M.S., Damásio, B., Pinheiro, F.L. et al. Fraud, corruption, and collusion in public procurement activities, a systematic literature review on data-driven methods. *Appl Netw Sci.* 2022. 7. 83. <https://doi.org/10.1007/s41109-022-00523-6>.
6. Probidad: Observatorio ChileCompra. URL: <https://www.chilecompra.cl/observatorio-de-compras-publicas/>.
7. UK Government – Introduction to AI (counter-fraud). URL: <https://www.gov.uk/government/publications/introduction-to-ai-with-a-focus-on-counter-fraud/introduction-to-ai-guide-with-a-focus-on-counter-fraud-html>.
8. OECD – Fighting Bid Rigging in Brazil. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/05/fighting-bid-rigging-in-brazil_a5135918/ea7e1690-en.pdf.
9. E-Estonia – антикорупційні цифрові рішення. URL: <https://e-estonia.com/estonian-software-ultimate-enemy-corruption-arms-smuggling/>.
10. North Carolina DIT. URL: <https://it.nc.gov/blog/2024/04/04/new-chatbot-helps-answer-it-procurement-questions>.
11. Україна та Естонія разом рухаються до повної цифровізації та цілісності всіх державних процесів – Голова НАЗК під час робочого візиту до Естонії. URL: <https://nazk.gov.ua/en/news/ukraine-and-estonia-are-moving-together-towards-full-digitalization-and-integrity-of-all-state-processes-head-of-the-nacp-during-working-visit-to-estonia/>.
12. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Kivshyk, O., Sokolov, A. Shadow economy as a threat to economic security of the state. *Economics of Development.* 2021. 20(4). 24–30.

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах війни соціальний вимір економічної безпеки України набуває критичного значення. Збройна агресія спричинила глибокі структурні зміни в національній економіці, масштабні людські втрати, внутрішню та зовнішню міграцію, що суттєво вплинуло на соціально-економічну стабільність держави [1]. Деструкція виробничих потужностей, зростання безробіття, зниження рівня доходів і зростання соціальної нерівності створюють додаткові загрози для відтворення людського капіталу та соціальної згуртованості суспільства. У цих умовах забезпечення економічної безпеки неможливе без зміцнення її соціальної складової – підтримки найбільш уразливих верств населення, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, сімей загиблих військовослужбовців [2]. Водночас формування дієвої системи соціальної реінтеграції, психологічної підтримки та відновлення людського потенціалу стає стратегічним чинником післявоєнного відновлення. Соціальна стабільність виступає не лише наслідком, а й передумовою стійкості економічної системи, адже саме вона визначає рівень довіри, солідарності та здатності суспільства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Соціальний вимір економічної безпеки в умовах війни є інтегральною характеристикою здатності держави забезпечувати гідний рівень життя громадян, соціальну стабільність і відтворення людського капіталу. За даними Світового банку, у 2023 р. рівень бідності в Україні зріс до понад 24%, що свідчить про значне погіршення добробуту населення внаслідок воєнних дій та інфляційного тиску [3]. Водночас, за оцінками Програми розвитку ООН, понад 7 мільйонів громадян перебувають у стані соціальної вразливості через втрату роботи, домівок або доступу до базових послуг [4]. Це створює серйозні ризики для соціальної безпеки, яка безпосередньо впливає на відновлення економічної активності та стійкість державних інститутів.

Узагальнення основних соціально-економічних індикаторів, що дозволяє простежити тенденції розвитку України у 2023-2024 роках, відображаючи вплив воєнних викликів на рівень доходів, зайнятості, соціального захисту та людського потенціалу наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Ключові соціально-економічні показники розвитку України

Показник	2023 р.	2024 р.	Динаміка, %
Середня номінальна заробітна плата, грн	17 450	21 473	+23,1
Реальна заробітна плата (з урахуванням інфляції), % до попереднього року	101,2	103,0	+1,8
Рівень безробіття (за методологією МОП), %	10,1	9,3	-0,8
Частка зайнятих у тіншовій економіці, %	≈ 21 %	≈ 20 %	-1 % п.
Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), млн осіб	4,9	4,6	-6,1
Частка соціальних видатків у державному бюджеті, %	28,7	30,3	+1,6
Індекс людського розвитку (ІЛР) – місце в рейтингу (серед 193 країн)	77	77	–
Очікувана тривалість життя, років	71,2	70,4	-1,1
Коефіцієнт народжуваності (на 1000 осіб)	8,1	7,5	-7,4

Джерело: складено за даними [5-7]

Війна суттєво трансформувала ринок праці: відбулося скорочення зайнятості у промисловості та сфері послуг, натомість зросла роль секторів оборонної економіки.

Рівень безробіття у 2024 році склав близько 9,3%, що нижче, ніж у 2023 році (10,1 %) [6]. Разом із тим понад 20 % працюючих громадян залишаються у тіньовому секторі, що негативно впливає на стабільність соціальної системи та пенсійного забезпечення [8].

Соціальна безпека України тісно пов'язана з економічною стабільністю, державною політикою зайнятості та рівнем соціального захисту [9]. У 2024 році на соціальні видатки (пенсії, субсидії, допомоги ВПО, виплати військовим) було спрямовано понад 30 % державного бюджету [7]. Важливим аспектом є підтримка ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, чисельність яких перевищує 5 мільйонів. Забезпечення їх соціальної реінтеграції, психологічної адаптації та професійної перекваліфікації є одним із ключових напрямів зміцнення соціальної безпеки [10]. Недостатній рівень координації між державними інституціями та громадським сектором у цьому напрямі знижує ефективність реалізації соціальної політики [11]. Ключовою передумовою посилення соціальної складової економічної безпеки є розвиток системи людського капіталу. Освітня та професійна трансформація населення має відбуватися з урахуванням потреб післявоєнного відновлення – формування нових компетенцій, розвитку цифрової грамотності та підтримки інноваційного підприємництва [12].

Таким чином, у сучасних умовах соціальний вимір економічної безпеки виступає стратегічною категорією. Формування інклюзивної, справедливої та стійкої соціально-економічної системи є ключовою передумовою для забезпечення національної стійкості.

Література

1. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p.
2. Єгоричева С.Б. Фінансово-економічні механізми забезпечення реінтеграції ветеранів війни в Україні. *Економіка і регіон*. 2024. (3(94)). 133–140.
3. World Bank. Ukraine Looks Toward the Future. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>.
4. United Nations Development Programme. United Nations in Ukraine Transitional Framework. September 2022-December 2024. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_2022_2024_TransitionalFramework_Updated_EN.pdf.
5. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>.
6. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>.
7. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/>.
8. Skryl, V., Hlushko, A. Insurtech: New Opportunities for the Development of the Insurance Market. *Economic Security of the State and Economic Entities*. 2023. 1 (88).144–51.
9. Onyshchenko, S., Skryl, V., Hlushko, A., Maslii, O. Inclusive development index. In *Lecture Notes in Civil Engineering*. Springer. 2023. 299. 779–790.
10. Єгоричева С., Лахижа М. Реінтеграція ветеранів війни в Україні: управлінські та економічні аспекти. *Розвиток міста*. 2024. 2 (02). 55–62.
11. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №. 15. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>
12. Глушко А.Д., Кононенко С.Р. Фінансова грамотність населення у системі забезпечення фінансової безпеки держави. III Міжнародна науково-практична конференція «Глобальні тенденції в економіці, фінансах та управлінні», м. Одеса, 30 вересня 2025 р. *Research Europe*, 2025. С. 55-58 (150 с.).
13. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Біленко Марина Олександрівна,
студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах економічної нестабільності банківська система України залишається вразливою до внутрішніх і зовнішніх ризиків. Це зумовлює необхідність впровадження ефективних механізмів оцінки її стійкості та забезпечення фінансової безпеки. Одним із таких інструментів є стрес-тестування, яке з 2018 року застосовується Національним банком України, за винятком 2020 та 2022 років, коли оцінка не проводилася через коронакризу та повномасштабне вторгнення. Результати цих тестів дозволяють своєчасно виявляти слабкі місця, прогнозувати потенційні загрози та розробляти заходи щодо їх усунення.

За оцінкою 2023 року більшість банків в Україні мали достатній капітал, а банківська система загалом – високий запас міцності, водночас окремі банки виконували погоджені з НБУ програми капіталізації/реструктуризації. Нова оцінка у 2024 році не здійснювалася, попередні результати вважалися актуальними [1]. Адаптація до кризових умов та нормалізація діяльності банків дала змогу у 2025 році повернутися до довоєнної практики стрес-тестування за двома макроекономічними сценаріями: базовим та несприятливим.

Порівняно з результатами оцінки стійкості до повномасштабного вторгнення знизилася кількість банків, для яких встановлено підвищені вимоги до достатності капіталу. За результатами стрес-тестування у 2025 році загальний обсяг капіталу банків зростав за усіх сценаріїв (рис. 1), тоді як у 2021 році капітал для системи в цілому знижувався в несприятливому сценарії. При цьому розрахункова орієнтовна потреба в капіталі складає близько 5% від обсягу регулятивного капіталу банківської системи.

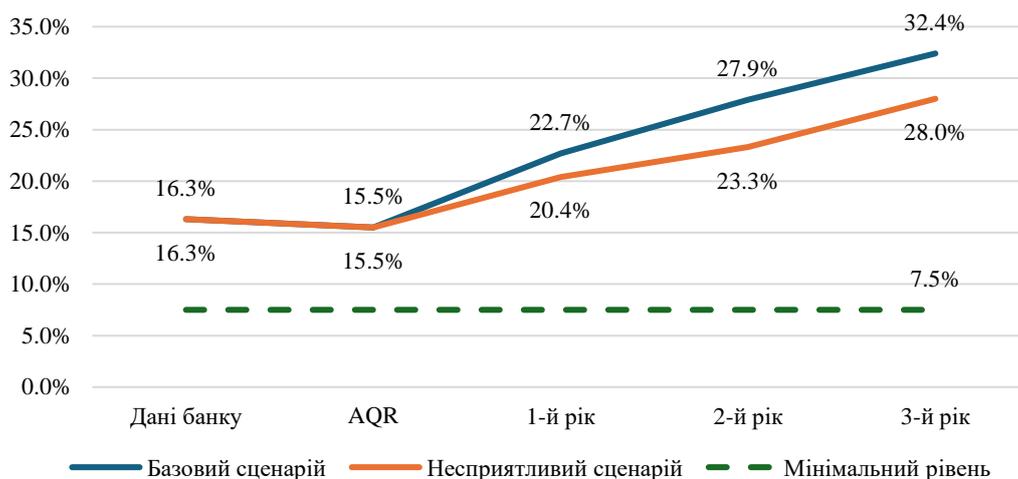

Рис. 1. Середньозважений норматив достатності капіталу 1 рівня банків за результатами стрес-тесту у 2025 році

Джерело: [2].

Зростання капіталізації пов'язане із базовими припущеннями стрес-тестування:

статичний баланс та капіталізація прибутку. На практиці результати означають, що банки зберігатимуть спроможність нарощувати операції навіть в умовах кризи.

Важливо відмітити, що після повномасштабного вторгнення методологія НБУ була суттєво адаптована, що підкреслює її гнучкість та важливість для безпеки в умовах надзвичайної невизначеності (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові ризики та захисні механізми стрес-тестування НБУ в період кризи		
Вид ризику	Можливий сценарій тестування	Роль у фінансовій безпеці
Кредитний ризик	Значне зростання частки непрацюючих кредитів (NPL) внаслідок падіння ВВП, втрати активів та міграції.	Вимагає формування достатніх резервів та підвищує якість кредитних портфелів.
Ринковий (Валютний)	Девальвація гривні та переоцінка відкритої валютної позиції.	Забезпечує стійкість до зовнішніх шоків та знижує ризик втрат від коливань курсу.
Ринковий (Процентний)	Зростання депозитних ставок та вартості зобов'язань при незмінних ставках за активами.	Оцінює вплив монетарної політики НБУ та ризики управління активами та пасивами.
Геополітичні ризики	Моделювання впливу руйнування інфраструктури, масового переміщення населення та залежності від міжнародної допомоги.	Дозволяє адаптувати банківську систему до унікальних викликів воєнного часу.

Таким чином, стрес-тестування є проактивним елементом фінансової безпеки, що стимулює керівництво банків до адекватного ризик-менеджменту та створення необхідної «подушки» капіталу для протистояння навіть найбільш несприятливим кризовим сценаріям.

За підсумками оцінки стійкості, проведеної Національним банком України, можна визначити, що для підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору необхідна реалізація наступних пріоритетних завдань та напрямків:

- безумовне виконання програми капіталізації дев'ятьма банками, для яких НБУ встановив підвищені вимоги (оскільки вони володіють 18% чистих активів сектору), що є запорукою безпеки всієї системи;
- стимулювання реструктуризації балансів замість прямого нарощування капіталу;
- жорсткий контроль за методами оцінки кредитного ризику, зокрема зовнішньої оцінки якості активів (AQR), та формування резервів банками;
- посилення пруденційного нагляду в умовах відновлення кредитування економіки;
- адаптація методології стрес-тестування на основі моніторингу потенційних ризиків, пов'язаних із відновленням;
- постійна практика проведення стрес-тестування та прозоре оприлюднення узагальнених результатів для забезпечення підтримки довіри інвесторів, вкладників та міжнародних партнерів до українського банківського сектору.

Література

1. Національний банк затвердив методологію стрес-тестування банків у 2025 році. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zatverdiv-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-2025-rotsi>.

2. Результати оцінки стійкості банків та банківської системи у 2025 році. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-otsinki-stiykosti-bankiv-ta-bankivskoyi-sistemi-u-2025-rotsi>.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У сучасних умовах глобальної цифровізації економічних процесів фінансова безпека держави набуває нового змісту та вимірів. Цифрова епоха створює не лише унікальні можливості для підвищення ефективності фінансових операцій, прозорості ринкових відносин, але й породжує низку трансформаційних викликів, пов'язаних із зростанням кіберзагроз, фінансової волатильності та технологічних ризиків.

Одним із ключових викликів цифрової епохи є зростання кіберзлочинності у фінансовій сфері [1]. За даними Європейського агентства з кібербезпеки [2], фінансовий сектор є найбільш вразливим до кібератак. В Україні спостерігається зростання кількості інцидентів, пов'язаних із зломом банківських систем і цифрових платіжних сервісів, що вимагає розбудови національної системи кіберзахисту фінансової інфраструктури [3]. Викликами для фінансової безпеки є також ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту у сфері кредитування, страхування та фінансового моніторингу. Застосування алгоритмів машинного навчання, попри їхню ефективність, може призводити до етичних дилем та дискримінаційних рішень у процесі оцінювання клієнтів. Це потребує вдосконалення нормативно-правової бази у напрямі забезпечення прозорості алгоритмічних систем і захисту прав споживачів. Серед структурних ризиків особливу загрозу становить технологічна залежність від глобальних цифрових корпорацій, які контролюють хмарні сервіси, обробку даних і платіжну інфраструктуру. Така концентрація цифрової потужності створює ризики монополізації фінансового ринку та втрати національного суверенітету у сфері даних [4]. Відповідно, стратегічним напрямом зміцнення фінансової безпеки України має стати формування національної цифрової екосистеми фінансових послуг, що передбачає розбудову безпечної кібер-інфраструктури, впровадження єдиних стандартів кіберзахисту та розвиток механізмів цифрової ідентифікації [5, 6].

Зміцнення фінансової безпеки в цифрову епоху потребує системного підходу, який передбачає поєднання державного регулювання, технологічних інновацій і міжнародного співробітництва.

Література

1. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.
2. ENISA. (2023). *Threat Landscape 2023: Financial Sector Analysis*. European Union Agency for Cybersecurity.
3. Onyshchenko, S., Zhyvylo, Ye., Hlushko, A., Bilko, S. (2024). Cyber risk management technology to strengthen the information security of the national economy. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. (5): 136 – 142.
4. Yehorycheva, S., Hlushko, A., & Khudolii, Yu. (2023). Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*, 21(4), 45–52.
5. Onyshchenko, S., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Improving the efficiency of diagnosing errors in computer devices for processing economic data functioning in the class of residuals. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(4(125)), 63-73.
6. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. Управління змінами та інновації. 2024. № 12. С. 25–31. DOI <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>

**КІБЕРБЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ**

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року банківський сектор опинився під безпрецедентним тиском кіберзагроз. Якщо до війни основними викликами були фішингові атаки та шахрайство з платіжними картками, то в умовах воєнного стану спектр загроз значно розширився. За даними Національного банку України, кількість кіберінцидентів у фінансовому секторі зросла з 480 у 2021 році до 1030 у 2024 році, що становить збільшення більш ніж удвічі [3].

Банківські установи стали пріоритетними цілями для хакерських угруповань, пов'язаних з державою-агресором. Одним з найбільш резонансних інцидентів стала кібератака на оператора «Київстар» 12 грудня 2023 року, коли 24 мільйони абонентів втратили зв'язок, що вплинуло на функціонування банківських сервісів, які використовували цю мережу для двофакторної автентифікації [1]. Цей випадок продемонстрував вразливість критичної інфраструктури та необхідність диверсифікації каналів зв'язку для фінансових установ.

Аналіз динаміки кіберзагроз у банківському секторі свідчить про стійку тенденцію зростання як кількості інцидентів, так і масштабів фінансових втрат. Якщо у 2022 році загальна сума втрат становила 481 млн грн, то у 2024 році цей показник досяг 102 млн грн, що вказує на підвищення ефективності систем захисту попри зростання кількості атак [3].

Таблиця 1

Класифікація кіберзагроз банківського сектору в умовах війни

Тип загрози	Характеристика	Масштаб впливу	Методи протидії
DDoS-атаки	Перевантаження серверів, паралізація онлайн-банкінгу	Високий	Розподілена інфраструктура, системи фільтрації
Ransomware	Шифрування даних з вимогою викупу	Критичний	Резервне копіювання, сегментація мережі
Фішинг	Викрадення облікових даних клієнтів	Середній	Навчання персоналу, системи виявлення
APT-атаки	Цілеспрямоване довготривале проникнення	Критичний	Моніторинг мережі, аналіз поведінки
Wiper-атаки	Безповоротне знищення даних	Критичний	Ізольовані бекапи, план відновлення
Supply Chain	Атаки через партнерів та постачальників	Високий	Аудит постачальників, контроль доступу
Соціальна інженерія	Маніпуляція співробітниками	Середній	Навчання, політики безпеки

Воєнний стан змінив парадигму кібербезпеки банківського сектору. Окрім традиційних загроз, з'явилися нові виклики, пов'язані з руйнуванням фізичної інфраструктури, масовим переміщенням населення та необхідністю забезпечення безперервності надання фінансових послуг [2]. У відповідь на ці виклики Національний банк України запровадив низку регуляторних ініціатив, зокрема оновлену Стратегію розвитку фінансового сектору, яка включає цифрову оборону як пріоритетний напрямок.

Ключовим елементом протидії кіберзагрозам стало створення Центру реагування на кіберінциденти FinCERT при НБУ, який виконує координаційну функцію між банками,

технічними провайдерами та державними структурами. Цей центр здійснює аналіз поточних загроз, поширює попередження та забезпечує обмін оперативною інформацією щодо виявлених вразливостей.

На рівні окремих банківських установ впроваджуються комплексні заходи захисту, які можна систематизувати у наступні напрямки:

–технічні заходи: розгортання систем багатофакторної автентифікації, впровадження SIEM-систем для моніторингу інцидентів, використання штучного інтелекту для виявлення аномальної активності;

–організаційні заходи: створення підрозділів кібербезпеки, розробка планів реагування на інциденти, проведення регулярних навчань персоналу;

–інфраструктурні рішення: сегментація мережевої інфраструктури, розподілене резервне копіювання, використання хмарних технологій з високим рівнем захисту;

–нормативне забезпечення: дотримання вимог Постанови НБУ №95, імплементація міжнародних стандартів ISO 27001, регулярні аудити безпеки;

–міжнародна співпраця: участь у програмах технічної допомоги ЄС, обмін досвідом з партнерами НАТО, впровадження кращих практик;

–освітні ініціативи: підвищення кваліфікації фахівців з кібербезпеки, сертифікація за міжнародними стандартами (CISSP, CEH), розвиток культури безпеки;

–інноваційні підходи: тестування в регуляторній пісочниці НБУ, впровадження технологій blockchain для захисту транзакцій, використання біометричної ідентифікації.

Особливу увагу варто приділити ролі штучного інтелекту та машинного навчання у виявленні нових атипичних атак. Ці технології дозволяють аналізувати великі обсяги даних у реальному часі, ідентифікувати патерни аномальної поведінки та попереджати потенційні інциденти до їх реалізації [3]. Сучасні банківські установи інвестують значні ресурси в розвиток систем на базі AI, які можуть автоматично блокувати підозрілі транзакції та сповіщати служби безпеки.

Досвід інших країн, які зіткнулися з масштабними кіберзагрозами, демонструє важливість комплексного підходу. Естонія після кібератаки 2007 року створила Державний центр інформаційних систем (RIA) та впровадила національну стратегію кібербезпеки, що дозволило їй стати лідером у цій сфері [2]. Грузія у 2008 році під час війни з росією успішно мінімізувала наслідки кібератак завдяки швидкій реакції та міжнародній співпраці.

Однак попри значний прогрес у зміцненні кібербезпеки, банківський сектор України стикається з низкою викликів. Серед них – нестача кваліфікованих фахівців через трудову міграцію, обмежені фінансові ресурси для впровадження найсучасніших систем захисту, необхідність балансу між безпекою та зручністю для клієнтів, а також постійна еволюція методів атак, що вимагає безперервної адаптації систем захисту.

Таким чином, кібербезпека банківського сектору в умовах воєнного стану є критично важливою складовою економічної безпеки держави. Успішне протистояння кіберзагрозам можливе лише за умов системного підходу, що поєднує регуляторні, технічні, організаційні та освітні інструменти. Подальший розвиток має зосередитися на впровадженні адаптивних моделей ризик-менеджменту, розвитку кадрового потенціалу, застосуванні інноваційних технологій та активній участі у міжнародних ініціативах з кібербезпеки.

Література

1. Бингар Я., Вареник Д., Рибальченко Л. Кібергігієна в інформаційному просторі в умовах воєнного стану. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»* May 24, 2024; Zurich, Switzerland. P. 207-215.

2. Смілянець Є., Білаш О., Плахотний А. Щодо кібербезпеки в умовах воєнного стану. *Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності*. 2023. P. 166.

3. Kovalenko Y., Krynytsia S. Інституційне забезпечення цифрової трансформації фінансової системи Екранії. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. 9.

*Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Пишненко Єлизавета Володимирівна,
студентка*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Забезпечення фінансової безпеки України в сучасних умовах є одним із ключових стратегічних пріоритетів державної політики. Фінансова безпека визначає здатність економічної системи адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати стійкість фінансових інститутів і підтримувати макроекономічну стабільність навіть у періоди глибоких криз. В умовах воєнної агресії, трансформації світових фінансових ринків, посилення глобальної конкуренції та високої турбулентності економічних процесів це завдання набуває особливої актуальності.

Суттєвою загрозою фінансовій безпеці є зростаючий тиск на бюджетну систему. Різке збільшення оборонних і соціальних видатків формує високий рівень бюджетного дефіциту, що ускладнює проведення збалансованої фіскальної політики. У таких умовах важливим є підвищення ефективності адміністрування податків, цифровізація фіскальних процесів, зменшення тіньового сектору та залучення внутрішніх джерел фінансування розвитку. Водночас співпраця з МВФ та іншими міжнародними організаціями забезпечує доступ до критично необхідних ресурсів, але формує ризики боргового навантаження, що потребує відповідального боргового менеджменту [1].

Не менш важливим є забезпечення стабільності фінансового ринку. Надійність банківської системи, розвиток небанківських фінансових установ, підвищення прозорості та довіри інвесторів формують основу для відновлення інвестиційної активності. Суттєву роль має впровадження фінтех-рішень, розвиток електронних платформ, автоматизація розрахунків та удосконалення нормативного регулювання [2].

Зростання кіберзагроз у фінансовій сфері є ще одним ключовим викликом. Міжнародні організації наголошують, що кібератаки на державні та приватні фінансові інституції стають системними та здатні спричинити масштабні економічні збитки. Тому важливим є створення комплексних систем кіберзахисту, підвищення кваліфікації фахівців, удосконалення системи моніторингу ризиків і впровадження інструментів швидкого реагування.

Отже, забезпечення фінансової безпеки України потребує багатовимірного підходу, що поєднує інституційне зміцнення фінансової системи, підвищення прозорості управління, модернізації цифрової інфраструктури та реалізації структурних реформ. Це дозволить Україні зберегти економічну стійкість, відновити потенціал розвитку та забезпечити інтеграцію у глобальний фінансовий простір.

Література

1. Галкін В.В., Губаренко О. М., Ащеулова О. М., Сербов М. Г., Овандер Н.Л. Економічне перетворення: міжнародна співпраця та ефективна державна політика України під час воєнного стану. Дніпро: Середняк Т. К., 2024, 198 с. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18567/1/ekonom%D0%86chne_peretvorennya_p%D0%86druchn%D0%86k_08_08_24.pdf.

2. Український фінтех у 2024 році: ключові цифри та факти. URL: <https://fintechinsider.com.ua/ukrayinskyj-finteh-u-2024-roczy-klyuchovi-czyfry-ta-fakty/>

*Біленко Марина Олександрівна,
студентка*

Науковий керівник: Глушко А.Д., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У контексті зростання фінансових ризиків, воєнного стану та трансформації регуляторного середовища [1] питання забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України набуває критичного значення. Стійкість банківської системи є фундаментом економічної стабільності, а її здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам – запорукою ефективного функціонування сектору фінансового посередництва [2]. Фінансова безпека банківського сектору – це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування [3, 4].

Концепція фінансової безпеки спрямована на виявлення та усунення проблем та загроз, що перешкоджають забезпеченню цінової та фінансової стабільності, що в наслідок гальмує проведення структурних реформ у національній економіці. Створення дієвої системи фінансової безпеки передбачає чітке визначення джерел потенційних загроз [5, 6]. Банківські установи є основними фінансовими посередниками на фінансовому ринку та найбільш капіталізованим його сегментом [7]. В даному розрізі, важливість фінансової безпеки банківського сектору є беззаперечною і тісно корелює зі станом та безпекою всього банківського сектору економіки України.

У межах статистичного оцінювання рівня фінансової безпеки банківського сектору України часто застосовується індикаторний підхід, що ґрунтується на формуванні системи кількісних показників та їх подальшій інтеграції в узагальнюючу оцінку. Згідно з підходом, запропонованим Демченко О. П. [8], оцінювання рівня фінансової безпеки банківського сектору ґрунтується на індикаторному методі, що передбачає формування системи показників, їх нормування та подальшу інтеграцію в узагальнений індикатор. Автором сформовано систему із семи індикаторів, що відображають ключові аспекти фінансової стійкості та ризиків сектору. В сучасних умовах одним із найбільш критичних параметрів безпеки є частка простроченої заборгованості. Підвищення її рівня свідчить про суттєву загрозу якості активів та зростання кредитного ризику.

Застосування статистичних методів оцінки фінансової стійкості банківських установ є надзвичайно важливим, оскільки вони є не просто інструментами аналізу, а й ефективним засобом нагляду за банківською системою. Оцінка стійкості має вирішальне значення для підтримки стабільності фінансового сектору та захисту інтересів вкладників і кредиторів [9]. Ключовим практичним внеском роботи є представлення статистичних моделей раннього попередження неплатоспроможності банків, які використовують багатофакторний аналіз фінансових показників [10] для прогнозування ймовірності дефолту чи кризи банку заздалегідь.

Індикатори фінансової безпеки сигналізують про виникнення проблемних ситуацій та диспропорцій розвитку. Фундаментальність та масштабність проблеми вимагають

формування інформаційно-аналітичної бази для моніторингу показників фінансової безпеки [11].

Статистичні методи відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки банківського сектору, оскільки дозволяють об'єктивно оцінювати стан системи, виявляти приховані тенденції та структуру ризиків, а також формувати науково обґрунтовані прогнози. Їх застосування забезпечує підвищення точності управлінських рішень, сприяє формуванню прозорості системи моніторингу та створює передумови для своєчасного реагування на потенційні загрози [12]. Отже, статистичний інструментарій є невід'ємною основою розроблення ефективних заходів із зміцнення фінансової стабільності та стійкості банківської системи України.

Література

1. Hlushko, A. D., Pantas, V. V., Babenko, S. R. (2022). Information policy in the system of ensuring the financial security of the state. *Electronic scientific professional publication "Effective Economy."* No. 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.95>
2. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/15373>
3. Yelisyeyeva, O. K. (2018). Statistical Modeling of the Financial Security in Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, (1-2), 10-18. <https://doi.org/10.31767/nasoa.1-2.2018.01>
4. Yehorycheva, S., Hlushko, A., & Khudolii, Y. (2023). Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*, 22(4), 45-52. <https://doi.org/10.57111/devt/4.2023.45>
5. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sabelnikova P. Assessment of information protection level against unauthorized access. *ScienceRise*, 2, Tallinn, Estonia, 2023, pp. 36–44. <http://doi.org/10.21303/2313-8416.2023.003211>
6. Маслій О., Галушка Р. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. №. 198. С. 69-75. <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>
7. Hlushko, A. & Khudolii, Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs, in: "Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025'", Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, ScientificWorld-NetAkhatAV, March, 2025, Book 38, Part 3, pages 19–27. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2025-38-03>
8. Демченко О. П. Оцінка банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. №27. 2021. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-46>
9. Худолій, Ю., & Глушко, А. (2025). Статистичні методи в системі оцінювання фінансової стійкості банківських установ. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*, (7-8). <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.7-8.09>
10. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. Additive deterministic models of enterprises activity financial results factor analysis. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*, 15 трав. 2019 р. Полтава: Пусан АФ, 2019. Ч. 1. С. 30-32.
11. Захожай, В. Б. (2024). Застосування статистичних методів для оцінки фінансової стійкості банківських установ в умовах економічної нестабільності. *Академічні візії*, (35). <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1345>.

12. Глушко А.Д. Інструментарій статистичного аналізу в системі оцінювання вартості бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-12>.

13. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial security hazards of Ukraine: identification and systematization. *Economics & Regions*. 2019. №2 (73). P. 72-80.

14. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. №6 (67). С. 28–34. <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/3588>

15. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 12. С. 25–31. DOI <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

УДК 336.71:331.108

Щербаков Володимир Костянтинович,

заступник голови наглядової ради АТ «Полтава-банк», незалежний директор

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Наявність якісного корпоративного управління в банківських установах є однією з основних вимог, які висуваються Національним банком України до здійснення банківської діяльності. До найбільш важливих сегментів побудови якісного корпоративного управління слід віднести внутрішній контроль та управління ризиками.

Необхідність реалізації питання внутрішнього контролю та управління ризиками передбачена вимогами Закону України «Про банки і банківську діяльність»[1], відповідно до яких Банк створює комплексну, адекватну та ефективну систему внутрішнього контролю, що включає систему управління ризиками та внутрішній аудит, згідно з вимогами, установленими Національним банком України.

Система внутрішнього контролю банку в цілому має забезпечувати: досягнення банком довгострокових цілей, зокрема прибутковості його діяльності; здійснення банківської діяльності з урахуванням ризиків; відповідність діяльності банку законодавству України та внутрішньобанківським документам; достовірність фінансової, управлінської, статистичної звітності банку; чіткий розподіл обов'язків, функцій та повноважень між радою банку та правлінням банку, а також між підрозділами банку.

Окремо акцентовано вимоги до рівнів здійснення внутрішнього контролю банку: бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки діяльності банку - перший рівень; підрозділ з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) - другий рівень; підрозділ внутрішнього аудиту - третій рівень.

В підсумку передбачено, що система управління ризиками банку має забезпечувати виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування та пом'якшення всіх суттєвих ризиків у діяльності банку з урахуванням розміру банку, складності, обсягів, видів, характеру здійснюваних банком операцій, організаційної структури та профілю ризику банку, особливостей діяльності банку як системно важливого (за наявності такого статусу) та/або діяльності банківської групи, до складу якої входить банк.

Ще більш жорсткі вимоги передбачені до підрозділу внутрішнього аудиту, відповідно до яких підрозділ внутрішнього аудиту здійснює свою діяльність відповідно до міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту, якими є документи (вимоги), прийняті Радою з міжнародних стандартів внутрішнього аудиту (International Internal Audit Standards Board - IIASB) та схвалені Наглядовою радою професійної практики (International Professional Practices framework oversight council - IPPFOS).

Враховуючи всі перелічені обставини законодавством передбачені досить жорсткі вимоги до кадрового забезпечення відповідних підрозділів банку, зокрема:

- кваліфікаційні вимоги до професійної придатності та ділової репутації головного ризик-менеджера та головного комплаєнс-менеджера встановлюються Національним банком України. Головний ризик-менеджер та головний комплаєнс-менеджер вступають на посаду після їх погодження Національним банком України.

- Національний банк України погоджує кандидатуру керівника підрозділу внутрішнього аудиту. Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності та ділової репутації керівника підрозділу внутрішнього аудиту встановлюються Національним

банком України. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту вступає на посаду після погодження його кандидатури Національним банком України.

При цьому необхідно оцінювати відповідність ряду кваліфікаційних вимог до визначеної категорії працівників банку, що встановлені наступними документами Національного банку України: Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затв. Постановою Правління НБУ від 11.08.2018 №64 [2], Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затв. Постановою Правління НБУ від 02.07.2019 №88 [3], Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, затв. Постановою Правління НБУ від 10.05.2016 №311 [4], до основних з яких слід віднести:

– головний ризик-менеджер повинен мати освіту, яка забезпечує належне виконання ним посадових обов'язків, та досвід роботи не менше п'яти років в банківській системі в сфері управління ризиками;

– головний комплаєнс-менеджер повинен мати повну вищу освіту в галузі економіки, менеджменту (управління) або права, досвід роботи не менше трьох років в банківській системі в сфері контролю за дотриманням норм (комплаєнс) або управління ризиками (у тому числі з питань фінансового моніторингу), внутрішнього аудиту, юридичного супроводження діяльності банку;

– керівник підрозділу внутрішнього аудиту банку повинен мати вищу освіту, досвід роботи у сфері аудиторської діяльності не менше п'яти років, із яких не менше ніж три роки в банківській системі, та відповідати іншим кваліфікаційним вимогам до професійної придатності та ділової репутації.

Одночасно необхідно враховувати обов'язковий елемент погодження Національним банком України даних категорій працівників банків, порядок проходження якого передбачено відповідними нормативними документами Національного банку України, серед основних з яких необхідно відзначити Положення про ліцензування банків, затв. Постановою Правління Національного банку України від 22.12.2018 №149[5], та внутрішні нормативні документи Національного банку України з питань проходження тестування.

При цьому варто оцінювати існуючі ризики непогодження Національним банком України кандидатів на відповідні категорії посад, а саме:

– обмежена кількість спроб проходження тестування(не більше двох);
– подальша можливість проходження тестів не раніше ніж через шість місяців;
– можливість не проходження співбесіди через застосування Національним банком України права власного професійного судження.

Наявні ризики можуть бути зменшені за рахунок наступних заходів: збереження кадрового потенціалу, формування якісного кадрового резерву, проведення виваженої політики з питань винагород та призначень.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

2. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ від 11.08.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.

3. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ від 02.07.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text>.

4. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова Правління НБУ від 10.05.2016 № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text>.

5. Положення про ліцензування банків: Постанова Правління НБУ від 22.12.2018 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text>

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Горова Аліса Юріївна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ НБУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ КУРСУ ГРИВНІ

В умовах різкого падіння експорту, зростання імпорту та відтоку капіталу, головним завданням Національного банку України є забезпечення макрофінансової стабільності та захист стійкості національної грошової одиниці – гривні. Одним із ключових інструментів антикризової монетарної політики НБУ стали валютні інтервенції – операції з купівля-продажу валютних цінностей на валютних ринках [1], які здійснюються з метою впливу на динаміку обмінного курсу національної валюти та балансування попиту і пропозиції іноземної валюти.

Динаміка валютних інтервенцій НБУ протягом 2020-2025 років, відображена на рис. 1, показує, що після лютого 2022 року НБУ кардинально змінив монетарну стратегію:

– протягом 2018–2021 років переважала купівля іноземної валюти (позитивне сальдо інтервенцій), що сприяло накопиченню міжнародних резервів та згладжуванню надмірного зміцнення гривні (режим гнучкого курсоутворення);

– з 2022 року у зв'язку зі зміною економічної ситуації, що спричинила різкий дефіцит валюти, НБУ перейшов до активного продажу іноземної валюти (негативне сальдо інтервенцій).

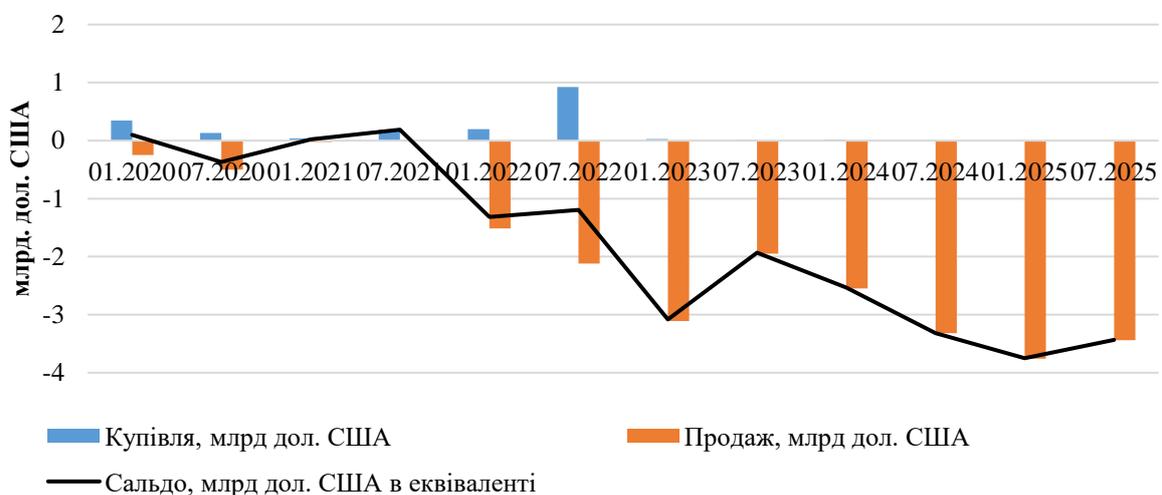

Рис. 1. Динаміка валютних інтервенцій НБУ протягом 2020-2025 років

Джерело: побудовано авторами за даними [2].

Лише у грудні 2024 року центральний банк продав на міжбанківському валютному ринку майже 5,3 млрд дол. США. Це найбільший місячний обсяг продажу валюти в історії, свідчать дані НБУ. За весь 2024 рік Національний банк спрямував на закриття балансу валютного ринку через інтервенції безпрецентні 34,8 млрд дол. США (понад 18% ВВП). Такі значні чисті продажі стали можливими завдяки частково міжнародним резервам, накопиченим у довоєнні роки, та потужній фінансовій допомозі від міжнародних партнерів.

Ефективність такої монетарної політики проявилася у стримуванні інфляційних процесів шляхом стерилізації гривневої маси, забезпеченні безперебійного імпорту критично важливих товарів (паливо, ліки, військове обладнання та ін.), а також у підтримці ліквідності банківської системи.

Для забезпечення подальшої стабільності валютного ринку та посилення ролі НБУ як ключового інституційного регулятора, можна запропонувати імплементацію наступних заходів:

1. Розробка стратегії протидії «доларизації» в цифровій економіці, тобто створення регуляторного середовища для використання гривневих стейблкоїнів та інших інноваційних фінансових інструментів [3], що базуються на національній валюті. Це сприятиме конкурентоспроможності гривні як платіжного засобу в цифровому просторі.

2. Розширення участі України в міжнародних фінансових програмах та ініціативах [4]. Співпраця з МВФ, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку може забезпечити додаткову валютну підтримку, посприяти генерації нових рішень щодо економічного стану країни та покращити довіру інвесторів до України.

3. Впровадження цифрових інструментів моніторингу. Доцільним є використання сучасних технологій для оперативного аналізу ситуації на ринку, прогнозування потенційних ризиків та автоматизації процесу прийняття рішень щодо валютних інтервенцій. Застосування цифрових платформ, алгоритмів штучного інтелекту та аналітичних моделей дозволить НБУ швидше реагувати на ринкові зміни, зменшити часові затримки в ухваленні рішень та підвищити ефективність регуляторної політики.

Отже, у контексті повномасштабного вторгнення валютні інтервенції стали одним із ключових інструментів Національного банку України для підтримки макроекономічної стабільності та захисту гривні. Аналіз статистичних даних свідчить про суттєву зміну монетарної стратегії НБУ: від переважання купівлі валюти у довоєнний період до активного продажу в умовах кризи. Такий підхід дозволив регулятору стримувати інфляційні процеси, зменшити різке коливання курсу та зберегти довіру до національної валюти.

Інтервенції НБУ не лише виконують технічну функцію балансування попиту і пропозиції на валютному ринку, а й відіграють стратегічну роль у формуванні стабільного фінансового середовища. Водночас, для підвищення ефективності валютної політики необхідно посилити її прозорість, узгодженість з фіскальними рішеннями, а також впровадити сучасні цифрові інструменти моніторингу та аналітики. Усе це сприятиме зміцненню ролі НБУ як надійного регулятора в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.

Література

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

2. Валютні інтервенції НБУ. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions?startDate=01.01.2020&endDate=30.11.2025>.

3. Вовченко О.С. Потенціал і виклики CBDC: характеристика емісійних моделей. *Current scientific goals, approaches and challenges* : collection of sci. papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV Int. Sci. and Theor. Conf., June 13, 2025. Dresden : ICSR, 2025. P. 41-48. DOI 10.36074/scientia-13.06.2025.

4. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БРЕНДІВ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ: ВІД ТРАДИЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ ДО ПЕРСОНАЛІЗОВАНИХ ФІНТЕХ- КОМУНІКАЦІЙ

У контексті воєнного стану, макроекономічної нестабільності та прискореної цифровізації фінансового сектору України банківські установи змушені радикально переосмислювати свої бренд-комунікації. Класичні масові маркетингові підходи — зокрема телевізійна реклама, друковані матеріали та outdoor-кампанії — втрачають ефективність у нових умовах, коли аудиторія швидко мігрує в цифровий простір і вимагає швидкої, прозорої та релевантної взаємодії. Це сприяє переходу до персоналізованих, клієнтоорієнтованих digital-стратегій, які базуються на аналізі поведінкових даних, штучному інтелекті, таргетованих комунікаціях та активній присутності в соціальних мережах. Такий підхід не лише формує нові стандарти взаємодії з клієнтами, а й стає важливим інструментом зростання довіри, підвищення лояльності та розширення доступу до фінансових послуг — тобто забезпечення фінансової інклюзії навіть у складних соціально-економічних умовах.

Метою дослідження є проаналізувати еволюцію бренд-комунікацій провідних українських банків у період 2020–2025 років та оцінити вплив цифрового маркетингу на формування клієнтської довіри, лояльності та фінансової інклюзії.

Методи що використані під час аналізу: використано кейс-стаді (моніторинг комунікацій ПриватБанку та monobank), контент-аналіз digital-кампаній, порівняльний аналіз із досвідом європейських фінтех-інституцій.

Вирішальний імпульс ця цифрова трансформація маркетингу банківського сектору отримала після повномасштабного вторгнення 2022 року, коли банк став не лише фінансовим оператором, а й публічним символом стійкості української економіки. У цих умовах ПриватБанк активно переходить від іміджу «державного монополіста» до сучасного digital-first бренду, інтегруючи персоналізовані фінтех-комунікації, патріотичний зміст та клієнтоорієнтований цифровий досвід, що формують нові стандарти взаємодії з аудиторією та сприяють фінансовій інклюзії навіть у надзвичайних обставинах.

ПриватБанк, раніше сприйманий як бюрократичний «старомодний» банк, у 2020–2022 роках започаткував масштабну трансформацію бренду, яка різко прискорилося після повномасштабного вторгнення 2022 року. Банк став не лише фінансовим оператором, а й символом стійкості української економіки. Ключові digital-ініціативи:

Нативний месенджер у «Приват24» замінив кол-центр, забезпечуючи реальну взаємодію, підтримку та персоналізовані поради.

Фінансові рекомендації на основі аналізу цілей клієнта (наприклад, «заощаджую на відпустку») перетворюють банк на «фінансового друга».

Активність у Telegram і соцмережах: оперативна інформація, патріотичний контент, історії про підтримку ЗСУ та відновлення відділень формують образ відповідального патріота.

Вірусний маркетинг: короткі відео, меми й інфографіка з гаслами на зразок «Наш банк – наш фронт» швидко набирають резонансу.

Результат: бренд успішно перетворився з «державного гіганта» на клієнтоорієнтований digital-first банк, що підвищив NPS, довіру й лояльність, особливо серед молоді.

Монобанк: «фінтех від народження»: без офісів, паперів і бюрократії. Бренд будується на досвіді користувача, інтуїтивності, грі та емоціях. Ключові механізми залучення:

Гейміфікація: «кумулятивні банки» візуалізують цілі (відпустка, подарунок тощо), а міні-анімації при поповненні створюють емоційний зв'язок із фінансами.

Еко-жетони: за безготівкові платежі клієнти отримують «екокредити», які банк обмінює на реальні дерева чи допомогу ЗСУ, додаючи фінансам моральний зміст.

Вірусний маркетинг: замість ТБ – TikTok, Instagram Reels, меми, інфлюенсери, які в реальних ситуаціях демонструють функції додатку.

Персоналізація: на основі аналізу поведінки система пропонує індивідуальні фінансові рішення – без нав'язливої реклами.

Результат: монобанк – лідер за лояльністю серед молоді та за рівнем NPS у фінсекторі. Його стратегія – не продаж, а створення емоційного досвіду, що формує довіру й відданість.

Ощадбанк – один із найстаріших банків України, що під час війни став державним оператором фінансової стабільності. Його digital-стратегія спрямована на інклюзію, освіту та доступність. Ключові практики:

Edutainment-контент для пенсіонерів у Facebook і на YouTube: прості відео з поясненнями (як зареєструватися, отримати виплату, уникнути шахрайства), знімати за участю справжніх клієнтів і працівників – це підвищує довіру.

Інтеграція з держсервісами (Дія): просування отримання пенсій, соцвиплат і допомог для ВПО без відвідування відділень – символ цифрової, ефективної та людської держави.

Просування відновлення та фінансової грамотності: кампанії типу «Відновлюємо разом» або «Фінансова грамотність – зброя для кожного», а також спеціальні депозити й кредити для ВПО та підприємців.

Результат: Ощадбанк став надійним мостом між державою та громадянами, особливо старшим поколінням, – його digital-комунікації не лише продають, а й навчають, заспокоюють і інтегрують.

Трансформація брендів українських банків – це не просто технологічна модернізація, а глибока зміна філософії взаємодії з аудиторією. Лідери банківського сектору демонструють, що персоналізовані, клієнтоорієнтовані фінтех-комунікації – це не лише інструмент конкурентоспроможності, а й чинник національної фінансової стабільності та інклюзії в умовах кризи. Найуспішніші інституції поєднують технологічну інноваційність, клієнтоорієнтованість та активну участь у суспільних процесах. Персоналізовані фінтех-комунікації сприяють зростанню довіри, лояльності та розширенню доступу до фінансових послуг серед різних верств населення.

Література

1. Нянько Л. Розвиток цифрового маркетингу банківських установ. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 1. С. 45-51. URI: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/15921>

2. Веселий І.О. Конкурентоспроможність цифрових банків в банківській системі України в умовах посиленої діджиталізації: маркетинговий аспект. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). С. 107-115.

*Онiщенко Сергiй Вiкторович,
кандидат економічних наук, старший викладач
Держаний торговельно-економічний університет (Україна)*

КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Незважаючи на всі складнощі, які зумовлені повномасштабним вторгненням РФ в Україну, банківська система України демонструє стабільність, прибутковість та високий запас ліквідності. Це дозволяє банкам збільшувати чисті активи, так за період з кінця грудня 2021 року по вересень 2025 року чисті активи комерційних банків зросли на 1 трлн. 550 млрд грн або на 75%. Банки надають перевагу інвестуванню в менш ризикові активи, такі як облігації внутрішньої державної позики (надалі – ОВДП) та депозитні сертифікати Національного Банку України (надалі – ДС НБУ) порівняно із кредитуванням суб'єктів господарювання та населення.

З кінця 2021 року по вересень 2025 року обсяг вкладень в такі низько ризикові та високодохідні інструменти збільшився на 670 млрд грн, досягнувши значення в 1 трлн 470 млрд грн. Частка ОВДП та ДС НБУ в чистих активах банків на кінець вересня 2025 року складала майже 41%, що на 2% більше порівняно з груднем 2022 року [1]. Кредитування ж реального сектору економіки хоча й зростало, але темпи приросту були набагато меншими. Так, чисті кредити суб'єктам господарювання за цей період збільшилися всього на 180 млрд грн або на 33%, що в 3,7 рази менше за абсолютний приріст вкладень в ДС НБУ та ОВДП. Відповідно, частка кредитів суб'єктам господарювання в чистих активах банків за цей період зменшилася з 26,3% до 20% [1].

Останні роки кредитування реального сектору економіки скорочується по відношенню до номінального ВВП. Так, в 2018 році частка чистих кредитів суб'єктам господарювання до ВВП становила 13,3%, в наступні роки ця частка постійно зменшується, і за підсумками 2024 року досягла мінімуму в 7,7% [2]. Очікується, що за підсумками 2025 року можливе незначене зростання такої частки до 8,2%, якщо темпи кредитування економіки будуть збільшуватися.

Розглянемо більш детально обсяги та тренди кредитування суб'єктів господарювання комерційними банками в період військового стану.

Кредитна заборгованість юридичних осіб в період військового стану має U-подібну криву. Скорочення кредитної заборгованості з лютого 2022 року по червень 2023 року на 60 млрд грн до 708 млрд грн, що стало мінімумом заборгованості за весь період військового стану. Незначний стрибок спостерігався в червні 2022 року через девальвацію гривні та, як наслідок, переоцінку валютних кредитів.

Починаючи із червня 2023 року спостерігається поступове збільшення обсягів кредитування, в першу чергу в національній валюті. За період з липня 2023 року по вересень 2025 року кредитування збільшилося на 173 млрд грн або на 24% до 881 млрд грн. [3]

Драйверами такого зростання є компанії сегменту середнього бізнесу – приріст на 106,5 млрд грн та підприємства великого бізнесу на 62,6 млрд грн [3]. Обсяги кредитування підприємств мікро та малого бізнесу залишилися практично на тому ж рівні, які були на початок 2022 року.

Динаміка кредитування економіки за групами банків, то тут лідерами є державні банки, а особливо – Приватбанк, які сумарно збільшили чистий кредитний портфель суб'єктів господарювання на 68% з початку 2022 року. За державними банками далі йдуть

приватні банки з українським капіталом, які збільшили кредити на 44%. Міжнародні банки поки не досягли обсягів кредитування початку 2022 року і їхні кредитні портфелі на 19% менші порівняно із початком 2022 року. Заради об'єктивності треба відзначити, що на від'ємну динаміку цих банків частково вплинула націоналізація АТ «Сенс Банк» в липні 2023 року.

В галузевому розподілі збільшення валового кредитного портфеля спостерігається в наступних галузях: сільське господарство (+67% з початку 2022 року), оптова торгівля (+34%), переробна промисловість (+17%), добувна промисловість (+116%) [3]. Скорочуються обсяги кредитування підприємств постачання електроенергії та газу, транспорту та логістики, будівництва.

В регіональному розрізі кредитний портфель збільшився в областях Західної та Центральної України, зокрема найбільше - Волинської (+139%), Рівненської (+135%), Тернопільської (+130%), Вінницької (+118), Львівської (+124%), Чернівецької (+111%) та інших [3], що в тому числі є наслідком релокації підприємств з областей Півдня та Сходу України. В областях, які межують з кордоном з рф та білоруссю, та в яких ведуться активні бойові дії, кредитування зменшується.

Вочевидь, одним із факторів збільшення обсягів кредитування є державна програма «Доступні кредити 579», яку уряд суттєво розширив в перші місяці повномасштабного вторгнення, збільшивши ліміти кредитування, додавши сегменти та галузі економіки. За період з 24 лютого 2022 року по 30 вересня 2025 року в рамках програми «579» підписано понад 93 тис. кредитних договорів на загальну суму 346 млрд грн. [4] Переважна більшість цієї заборгованості припадає на компанії середнього та малого бізнесу галузей сільського господарства, торгівлі та промисловості.

Потрібно зазначити про зростання обсягів проблемних кредитів (NPL) через повномасштабне вторгнення. На кінець грудня 2021 року частка NPL в кредитах банків суб'єктам господарювання досягла мінімуму за останні роки – 36%, в 2022-2023 роках частка проблемних кредитів об'єктивно збільшилася і становила 45% в серпні 2023 року, на кінець вересня 2025 року обсяг проблемності в корпоративному кредитуванні скоротився до 32,5% [1]. Основними причинами скорочення частки проблемної кредитної заборгованості є збільшення видач нових якісних кредитів, реструктуризації, списання проблемної заборгованості компаній, які втратили бізнес на тимчасово окупованих територіях або внаслідок військових дій.

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок про поступове збільшення кредитування суб'єктів господарювання банками, проте обсяги є недостатніми, основним стримуючим фактором є високі військові ризики.

Література

1. Огляд банківського сектору (2025, листопад). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2025-roku>.
2. Звіт про фінансову стабільність (2025, червень). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf?v=14.
3. Статистика фінансового сектору. Грошово-кредитна статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>
4. Інформація про результати державної програми доступні кредити 5-7-9. Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/>

Скриль Віталія Вячеславівна,
кандидат економічних наук, доцент
Скриль Іван Геннадійович,
магістрант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МОДЕЛІ БАНКІВСЬКОГО СТРАХУВАННЯ

Сучасний фінансовий ринок перебуває на етапі глибокої структурної трансформації, спричиненої масовим впровадженням цифрових технологій, FinTech та Big Data. У цьому контексті класична модель банкострахування, яка традиційно базувалася на продажу стандартизованих страхових продуктів через фізичну мережу банківських відділень, вичерпує свою ефективність. Необхідність підвищення операційної ефективності, конкуренції з InsurTech-компаніями та запит клієнтів на безшовний та персоналізований досвід вимагають кардинального перегляду традиційної моделі [1].

Отже, цифрова трансформація перетворила класичну модель банківського страхування з простого каналу дистрибуції на глибоко інтегровану екосистему, що фокусується на даних та клієнтському досвіді [3]. До недавнього банкострахування було лінійною моделлю, де банк виступав лише посередником. Саме тому цифровізація призвела до трьох ключових етапів трансформації (табл.1).

Таблиця 1

Етапи трансформації банківського страхування

Етап	Характеристика моделі	Ключова технологія
Банківське страхування 1.0 (Традиційний)	Банк як дистриб'ютор. Продаж стандартизованих продуктів (наприклад, страхування заставного майна при іпотеці) через фізичні відділення.	Просте CRM, паперовий документообіг.
Банківське страхування 2.0 (Цифровізований)	Банк як багатоканальний продавець. Автоматизація продажів, використання базових онлайн-каналів.	Інтернет-банкінг, базовий аналіз даних.
Банківське страхування 3.0 (Екосистемний)	Банк як інтегратор рішень. Створення спільних, індивідуалізованих, контекстно-залежних страхових продуктів, що вбудовані у банківські послуги.	AI, Big Data, API, Хмара.

Варто відзначити, що цифрова трансформація впливає на банкострахування за трьома основними напрямками: дистрибуція, продукт та операційна ефективність.

Трансформація дистрибуції передбачає зосереджена на створенні каналного досвіду, що забезпечує клієнту безшовний перехід між відділенням та цифровими платформами. Ключовим елементом є Embedded Insurance, який завдяки API-інтеграції дозволяє вбудовувати пропозиції страхування безпосередньо у банківські транзакційні процеси, підвищуючи продажі та персоналізацію пропозиції [2].

Трансформація продукту в банкострахуванні відбувається через перехід від стандартизованих полісів до контекстних, персоналізованих рішень, які створюються на основі аналізу Big Data та Штучного Інтелекту. Це дозволяє впроваджувати динамічне ціноутворення залежно від актуального рівня ризику клієнта, а також пропонувати

гнучкі мікропродукти типу «Pay-as-you-live», що підвищує точність андеррайтингу та розширює клієнтську базу.

Трансформація операційної ефективності в банкострахуванні досягається за допомогою роботизованої автоматизації процесів (RPA), яка бере на себе рутинні завдання (обробка заявок, перевірка даних), мінімізуючи помилки та скорочуючи час обробки. Крім того, технологія Блокчейн забезпечує прозорий і захищений обмін даними між банком та страховою компанією, дозволяючи впроваджувати смарт-контракти для автоматизованих і швидких страхових виплат.

Крім того, впровадження електронного документообігу з використанням цифрових підписів і хмарного зберігання значно зменшує витрати на паперову документацію, підвищує швидкість обміну інформацією та сприяє екологічності бізнес-процесів.

Оскільки підвищення операційної ефективності відкриває нові канали взаємодії та мінімізує транзакційні витрати, це призвело до появи якісно нових, більш інтегрованих моделей банкострахування. Нові моделі співпраці представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Нові моделі співпраці банкострахування

Модель	Суть	Фокус
Інтегрована екосистема	Створення єдиної цифрової платформи, де банк і страхова компанія виступають як єдиний бренд (або партнерство з глибокою інтеграцією ІТ-систем).	Клієнтський досвід (CX).
Стратегічне партнерство даних	Банк і страховик обмінюються знеособленими даними для спільного розроблення продуктів та ухвалення рішень (наприклад, спільна розробка кредитного скорингу та андеррайтингу).	Мінімізація ризиків та інновації.
Платформа-як-послуга (PaaS)	Банк надає свою клієнтську базу та технологічну платформу (як API) кільком страховим компаніям, виступаючи як агрегатор.	Масштаб та вибір для клієнта.

Отже, цифрова трансформація докорінно змінює сферу банкострахування, переводячи її від традиційної моделі продажу полісів у відділеннях до сучасної екосистемної взаємодії, заснованої на даних, персоналізації та технологіях AI, Big Data, API та хмарних сервісах. Зміни охоплюють три ключові напрями: дистрибуцію, де Embedded Insurance інтегрує страхові продукти у банківські транзакції; продукт, який стає персоналізованим і динамічним завдяки аналітиці та ШІ; операційну ефективність, що підвищується через RPA, блокчейн та електронний документообіг.

На основі цих технологій формуються нові моделі співпраці екосистеми, партнерства даних та PaaS-платформи. У результаті банк із простого дистриб'ютора перетворюється на інтегратора інноваційних страхових рішень, підвищуючи свою конкурентоспроможність та створюючи нову якість фінансових послуг.

Література

1. Ткаченко Н.В. Вплив продажу страхових продуктів на вартість страхової компанії. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 4. С. 125–134.
2. AGILE financial Technologies. Agilis bancassurance solution, 2017. URL: http://www.agile-ft.com/index.php?option=com_content&view=article&id=116&Itemid=364.
3. Cyber Risk Insurance Market Outlook With AIG, ACE Ltd, Chubb Corp., Zurich Insurance Co. Ltd, Marsh and Beazley Group Ltd., PR Newswire. URL: <http://www.prnewswire.com/news-releases/cyber-risk-insurance-market-outlook-withaig-ace-ltd-chubb-corp-zurich-insurance-co-ltd-marsh-and-beazley-group-ltd551263631.html>.

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Користова Вікторія Станіславівна,
студентка

Національний університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Фінансові результати банківської системи формуються під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких ключову роль відіграють макроекономічні умови, стан грошово-кредитного ринку та особливості функціонування фінансового сектору в період нестабільності. Воєнні події, інфляційні процеси, зміни у структурі фінансових потоків та посилення регуляторних вимог зумовили трансформацію стратегій управління активами і пасивами, перегляд політики ризик-менеджменту та адаптацію банків до нових економічних реалій. Для подальшого розуміння закономірностей розвитку банківського сектору доцільно розпочати дослідження з оцінки динаміки доходів і витрат, що дозволяє визначити загальні тенденції фінансової активності та адаптивності банківської системи (рис. 1).

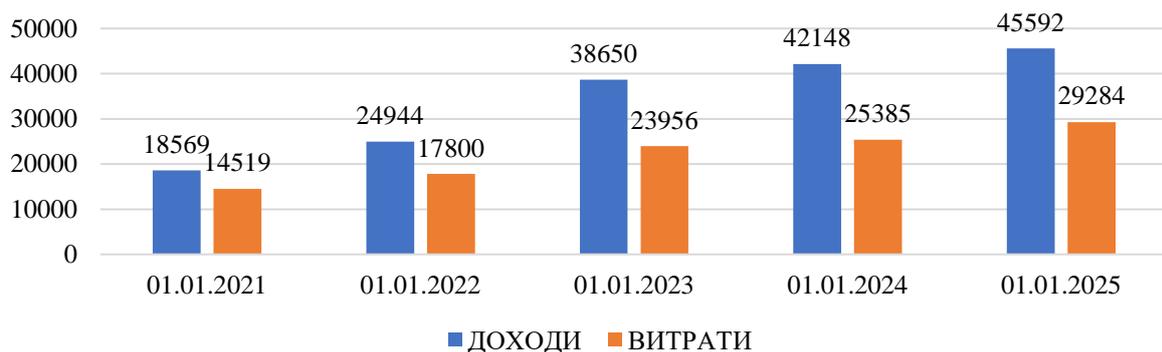

Рис.1. Динаміка доходів та витрат банківської системи України у 2021–2025 рр. [1]

Динаміка доходів і витрат свідчить про стале зростання фінансової активності банківського сектору, при цьому темпи приросту доходів перевищують темпи зростання витрат. Це забезпечує зміцнення прибутковості та підтверджує здатність банків адаптуватися до умов макроекономічної нестабільності, зберігаючи ключову роль у підтриманні фінансової стабільності держави.

Необхідність дослідження факторів формування фінансових результатів банківської системи України обумовлена масштабними трансформаційними процесами на фінансовому ринку, що активізувалися під впливом воєнного стану, структурної перебудови економіки та зростання системних ризиків. Динаміка доходів, витрат та чистого прибутку банків слугує індикатором адаптаційного потенціалу фінансового сектору та його здатності забезпечувати стабільність кредитно-інвестиційної діяльності. Зміна структури джерел прибутковості, переорієнтація банківських моделей на процентні інструменти, а також оптимізація витратної частини в умовах підвищеної невизначеності визначають поточний стан і перспективи розвитку банківської системи [2]. У цьому контексті аналіз факторів впливу на фінансові результати набуває ключового значення для оцінки стійкості банківського сектору та формування

ефективної економічної політики. Для виявлення чинників, що визначають формування фінансових результатів банківської системи України, проведено кореляційний аналіз взаємозв'язку між чистим прибутком та основними показниками доходів і витрат сектору (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційний аналіз факторів впливу на формування фінансових результатів банківської системи України

Показник	Чистий прибуток	ВВП зростання, %	Інфляція, %	Облікова ставка, %	Курс грн/дол	Іноземні інвестиції, млрд
Чистий прибуток	1.000	-0.153	0.517	0.727	0.980	-0.519
ВВП зростання, %	-0.153	1.000	-0.784	-0.780	-0.123	0.865
Інфляція, %	0.517	-0.784	1.000	0.914	0.477	-0.903
Облікова ставка, %	0.727	-0.780	0.914	1.000	0.692	-0.931
Курс грн/дол	0.980	-0.123	0.477	0.692	1.000	-0.430
Іноземні інвестиції, млрд	-0.519	0.865	-0.903	-0.931	-0.430	1.000

Джерело: складено автором за даними [1].

Отримані значення свідчать про такі ключові закономірності. Формування чистого прибутку прямо залежить від обсягу доходів банків ($r = 0,99$). Це підтверджує провідну роль операційної прибутковості у стійкості сектору. Високий вплив процентних доходів ($r = 0,965$) вказує на визначальну роль кредитних операцій та операцій з державними цінними паперами як основного джерела прибутку.

Наявна суттєва кореляція чистого прибутку з витратами ($r = 0,96$) демонструє, що збільшення масштабів діяльності супроводжується пропорційним збільшенням витрат, що потребує посилення політики їх оптимізації. Процентні та комісійні витрати також суттєво впливають на прибутковість ($r = 0,936$ та $r = 0,93$ відповідно), що підкреслює роль ефективного ресурсного менеджменту та контролю операційних витрат. Результат переоцінки ($r = 0,896$) підтверджує зростання значущості операцій на валютному та фондовому ринках у забезпеченні фінансової стійкості банків у період підвищеної волатильності.

Проведене дослідження дозволило встановити, що фінансові результати банківської системи України у 2021–2025 роках формувалися під впливом комплексу взаємопов'язаних внутрішніх факторів. Найбільший вплив на чистий прибуток мають обсяги загальних і процентних доходів, що підтверджує збереження класичної моделі банківського бізнесу, заснованої на кредитній діяльності та операціях з борговими інструментами. Водночас активізація переоцінки валютних та фондових активів свідчить про підвищення ролі фінансових операцій як інструменту адаптації до кризових умов. Стабільність структури витрат та помірне зростання витратного навантаження демонструють ефективність політики витратного менеджменту банків та їх спроможність забезпечувати зростання прибутковості навіть в умовах високої економічної турбулентності.

Література

1. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.
2. Пилипенко О. В., Андрєєва О. В., Ференс А. В. Оцінювання ефективності банківської системи України у воєнний час: фінансові та суспільні аспекти. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 15.
3. Худолій, Ю., & Глушко, А. (2025). Статистичні методи в системі оцінювання фінансової стійкості банківських установ. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*, (7-8). <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.7- 8.09>

*Божинська Катерина Леонідівна,
студентка*

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ

Актуальність теми дослідження зумовлена провідною роллю облікової ставки у системі монетарної політики Національного банку України (НБУ), особливо за умов значних економічних викликів, як-от війна, висока інфляція та потреба у повоєнній відбудові.

Для підвищення дієвості облікової ставки необхідно вдосконалити механізм передачі її впливу на процентні ставки банківського сектору. Це вимагає розвитку міжбанківського кредитного ринку, підвищення ліквідності банків та запровадження нових інструментів грошово-кредитного регулювання, зокрема операцій з державними цінними паперами [2]. Підвищення дієвості облікової політики можливе за рахунок розвитку ринку державних цінних паперів, міжбанківського кредитування та запровадження нових монетарних інструментів.

Сучасний механізм дії облікової ставки в Україні характеризується низкою недоліків: слабкою передачею монетарних імпульсів у реальний сектор економіки, обмеженим розвитком фінансового ринку, низьким рівнем довіри до банківської системи та недостатньою глибиною ринку капіталу [1]. Механізм дії облікової ставки потребує вдосконалення у напрямі посилення зв'язку між рішеннями НБУ та динамікою ринкових процентних ставок.

Удосконалення системи дії облікової ставки передбачає підвищення ефективності монетарної трансмісії, зокрема через зміцнення зв'язку між базовою ставкою НБУ та відсотковими ставками комерційних банків. Це сприятиме посиленню впливу монетарної політики на реальний сектор економіки та підвищить прогнозованість фінансових процесів [2]. Підвищення дієвості облікової політики можливе за рахунок розвитку ринку державних цінних паперів, міжбанківського кредитування та запровадження нових монетарних інструментів.

Ще одним важливим напрямом удосконалення є підвищення прозорості рішень НБУ щодо встановлення облікової ставки, розширення аналітичних комунікацій з ринком і суспільством, а також гармонізація монетарної політики з фіскальними інструментами держави [3]. Важливо забезпечити стабільність фінансової системи через розвиток інструментів короткострокового фінансування, ринку цінних паперів і вдосконалення грошового ринку.

Одним із ключових завдань є стимулювання розвитку ринку державних цінних паперів та інструментів грошового ринку, що забезпечить ефективне функціонування процентного каналу монетарної трансмісії. Це дозволить НБУ оперативніше впливати на ліквідність банківської системи та рівень короткострокових ставок [4]. Необхідно підвищити прозорість прийняття рішень Національного банку, удосконалити комунікаційну політику та підвищити довіру до монетарних рішень.

В умовах післявоєнного відновлення економіки облікова ставка повинна поєднувати функції стабілізації цінової динаміки та стимулювання кредитування реального сектору. Гнучка політика регулювання процентних ставок сприятиме підтримці малого і середнього бізнесу, зростанню інвестицій та активізації внутрішнього попиту [5]. Таким чином, у післявоєнний період гнучка облікова політика повинна

поєднувати стабілізаційні цілі з економічним відновленням, стимулюючи кредитування та інвестиційну активність.

Отже, ефективність облікової ставки як ключового інструменту монетарної політики НБУ визначає стабільність фінансової системи та темпи економічного розвитку держави. Для підвищення її дієвості необхідним є вдосконалення механізму монетарної трансмісії, розвиток міжбанківського кредитного ринку та ринку державних цінних паперів, а також впровадження нових інструментів грошово-кредитного регулювання. Важливу роль відіграє прозорість і передбачуваність рішень НБУ, ефективна комунікація з фінансовими ринками та узгодженість монетарної і фінансової політики. У післявоєнний період гнучке застосування облікової ставки має сприяти не лише стримуванню інфляції, а й активізації кредитування, підтримці інвестицій та відновленню економічної діяльності.

Література

1. Грицай С. О. Монетарна політика України в умовах воєнного стану. *Економічний вісник*. 2024. 45–51 с.
2. Облікова ставка НБУ. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.
3. Федосов В. М., Опарін В. М. Фінанси : підручник. Київ : КНЕУ, 2021. 728 с.
4. Інфляційний звіт, липень 2025 р. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflation-report>.
5. Monetary Policy Decisions. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu>.
6. Рішення Правління НБУ про розмір облікової ставки, липень 2025 р. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all>.
7. Onyshchenko S., Masliy A. Organizational and economic mechanism of prevention the threats to budget security of Ukrainian economy. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. No. 1 (9). P. 176-184.

УДК 336

Васюта Юлія Михайлівна, Ширай Каріна Олександрівна, студентки

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к. е. н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УЧАСТЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Участь іноземного капіталу відіграє важливу роль у функціонуванні банківської системи України, впливаючи на її конкурентне середовище, рівень капіталізації та здатність протистояти фінансовим викликам. З одного боку, присутність міжнародних банківських груп сприяє впровадженню сучасних управлінських практик і підвищенню якості фінансових послуг, а з іншого – підсилює чутливість системи до зовнішньоекономічних та геополітичних ризиків. З метою оцінки масштабів їхньої присутності на ринку доцільно проаналізувати зміни кількості банків з іноземним капіталом у динаміці за останні роки (рис. 1).

Наведені на рис.1 дані свідчать про поступове скорочення кількості діючих банків в Україні з 75 у 2020 році до 61 у 2025 році, що відображає процеси консолідації банківського сектору. Водночас кількість банків з іноземним капіталом зменшилася з 35 до 26, а повністю іноземних – із 23 до 19. Це свідчить про стабілізацію структури банківського ринку, збереження інтересу іноземних інвесторів попри кризові явища, але також про підвищення вимог до ефективності та фінансової стійкості установ, які залишаються на ринку.

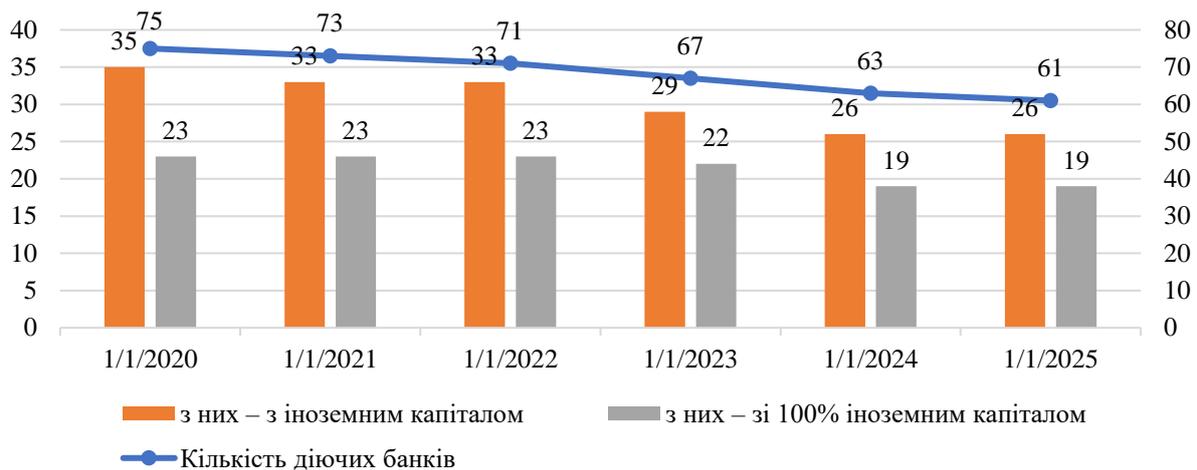

Рис. 1 Динаміка кількості банків з іноземним капіталом в Україні у 2020-2025 рр. [1]

З огляду на виявлені структурні зміни важливим є не лише констатувати їх наявність, а й оцінити, яким чином вони впливають на фінансову стабільність банківської системи загалом. Тому для об'єктивного аналізу впливу іноземного капіталу доцільним є використання методів статистичного дослідження. Щоб відокремити припущення від фактів, проведено кореляційний аналіз між рівнем іноземної участі та ключовими макро- і банківськими індикаторами за 2020-2025 рр. (табл. 1). Результати кореляційного аналізу свідчать, що участь іноземного капіталу у банківській системі України є чутливою до загального економічного середовища та внутрішньої стійкості банківського сектору. Найбільший позитивний вплив на приплив іноземного капіталу мають обсяги прямих іноземних інвестицій ($r = 0,89$), рентабельність активів банків ($r = 0,81$) та динаміка ВВП ($r = 0,76$).

Таблиця 1
Кореляційний аналіз факторів, що впливають на участь іноземного капіталу в банківській системі України (2020–2025 рр.) [2]

№	Показник	Характер впливу на іноземний капітал	Коефіцієнт кореляції (r)	Сила зв'язку
1	Обсяг прямих іноземних інвестицій у банківський сектор, млрд дол. США	Прямий (+)	0,89	Високий
2	Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд грн	Прямий (+)	0,76	Високий
3	Облікова ставка НБУ, %	Обернений (-)	-0,63	Середній
4	Рівень інфляції, %	Обернений (-)	-0,72	Високий
5	Курс національної валюти (грн/дол. США)	Обернений (-)	-0,68	Середній
6	Рівень рентабельності активів банків (ROA), %	Прямий (+)	0,81	Високий
7	Рівень простроченої заборгованості у кредитному портфелі, %	Обернений (-)	-0,66	Середній
8	Частка державних банків у загальних активах, %	Обернений (-)	-0,59	Помірний

Джерело: складено авторами

Це означає, що іноземні інвестори орієнтуються передусім на перспективи економічного зростання та ефективність банків як бізнес-структур: чим стабільніші

прибутки та надійніше середовище – тим вищим є рівень їхньої готовності вкладати кошти. Водночас виявлено низку факторів, які стримують розширення іноземної присутності в банківському секторі. Серед них – інфляція ($r = -0,72$), девальвація національної валюти ($r = -0,68$) та підвищена облікова ставка НБУ ($r = -0,63$). Високі макроекономічні ризики та нестабільність вартості грошей посилюють невизначеність щодо окупності інвестицій, що змушує іноземних інвесторів обережніше оцінювати можливості українського ринку. Окремо слід відзначити негативний зв'язок між часткою державних банків у структурі активів та рівнем іноземної участі ($r = -0,59$), що відображає тенденцію до обмеження конкуренції та зменшення привабливості ринку для приватних міжнародних інвесторів.

Таким чином, участь іноземного капіталу у банківському секторі України формується на перетині двох протилежних тенденцій: з одного боку – прагнення до модернізації, інтеграції у глобальний фінансовий простір та підвищення ефективності банківської діяльності, а з іншого – чутливості до ризиків, нестабільності та дисбалансів економічного розвитку. Для зміцнення позицій іноземного капіталу необхідним є забезпечення макроекономічної передбачуваності, стабільності валютної політики та зменшення ролі адміністративного впливу на конкуренцію. За таких умов іноземний капітал може виступити не лише джерелом ресурсів, але й каталізатором технологічного оновлення, підвищення стандартів прозорості та довгострокового зміцнення банківської системи України.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/sdaem-normativy-kakie-banki-s-trudom-vupolnyayut-trebovaniya-nbu/> (дата звернення: 08.11.2025).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.

3. Onyshchenko, V.O., Cherviak, A.V., Khudolii, Y.S. Peculiarities of ensuring economic bank security in terms of financial instability. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2016. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i20.72893>

4. Hlushko, A. & Khudolii, Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs, in: “Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025”, Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, ScientificWorld-NetAkhatAV, 2025, Book 38, Part 3, p. 19–27.

УДК 336.77

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Шевченко Каріна Сергіївна, Чубаренко Софія Володимирівна, студентки
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРІОРИТЕТИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Банківське кредитування відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного розвитку держави, формуванні фінансової стабільності та підтримці реального сектору економіки. У сучасних умовах, що характеризуються триваючими наслідками повномасштабної війни, кредитний ринок України зазнає глибоких структурних змін, пов'язаних із підвищенням ризиків, зниженням платоспроможності позичальників та обмеженням інвестиційної активності. Водночас, у 2023–2025 рр. спостерігається тенденція до поступового відновлення кредитної діяльності банків, що створює передумови для активізації кредитування та забезпечення економічного зростання у середньостроковій перспективі табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка банківського кредитування протягом 2020-2025 рр. (млн грн)

Види кредитів	Станом на						
	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	01.01. 2024	01.01. 2025	01.06. 2025
Кредити, що надані органам державної влади	4724	11641	26973	24809	18349	13077	10524
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	821936	749335	795513	801413	783690	850581	907179
Кредити, що надані фізичним особам	206737	199561	242633	209943	222590	274272	301422
Кредити, надані небанківським фінансовим установам	33	60	228	48	49	102	157
Кредити надані, всього	1033430	960597	1065347	1036213	1024678	1138032	1219282
Частка непрацюючих кредитів (NPL), %	45,8	37,8	27,3	38,1	37,3	30,3	27,9

Джерело: сформовано авторами за даними [1, 2].

Найбільшу частку в загальному обсязі стабільно займають кредити, надані суб'єктам господарювання - їх обсяг протягом періоду коливався, однак із 2023 р. спостерігається помітне зростання, що свідчить про активізацію підприємницької діяльності та поступове відновлення економіки. Обсяг кредитів, наданих фізичним особам, також демонструє стійке зростання, особливо у 2024-2025 рр., що може бути пов'язано з підвищенням довіри та розширенням програм іпотечного й споживчого кредитування. Водночас обсяги кредитів, наданих органам державної влади, після пікового значення у 2022 р. поступово зменшуються, що може вказувати на скорочення державного запозичення або оптимізацію бюджетної політики. У цілому, структура кредитування за аналізований період характеризується зміцненням позицій бізнесу та домогосподарств у кредитному портфелі банків і зменшенням ролі державних позик.

Виклики, пов'язані з якістю кредитного портфеля, залишаються ключовими для стійкості банківської системи. Незважаючи на загальне відновлення, рівень непрацюючих кредитів (NPL) все ще значно перевищує показники розвинених країн, стримуючи кредитування через необхідність формування значних резервів. Згідно з даними, коефіцієнт NPL, який різко зріс на початку 2023 р., продемонстрував стрімке зниження, повернувшись до рівня 27,9% на середину 2025 р.. Таке швидке скорочення NPL до майже довоєнних значень підтверджує ефективність грошово-кредитної політики НБУ та покращення якості управління банківськими ризиками. Проте, подальше системне зниження частки проблемних кредитів є критично важливим для звільнення капіталу банків, спрямування його на нове кредитування та забезпечення довгострокової стабільності фінансового сектору. Ця необхідність визначає один із ключових пріоритетів регуляторної політики.

Поступова активізація кредитування, яка відбувається на тлі посилення ролі державних гарантій, участі міжнародних фінансових інституцій (MIGA, DFC, ЄБРР) та цифровізації фінансових процесів, характеризується такими тенденціями [3]:

1. Цільова переорієнтація на критичні сектори. Кредитні ресурси спрямовуються на фінансування галузей, які забезпечують стійкість держави та відновлення: оборонно-промисловий комплекс, енергетична інфраструктура та агросектор.

2. Застосування пільгового кредитування як ключового інструменту. Активне використання державних програм, таких як «5-7-9%» та механізми компенсації відсоткових ставок, для забезпечення доступності позикових коштів для бізнесу та МСБ.

3. Міжнародна підтримка та страхування воєнних ризиків. Розвиток механізмів співпраці з МФО (MIGA, DFC) для страхування воєнних ризиків, що є критично важливим для залучення інвестицій та кредитування проєктів відновлення.

4. Стимулювання попиту домогосподарств. Удосконалення іпотечного та споживчого кредитування та створення податкових стимулів для позичальників, що сприяє відновленню споживчого попиту та фінансової активності.

5. Цифрова трансформація та прозорість. Цифровізація кредитного процесу, включаючи удосконалення Кредитного реєстру НБУ та інтеграцію державних електронних реєстрів, підвищення прозорості, швидкості та зниження операційних витрат.

6. Інтеграція ESG та «Зелене» фінансування. Формування політики сталого кредитування та ESG-фінансування відповідно до стандартів ЄС, що відкриває доступ до нових джерел капіталу для екологічно відповідальних проєктів [4].

Згідно зі Стратегією розвитку кредитування [5], головна мета державної політики полягає у забезпеченні балансу між фінансовою стабільністю та кредитною активністю, що відповідає стандартам ЄС і створює умови для сталого відновлення економіки. Подальша активізація банківського кредитування є необхідною умовою для забезпечення фінансової стійкості України, підтримки підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату.

Література

1. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

2. Дані про обсяги кредитів та частку непрацюючих кредитів у розрізі банків України з 2006 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>.

3. Ключка О. Активізація ринку банківського кредитування в Україні для підтримки стратегічних галузей економіки в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. 76. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-96>.

4. Вовченко О. С., Карпенко Є. А. Управління ESG-комунікацією в банківському секторі: виклики та переваги. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. 20. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-08-03>.

5. Стратегія розвитку кредитування. 2024. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya>.

УДК 336.77:334.012

Десятерик Софія Станіславівна, Кочетова Анастасія Сергіївна,

студентки

Науковий керівник: Свистун Л.А., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Сучасна економіка України перебуває у стані трансформації, зумовленої наслідками повномасштабної війни, економічних втрат і потреби швидкого відновлення виробничого потенціалу. У цьому контексті малий і середній бізнес (МСП) виступає не лише драйвером економічного зростання, а й основою фінансової стійкості регіонів, забезпечення зайнятості та інноваційного розвитку. Проте однією з найгостріших

проблем залишається обмежений доступ підприємців до фінансових ресурсів, особливо банківських кредитів, які є ключовим інструментом підтримки бізнес-активності та інвестиційної динаміки.

В умовах воєнного стану фінансова система України зазнала суттєвого навантаження, що призвело до звуження можливостей банківського сектору у сфері кредитування МСП [32, с. 90]. Основними бар'єрами стали високі процентні ставки, посилення вимог до застави та скорочення термінів кредитування. Водночас саме малий і середній бізнес виявився найбільш уразливим до економічних ризиків, оскільки має обмежені резерви ліквідності й залежить від зовнішніх джерел фінансування. У цих умовах забезпечення доступності кредитних ресурсів перетворюється на стратегічне завдання держави, адже без фінансової підтримки МСП не здатні відновлювати виробництво, створювати робочі місця чи інтегруватися у ланцюги постачання.

Банківське кредитування залишається одним із найважливіших інструментів підтримки фінансової стійкості підприємств, особливо в агропромисловому секторі [1]. Кредит є не лише джерелом оборотного капіталу, а й стимулом до модернізації виробничих потужностей, впровадження технологічних інновацій і підвищення конкурентоспроможності продукції. Проте банки, зіштовхнувшись із підвищеними ризиками неповернення, застосовують обережну політику, що часто обмежує коло потенційних позичальників. Особливо проблемним є доступ до довгострокових інвестиційних кредитів, які мають вирішальне значення для структурного оновлення МСП [2].

Проблематика ризиків кредитування малого та середнього бізнесу тісно пов'язана з нестабільністю фінансової системи. ефективність банківського кредитування безпосередньо залежить від рівня стійкості фінансової системи держави, адже будь-які коливання ліквідності або девальваційні очікування знижують схильність банків до активного кредитування. У таких умовах надзвичайно важливо формувати дієві механізми управління ризиками, зокрема диверсифікацію кредитного портфеля, впровадження систем кредитного скорингу та розвитку програм гарантування позик.

Вагомим напрямом стимулювання кредитної активності МСП є реалізація державних програм підтримки, зокрема таких, як «Доступні кредити 5-7-9%», програми часткового гарантування кредитів та пільгового фінансування релокації бізнесу. Саме державна участь у співфінансуванні ризиків дозволила зберегти кредитування малого бізнесу в умовах війни [4, с. 86]. Такі програми створюють передумови для фінансової стабільності підприємців, оскільки зменшують їхнє боргове навантаження та підвищують довіру між банками і бізнесом. Водночас важливо забезпечити прозорість механізмів розподілу фінансової допомоги та рівний доступ до участі для підприємців різних галузей і регіонів.

З огляду на викладене, систематизуємо ключові аспекти банківського кредитування МСП у вигляді узагальненої оцінки доступності кредитних ресурсів, ризиків, дії державних програм і ролі цифрового банкінгу (табл. 1).

Стан банківського кредитування МСП в Україні характеризується поступовим відновленням після спаду на початку війни, однак доступність фінансування залишається обмеженою через високі ризики та складні умови. Найефективнішими інструментами підтримки виступають державні програми кредитування, які у перспективі можуть забезпечити збалансовану фінансову стабільність підприємницького середовища.

Характеристика ключових аспектів банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні

Критерій оцінки	Характеристика поточного стану	Основні проблеми	Позитивні тенденції / перспективи розвитку
1. Доступність кредитних ресурсів	Комерційні банки поступово відновлюють кредитування, але умови залишаються жорсткими: середня ставка для МСП – 18-22% річних; більшість позик короткострокові.	Високі відсоткові ставки, надмірні вимоги до застави, обмежена кількість довгострокових кредитів.	Розвиток програм пільгового фінансування, зниження ключової ставки НБУ, впровадження онлайн-платформ подачі заявок.
2. Ризики кредитування МСП	Банки вбачають у МСП підвищений кредитний ризик через нестабільний грошовий потік та воєнні фактори.	Високий рівень дефолтів, брак кредитних історій, невизначеність бізнес-середовища.	Впровадження системи кредитного скорингу, диверсифікація портфеля, розвиток страхування кредитів.
3. Програми державної підтримки	Програма «5-7-9%» охоплює понад 50 тис. позичальників; діють державні гарантії на 80% кредиту.	Нерівномірний доступ для регіонів, складність бюрократичних процедур, обмеженість фінансування.	Розширення обсягів гарантій, цифровізація процесів, залучення міжнародних партнерів (ЄБРР, USAID).
4. Роль цифрового банкінгу	Активно розвиваються сервіси дистанційного кредитування, електронні кабінети позичальників, скорингові алгоритми.	Недостатня кіберзахисність, нерівномірна цифрова грамотність підприємців.	Підвищення швидкості обробки заявок, автоматизація оцінки ризиків, доступність фінансування без відвідування банку.

Отже, банківське кредитування є ключовим чинником фінансової стабільності малого та середнього бізнесу, що визначає його здатність до відновлення, розширення та інтеграції у національну економіку. Успішне функціонування цієї системи потребує комплексного підходу: поєднання державного стимулювання, ефективного управління ризиками та впровадження інноваційних фінансових технологій. Розвиток сучасного банківського середовища, орієнтованого на підтримку підприємництва, стане запорукою сталого економічного зростання України у післявоєнний період.

Література

1. Андрос С.В. Банківське кредитування як важливий інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємств агропромислового виробництва в умовах повоєнного відновлення економіки. *Economics: Time Realities*. 2025. Т.79. №3. DOI: 10.5281/zenodo.15749959
2. Свистун Л. А. Підходи до фінансового забезпечення діяльності малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/52.pdf
3. Тульчинська С., Старченко А. Проблеми забезпечення доступу до фінансування розвитку для малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. *Розвиток підприємництва*. 2024. №. 23. С. 89-92.
4. Фольтович Д., Блащук-Дев'яткіна Н. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Innovation and Sustainability*. 2024. №. 2. С. 82-91.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Банківське кредитування є ключовим елементом фінансової системи держави, що забезпечує рух капіталу та підтримку економічного зростання. В умовах трансформаційної економіки України розвиток кредитного ринку має визначальний вплив на інвестиційну активність підприємств, рівень ділової активності та добробут населення. Основною особливістю сучасного банківського кредитування є поступове відновлення довіри до банківського сектору після кризових явищ 2014–2016 років. Завдяки реформам банківської системи, підвищенню прозорості та зміцненню регуляторної бази, кількість стабільно працюючих банків зросла, а частка непрацюючих кредитів поступово зменшується. Проте рівень кредитування реального сектору економіки залишається нижчим за довоєнний період, що зумовлено макроекономічною нестабільністю, воєнними ризиками та високими обліковими ставками.

Серед головних проблем кредитного ринку можна виділити високий рівень кредитного ризику, пов'язаний з непередбачуваністю економічного середовища; недостатній захист прав кредиторів; низький рівень фінансової грамотності позичальників; обмежений доступ малого та середнього бізнесу до довгострокових кредитних ресурсів; високу вартість позикового капіталу через облікову ставку Національного банку України. В умовах воєнного стану банки змушені діяти обережно, обмежуючи кредитні програми, особливо у високоризикових галузях. Водночас активно розвиваються програми державного стимулювання, такі як «5–7–9%», що дозволяють підтримувати підприємництво, створювати робочі місця та сприяти відновленню економіки. Шляхи вирішення проблем банківського кредитування полягають у комплексних діях держави та фінансового сектору.

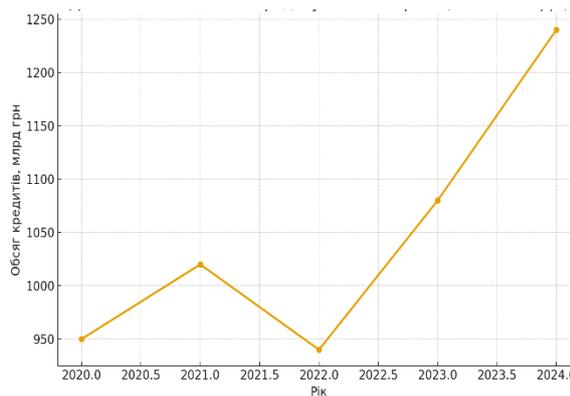

Рис. 1. Динаміка банківського кредитування в Україні (2020–2024 рр.)

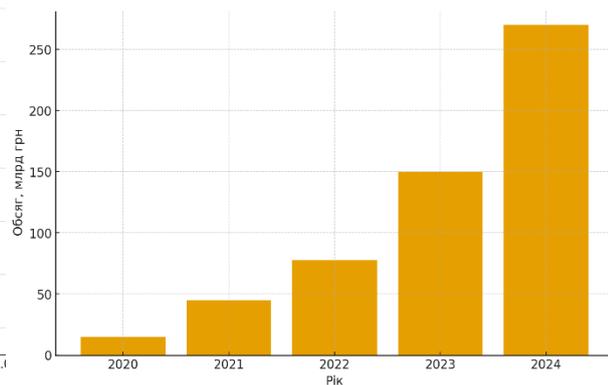

Рис. 2. Обсяги виданих кредитів за програмою «Доступні кредити 5–7–9%» (2020–2024 рр.)

Серед них поступове зниження облікової ставки та стимулювання інвестиційної активності; розвиток інститутів кредитного страхування та гарантування позик;

удосконалення законодавчої бази щодо захисту прав кредиторів і позичальників; цифровізація банківських послуг та впровадження фінтех-технологій; посилення співпраці між банками, державними фондами та міжнародними фінансовими організаціями. Додатково слід зазначити, що у 2024 році банківський сектор України демонструє поступове відновлення активності. За даними Національного банку України, обсяг кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, становив близько 1,1 трлн грн, що на 12% більше, ніж у попередньому році. Понад 60% кредитного портфеля припадає на державні банки, які залишаються ключовими учасниками кредитного ринку.

Поступове зниження облікової ставки НБУ з 25% до 15,5% сприяє удешевленню вартості кредитних ресурсів і активізації попиту на фінансування. Разом із цим банки дотримуються обережної політики, оцінюючи кредитоспроможність позичальників у контексті воєнних ризиків.

Значну роль у підтримці бізнесу відіграють державні програми стимулювання, зокрема «Доступні кредити 5–7–9%», яка охопила понад 70 тисяч підприємств. Завдяки цій програмі суб'єкти малого та середнього бізнесу отримали фінансування для розширення виробництва, модернізації обладнання та відновлення діяльності у постраждалих регіонах.

Отже, банківське кредитування в Україні залишається важливим інструментом економічного розвитку. Його ефективність залежить від стабільності фінансової системи, довіри до банків, державної підтримки та умов ведення бізнесу. У післявоєнний період саме розвиток кредитування стане одним із ключових чинників відновлення національної економіки.

Література

1. Огляд банківського сектору, 2024. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.
2. Звіт про фінансову стабільність, 2024. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/>.
3. Основні показники діяльності банків України, 2024. Державна служба статистики України.
4. IMF Country Report No. 24/52. Ukraine: Financial System Stability Assessment, 2024.
5. World Bank. Ukraine Financial Sector Review, 2024.
6. Ходаківська В. П., Мірошніченко І. А. Сучасний стан та тенденції розвитку банківського кредитування в Україні. *Фінанси України*. 2023. №4. С. 45–53.
7. Шевченко В. І. Банківська система України в умовах воєнного стану. *Економічний вісник*. 2023. №2. С. 112–118.
8. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2024 рік скоротилася до 30 %. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30>.
9. Борг держави перед банками за компенсацією пільгових ставок у межах програми «Доступні кредити 5–7–9%» становив близько 10 млрд грн, 2024. Інтерфакс-Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/1035986.html>.
10. Кредитування в Україні стрімко зростає: НБУ оприлюднив деталі, 2025. UNN. URL: <https://unn.ua/news/kredytuvannia-v-ukraini-strimko-zrostaie-nbu-opryliudnyv-detali>.
11. Nelia Volkova, Valeria Volkova, Yuliia Khudolii. Estimating credit risks impact on economic security of a bank. *Akademia Zarzadzania Politechnika Bialostocka*. 2017. № 1. P. 108–123.
12. Kudinova A., Maslii O., Smokvina V., Tsyhanenko K. The impact of digitalization on the financial institutions' economic security in the face of growing cyber threats. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2025. Volume 4 (63). Pp. 466–483. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4790>

Золотоус Таміла Юрїївна,
студентка

Науковий керівник: **Вовченко О.С.**, к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Стабільність національної грошової одиниці – це законодавчо закріплений пріоритет центрального банку, який безпосередньо впливає на добробут громадян та інвестиційний клімат у країні. В умовах повномасштабного вторгнення, коли НБУ змушений застосовувати гнучкий режим інфляційного таргетування та поєднувати класичні монетарні інструменти з адміністративними обмеженнями і валютно-курсовою політикою, оцінка їхньої дієвості набуває особливої актуальності.

Для комплексної оцінки результативності монетарної політики, що реалізується в нетипових для класичного інфляційного таргетування умовах, доцільно проаналізувати динаміку ключових показників. Основним індикатором, який відображає цінову стабільність та ефективність заходів Національного банку, є Індекс споживчих цін (ІСЦ), що слугує офіційним показником інфляції. Динаміка ІСЦ (рис. 1) показує як успіхи НБУ в утриманні цінової стабільності в довоєнний період, так і масштаб інфляційного шоку, спричиненого воєнними діями, а також прогнозні траєкторії повернення інфляції до цільового рівня.

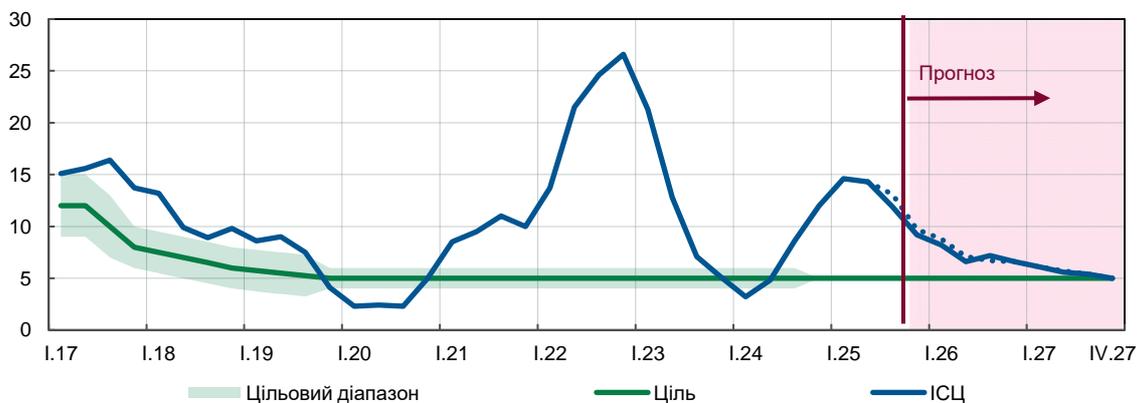

Рис. 1. Зміна ІСЦ (станом на кінець періоду) та прогноз інфляції

Джерело: [1].

До 2022 року НБУ успішно утримував інфляцію на рівні близькому до цільового діапазону (5%), що підтверджує ефективність режиму таргетування інфляції. Однак, у 2022-2023 рр. ІСЦ демонструє різкий пік, значно перевищуючи ціль та відображаючи інфляційний шок, спричинений повномасштабною агресією. Починаючи з 2024 року, жорсткі монетарні інструменти НБУ забезпечили швидке та стійке зниження інфляції [2]. На сьогоднішній день інфляція в Україні залишається помірною (10,9%), але її рівень ще вищий за ціль НБУ. За прогнозом регулятора, вона може знизитися до близько 9,7% у 2025 році, 6,6% у 2026 році та досягти цілі 5% у 2027 році [1].

Такої динаміки інфляції вдалося досягти за допомогою інструментів грошово-кредитної політики НБУ, зокрема, зміни облікової ставки. На початок 2022 року вона становила 10%, однак уже з червня була різко підвищена до 25%. Це рішення мало на меті стримати інфляційні очікування, підвищити привабливість гривневих активів і

зменшити тиск на валютний ринок. Упродовж другої половини року ставка залишалася незмінною, що дозволило стабілізувати процентні орієнтири в економіці.

Важливим кроком стало також коригування норм обов'язкового резервування банків. З 10 лютого 2022 року НБУ підвищив норматив за коштами на вимогу в національній валюті з 0 % до 2 %, а за коштами в іноземній валюті – з 10 % до 12 %. У грудні 2022 року ці показники знову були підвищені – до 5 % за гривневими депозитами. Така політика сприяла звуженню надлишкової ліквідності в банківській системі та посиленню монетарної трансмісії, що допомагало НБУ ефективніше впливати на грошовий обіг.

В умовах війни було запроваджено фіксований обмінний курс гривні до долара США, який у липні 2022 року був знижений на 25% і зафіксований на новому рівні. Щоб утримати цей курс, активно проводились валютні інтервенції. На сучасному етапі Національний банк України орієнтується на поступову лібералізацію валютного ринку та перехід до більш ринкових механізмів регулювання для відновлення довіри інвесторів, створення сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату в країні [3].

Протягом 2025 року основними інструментами гнучкого інфляційного таргетування залишаються облікова ставка, нормативи резервування та валютні інтервенції. Оскільки ключова ставка (15,5%) все ще не може повністю виконувати роль основного інструменту монетарної політики, Національний банк активно використовує засоби валютно-курсового регулювання – валютні інтервенції, валютні обмеження та інші заходи у поєднанні з процентною політикою. Крім того, в умовах війни, НБУ приділяє більше уваги аналізу змін у макроекономічній ситуації, щоб оперативно реагувати на ризики для інфляції та стабільності валютного ринку.

Національний банк планує застосовувати гнучке інфляційне таргетування до повної нормалізації економіки, а після завершення війни – повернутися до повноцінного режиму інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Це дозволить забезпечити довгострокову цінову та фінансову стабільність і створити умови для сталого економічного зростання. В подальшому НБУ передбачає поступове зниження інфляції (до 5% до кінця 2027 року), збереження реалістичних процентних орієнтирів і подальше посилення ролі процентного каналу монетарної трансмісії. Крім того, серед пріоритетів – розвиток фінансової інфраструктури, цифровізація банківських операцій та посилення комунікацій із суспільством для формування прогнозованих інфляційних очікувань.

Таким чином, головним завданням регулятора залишається забезпечення стабільності гривні та стримування інфляції. Використовуючи поєднання грошово-кредитних і валютних інструментів, Національний банк поступово відновлює контроль над цінами й формує умови для економічного зростання. Особлива увага приділяється прозорості та передбачуваності дій НБУ, що сприяє формуванню стабільних інфляційних очікувань серед громадян і бізнесу. Такий підхід допомагає зменшувати вплив зовнішніх шоків і підтримувати стабільність фінансової системи навіть в умовах нестабільності.

Література

1. Інфляційний звіт, жовтень 2025 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2025-roku>.

2. Коваленко П.М., Вовченко О.С. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану. *Тези 77-ї наук. конф. професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету* (Полтава, 16 трав. – 22 трав. 2025 р.). Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2025. Т. 2. С.477–479.

3. Монетарна політика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary>.

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Пилипенко Вікторія Сергіївна, студентка*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПАСИВІВ НБУ З МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ ФАКТОРАМИ

В умовах посиленних економічних та геополітичних викликів роль Національного банку України (НБУ) у забезпеченні фінансової стабільності суттєво посилилася. Саме структура та динаміка пасивів НБУ визначають здатність банківської системи реагувати на інфляційні процеси, коливання валютного курсу та зростання бюджетних потреб. Аналіз змін у пасиві дозволяє оцінити, як економічні суб'єкти – держава, бізнес і населення – беруть участь у формуванні ресурсної бази регулятора та наскільки система є стійкою до зовнішніх впливів.

Пасиви Національного банку України відображають джерела формування його фінансових ресурсів, за допомогою яких регулятор забезпечує стабільність грошово-кредитної системи. Динаміка пасивів відображена на рис. 1.

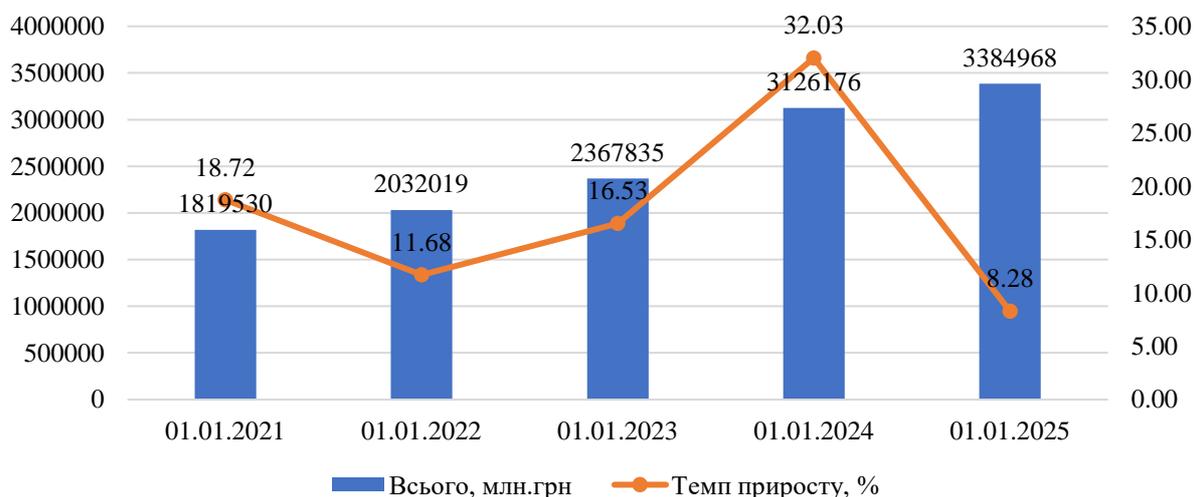

Рис.1. Динаміка пасивів НБУ за 2020-2024 роки

Джерело: складено автором за даними [1].

Динаміка пасивів Національного банку України у 2021–2025 роках показує їх поступове зростання майже вдвічі – з 1 819 530 млн грн до 3 384 968 млн грн. Найбільший приріст зафіксовано станом на 01.01.2024 року, коли темп зростання досяг 32,03 %, що пов'язано з активністю грошово-кредитної політики. У 2025 році темпи приросту сповільнилися до 8,28 %, що свідчить про перехід до більш стабільної фінансової фази.

Особливо важливою в аналізі є залежність пасивів НБУ від основних макроекономічних показників. На формування та зміну структури пасиву впливають інфляція, валютні резерви, державний борг і рішення монетарної політики. Їх взаємодія формує як короткострокові коливання, так і довгострокові тенденції розвитку фінансової системи. Для цього був проведений кореляційний аналіз, результати якого наведені у таблиці 1.

Як видно з табл. 1, найбільш тісний зв'язок спостерігається між обсягом пасивів НБУ та державним боргом (коефіцієнт кореляції 0,98), що свідчить: коли зростають

потреби держави у фінансуванні, відповідно збільшується і ресурсна база центрального банку. Це логічно, оскільки НБУ відіграє важливу роль у перерозподілі коштів у фінансовій системі та підтримці ліквідності.

Таблиця 1

Вплив макроекономічних чинників на пасиви НБУ

Показник	Обсяг пасивів НБУ, млн грн	Індекс інфляції, %	Валютні резерви (млн дол. США)	Обсяг державного боргу, млн грн
Обсяг пасивів НБУ, млн грн	1			
Індекс інфляції, %	-0,020314	1		
Валютні резерви (млн дол. США)	0,9364764	-0,337001	1	
Обсяг державного боргу, млн грн	0,984606	0,0568566	0,9082693	1

Джерело: складено автором за даними [1; 2].

Також встановлено сильний позитивний зв'язок між пасивами НБУ та валютними резервами (коефіцієнт 0,94). Це означає, що коли Україна отримує міжнародну фінансову підтримку або здійснює валютні інтервенції для стабілізації курсу, обсяг пасивів НБУ збільшується. Іншими словами, валютні резерви слугують «фінансовим буфером», і їх зростання паралельно впливає на розширення ресурсної бази НБУ. Водночас кореляція між пасивами та інфляцією виявилася дуже слабкою і навіть від'ємною (-0,02). Це свідчить про те, що інфляційні процеси не мають прямого та швидкого впливу на формування пасивів. У короткостроковому періоді зміни в пасиві більше залежать від фінансування бюджету та валютної політики, ніж від рівня інфляції.

Отже, проведений аналіз показав, що формування пасивів НБУ у 2021–2025 роках визначалося насамперед станом державних фінансів та валютними резервами. Державний борг та резерви виступають ключовими факторами, які впливають на обсяг пасивів, тоді як інфляція має опосередкований та слабший вплив. Отже, у найближчій перспективі важливо підтримувати зростання внутрішньої ресурсної бази, зберігати контроль за валютною структурою пасивів і забезпечувати узгодженість монетарної та фіскальної політики. Такий підхід сприятиме фінансовій стабільності та стійкості економіки України в умовах післявоєнного відновлення.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://https://bank.gov.ua/>.
2. Показники банківської системи України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>.
3. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконкурентоспроможність країни. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. №2. С. 7–12.
4. Худолій Ю.С., Василенко О.І., Шклярчук А.В. Використання інфляційного таргетування, як інструменту забезпечення фінансової безпеки країни. *Економіка і організація управління: зб. наук. праць ДонНУ*. 2016. № 1 (21). С. 212 – 218.
5. Бабець В.А., Худолій Ю.С. Облікова ставка як інструмент регулювання інфляційних процесів в Україні в умовах воєнного стану. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали V Міжнар. наук.–практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава: Нац. ун–т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 71–73.
6. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
7. Глушко А.Д., Білько С.С., Андрієць Т.Р. Функціонування бізнесу в умовах інформаційної асиметрії. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 3 (87). С. 12–16. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-87-2>

*Коломіць Дарія Сергіївна,
студентка*

*Науковий керівник: Худолій Ю.С., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ТЕНДЕНЦІ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА КОНКУРЕНТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У 2020–2024 РОКАХ

Ринок банківських послуг України впродовж останніх років зазнав суттєвих трансформацій, що зумовлені як внутрішніми структурними процесами, так і зовнішніми економічними та політичними впливами. Конкуренція в цьому секторі є ключовим фактором забезпечення ефективного функціонування фінансової системи, сприяючи підвищенню якості послуг, активізації інновацій та оптимізації фінансових ресурсів. Водночас аналіз ринкової концентрації дозволяє оцінити ступінь домінування окремих банків, інтенсивність конкурентної боротьби та рівень ринкової рівноваги.

Предметом конкуренції на банківському ринку є фінансові ресурси та банківські продукти: депозити, кредити, інвестиційні потоки, клієнтські бази і, все частіше, технологічні інновації. Суттєвого значення набувають якісні аспекти обслуговування – репутація, довіра клієнтів, сервісні стандарти, цифровізація та адаптивність бізнес-моделі. Об'єктом конкуренції виступає сам ринок банківських послуг з його сегментною структурою, що включає як традиційні напрями діяльності банків, так і новітні фінтех-рішення та дистанційні сервіси. Суб'єктами конкуренції є державні, приватні та іноземні банки, а також фінтех-компанії, чия активність поступово підсилює конкурентний тиск на традиційні банківські установи.

Для оцінки рівня концентрації ринку та визначення інтенсивності конкурентної взаємодії між провідними учасниками доцільним є використання кількісних показників, зокрема індексу Герфіндаля-Гіршмана та індексу Лінда. Результати розрахунків наведено в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Індекс концентрації ринку банківських послуг в Україні у 2020-2024 роках за методикою Герфіндаля-Гіршмана (ННІ) [1; 2]

Банк	2020	S ²	2021	S ²	2022	S ²	2023	S ²	2024	S ²
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Приватбанк	30,61	937,11	31,18	972,24	28,98	839,60	24,93	621,71	23,57	555,49
Ощадбанк	14,07	197,95	13,50	182,35	12,43	154,59	11,83	139,90	10,92	119,16
Укрексімбанк	11,65	135,75	10,58	111,95	8,83	77,91	6,23	38,80	5,21	27,19
ПУМБ	3,70	13,68	4,37	19,05	4,93	24,33	4,78	22,88	4,40	19,38
Ренесанс Кредит	0,88	0,77	1,05	1,10	1,03	1,07	1,13	1,29	4,40	19,38
Укргазбанк	6,43	41,35	6,52	42,52	5,79	33,53	5,07	25,72	4,21	17,75
Райффайзен Банк	4,59	21,11	5,39	29,09	5,71	32,55	4,65	21,65	3,95	15,58
Універсал Банк	2,02	4,09	2,67	7,14	3,52	12,38	3,31	10,98	2,95	8,73
Сенс Банк	4,74	22,50	4,86	23,59	4,57	20,84	3,54	12,55	2,92	8,55
Укрсиббанк	2,97	8,81	3,29	10,81	3,23	10,44	2,87	8,24	2,79	7,79
ОТР Банк	2,96	8,74	3,26	10,61	3,10	9,58	2,67	7,14	2,48	6,17

Продовження табл.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Креді Агріколь Банк	2,72	7,40	2,83	8,04	2,88	8,27	2,55	6,48	2,36	5,59
Сітібанк (Україна)	2,38	5,66	2,67	7,11	2,65	7,03	2,35	5,51	2,05	4,20
Кредобанк	1,74	3,02	1,80	3,23	1,73	2,98	1,52	2,30	1,26	1,58
Південний	1,47	2,15	1,65	2,73	1,49		1,38	1,90	1,24	1,54
ННІ		1410,10		1431,57		1235,11		927,05		818,08

Аналіз даних табл. 1 дає підстави стверджувати про стале зниження рівня концентрації ринку банківських послуг у 2020–2024 роках. Індекс Герфіндала-Гіршмана зменшився з 1410,10 до 818,08, що відповідно до міжнародної класифікації свідчить про низьку концентрацію ринку (ННІ < 1500). Це означає, що ринок поступово переходить від домінування кількох великих банків до більш рівномірного розподілу активів між ширшим колом учасників. Найсуттєвіше скорочення часток відбулося серед державних банків – Приватбанку, Ощадбанку та Укрексімбанку, що свідчить про ослаблення їхнього впливу порівняно з попередніми роками.

Таблиця 2

Динаміка часток трьох найбільших банків та індексу Лінда на ринку банківських послуг України у 2020–2024 роках

Банк	2020	2021	2022	2023	2024
Приватбанк	30,61	31,18	28,98	24,93	23,57
Ощадбанк	14,07	13,50	12,43	11,83	10,92
Укрексімбанк	11,65	10,58	8,83	6,23	5,21
Індекс Лінда	723,19	738,48	735,89	756,35	794,9

У той самий час аналіз індексу Лінда (табл.2) свідчить про іншу важливу тенденцію. Попри зниження їхніх часток, Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк формують стабільне ринкове ядро, навколо якого вибудовується структура всієї системи. Зростання індексу Лінда з 723,19 до 794,90 означає посилення відносного розриву між трійкою лідерів та іншими банками, що зумовлює збереження стратегічного впливу цих установ на загальний стан ринку.

Отже, протягом 2020–2024 років ринок банківських послуг України розвивався у напрямі підвищення конкурентності та зниження концентрації. Відсутність банку, який би подолав поріг домінування у 35 %, та зменшення ННІ до рівня нижче 1000 свідчать про формування сприятливих умов для вільної конкуренції та диверсифікації ринкових часток. Водночас три найбільші банки залишаються системоутворюючими, забезпечуючи стабільність та функціональну безперервність фінансового сектору. Таке поєднання зміцнення конкуренції і збереження ядра ринку є позитивною тенденцією, оскільки воно дозволяє забезпечити баланс: з одного боку – фінансову стійкість та надійність системи, з іншого – розвиток інновацій, підвищення якості послуг та розширення пропозиції для споживачів.

Таким чином, сучасний стан ринку банківських послуг України можна охарактеризувати як динамічний, конкурентний та структурно збалансований, що формує потенціал для подальшого зростання в умовах економічних викликів. У 2020–2024 роках ринок банківських послуг України демонструє тенденцію до зниження концентрації та посилення конкурентного середовища. Поступове скорочення часток державних банків і зростання ролі приватних та середніх банків свідчить про вирівнювання ринкової структури. Індекс Герфіндала-Гіршмана знизився до рівня

низької концентрації, що підтверджує відсутність монополізації ринку. Водночас провідні банки, незважаючи на зменшення часток, зберігають значення системного ядра та вплив на стабільність банківської системи. Загалом ринок стає більш динамічним, конкурентним і відкритим до інноваційного розвитку.

Література

1. Bankind Sector Review URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-11_eng.pdf?utm_source=chatgpt.com.
2. Кількість банків в Україні (2008–2024). МінфінМедіа. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>.
3. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
4. Hlushko A., Khudolii Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapter of Monograph in: *“Intellectual capital is the foundation of innovative development ‘2025”*, Monographic series "European Science". Karlsruhe: ScientificWorld-NetAkhatAV, 2025. Book 38. Part 3. P. 19–27.

УДК 336.71(477):336.78

Кочетова Анастасія Сергіївна, Десятерик Софія Станіславівна,
студентки

Науковий керівник: **Худолій Ю.С.,** к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДИНАМІКА, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Капіталізація банківської системи є ключовою характеристикою її стійкості, здатності протистояти зовнішнім шокам та виконувати свої функції в економіці. В умовах сучасних трансформаційних процесів, що охоплюють економіку України, зокрема впливу пандемії COVID-19, повномасштабної війни та пов'язаних з нею макроекономічних ризиків, питання зміцнення капітальної бази банків набуває особливого значення. Аналіз динаміки показників капіталізації впродовж 2019-2024 років дозволяє оцінити, наскільки банківський сектор був спроможний адаптуватися до кризового середовища та забезпечувати фінансову стійкість (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників капіталізації банківської системи України, 2019-2024 рр. [3]

Показники	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	01.01.24	01.01.25
ВВП України, млрд грн	3974,6	4194,1	5459,6	5191	6537,8	7658,7
Темп росту ВВП, %		105,52	130,17	95,08	125,94	117,14
Власний капітал (ВК) банків, млрд грн	199,9	240	280	275	345	405
Темп росту ВК, %		120,06	116,67	98,21	125,45	117,39
Частка ВК у ВВП, %	5,03	5,72	5,13	5,30	5,28	5,29
Статутний капітал (СК) банків, млрд грн	468,7	480	482,1	490	500	500
Частка СК у ВК, %	234,47	200,00	172,18	178,18	144,93	123,46

За досліджуваний період номінальний валовий внутрішній продукт України зростав досить нерівномірно. Після стабільного збільшення у 2020–2021 рр. (темп росту 105,52% та 130,17% відповідно) у 2022 році спостерігалось зниження до 95,08%, що безпосередньо відображає негативний вплив початку повномасштабних воєнних дій. Вже у 2023–2024 рр. ВВП відновив зростання і досяг 6537,8 млрд грн станом на 01.01.2024, а прогнозні дані на 2025 рік демонструють подальше збільшення до 7658,7 млрд грн. Таке відновлення пояснюється адаптацією бізнесу, міжнародною фінансовою підтримкою та структурними змінами в економіці. На цьому тлі власний капітал банківського сектору також демонструє загальну тенденцію до зростання. Його обсяг зріс з 199,9 млрд грн на початку 2020 року до 405 млрд грн станом на 01.01.2025. Проте темпи його зміни були неоднорідними: у 2022 році зафіксовано спад (98,21%), що корелює з макроекономічним шоком воєнного періоду. Водночас у 2023–2024 рр. власний капітал суттєво зріс (125,45% та 117,39%), що свідчить про активізацію регуляторних заходів НБУ щодо підвищення стійкості банків та про поступове відновлення фінансових результатів діяльності установ.

Частка власного капіталу банків у ВВП залишалася відносно стабільною і коливалася в межах 5–5,7%. Така стабільність свідчить про збереження ролі банків як важливого компонента фінансової системи, проте вона також вказує на обмежені масштаби банківського сектору в загальній економіці. Для порівняння: у країнах ЄС цей показник є значно вищим через більшу місткість ринку капіталу та глибину фінансового посередництва [2, с. 92].

Статутний капітал банків демонстрував лише незначне зростання – з 468,7 млрд грн до 500 млрд грн за п'ять років. Водночас його частка у власному капіталі зменшилася з 234,47% до 123,46%, що свідчить про нарощування капіталу банків переважно за рахунок нерозподіленого прибутку та результатів переоцінки активів, а не за рахунок докапіталізації власниками. Така зміна відображає процеси зміцнення реальної фінансової стійкості банків.

В умовах війни банки зіткнулися з підвищенням кредитних ризиків, проблемами ліквідності та обмеженням доступу до зовнішніх ринків капіталу. У відповідь Національний банк України реалізував низку підтримуючих заходів: зниження нормативів резервування, впровадження регуляторних послаблень щодо оцінки якості активів, а також забезпечення доступу до довгострокової рефінансової підтримки. Саме ці кроки мінімізували загрозу системної фінансової дестабілізації.

Дослідження А.Ю. Єфіменко та Н.Є. Летуновської показує, що українські банки в останні роки були змушені переглянути структуру свого капіталу з метою підвищення гнучкості та здатності до ризик-менеджменту [1, с. 33]. Автори зазначають, що зростання власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку свідчить про прагнення банків підвищувати самодостатність у умовах нестабільності.

Дослідники Л. Сагер та А. Єфіменко наголошують, що рівень капіталізації української банківської системи залишається нижчим за середньоєвропейський, що обмежує можливості активного кредитування економіки [2, с. 92]. Разом з тим, дослідники підкреслюють позитивну тенденцію зменшення частки статутного капіталу у структурі власного, що відповідає моделі сталого розвитку банківського сектору. У наукових роботах також звертається увага на залежність банківської капіталізації від державної підтримки та міжнародного фінансування.

Національний банк України, за оцінками експертів, відіграв ключову роль у збереженні макрофінансової стабільності через своєчасні регуляторні послаблення. Окремі дослідження вказують на значний вплив воєнних ризиків, які обмежують залучення іноземного капіталу та інвестицій у банківську сферу. При цьому науковці

відзначають підвищення ролі державних банків у підтримці ліквідності та кредитування критично важливих секторів економіки. Деякі автори прогнозують, що стабільне відновлення банківського сектору можливе лише після загального відновлення економіки та зниження ризиків для інвесторів. У цілому в науковій літературі переважає думка, що український банківський сектор продемонстрував адаптивність, але потребує подальшої структурної модернізації.

Таким чином, аналіз показників капіталізації банківської системи України за 2019–2024 роки свідчить про її відносну стійкість та здатність до адаптації. Незважаючи на макроекономічні та геополітичні виклики, банківський сектор не лише зберіг свою капітальну базу, але й продемонстрував тенденції до її зміцнення. Разом із тим рівень капіталізації все ще залишається нижчим порівняно з країнами ЄС, що вимагає подальшого посилення внутрішніх механізмів накопичення капіталу, розвитку ринку цінних паперів та залучення іноземних інвесторів.

У перспективі вирішальними будуть темпи економічного відновлення, стабільність макрофінансової політики та інтеграція України у європейський фінансовий простір. За умови підтримки структурних реформ та збереження стабільності регуляторного середовища банківський сектор здатний стати ключовим драйвером післявоєнної реконструкції та економічного зростання країни.

Література

1. Єфіменко А. Ю., Летуновська Н. Є. Аналіз інтегрального індексу рівня капіталізації банків. *Збірник наукових праць "Вчені записки"*. 2024. № 34(1). С. 23-33.
2. Сагер Л., Єфіменко А. Аналіз індикаторів рівня капіталізації банків європейських країн. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. С.90-94.
3. Статистика фінансового сектору URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.
4. Onyshchenko V. O., Dovhal Yu. S., Titovich V. V. Influence of monetary policy on the Ukrainian credit market. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. 2015. Vol. 1. Issue 18, P. 35-43.
4. Худолій Ю.С. Особливості сучасної концепції управління капіталізацією банків в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. № 4 (53). С. 129–136.
5. Маслій О. А., Максименко А. П. Ризики та загрози економічній безпеці України у цифровій сфері в умовах війни. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2023. Том 21 № 3(52). С. 179–199.

УДК 336.71: 336.14

Моряк Христина Віталіївна,

магістрантка

Науковий керівник: Вовчак О. Д., д.е.н., професор

Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

БЮДЖЕТУВАННЯ У БАНКАХ У ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ: КЕЙСИ 2022–2025 РОКІВ

Період 2022–2025 років став одним із найскладніших для світового банківського сектору через поєднання макрофінансової нестабільності, різких змін у глобальній монетарній політиці та геополітичних потрясінь. Підвищення ключових ставок центральних банків світу, інфляційний тиск, енергетичні шоки та загострення безпекових ризиків, зокрема у зв'язку з російською агресією проти України, створили умови, в яких традиційні підходи до бюджетування банків виявилися недостатніми.

Звичайні лінійні прогнози доходів, витрат та рівня процентної маржі більше не могли забезпечити надійної основи для планування. Бюджетування у банках стало інтегрованим процесом стратегічного ризик-менеджменту, що включає сценарне моделювання, динамічні оцінки ліквідності, аналіз нереалізованих збитків та необхідність постійної адаптації до мінливих умов ринку. Як зазначає Міжнародний валютний фонд, у 2022–2023 роках підвищення ставок забезпечило приріст процентної маржі, але одночасно створило ризики стрімкого погіршення якості кредитних портфелів і зростання ринкових втрат за довгостроковими активами, які традиційні бюджети не враховували [2].

Кейси європейських банків підтверджують масштаби таких викликів. Наприклад, дослідження Європейського центрального банку *Riding the rate wave (2025)* показало, що зростання ставок призвело до значних нереалізованих збитків, які в окремих банків сягали еквівалента близько 30 % власного капіталу, хоча формально ці втрати не відображалися у фінансовій звітності. Для бюджетування це означало необхідність переходу від статичних прогнозів до моделей, орієнтованих на оцінку чутливості до процентних ризиків, прогнозування депозитної поведінки та визначення обсягу можливих збитків у разі продажу активів. Дослідження також підкреслює, що банки, які володіли значними портфелями довгострокових облігацій, мали адаптувати свої бюджети до зростання вартості фондування та активніше враховувати ймовірність відтоку депозитів, особливо у періоди волатильності ринку [4].

Американський банківський сектор став ще одним важливим прикладом турбулентності. Після кризи 2023 року й краху низки банків, включно із *Silicon Valley Bank*, Базельський комітет з банківського нагляду опублікував звіт, у якому констатував системну проблему недооцінювання ліквідних ризиків у бюджетах фінансових установ. Згідно з дослідженням BIS (2024), більшість постраждалих банків передбачали відносно стабільну депозитну базу, тоді як у реальних умовах цифрової трансформації банкінгу швидкість відтоку депозитів може вимірюватися годинами. Це радикально змінило вимоги до бюджетування: банки змушені були включати до річних бюджетів сценарії *deposit run*, моделювати потреби у терміновому рефінансуванні за підвищеною ціною та закладати в плани значно ширші ліквідні буфери. Турбулентність продемонструвала, що бюджетування має бути цілісною системою управління ліквідністю, а не лише інструментом фінансового прогнозування [1].

Особливе місце у контексті 2022–2025 років займає український банківський сектор, який працює в умовах війни. За даними *Financial Stability Report Національного банку України (2024)*, банки були змушені кардинально переглядати бюджетні підходи через воєнні ризики, перебої електропостачання, релокацію бізнесу та зростання непередбачуваності кредитного середовища. Бюджетування українських банків включало формування значно більш консервативних сценаріїв, збільшення резервів, особливі механізми оцінки платоспроможності позичальників та створення резервних бюджетів на непередбачувані витрати. Український кейс став прикладом адаптивного бюджетування в умовах системної невизначеності: банки розробили антикризові бюджетні моделі, що враховували можливість масштабних ризикових подій та забезпечували необхідну стійкість навіть під час пікових фаз енергетичних атак та економічних шоків [3].

Додатковим фактором, що суттєво вплинув на бюджетування банків у 2022–2025 роках, стало різке погіршення глобальних фінансових умов, про що детально йдеться у *Global Financial Stability Report Міжнародного валютного фонду (2023)*. У звіті підкреслюється, що швидке підвищення ставок у провідних економіках світу спричинило не лише волатильність на ринках капіталу, але й структурний тиск на банківські баланси

через переоцінку активів та зростання вартості фондування. ІМФ наголошує, що банки були змушені переглядати традиційні моделі прогнозування процентної маржі, оскільки зростання ставок супроводжувалося уповільненням кредитного попиту, збільшенням частки проблемних позик та необхідністю формування додаткових резервів. Це змусило фінансові установи вбудовувати у свої бюджети розширені макроекономічні сценарії, які враховували можливість тривалого періоду високих ставок та погіршення фінансових умов, що раніше не було типовою практикою [2].

Отже, аналіз кейсів 2022–2025 років демонструє, що бюджетування у банках у період турбулентності перетворюється на багатовимірний процес, який поєднує управління ризиками, фінансове планування та стратегічну адаптацію до зовнішніх викликів. Основними чинниками, що формують бюджетні стратегії, є висока макроекономічна невизначеність, зростання ризиків ліквідності та масштабні нереалізовані збитки від зміни процентних ставок. Банки, що інтегрують у бюджетування стрес-тестування, аналіз чутливості до ринкових змін та сценарне моделювання поведінки вкладників, здатні підвищити власну стійкість у періоди нестабільності та забезпечити тривалу конкурентоздатність. Турбулентність 2022–2025 років показала, що ефективне бюджетування є не просто технічною функцією, а ключовим інструментом виживання банківського сектору в умовах кризи.

Література

1. Basel Committee on Banking Supervision. The 2023 banking turmoil and liquidity risk: a progress report. BIS, 2024. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d582.pdf>.
2. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report. October 2023. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/GFSR/2023/October/English/ch1.ashx>.
3. National Bank of Ukraine. Financial Stability Report. December 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2_eng.pdf.
4. Rice, T., & Guerrini, G. M. Riding the rate wave: interest rate and run risks in euro area banks during the 2022–2023 monetary cycle. ECB Working Paper No. 3090, 2025. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5383748.

УДК 336.74

Оленич Валерія Павлівна, студентка

Науковий керівник Худолій Ю. С., к. е. н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Необхідною умовою економічного зростання будь-якої країни є забезпечення високого ступеня розвитку вітчизняної грошово-кредитної системи. Від її успішного функціонування залежить не лише ефективність організації грошового обігу в державі, а й здатність банківський установ задовольняти попит клієнтів, та центрального банку впроваджувати заходи що стосуються монетарного регулювання.

Через вторгнення рф до України грошово-кредитний ринок держави зазнав значного дисбалансу та коливань. Зокрема, різкий спад економічної діяльності та довготривала нестабільність в країні створили значні ризики на ринку кредитування, що змусило банки майже повністю відмовитись від даного напрямку діяльності. До того ж, окупація значної частини українських територій призвела до зменшення попиту на кредитування, у зв'язку припиненням економічної діяльності на таких територіях.

Іншим не менш важливим фактором, що вплинув на грошово-кредитну політику в Україні стали значні обсяги фінансової допомоги від міжнародних партнерів та фінансових організації. Протягом 2022 року такі надходження становили 42,3% від усього доходу держбюджету, що повністю змінило структуру грошового ринку країни [1].

Спад економічної активності та введення великої грошової маси на фінансові ринки в перші часи війни генерували ризики інфляції, девальвації національної валюти, скорочення обсягу доступних кредитних ресурсів. Проте, з іншого боку – значні обсяги міжнародної фінансової допомоги призвели до нівелювання частини зазначених негативних тенденцій, сприяли стабілізації валютного курсу, дозволили НБУ зберегти свої міжнародні валютні резерви й загалом підтримали національну фінансову систему [1].

Наслідком таких зустрічних тенденцій в кризових умовах стала зміна основних індикаторів фінансового ринку.

Щоб детальніше охарактеризувати, зміни, що відбулися у грошово-кредитній сфері, було представлено динаміку ключових макроекономічних показників України за 2024-2025 рр. (рис. 1) [2, 3].

Аналіз наданих показників свідчить про мінливий, але загалом контрольований стан грошово-кредитного ринку в Україні протягом періоду з січня 2022 р. по вересень 2025 року.

Після значного виводу коштів за кордон іноземними інвесторами та громадянами України, що виїхали за кордон валові резерви скоротились на 1/3. Додатковим навантаженням на обсяг резервів стало стрімке зростання обсягів імпорту при скороченні експортних потоків. Після відновлення економічної діяльності на ринках з листопада 2023 р., налагодження експорту та нарощення міжнародних грошових траншів, резерви на кінець вересня 2025 р. перевищили довоєнні показники майже вдвічі, що вказує на зміцнення зовнішньої стійкості та здатність НБУ підтримувати обмінний курс.

Облікова ставка НБУ також перейшла у стан помірному монетарного регулювання, знижившись майже втричі. Кредити овернайт, також суттєво зросли з 11% до 27% але потім почали поступово знижуватись, досягнувши 19,50% у вересні 2025, що свідчить про стабілізацію ситуації з ліквідністю та зниження ризиків у банківському секторі, хоча і залишається на відносно високому рівні порівняно з довоєнним.

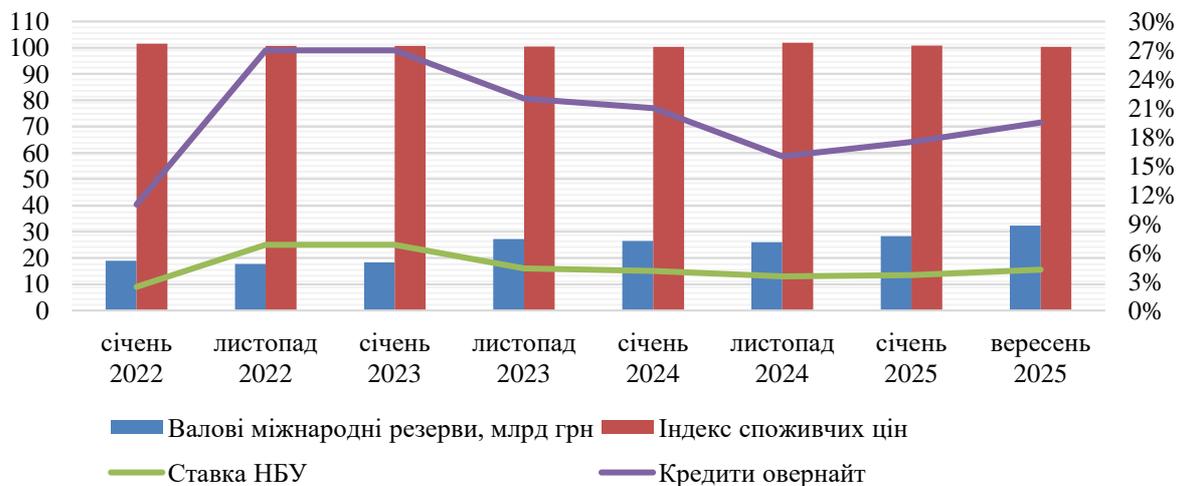

Рис. 1. Динаміка основних макроекономічних індикаторів грошово-кредитного ринку України з 01.2022 р. по 09.2025 р.

Охарактеризувавши наведені показники, можна дійти висновку, що саме міжнародні резерви сприяли стабілізації економіки країни в перші дні війни та в подальшому. Втім, висока залежність від міжнародних резервів при будь-якому їх скороченні чи ліквідації можуть швидко підірвати фінансову стійкість та можливості Нацбанку підтримувати ліквідність. Також, відносно висока ставка за кредитами овернайт може пригнічувати інвестиційну активність.

Регулятору доцільно продовжувати управляти міжнародними резервами та валютними інтервенції, щоб мати змогу забезпечити керовану гнучкість обмінного курсу, задля мінімізації валютних ризиків та збереження цінової стабільності.

Також для вивільнення капіталу, що є ключем до економічного зростання можна розширити державні програми для дешевого інвестиційного кредитування галузей енергетики чи оборонної промисловості та активізувати роботу банку із непрацюючими активами. Загалом, попри складні умови функціонування під час військового стану, який супроводжується значною кількістю ризиків і загроз для національної економіки України, грошово-кредитна система держави продемонструвала відносну стійкість до цих негативних чинників. Реальні показники виявились набагато перспективніші від тих, які прогнозувались експертами на початку війни.

Стабілізації більшості ключових показників підтверджує правильність дій уряду не лише для стабілізації економіки, але й її перспективного розвитку.

Література

1. Чиж Н., Урбан О. Грошово-кредитна політика України: сучасні тенденції та виклики. *Економічний форум*. 2023. № 1. С. 157–162. URL: https://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/file:///C:/Users/UD/Downloads/GROSOVO-KREDITNA_POLITIKA_UKRAINI_SUCASNI_TENDENCI.pdf.
2. Фінансові ринки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets>.
3. Банківський сектор. Облікова ставка НБУ. 2025. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>.
4. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконкурентоспроможність країни. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. №2. С. 7–12.
5. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125-130.

УДК 336.741.5

*Писанець Марія Євгенівна,
студентка*

Науковий керівник: Вовченко О.С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІАТНИХ ГРОШЕЙ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та проникнення цифровізації в усі сфери фінансової системи призводить до глибокої трансформації фіатних грошей, що поступово переходять від традиційної готівкової форми до повністю цифрових еквівалентів. Актуальність цього процесу визначається зростаючими потребами економіки у швидких, безпечних та ефективних платіжних засобах, а також

необхідністю для центральних банків зберегти свій монетарний суверенітет [1] в умовах конкуренції з приватними цифровими валютами.

В табл. 1 відображена схема етапів трансформації фіатних грошей, яка відображає перехід від їх фізичної форми до повністю цифрових державних зобов'язань.

На першому етапі розвитку фіатні гроші існували переважно у матеріальній формі. В обігу використовувалися паперові купюри та металеві монети, а для безготівкових операцій застосовувалися чекові книжки.

Таблиця 1

Етапи цифровізації фіатних грошей

Етап	Характеристика	Інструменти/технології
I. Епоха готівки та чекових розрахунків	Фіатні гроші існують переважно у фізичній формі та як записи у книгах комерційних банків.	Паперові гроші, монети, чекові книжки.
II. Банківська електронізація (кін. XX - поч. XXI ст.)	Фіатні гроші масово переводяться у електронну форму, але залишаються депозитними зобов'язаннями комерційних банків. Частка готівки падає.	Дебетові/кредитні картки, банкомати, системи SWIFT, кліринг, інтернет-банкінг.
III. Конкуренція цифрових активів (поточний етап)	Поширення приватних цифрових валют (криптовалюти, стейблкоїни), які пропонують нові платіжні рішення.	Блокчейн, криптовалюти (Bitcoin), глобальні стейблкоїни (USD-pegged).
IV. Державна цифрова адаптація (наступний етап)	Нова суверенна форма центральних банків – CBDC як пряме цифрове зобов'язання держави.	CBDC, е-гроші, інтеграція в національні платіжні системи, API.

Другий етап характеризується масовим переходом грошей в електронну форму, але вони, як і раніше, мають депозитні зобов'язання комерційних банків. З'явилися дебетові та кредитні картки, які стали основним інструментом безготівкових платежів. Використовуються міжнародні системи переказів SWIFT, європейська система SEPA, а також різноманітні системи банківського обслуговування онлайн [2].

На нинішньому етапі цифровізації приватні цифрові валюти створюють конкуренцію традиційним платіжним системам. Цифрові валюти стали невід'ємною частиною сучасного фінансового середовища, вони відкривають нові можливості для прискорення фінансових операцій, підвищення фінансової інклюзії та створення інноваційних бізнес-моделей [3]. Можна виділити наступні переваги цифровізації фіатних грошей:

- зручність і швидкість транзакцій;
- фінансова інклюзія, тобто розширення доступу населення й бізнесу до фінансових послуг;
- скорочення державних витрат на випуск, обслуговування обігу, зберігання банкнот і монет;
- прозорість відстеження транзакцій та обліку доходів, які забезпечують цифрові платежі;

– захищеність транзакцій сучасними криптографічними методами, внаслідок чого підвищується безпека платежів [4].

Водночас, поширення цифрових активів супроводжується низкою суттєвих викликів – від безпекових ризиків і технічних обмежень до податкових труднощів і регуляторної невизначеності. Передусім, постає проблема порушення конфіденційності, оскільки держава отримує змогу відстежувати всі без винятку транзакції, що потенційно забезпечує посилений контроль над фінансовим життям громадян. До того ж, гостро стоїть питання кібербезпеки: цифрова валюта піддається загрозам хакерських атак, фішингу та витоку даних, причому система стає особливо вразливою зі збільшенням кількості користувачів. Одночасно з цим зростають ризики монопольних зловживань на ринку фінансових послуг, що може виражатися у встановленні завищених комісій та обмеженні конкуренції.

Наступний етап цифровізації - запровадження власних цифрових валют (CBDC), емітованих центральним банком. Національний банк України працює над створенням е-гривні, що може стати інструментом цифрової трансформації фінансової системи, зміцнення довіри до безготівкових розрахунків та підтримки інновацій у сфері fintech [5]. Реалізація цієї ініціативи потребує ретельного регулювання та продовження досліджень, орієнтованих на безпеку, прозорість і ефективність упровадження цифрової валюти центрального банку.

Цифровізація фіатних грошей є незворотним процесом, що зумовлює фундаментальні трансформації світової фінансової системи. Цей процес характеризується низкою суттєвих переваг, зокрема, підвищенням прозорості фінансових операцій, оптимізацією швидкості розрахунків, забезпеченням глобальної фінансової інклюзії та посиленням безпеки платежів, однак, він також породжує значні виклики. Наслідуючи глобальні тенденції, Україна розпочала розробку власної цифрової валюти – е-гривні, впровадження якої позиціонується як стратегічний етап розвитку національної фінансової системи та ключовий елемент інноваційного розвитку національної економіки.

Література

1. Шаповал Ю. І. Цифрові валюти центральних банків: досвід пілотних проєктів та висновки для НБУ. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 4. С. 103-121. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001341843>.
2. Визначено перелік важливих об'єктів платіжної інфраструктури в Україні. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/viznachenno-perelik-vajlivih-obyektiv-platijnoyi-infrastrukturi-v-ukrayini-18286>.
3. Козій Н., Дудник М., Кондаурова Д. Цифрові валюти: виклики, перспективи та регуляторні аспекти. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 2. С. 48-56. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.048>.
4. Муран Р. Як працюватиме цифрова гривня, її переваги й загрози — пояснення юристів. *Vector*. URL: <https://vctr.media/ua/yak-praczuuye-cifrova-grivnya-i-yaki-zagrozi-nese-royasnennya-yuristiv-193255>.
5. Вовченко О.С. Потенціал і виклики CBDC: характеристика емісійних моделей. *Current scientific goals, approaches and challenges* : collection of sci. papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV Int. Sci. and Theor. Conf., June 13, 2025. Dresden : ICSR, 2025. P. 41-48.

УДК 368:336.77:005.52(477)

Приймак Анастасія Юріївна, магістрантка

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАХОВИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗНИЖЕННІ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ

Сучасні умови функціонування фінансового ринку України характеризуються високим рівнем кредитних ризиків, що пов'язано зі зростанням непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі, скороченням платоспроможності населення та загальною макроекономічною нестабільністю. У цих умовах важливого значення набуває розвиток системи страхування кредитних ризиків, яка виступає ефективним інструментом зниження фінансових втрат позичальників і кредиторів, стабілізації банківської системи та підвищення рівня фінансової безпеки держави.

За даними Національного банку України, у 2019-2024 рр. обсяг споживчих кредитів зріс із 212,5 млрд грн до 291,7 млрд грн, тобто майже на 37% (рис. 1). Водночас динаміка непрацюючих кредитів була нестабільною: якщо у 2021 р. їхня частка становила лише 9,84%, то у 2023 р. вона різко зросла до 22,67%, а у 2024 році знизилася до 14,92%.

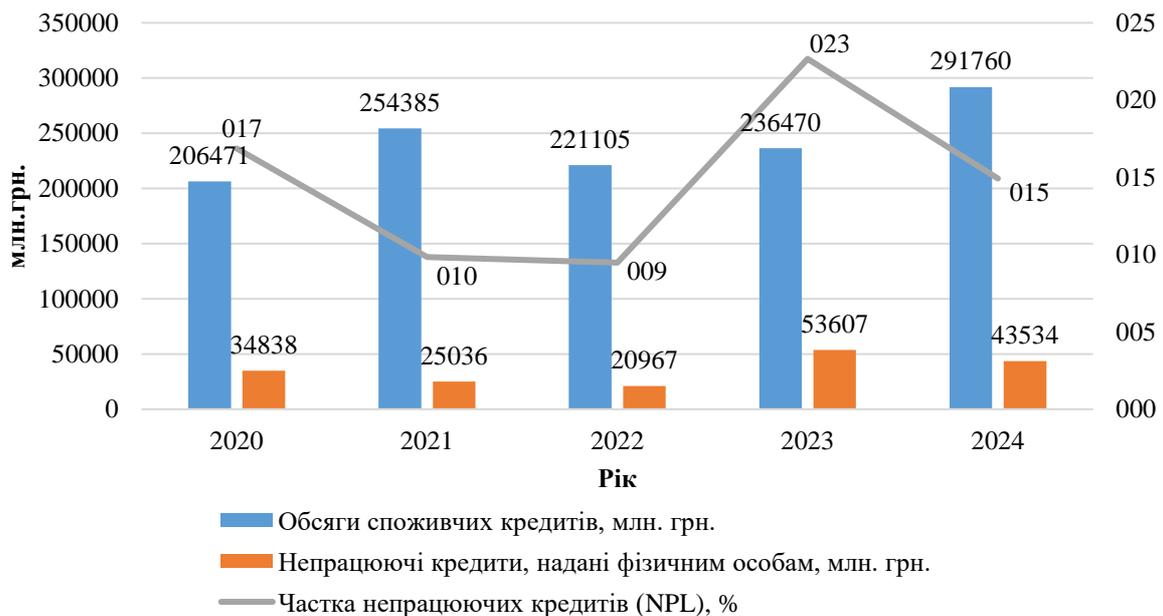

Рис. 1. Частка непрацюючих кредитів в загальному обсязі споживчих кредитів за 2019-2024 рр.

Джерело: створено автором на основі [1]

Такі коливання свідчать про підвищену чутливість кредитного портфеля банків до зовнішніх ризиків – воєнних, соціально-економічних і політичних.

Дані за 2020-2024 рр. (табл. 1) демонструють значні коливання на ринку кредитного страхування. Обсяг страхових премій у 2020 р. становив 259,1 млн грн, однак у 2021 році зменшився до 110,3 млн грн, а у 2022 році – до 18,1 млн грн. Починаючи з 2023 р., ринок поступово стабілізується: премії зросли до 19,9 млн грн, а у 2024 р. – до 25,2 млн грн. Водночас обсяг страхових виплат був нерівномірним і досяг піку у 2023 р. – 125,8 млн грн, що спричинило надвисокий рівень виплат (понад 600%).

Таблиця 1

Показники страхування кредитних ризиків в Україні протягом 2020-2024 рр.

Показники	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг страхових премій, млн грн	259,1	110,3	18,1	19,9	25,2
Обсяг страхових виплат, млн грн	217,3	31,8	55,9	125,8	4,6
Кількість укладених договорів	1310	428	176	238	703
Рівень виплат, %	83,9	28,8	308,8	632,2	18,3
Кількість договорів страхування, за якими не виконано страхові зобов'язання у визначений договором термін	0	0	0	0	0

Джерело: створено автором на основі [1].

Зміна кількості укладених договорів (від 1310 у 2020 р. до 703 у 2024 р.) відображає поступове відновлення довіри клієнтів до страховиків після періоду невизначеності, спричиненої війною.

Позитивним є те, що за всі п'ять років не зафіксовано випадків невиконання страхових зобов'язань у визначений договором термін, що свідчить про належну фінансову дисципліну страховиків і стабільність їхніх зобов'язань перед клієнтами.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що ринок кредитного страхування в Україні перебуває на етапі трансформації, поступово формуючи стабільну модель функціонування.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що страхування кредитних ризиків є стратегічним елементом фінансової стабільності. Так, Назаренко Я. та Горобінська І. вказують, що поєднання традиційних та інноваційних інструментів страхування забезпечує ефективний розподіл ризиків у банківсько-страховій системі [2]. Севастьяненко О. акцентує на зростанні ролі цифровізації та розширенні продуктових ліній у сфері кредитного страхування [3], а за висновками ІАСРМ, такі інструменти визнаються у Базельських стандартах як легітимні засоби пом'якшення кредитного ризику [4]. Досвід Європейського центрального банку підтверджує, що участь страхових компаній у зниженні кредитних ризиків підвищує стійкість фінансової системи, за умови дотримання принципів прозорості та належного регулювання [5].

Отже, подальший розвиток страхових механізмів у зниженні кредитних ризиків в Україні повинен спиратися на цифровізацію, розширення перестраховування й адаптацію до європейських стандартів.

Література

1. Статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.
2. Назаренко Я.Я., Горобінська І.В., Бабич Л.М. та ін. Страхування кредитних ризиків у банках: стратегії та методи управління. *Актуальні питання економічних наук*. № 12. 2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15866791>.
3. Севастьяненко О.В., Гервасовська А.В. Особливості страхування кредитних ризиків. *Київський юридичний журнал*. 2024. № 5. С. 68-74.
4. Credit Risk Insurance. IACPM. URL: <https://iacpm.org/wp-content/uploads/2025/08/IACPM-Credit-Risk-Insurance-brand-20250730-V531.pdf>.
5. Credit risk protection by insurance companies. European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/fsr/focus/2011/pdf/ecb~54ea666126.fsrbox201112_13.pdf.

6. Маслій О.А., Белкіна М.О. Вплив пандемії на розвиток страхового ринку України. *Економіка і регіон*. 2021. № 4 (83). С. 67-74.

7. Skryl V., Hlushko A. Insurtech: new opportunities for the development of the insurance market. *Економіка і регіон*. 2023. № 1. С. 144–151. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2877/2283>

УДК 336.741.6

Сидоренко Софія Віталіївна, студентка

Науковий керівник: Худолій Ю. С., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ

Фінансовий сектор України переживає період глибокої трансформації, зумовленої стрімким впровадженням цифрових технологій та еволюцією споживацьких переваг. Особливу роль у цьому процесі відіграють необанки – фінансові установи, що здійснюють діяльність виключно через онлайн-канали, пропонуючи клієнтам інноваційні продукти посередництвом мобільних застосунків [1].

Протягом останніх п'яти років глобальний ринок повнофункціональних цифрових банків продемонстрував надзвичайно динамічне зростання. За інформацією аналітичного центру Burnmark, станом на кінець 2016 року у світі функціонувало вже понад сімдесят фінансових установ нового формату [2]. Експертні оцінки свідчать, що у 2018–2023 роках кількість користувачів необанків збільшилася більш ніж у десять разів, сягнувши 394 мільйонів осіб. Рівень проникнення цифрових банківських сервісів у 2023 році охопив близько 15% населення, а до 2028 року очікується перевищення показника у 20% [8].

Географічний розподіл необанків засвідчує, що Європа виступає одним із найрозвиненіших ринків необанкінгу завдяки регулятивним реформам, зокрема першій та другій директивам про платіжні послуги (PSD1 та PSD2), а також режимам ліцензування (EMI), які сприяли стрімкому розвитку сектору [1]. Водночас за рівнем проникнення необанків лідирують ринки країн, що розвиваються: Бразилія посіла перше місце з 43% населення, яке має рахунок в необанку, друге місце посідає Індія з 26% населення, тоді як у країнах Європи показник виявляється значно меншим [13] (табл.1).

Таблиця 1

Рейтинг країн за рівнем проникнення необанків на ринок у 2023 році

№	Країна	Кількість клієнтів у необанках, млн	Частка населення з рахунком у необанку, %
1	Бразилія	93,052	43
2	Індія	371,8	26
3	Ірландія	1,113	22
4	Сінгапур	1,262	21
5	Гонконг	1,498	20
6	ОАЕ	1,808	19
7	Мексика	21,838	17
8	Іспанія	8,078	17
9	ПАР	9,061	15
10	Німеччина	11,66	14

Джерело: складено на основі [5].

Серед провідних учасників світового ринку необанків особливу позицію займає Nubank із Бразилії, який обслуговує понад 48 мільйонів клієнтів. Британський Revolut у 2023 році перевищив позначку у 38 мільйонів користувачів, тоді як німецький N26 надає послуги більш ніж 7 мільйонам клієнтів у 25 країнах Європейського Союзу [1, 8]. Популярність таких банків пояснюється орієнтацією на технологічні новації: швидке відкриття рахунку через мобільний пристрій, мінімізація бюрократичних процедур і прозорі умови обслуговування, часто без комісій за базові операції [8].

В Україні фінансовий сектор також демонструє зростання цифрової активності, однак ступінь розвитку національного необанківського ринку все ще поступається європейським аналогам [7]. Першим українським необанком, який повністю відмовився від фізичних відділень і банкоматів, став Monobank, запущений у листопаді 2017 року як спільний проєкт Universal Bank і компанії Fintech Band [7]. Усі необанки, що працюють в Україні, здійснюють діяльність на основі ліцензій традиційних банків, пропонуючи користувачам власні мобільні застосунки, привабливі умови обслуговування, зокрема низькі комісії, вигідні депозитні ставки та індивідуалізовані маркетингові стратегії [3].

Аналіз сучасного стану необанкінгу в Україні свідчить про домінування Monobank, який зберігає лідерство в сегменті: станом на травень 2025 року кількість активних користувачів застосунку перевищила 9,5 мільйона осіб. Банк стабільно посідає верхні позиції у рейтингах Google Play і App Store, займає третє місце серед українських банків за обсягом доходів та депозитів населення [16] (табл. 2). Згодом на ринку з'явилися нові цифрові гравці – O.Bank від АТ «Ідея Банк», Izibank на основі ліцензії АТ «Таскомбанк», а також проєкт «Банк Власний рахунок», створений Банком Восток у партнерстві з Fozzy Group [9, 11, 12]. Водночас окремі проєкти, зокрема Todobank, Sportbank і Neobank, були змушені припинити роботу або перебувають у процесі ліквідації внаслідок фінансової нестійкості та невідповідності їх бізнес-моделей ринковим реаліям [10, 14, 15].

Таблиця 2

Порівняльний аналіз ключових характеристик необанків в Україні станом на червень 2025 року

Банк	Рік запуску	Рік закриття	Ліцензіат	Кількість клієнтів
Monobank	2017	-	АТ «Універсал Банк»	9,5 млн (травень 2025)
Sportbank	2019	2024	АТ «Таскомбанк»	600 тис. (2024)
Todobank	2020	2022	АТ «Мегабанк»	понад 100 тис. (2022)
O.Bank	2020	-	АТ «Ідея Банк»	120 тис. (2022)
Neobank	2021	у стадії ліквідації з 01.08.2023	АТ «АКБ «Конкорд»»	Дані відсутні
Izibank	2020	-	АТ «Таскомбанк»	290 тис. (2022)
Банк Власний Рахунок	2021	-	ПАТ «БАНК ВОСТОК»	150 тис. (2022)

Джерело: складено на основі [6, 7, 8, 9, 11, 13].

Таким чином, необанки в Україні демонструють високий потенціал розвитку, попри наявні виклики регуляторної невизначеності, кіберризиків та економічної нестабільності, водночас державна підтримка цифровізації, міжнародні інвестиції та технологічні інновації створюють сприятливе середовище для трансформації фінансової екосистеми країни.

Література

1. Вакун О. В., Вінтоняк А. М., Заяць М. Я. Особливості розвитку необанків як складової цифрової економіки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. №1(111). С. 103–108.
2. Ганзюк С. М., Джафарова Г. Р., Дьомін М. С. Розвиток необанкінгу в Європі та Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 83. С. 91–95.
3. Мацків О. І. Компаративний аналіз діяльності необанків. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 5-6 (318-319). С. 16–25. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-16-25>.
4. Семенов А. Ю., Пахненко О. М., Шалда А. А. Необанки в Україні: особливості, тренди та перешкоди розвитку. *Modern Economics*. 2023. № 39. С. 131–137. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-20).
5. Стрільчук Ю. І., Лавренюк В. В., Белінський А. О. Необанки як драйвер трансформації фінансової екосистеми. *Бізнесінформ*. 2025. № 5. С. 428–433. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-5-428-433>.
6. Finance.ua. Банк O.Bank – відгуки та пропозиції. 2025. URL: <https://finance.ua/ua/banks/o-bank> (дата звернення: 30.09.2025).
7. Finance.ua. Банк Sportbank – інформація для клієнтів. 2025. URL: <https://finance.ua/ua/banks/sportbank> (дата звернення: 30.09.2025).
8. Izibank. Офіційний сайт. 2025. URL: <https://www.izibank.com.ua/> (дата звернення: 30.09.2025).
9. Minfin. Банк Власний Рахунок. 2025. URL: <https://minfin.com.ua/ua/company/vlasnyu-rahunok/> (дата звернення: 30.09.2025).
10. Minfin. Інформація про izibank. 2025. URL: <https://minfin.com.ua/ua/company/izibank/> (дата звернення: 30.09.2025).
11. Minfin. Інформація про банк NEOBANK. 2025. URL: <https://minfin.com.ua/ua/company/neobank/> (дата звернення: 30.09.2025).
12. Minfin. ТОДОбанк – огляд продуктів. 2025. URL: <https://minfin.com.ua/ua/company/todobank>.
13. Monobank. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.monobank.ua/about>.
14. Onyshchenko S.V., Maslii O.A. International index assessment systems business environment in Ukraine. *Financial space*. 2020. No. 3 (39). P. 168-179. [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215186](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215186)
15. Худолій Ю.С., Халєвіна М.О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. *Проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-134-142>

УДК 336.77:332.2(477)

Токар Олександр Олександрович, студент

Науковий керівник: Єгоричева С. Б., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Як фундаментальний фінансовий інструмент, іпотечне кредитування поєднує у собі функції рушія економічного зростання й засобу забезпечення населення житлом. В контексті розробки дієвої економічної політики, дослідження функціональних аспектів іпотечного ринку набуває вирішального значення. Розвинена іпотечна система

демонструє мультиплікативний ефект, який безпосередньо призводить до активізації будівельної галузі, зростання зайнятості та збільшення податкової бази.

Значення розвитку іпотечного ринку для України суттєво посилюється у контексті воєнного стану, який створює виклики для фінансової системи та, водночас, актуалізує проблему відбудови житлового фонду та забезпечення людей, у тому числі, внутрішніх переселенців житлом. Іпотечні механізми розглядаються як важливий інструмент залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у відбудову, що вимагає нових підходів до організації їх функціонування.

Повномасштабне вторгнення спричинило суттєве скорочення обсягів нового іпотечного кредитування, тому у 2022 році переважна частка кредитів, а саме 60%, була видана ще до початку військової агресії (рис. 1). Певне відновлення розпочалося з вересня, зокрема, завдяки державним програмам «Доступна іпотека 7%» та «Оселя».

«Доступна іпотека 7%» була ініційована ще на початку 2021 року з метою поживлення іпотечного ринку та стимулювання будівельної галузі шляхом здешевлення кредитів за рахунок часткової компенсації відсотків [2]. Адміністрування та фінансування цієї програми, яка діяла до кінця 2022 року, покладалося на Фонд розвитку підприємництва. У подальшому, вона була замінена новою, більш масштабною державною програмою «Оселя» [3], яка, насамперед, орієнтована на військовослужбовців ЗСУ за контрактом, медичних працівників, педагогічних працівників, наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ. Для таких категорій позичальників пропонується ставка 3% річних протягом перших 10 років, а з 11-го року – 6% річних. Також «Оселя» пропонує іпотеку під 7% річних впродовж перших 10 років (з 11-го року – 10% річних) для ветеранів війни та членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших громадян. Реалізація програми відбувається через «Українську фінансову житлову компанію» («Укрфінжитло»), а функцію цифрового інтерфейсу виконує державний портал «Дія». Кредитування здійснюють банки-учасники програми: Ощадбанк, ПриватБанк, Глобус Банк, Укргазбанк, Скай Банк, Сенс Банк, Таскомбанк, Бізбанк, Банк Кредит Дніпро та Радабанк, проте більше 90% видач сконцентровано у трьох державних банках.

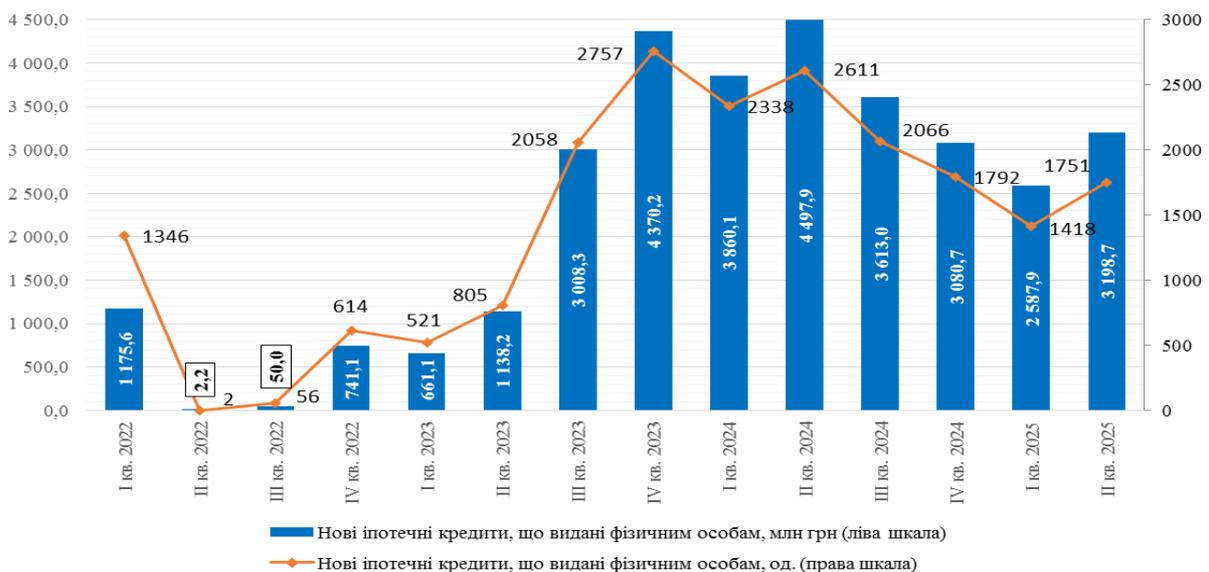

Рис. 1. Обсяги та кількість нових іпотечних кредитів, що були надані фізичним особам за період 2022-2025 років

Джерело: розроблено автором на основі даних [1].

На основі державних програм відбулось поживлення ринку та зростання обсягів іпотечних кредитів, які спостерігалися до кінця першого півріччя 2024 року. Після цього кредитування дещо сповільнилось, що було зумовлено декількома причинами. По-перше, оператор програми – «Укрфінжитло», змінила умови надання кредитів. Вона прагне наростити частку кредитів на первинному ринку, зменшуючи кредитування придбання старого житла. Зміни умов програми передбачали обмеження максимального віку житла трьома роками (за винятком кількох областей та внутрішньо переміщених осіб), а також підвищення ставок після десятого року кредитування. Зросла й кількість акредитованих забудовників: нині можна отримати іпотеку на квартиру в 201 будинку від 91 забудовника. По-друге, «Укрфінжитло» вчергове зіткнулася з браком коштів. Одночасно, на думку фахівців, домінування «Оселі» на ринку на залишає простору для розвитку ринкової іпотеки [4, с. 17].

Для вирішення, зокрема, цих проблем у червні 2025 року НБУ та Радою з фінансової стабільності було схвалено Стратегію з розвитку іпотечного кредитування. Метою Стратегії є суттєве підвищення доступності житла. Це планується досягти шляхом калібрування державної підтримки та створення ефективного житлового ринку [5]. Ключовим цілями у межах Стратегії є: зниження рівня ризиків через упровадження масового продукту страхування воєнних ризиків та вдосконалення законодавчого регулювання будівництва житлової нерухомості; забезпечення доступного і зрозумілого кредитування шляхом удосконалення моделі державної підтримки та стандартів розкриття інформації згідно з нормами ЄС; посилення захисту прав кредиторів за допомогою оновлення процедур врегулювання проблемної заборгованості. Повноцінна реалізація положень цієї Стратегії буде сприяти реформуванню підходів та стимулюванню розвитку інструментів фінансування будівництва й іпотечного кредитування.

Література

1. Результати анкетування банків про кредити, надані фізичним особам на купівлю, будівництво та реконструкцію нерухомості під заставу нерухомості, 2022-2025 роки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage>.
2. Деякі питання здешевлення вартості іпотечних кредитів : постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63-2021-%D0%BF/ed20210202#n13>.
3. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-%D0%BF#Text>.
4. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku>.
5. Стратегія з розвитку іпотечного кредитування. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-ipotechnogo-kredituvannya>.

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Нестеренко Сніжана Володимирівна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ФІН-ТЕХ КОМПАНІЙ ТА ОЦІНКА ЇХ ВПЛИВУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

За останнє десятиліття фінансово-технологічні (фінтех) компанії стали одним із головних драйверів трансформації банківської системи в Україні. Розвиток цифрових технологій, поширення мобільних сервісів, а також зміна поведінки споживачів, які прагнуть швидких, зручних і персоналізованих фінансових послуг, сприяли формуванню нових бізнес-моделей фінансового ринку. В умовах конкуренції та економічних викликів банківські установи змушені переосмислювати традиційні підходи до надання фінансових послуг, адаптуючись до інноваційних форм взаємодії з клієнтами.

Фінансові інновації, що активно впроваджуються фінтех компаніями, привели до суттєвого підвищення ефективності банківських операцій, оптимізації процесів обслуговування клієнтів, а також появи нових фінансових інструментів. За результатами аналізу низки публікацій, можна стверджувати, що українські банки все частіше інтегрують до своєї діяльності такі технології, як хмарні сервіси, електронні платіжні системи, цифрову ідентифікацію, штучний інтелект та блокчейн [1, с. 22]. Це дозволяє підвищити доступність фінансових послуг, розширити клієнтську базу та покращити якість сервісу.

Інновації також сприяють зменшенню трансакційних витрат та прискоренню фінансових операцій. Наприклад, онлайн-банкінг та мобільні додатки стали ключовими інструментами щоденної взаємодії клієнтів з банками. За рахунок автоматизації процесів банки зменшують потребу у фізичній присутності клієнтів у відділеннях, що є особливо важливим в умовах диджиталізації та зростаючого попиту на дистанційні послуги.

Фінтех компанії виступають серйозними конкурентами традиційних банків, оскільки пропонують інноваційні рішення, зокрема електронні гаманці, онлайн-кредитування, платежі в один клік, автоматизоване управління фінансами тощо. Більшість таких сервісів орієнтовані на спрощення доступу до фінансових послуг, особливо для молоді та представників малого бізнесу. Водночас банки змушені адаптувати свої стратегії. Деякі з них обирають шлях партнерства із фінтех компаніями для сумісного створення нових продуктів. Інші – розвивають власні цифрові сервіси, конкуруючи з ринком фінтеху. Така взаємодія сприяє загальному підвищенню якості фінансових послуг в Україні.

Одним із ключових напрямів розвитку взаємодії банків та фінтех сектору є технологія відкритого банкінгу (Open Banking). Як зазначають дослідники Гордей О.Д. та Серєда Є.Г., Open Banking дозволяє третім сторонам, зокрема фін-тех компаніям, отримувати доступ до банківських даних за згодою клієнта для створення інноваційних фінансових сервісів [1, с. 20]. Це сприяє підвищенню конкуренції та стимулює банки впроваджувати нові продукти, орієнтовані на потреби користувачів.

Важливу роль у формуванні екосистеми фінансових технологій відіграє Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній, що об'єднує як банки, так і фінтех стартапи, IT-фірми та мікрофінансові організації. Саме структура учасників Асоціації демонструє зміщення центру ваги фінансового сектору у бік небанківських гравців (рис.1).

Рис. 1. Структура учасників Української асоціації фінтех та інноваційних компаній (УАФІК) у 2024 році [3]

Діаграма демонструє домінування фін-тех компаній у складі УАФІК, їхня частка становить 66%, що свідчить про провідну роль технологічних рішень у сучасному фінансовому секторі України. Частка банків серед учасників асоціації є відносно невеликою (6%), що відображає поступовий перехід центру розвитку інновацій від традиційних фінансових установ до гнучких технологічних компаній. ІТ-компанії та мікрофінансові організації займають по 14%, підтримуючи формування комплексної фінтех-екосистеми.

Домінування фінтех компаній у професійній спільноті відображає реальний процес зміни балансу ринку – технологічні гравці стають не додатком, а повноцінним ядром фінансової інноваційної екосистеми. Це впливає на позиціонування банків: вони перестають бути єдиними постачальниками фінансових послуг і перетворюються на один із елементів ширшої фінансової інфраструктури.

Разом з тим, не всі взаємодії між банками та фін-тех компаніями є конкурентними. У банків зберігаються регуляторні переваги, ліцензії, клієнтська база та довіра, тоді як фін-техи володіють технологічною гнучкістю, швидкістю розробки та інноваційним мисленням. Це створює передумови для партнерських моделей, де банки слугують платформою, а фінтех компанії – постачальниками цифрових рішень.

Таким чином, вплив фінтех компаній на банківську систему України є багатовимірним. З одного боку, вони посилюють конкуренцію, спонукаючи банки скорочувати витрати, діджиталізувати сервіси та оновлювати клієнтську інфраструктуру. З іншого боку, вони сприяють підвищенню інноваційного потенціалу банків, створюючи можливості для партнерських стратегій, продуктивних колаборацій і створення фінансових екосистем нового покоління. Однак розвиток фінтех сектору вимагає адаптації нормативно-правового поля, посилення цифрової безпеки, модернізації ІТ-архітектур банків та підготовки кадрів із цифровими компетенціями. Без цих змін зростання фін-тех може піти шляхом фрагментації, що становитиме ризик для стабільності фінансової системи.

Література

1. Гордей О. Д., Серета Є. Г. Використання Open Banking у банківській системі України: можливості та ризики. *Підприємництво та інновації*. 2024. №. 31. С. 18-24.

2. Худолій Ю.С., Андрієць Т.Р. Аналіз використання фінансових інновацій в банківській сфері України. *Ефективна економіка*. 2024. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.79>.
3. Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній. URL: <https://fintechua.org>.
4. Khudoliy Yu. S., Svistun L.A. Modern FinTech trends and their impact on the security of banking institutions. *Economy and the Region*. 2021. 3(82). P. 115–123.
5. Yehorycheva S. et al. Innovations in the insurance market of a developing country: Case of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2020. Т. 17. №. 4. С. 175-188.
6. Hlushko A., Khudolii Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapter of Monograph in: «*Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025*», Monographic series «European Science». Karlsruhe: ScientificWorld-NetAkhatAV, 2025. Book 38. Part 3. P. 19–27.
7. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>
8. Худолій Ю.С., Халєвіна М.О. Фінтехнології в банківському бізнесі: реалії та перспективи. *Проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-134-142>

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК 338.2

*Птащенко Ліана Олександрівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

КРІ ТА МЕТРИКИ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-яке підприємство зацікавлене в підвищенні ефективності бізнесу і роботи персоналу. Досягненню цих цілей багато в чому сприяє об'єктивне оцінювання результативності фінансово-господарської діяльності підприємства за допомогою системи показників.

Для того, щоб показники були застосовні для фінансового менеджменту, вони повинні відображати стан та результати діяльності підприємства, володіти актуальністю, компактністю, динамічністю, орієнтувати на прогнозування, допускати порівняння.

Через обмежену інформативність окремих показників виникає необхідність у використанні систем показників, які дозволяють не тільки кількісно схарактеризувати й оцінити ситуацію, а й розкрити причини її виникнення, а також провести структурно-логічний аналіз факторів, що впливають на показники. Системи показників являють собою ієрархічну структуру особливим чином взаємопов'язаних між собою показників.

У процесі практичної реалізації завдань фінансового менеджменту слід раціонально управляти потоками фінансових ресурсів та намагатися оптимізувати джерела фінансування (внутрішні і зовнішні). Для цього менеджери користуються основними базовими показниками, за допомогою яких оцінюється ефективність діяльності підприємства (додана вартість, бруто- й нетто-результат експлуатації інвестицій, рентабельність активів, комерційна маржа).

Крім цих показників, важливими для бізнесу є показники ділової активності та ключові показники ефективності (КПІ), які можуть бути як фінансовими так і нефінансовими, що дозволяють оцінити досягнення підприємством стратегічних цілей.

Для вимірювання результативності користуються метрикою (Zosym Махум). Метрика – це кількісний рівень індикатора, який підприємство використовує для оцінювання ефективності. Індикатор визначає конкретний числовий вимір, який відображає ступінь прогресу в досягненні мети, завдань, результатів діяльності, та відображає результат аналізу одного або кількох конкретних заходів для розв'язання проблеми, пов'язаної з потребою, вартістю, результатом, діяльністю або внеском, у вигляді таблиці або графічної форми. Кожна проблема потребує принаймні наявність одного індикатора для її належного вимірювання, але для деяких з них може знадобитися декілька.

Хороший індикатор має низку характеристик (рис. 1).

Визначаючи метрику для індикатора, важливо мати чітке розуміння базової відправної точки, ресурсів, які можуть бути спрямовані на покращання факторів, охоплених індикатором. Метрикою може бути конкретна точка, поріг або діапазон. Діапазон стає корисним, коли індикатор є новим. Залежно від потреби, для досягнення цільового показника період часу може бути річним, кварталним, місячним, а також протягом декількох років.

Рис. 1. Метричні характеристики індикаторів оцінювання результативності фінансово-економічної діяльності підприємства

Заснування бізнесу починається з розуміння того, що в бізнесі підлягає вимірюванню та яким чином. Не розуміючи базових бізнес-метрик, підприємці практично рухаються наосліп. Відстежуючи та вдосконалюючи метрики, можна доволі ефективно визначати слабкі місця на кожному етапі розвитку бізнесу.

Щодо вибору КРІ, тут погляди науковців та фахівців різняться. Зокрема, Дейвід Нортон і Роберт Каплан рекомендують використовувати не більше 20 КРІ [1]. Джереми Хоуп та Робін Фрейзер – не більше 10 [2]. Низька науковців схиляються до співвідношення «10/80/10», що передбачає таке: підприємство має керуватися 10 ключовими показниками результативності, до 80 показниками виробничими та 10 ключовими показниками фінансової ефективності. Для структурних підрозділів має бути визначено не більше 10-15 КРІ, в іншому випадку менеджери будуть перевантажені плануванням, а топ-менеджмент підприємства – розбіркою помилок та проблем щодо виконання КРІ, які не мають особливого впливу на результативність як підрозділу, так і підприємства в цілому.

Існує досить велика кількість окремих показників і систем показників, які можна систематизувати за різними критеріями. Наприклад, розрізняють логіко-дедуктивні та емпірико-індуктивні системи показників. Емпірико-індуктивні системи створені шляхом статистичного відбору інформаційно найбільш значимих показників. В основі логіко-дедуктивних систем лежить конкретний показник верхнього рівня, який поступово в певній послідовності розкладається на показники більш низького рівня, котрі знаходяться в змістовному зв'язку з основним показником. Логіко-дедуктивні системи показників вважаються універсальними і застосовними для всіх цілей планування, контролю та управління як підприємства в цілому, так і його частин в залежності від фази процесу планування. Досить широко розповсюджені логіко-дедуктивні системи: Du Pont, Pyramid Structure of Ratios, ZVEI, система показників RL [3].

На практиці рекомендується використовувати окремі показники й системи показників, які в найкращій мірі допомагають виявляти й характеризувати найбільш слабкі (вузькі) місця підприємства. Необхідно створити систему показників, пристосованих під умови конкретного підприємства.

Література

1. Robert S. Kaplan & David P. Norton. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. URL: <https://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance-2>.
2. Hope Jeremy & Fraser Robin. Budgeting as we don't know it. Managing beyond budgets. Publisher, Harvard Business Press. 2003. URL: https://books.google.com/books/about/Beyond_Budgeting.html?id=8E8abpbemZ0C
3. Птащенко Л. О. Стратегічне та інноваційне забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства: навч. посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 320 с.

УДК 658.15:004

Вовченко Оксана Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Гайдамашко Марія Сергіївна, магістрантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах цифрова трансформація фінансового менеджменту виступає ключовим чинником підвищення ефективності управлінських рішень, прозорості фінансових операцій і конкурентоспроможності бізнесу. Вона передбачає формування нової моделі фінансового управління, заснованої на аналітиці даних, автоматизації та інтеграції інформаційних систем.

Дослідження науковців доводять, що цифровізація змінює бізнес-екосистеми, зокрема через інтеграцію проривних технологій, штучного інтелекту та управління даними. Попри це, науковий дискурс переважно концентрується на макрорівні, тоді як мікрорівневе реформування системи фінансового менеджменту підприємств залишається недостатньо вивченим [1]. Проблемним полем є, зокрема, відсутність уніфікованих методик оцінки економічної ефективності впровадження конкретних цифрових рішень (AI, Big Data) та механізмів формування адаптивного цифрового фінансового капіталу.

Основними передумовами цифрової трансформації є розвиток ІТ-технологій, зростання обсягів фінансових даних, підвищення вимог до прозорості та безпеки, зміни у споживчій поведінці та посилення конкуренції.

Цифрова трансформація є поетапним процесом, що починається з оцифрування, переходить до автоматизації, далі — до інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси, і завершується повноцінною зміною бізнес-моделі підприємства. Відповідно, ключові стратегічні напрями розвитку фінансового менеджменту включають:

- оптимізацію бізнес-моделі;
- цифровізацію комунікацій з контрагентами;
- оптимізацію ланцюгів постачань та фінансових транзакцій;
- розвиток цифрової інфраструктури;
- формування цифрового капіталу та нової корпоративної культури [2].

Цифрова трансформація фінансового менеджменту сьогодні є ключовим чинником розвитку підприємств, оскільки вона забезпечує перехід від традиційних процедур до інтегрованих, автоматизованих та аналітичних фінансових систем. Сучасні цифрові технології – штучний інтелект (AI), Big Data, хмарні платформи та роботизована автоматизація процесів (RPA) – істотно підвищують точність прогнозів, прискорюють

фінансові операції й мінімізують ризики. У цих умовах система прийняття фінансових рішень стає більш гнучкою, динамічною та орієнтованою на дані, що дозволяє підприємствам своєчасно реагувати на зміни ринку. Ключові стратегії застосування цих технологій узагальнено в таблиці 1.

Впровадження сучасного цифрового інструментарію кардинально змінює підходи до управління фінансами, забезпечуючи швидкість, точність та прозорість.

Фундамент такої цифрової екосистеми будується на ERP-платформах, таких як SAP S/4HANA чи Oracle ERP Cloud, які інтегрують усі фінансові дані та створюють "єдине джерело істини". Цю основу доповнюють хмарні технології, що надають гнучкість, глобальний доступ до даних та дозволяють економити на IT-інфраструктурі.

Таблиця 1

Застосування цифрових технологій у фінансовому менеджменті: переваги та ризики

Технологія	Напрями застосування та цілі	Ключові переваги	Ризики та виклики
Big Data	Аналіз великих масивів даних (поведінка клієнтів, ринкові тренди) для більш точного прогнозування та оптимізації ризиків.	Більш точне фінансове планування. Ефективне управління капіталом. Виявлення нових ринкових можливостей.	Проблеми з якістю та конфіденційністю даних. Складність аналітичних моделей. Значні витрати на інфраструктуру.
AI (Штучний інтелект)	Автоматизація рутинного фінансового аналізу, створення прогнозних моделей (доходів, ризиків) та покращення клієнтського сервісу через чат-боти.	Прискорення прийняття рішень. Зниження операційних витрат. Оптимізація інвестицій. Підвищення доступності сервісів 24/7.	Потреба в постійній адаптації моделей. Залежність від великих обсягів якісних даних. Обмеженість у вирішенні нестандартних завдань.
Blockchain	Забезпечення прозорих і безпечних транзакцій (через смарт-контракти), ведення розподілених реєстрів та оптимізація логістичних ланцюгів.	Зменшення шахрайства та фінансових втрат. Підвищення прозорості операцій. Усунення посередників та зниження транзакційних витрат.	Висока вартість та складність впровадження. Регуляторна невизначеність. Потенційно низька швидкість транзакцій.

Джерело: складено авторами на основі [3-5].

Аналітичний рівень переводить фінансовий менеджмент від реактивного обліку до проактивного аналізу. Інструменти Business Intelligence (BI) перетворюють складні звіти на зрозумілі інтерактивні дашборди. Ще глибшу, когнітивну оптимізацію забезпечують штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML). Алгоритми ML значно підвищують точність прогнозів грошових потоків.

Роботизована автоматизація процесів (RPA) звільняє співробітників від рутинних завдань (звірка рахунків), зменшуючи ризик допущення помилок та операційні витрати. На операційному рівні зовнішню взаємодію та транзакції забезпечують FinTech-рішення та електронний документообіг.

Отже, діджиталізація перетворює фінансовий менеджмент на проактивний аналітичний центр, де інтеграція проривних технологій (AI, Big Data, Blockchain) є необхідною передумовою для досягнення ринкової стійкості та динамічного управління капіталом.

Література

1. Васильців Н. М., Заставний В. С. Особливості цифрового продукту в умовах цифрової трансформації бізнесу. *Економіка та суспільство*. Вип. 59. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-988>.
2. Лісова Р.М. Цифрова трансформація та стратегічне управління бізнес-моделями. Мат-ли V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів. *Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку*. 23 квітня 2020 р. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. С. 88–90.
3. Петько С.М. Теоретичні основи цифрової трансформації суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. Вип. 47. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2129>
4. Гладчук Г. Г., Дроздова О. Г., Жидовська Н. М. Використання диджитал-інструментів для аудиту бухгалтерської звітності в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. (6). 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14366862>.
5. Угоднікова О. І., Цигенко А. Ю. Фінансовий менеджмент та управлінська аналітика процесів маркетингового забезпечення розвитку регіонів та територіальних громад: механізми реалізації. *Актуальні питання в сучасній науці*. 5(35). 2025. с. 199-211.

УДК 338

Кубецька Ольга Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Особливості управління фінансами страхових компаній полягають у поєднанні загальних принципів фінансового менеджменту (рис. 1) з унікальними вимогами страхової діяльності, що визначаються високим рівнем ризику, специфічною структурою доходів і витрат та необхідністю підтримання фінансової стійкості на тривалій період. Тож, управління фінансами страхових компаній є досить складним процесом, який потребує раціональних та структурованих дій з боку суб'єктів, що здійснюють управління: дирекції, наглядової ради компанії, топ-менеджерів, фінансових аналітиків та ін. Управлінські дії у фінансовій сфері мають вплив на загальний стан, структуру та розвиток страхової компанії в майбутньому [1].

Перелік принципів за І.О. Бланком [2]: інтегрованість із загальною системою управління підприємством; комплексний характер формування управлінських рішень; високий динамізм управління; багатоваріантність підходів до розроблення окремих управлінських рішень; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Перелік принципів за Світличною О.С., Сташкевич Н.М. [3]: принцип економічної ефективності, принцип фінансового контролю, принцип фінансового стимулювання (заохочення чи покарання), а також принцип матеріальної відповідальності.

Перелік принципів за Т.В. Момот [4]: системність; цільова спрямованість; диверсифікованість інвестування; стратегічна орієнтованість.

Рис. 1. Загальні принципи управління страховою компанією

Управління фінансами страховика відрізняється тим, що ключовим джерелом його доходів є страхові премії, які надходять авансом, тоді як витрати у вигляді страхових виплат можуть настати у будь-який момент у майбутньому. Це вимагає формування страхових резервів, які мають бути достатніми для виконання зобов'язань перед клієнтами.

Формування страхових резервів у компаніях, що здійснюють страхування життя, має свої специфічні риси, зумовлені тривалим строком дії договорів та значною відстроченістю страхових виплат у часі. Для таких страховиків ключовим є створення математичного резерву, який розраховується на основі актуарних методик, з урахуванням ймовірності дожиття, смертності, інвестиційного доходу та тривалості зобов'язань.

Цей резерв накопичується протягом усього періоду дії договору і фактично є накопиченим капіталом клієнта, що потребує високого рівня надійності та захищеності. Страховики життя також формують резерви довгострокових виплат, оскільки їхні зобов'язання носять стабільний, прогнозований та тривалий характер. Важливою особливістю є те, що активи, якими покриваються резерви, мають бути інвестовані у низькоризикові довгострокові інструменти, щоб забезпечити стабільність та безперервність виконання зобов'язань.

На відміну від страхування життя, компанії, що займаються ризиковими видами страхування (автострахування, майнове страхування, медичне страхування тощо), формують резерви короткострокового характеру, які повинні забезпечити покриття можливих збитків за договорами, термін дії яких зазвичай не перевищує одного року. Основними резервами ризикових страховиків є резерв незароблених премій, який відображає частину премій, що стосується майбутніх періодів, та резерв збитків – як заявлених, так і незаявлених, але які можуть виникнути. Ці резерви мають високу мінливість, оскільки частота та розмір страхових випадків є значно більш непередбачуваними, ніж у страхуванні життя. Тому ризикові страховики зобов'язані підтримувати адекватний рівень ліквідних активів та постійно оновлювати свої оцінки страхових зобов'язань, щоб оперативно реагувати на зміни у структурі портфеля, збитковості та ринкових умовах [5].

Правильна оцінка ризиків, актуарні розрахунки та диверсифікація страхового портфеля забезпечують збалансованість між ризиком і прибутковістю [6].

Крім того, істотне значення має інвестиційна діяльність страхової компанії, адже тимчасово вільні кошти резервів повинні ефективно розміщуватися у надійні та ліквідні активи з метою отримання додаткового доходу без зниження платоспроможності. Особливу роль відіграє дотримання нормативів платоспроможності, ліквідності та структури капіталу, встановлених державним регулятором.

Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній проявляються у наступному. По-перше, страховики в розвинених країнах практично завжди знаходяться в першій трійці найбільших інвесторів поряд з банками та пенсійними фондами. Співвідношення зазначених трьох груп фінансових установ різняться по країнах, але її склад завжди залишається незмінною. По-друге, страхова компанія має в своєму розпорядженні два види інвестиційних ресурсів - власні кошти (не пов'язаними безпосередньо зі страховими зобов'язаннями і які не носять випадковий характер) і кошти, що представлені страховими резервами (пов'язані із зобов'язаннями за договорами страхування, які носять випадковий характер). По-третє, інвестиційна діяльність страхових компаній досить жорстко регламентується з боку держави, особливо це стосується інвестування коштів, що становлять страхові резерви [7].

Таким чином, управління фінансами страхової компанії – це баланс між ризиком, дохідністю, надійністю та дотриманням регуляторних вимог, що гарантує стабільність її діяльності та захист інтересів страхувальників.

Література

1. Доманчук А. І. Страховий інтерес як детермінанта управління фінансами страхових компаній. *Підприємництво та інновації*. 2020. №11-2. С. 83–90.
2. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту. Том 1. Київ : Ельга-НікаЦентр, 2007. 621 с.
3. Світлична О.С., Сташкевич Н.М. Управління фінансами страхових організацій: навч. посіб. Одеса: Атлант, 2015. 258 с.
4. Момот Т. В. Фінансовий менеджмент. Київ.: Центр учбової літератури. 2011. 712 с.
5. Сокиринська І. Г. Страховий менеджмент / І. Г. Сокиринська, Т. О. Журавльова, І. Г. Аберніхіна. Дніпро: Пороги, 2016. 300 с.
6. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Фінанси страхових організацій : навчальний посібник. Дніпро: Пороги, 2019. с. 198.
7. Денисенко М. П., Токачева А. В. Інвестиційна діяльність страхової компанії: проблеми та напрями активізації. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/11.pdf.

УДК 336.56:339.923:004

*Кушнарєнко Наталія Петрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Геля Євгенія Костянтинівна,
здобувач вищої освіти*

Державний торговельно-економічний університет (Україна)

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ КОРПОРАЦІЇ GOOGLE У 2020– 2024 РР.: СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ФІНАНСАМИ

Як провідні гравці, сучасні транснаціональні корпорації визначають динаміку розвитку світового фінансового ринку. Відповідно, вивчення інвестиційної активності Google слугує показовим прикладом для ідентифікації та оцінки ефективних механізмів управління корпоративними фінансами в глобальному масштабі.

У сучасних умовах стрімкого технологічного розвитку прозорість корпоративних фінансів стає ключовою вимогою, оскільки інвестори й регулятори наполягають на ширшому доступі до фінансової інформації. Прагнення до відкритості змушує компанії переглядати підходи до управління та звітності, що сприяє зміцненню довіри та підвищенню інвестиційної привабливості [4, с. 58].

Аналіз інвестиційної активності Google ґрунтується на трьох ключових показниках – Capital Expenditures, Research and Development Expenses та Mergers and Acquisitions, які комплексно відображають основні напрями та масштаби фінансових вкладень корпорації.

CapEx – це інвестиції компанії, спрямовані на придбання, оновлення або підтримку довгострокових активів, включаючи обладнання, будівлі та технологічні системи. Вони є фундаментальними для забезпечення та нарощування майбутнього виробничого потенціалу й конкурентоспроможності [5].

R&D охоплює дослідження та розробки, які є рушійною силою інновацій в інформаційних технологіях [6]. Для Google ці інвестиції життєво необхідні, оскільки інноваційна діяльність, що відображається цим показником, є фундаментом її технологічного лідерства у світовому масштабі.

M&A являє собою сукупність операцій консолідації бізнесу, що призводить до зникнення окремих дрібніших компаній та появи на ринку єдиної, більш масштабної корпорації [7].

Узагальнено дані в таблиці 1, які ілюструють динаміку ключових інвестиційних показників Google.

Таблиця 1

Динаміка ключових інвестиційних показників корпорації Google у 2020–2024 рр.

Рік	Капітальні інвестиції у фізичну інфраструктуру (CapEx), млн \$	Інвестиції в інноваційні розробки (R&D), млн \$	Придбання інших компаній (M&A), млн \$
2020	22280	27573	-738
2021	24640	31562	-2618
2022	31480	39500	-6969
2023	32250	45427	-495
2024	52530	49326	-2931

Джерело: сформовано на основі даних [1, 2, 3].

На основі аналізу трьох ключових показників інвестиційної активності корпорації Google виявлено стійку тенденцію до зростання упродовж 2020–2024 рр. Капітальні інвестиції збільшилися з 22 280 млн дол. у 2020 р. до 52 530 млн дол. у 2024 р., що свідчить про активне нарощування фізичної інфраструктури, насамперед дата-центрів і серверних потужностей, необхідних для підтримки хмарних сервісів та розвитку систем штучного інтелекту. Витрати на R&D також демонстрували стабільне зростання — з 27 573 млн дол. до 49 326 млн дол., тобто приблизно на 80 %, що відображає інноваційну орієнтацію компанії та її стратегічні інвестиції у розробку нових технологій, зокрема у напрямках Gemini і DeepMind. Динаміка M&A була менш стабільною: у 2022 р. зафіксовано пік активності (–6 969 млн дол.), тоді як у 2023 р. обсяг придбань зменшився через посилення регуляторного контролю у США та ЄС.

На зміну показників значно вплинули глобальні чинники. Пандемія COVID-19 сприяла цифровізації бізнесу, що зумовило збільшення CapEx, а подальший стрімкий розвиток штучного інтелекту з 2022 р. став головним рушієм зростання витрат на R&D та M&A. Водночас загострення конкуренції між провідними технологічними корпораціями — Microsoft, Amazon і OpenAI — стимулювало Google до розширення інвестицій у власні інноваційні ресурси. Загалом найдинамічніше зростали показники CapEx і R&D, тоді як M&A характеризувалися коливаннями, що свідчить про гнучкий підхід компанії до зовнішніх інвестицій.

Отже, аналіз показав, що інвестиційна стратегія Google у 2020–2024 рр. була успішною завдяки сталому зростанню CapEx та R&D, що зміцнило її технологічне лідерство. Досвід компанії демонструє оптимальну модель управління, яка поєднує внутрішні та зовнішні інвестиції. Практика Google, як приклад прозорості, інноваційності та гнучкості, є цінним орієнтиром для міжнародного управління корпоративними фінансами.

Література

1. FinanceCharts, 2024. Alphabet (GOOG) – Capital Expenditures (Annual). URL: <https://www.financecharts.com/stocks/GOOG/cash-flow/capital-expenditures-annual>.
2. Statista, 2024. Alphabet (Google) research and development (R&D) costs worldwide from 2013 to 2024. URL: https://www.statista.com/statistics/507858/alphabet-google-rd-costs/?srsltid=AfmBOopU-ktwO6fqk9B06C1a080hyA0oPfbpTDBK-whu9t_GhIdPICwR.
3. Macrotrends, 2024. Alphabet (GOOG) – Net acquisitions and divestitures (annual). URL: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/GOOG/alphabet/net-acquisitions-divestitures>.

4. Захаркін, О. О., Захаркіна, Л. С., Білошапка, В. А., Пехов, Д. О. Транспарентність корпоративних фінансів в умовах цифровізації: шлях до сталого розвитку. 2024. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f89a99c6-864e-45b2-9071-da5a6e550e66/content>.

5. Capital Expenditures (CapEx): сутність, види та роль у фінансах компанії. Stocks.com.ua. URL: <https://www.stocks.com.ua/library/capital-expenditures-capex>.

6. Що таке R&D: значення, типи та важливість досліджень в ІТ. BrainLab. 2023. URL: <https://brainlab.com.ua/uk/blog-uk/shho-take-rd-znachennya-tipi-ta-vazhlyvist-doslidzhen-v-it>.

7. Pro-Consulting. M&A – злиття та поглинання: особливості та інструменти інвестиційного банкінгу. URL: <https://pro-capital.ua/ua/services/invest-banking/m-and-a/>.

УДК 658.15:005.52

Свистун Людмила Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

Пилипенко Вікторія Сергіївна, Нестеренко Сніжана Володимирівна,

студентки

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВИБІР ВНУТРІШНІХ І ЗОВНІШНІХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ У ПРОЦЕСІ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова санація підприємства є одним із ключових інструментів відновлення його платоспроможності, стабілізації діяльності та запобігання банкрутству. В умовах підвищеної економічної нестабільності, зокрема впливу воєнних чинників, підприємства стикаються з необхідністю оперативного пошуку фінансових ресурсів, які б дозволили зменшити боргове навантаження, модернізувати виробництво та забезпечити конкурентоспроможність. Як зазначають дослідники, ефективність санації значною мірою залежить від правильного вибору джерел фінансування, адже саме вони визначають можливості та межі оздоровлення підприємства [3, с. 160].

У загальному вигляді джерела фінансування санації поділяють на внутрішні та зовнішні. Внутрішні передбачають використання власних можливостей підприємства, тоді як зовнішні орієнтовані на залучення коштів із боку держави, кредиторів чи інвесторів. Кожна група має свої сильні та слабкі сторони, що потребує порівняльного аналізу.

До внутрішніх джерел фінансування належать: прибуток, амортизаційні відрахування, продаж надлишкових активів, оптимізація витрат, реструктуризація портфеля боргів та внутрішні резерви ліквідності. Важливою складовою внутрішніх джерел є механізм автосанації – здатність підприємства самостійно генерувати ресурси для власного відновлення. На думку вчених, автосанаційна спроможність прямо пов'язана з ефективністю управління фінансовими потоками та наявністю ліквідних активів, що можуть бути швидко спрямовані на покриття боргових зобов'язань [4, с. 87]. Перевагою внутрішніх джерел є контрольованість, мінімальні додаткові ризики та збереження управлінської незалежності підприємства. Однак їх обсяг обмежений реальним фінансовим станом, що у кризових умовах часто не дозволяє швидко залучити необхідні ресурси [2, с. 1285].

Зовнішні джерела фінансування включають банківські кредити, державну підтримку, емісію цінних паперів, залучення стратегічних інвесторів або укладення угод з кредиторами щодо відстрочення чи списання боргів. Ефективність санаційних заходів

залежить від здатності підприємства налагодити конструктивні відносини із зовнішніми кредиторами, які можуть бути зацікавлені у збереженні бізнесу як джерела майбутніх доходів. Основною перевагою зовнішніх джерел є можливість залучити значні кошти у короткий термін [1, с. 54]. Однак їх використання пов'язане з підвищеними ризиками: залежністю від рішень кредиторів, необхідністю надання гарантій, зростанням фінансових зобов'язань та ймовірністю втрати частини контролю над управлінням підприємством.

Порівнюючи внутрішні та зовнішні джерела у контексті санації, можна відзначити, що внутрішні фінансові ресурси є більш безпечними, але обмеженими за масштабом. У свою чергу, зовнішні можуть забезпечити швидке та потужне фінансування, але потребують ретельної оцінки ризиків (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування санації підприємства

Критерій порівняння	Внутрішні джерела фінансування	Зовнішні джерела фінансування
Сутність	Формування фінансових ресурсів за рахунок власних можливостей підприємства	Залучення ресурсів з боку зовнішніх учасників ринку (кредиторів, інвесторів, держави)
Основні інструменти	Прибуток, амортизаційні відрахування, продаж непрофільних активів, оптимізація витрат	Банківські кредити, державна підтримка, інвестиції, емісія акцій, позики, допомога стратегічних партнерів
Переваги	Доступність; збереження контролю над управлінням; менші ризики залежності	Можливість залучення значних сум; збереження ліквідності; прискорення реалізації санаційних заходів
Недоліки	Обмеженість обсягів фінансових ресурсів; потреба у глибокій внутрішній перебудові	Зростання фінансових ризиків; залежність від зовнішніх кредиторів; можливе зниження контролю над підприємством
Швидкість отримання ресурсів	Поступова, залежить від можливостей підприємства	Може бути швидкою за умов позитивного фінансового іміджу та гарантій
Рівень фінансового ризику	Низький або помірний	Високий, особливо при кредитуванні під заставу
Вплив на фінансову незалежність	Сприяє збереженню фінансової самостійності	Може знижувати фінансову автономію, особливо при залученні зовнішніх позик
Доцільність використання	На початкових етапах санації або при обмеженому доступі до ринку капіталу	Коли необхідне швидке відновлення діяльності або великі вкладення у модернізацію

Джерело: складено авторами

Вибір оптимальної стратегії залежить від фінансового стану підприємства, ступеня глибини кризи та доступності відповідних ресурсів. У випадках, коли підприємство зберігає стабільний операційний потенціал і ліквідні активи, доцільно орієнтуватися на внутрішні джерела, поступово зміцнюючи фінансову стійкість. Якщо кризові явища глибокі, а час обмежений – пріоритет набуває залучення зовнішніх ресурсів із паралельною реструктуризацією діяльності.

За часів воєнної економіки багато підприємств стикаються з втратою ринків збуту, пошкодженням активів та логістичними обмеженнями. У таких умовах особливо важливим стає поєднання джерел фінансування – змішана стратегія, що дозволяє водночас використовувати внутрішні резерви та доповнювати їх зовнішньою підтримкою. Найбільш ефективними є стратегії, що передбачають узгоджене застосування внутрішніх заходів економії та оптимізації поряд із залученням інвестицій і програм державної підтримки [3].

Отже, роль внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування у санації підприємства є взаємодоповнюючою. Внутрішні ресурси забезпечують стабільність та незалежність, тоді як зовнішні – дозволяють швидко подолати кризу, але потребують зваженої фінансової стратегії. Оптимальна модель фінансування полягає у поєднанні обох груп джерел із урахуванням конкретних умов функціонування підприємства та ступеня його фінансової стійкості. Саме комплексний підхід дає можливість сформулювати дієву санаційну стратегію, що підвищує шанси підприємства на успішне відновлення і подальший розвиток.

Література

1. Румик І. І., Пилипенко О. О. Антикризове управління при реалізації санаційних заходів підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. №. 3 (63). С. 51-60.
2. Свистун Л.А., Роєнко К. В. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*. 2017. №11. с.1285- 1289.
3. Шевчук Л. Т., Шевчук Я. В., Пась Я. І. Управління фінансовими ризиками та санація підприємств в умовах воєнного стану. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2024. №. 41. С. 158-167.
4. Яцюк О. Потенціал фінансування автосанації підприємства як основний структурний елемент його автосанаційної спроможності. *Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry)*. 2023. №. 2 (28). С. 85-95.

УДК 336.11

Штефан Наталія Миколаївна,

кандидат технічних наук., доцент

Сезоненко Аліна Сергіївна, студентка

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки та зростаючої конкуренції на ринку особливого значення набуває ефективне управління фінансами підприємства. Саме від узгодженості фінансових рішень залежить не лише стабільність функціонування суб'єкта господарювання, а й його здатність до подальшого розвитку, інноваційної активності та фінансової стійкості. Управління фінансами передбачає участь широкого кола суб'єктів, що взаємодіють між собою в процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства.

Суб'єктами управління фінансами підприємства в сучасних умовах повинні виступати: власники, керівники, персонал суб'єкта господарювання, фахівці з антикризового управління (арбітражні керуючі в межах визнання підприємства банкрутом), державні інститути, місцеві органи самоврядування, контрагенти та конкуренти, суспільство та окремі його групи, інші зацікавлені сторони. [1]

Проблематика управління фінансами та планування діяльності на підприємствах досліджувалась закордонними та вітчизняними науковцями, серед яких слід виділити напрацювання І.О. Бланка, Г.В. Ситника, В.С. Андрієць та М. М. Бердар.

Праці цих авторів формують теоретичну основу, що дозволяє підприємствам адаптувати фінансові стратегії до сучасних умов господарювання.

Управління фінансами тісно пов'язане з управлінням прибутком підприємства, оскільки саме прибуток є першочерговою та основною метою створення та функціонування кожного господарського суб'єкта. Він виражає загальну доцільність існування підприємства та становить основу економічного розвитку підприємства і країни в цілому. [2]

Крім того, прибуток – достатньо вагома складова формування держбюджету (до 12%). Динаміка податку на прибуток та його питомої ваги у загальних доходах держбюджету України показана в табл.1.

Таблиця 1

Податок на прибуток підприємств та його питома вага в доходах держбюджету країни [3]

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
Доходи держбюджету: сума, млн грн	1296852,9	1787395,6	2671998,0	3122713,4	2712880,9
Питома вага,%	100	100	100	100	100
Податкові надходження: сума, млн грн	1107090,9	949764,4	1203544,1	1647189,6	1487030,5
Питома вага,%	85.37	53.14	45.04	52.75	54.81
В т.ч. податок на прибуток: сума, млн грн	147751,7	117049,9	143837,1	271137,4	219700,8
Питома вага,%	10.10	11.39	6.55	5.38	8.68

Як видно з даних табл.1, питома вага податку на прибуток в загальних доходах держбюджету знизилась у 2023 та 2024 роках порівняно з попередніми роками. Це, по-перше, пов'язано з агресією росії, а, по-друге, підкреслює необхідність ефективного управління прибутком на рівні підприємств, оскільки від їхньої фінансової стійкості та прибутковості залежить і наповнення бюджету.

Тому для подолання негативної тенденції необхідно вдосконалювати механізми управління прибутком на рівні суб'єктів підприємництва, забезпечуючи їхню фінансову стійкість та зростання капіталізації.

Головна мета механізму управління прибутком підприємства полягає у забезпеченні максимізації розміру прибутку шляхом ефективного управління ним завдяки вибору оптимального варіанту інвестиційного розвитку підприємства, яке передбачає дотримання фінансової рівноваги підприємства, що сприяє довгостроковому економічному розвитку останнього.

Для реалізації головної мети, яка полягає у забезпеченні максимізації прибутку, функціонування механізму управління прибутком передбачає вирішення низки ключових завдань, серед яких виділяють: забезпечення максимізації прибутку відповідно до ресурсного потенціалу підприємства; досягнення оптимального співвідношення між рівнем прибутку та допустимим рівнем ризику; підвищення ефективності використання активів, включаючи матеріально-технічну базу та оптимізацію обігових коштів; формування фінансових ресурсів для подальшого розвитку; створення умов для зростання ринкової вартості підприємства через капіталізацію прибутку та збільшення його величини за рахунок зростання якості товарів. [4; 5; 6].

Отже, управління фінансами підприємства — це багаторівневий процес, у якому поєднуються стратегічні, тактичні та оперативні рішення, спрямовані на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів. Центральне місце у цій системі посідає управління прибутком, адже саме воно визначає фінансову стабільність, інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність підприємства. Для досягнення сталого

розвитку сучасним підприємствам необхідно впроваджувати науково обґрунтовані механізми управління фінансами, спираючись на кращі практики та напрацювання провідних економістів.

Література

- 1 Хацер М. Трансформація процесів фінансового планування та управління на підприємствах як відповідь на економічні виклики. *Менеджмент та підприємництво: тенденції розвитку*. 2023. 4(26). с. 106-114.
2. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 1. с. 120-128.
3. Доходи держбюджету за 2021–2025 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2025/>.
4. Денисенко Л. О., Кучерявенко Ю. О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві. *Вісник КНУТД*. 2014. №1. с. 145–153.
5. Савіна С. С., Гиренко Ю. В. Управління прибутком в системі фінансового менеджмента підприємства. *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2018. Вип. 6. с. 321–324.
6. Мірошниченко О. Ю., Корконос Ю. В. Механізм управління прибутком вітчизняних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2014. № 5. с. 280–285.

УДК 657.658

Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна, студентки,

Науковий керівник: Коба О.В., кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

МАЛИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Малий бізнес впливає на розвиток економіки України, оскільки за допомогою своєї гнучкості та здатності швидко адаптуватися до змін сприяє створенню робочих місць, наповненню місцевих бюджетів та підтримці підприємницької активності населення. Проте, повномасштабна війна в Україні суттєво змінила умови ведення малого бізнесу, створивши для підприємців нові складні виклики, пов'язані з руйнуванням інфраструктури, скороченням ринку збуту, нестачею кадрів і фінансових ресурсів. Незважаючи на це, чимало підприємців не тільки продовжили ведення свого бізнесу, а й швидко адаптуватися до сьогодення.

З 24 лютого 2022 року український бізнес опинився в умовах постійної нестабільності. Через це держава була змушена застосувати низку обмежень для забезпечення фінансової стабільності країни:

– валютні обмеження: Національний банк України запровадив суворий валютний контроль. Іноземним інвесторам обмежено переказ дивідендів та погашення позик, а взаємозаліки між місцевими та іноземними компаніями заборонено, щоб забезпечити надходження коштів в Україну.

– строки торговельних розрахунків: виручка від експорту має надійти до українського банку протягом 183 днів, а будь-який передплачений імпорт має бути доставлений протягом 183 днів.

– праця і мобілізація: запроваджена загальна мобілізація на військову службу працездатних чоловіків у віці від 25 до 60 років, що призвело до дефіциту робочої сили в багатьох компаніях.

– вимоги до охорони здоров'я та безпеки: підприємства повинні дотримуватися вимог безпеки воєнного часу реагувати на (сигнали повітряної тривоги) [1].

Окрім зазначених обмежень, впроваджені й зміни в системі оподаткування, які також вплинули на діяльність малого бізнесу. Держава змушена була адаптувати податкову політику до умов війни, запровадивши наступні зміни:

– ставка податку на доходи фізичних осіб, що застосовуються до доходів, залишилася незмінною - 18% від бази оподаткування. Проте ставка військового збору для фізичних осіб тимчасово збільшена з 1,5% до 5%, щоб забезпечити додаткове фінансування потреб оборони [2] звільнення від сплати ПДВ певних імпортованих товарів, застосування спеціальних ставок ПДВ до окремих категорій товарів: 14% для певних агропромислових продуктів; 7% для медичних товарів; 0% для експорту [2].

– самозайняті фізичні особи, які були мобілізовані або підписали контракт на військову службу, звільняються від сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, військового збору та ЄСВ і подання звітності на час служби [3].

Держава для підтримки малого бізнесу впровадила низку заходів, що допомогло підприємствам зберегти діяльність навіть в умовах війни. Серед них податкові пільги, кредити за програмою «5-7-9%», які дають змогу отримати фінансування на розвиток або покриття поточних витрат. Держава стимулює бізнес-активності та проекти через державні програми грантової допомоги. З метою зменшення адміністративного навантаження уряд спростив процедури реєстрації та обліку, а онлайн-сервіси, зокрема, платформа «Дія», дають змогу підприємствам оформлювати документи, подавати звітність і користуватися державними послугами. Одним із найбільш масштабних антикризових заходів стала державна Програма релокації, керована Міністерством економіки, яка дозволила сотням підприємств повністю або частково перемістити свої потужності та персонал із зон активних бойових дій до більш безпечних західних регіонів [4].

Структура виробництва змінилася: підприємства переорієнтувалися на товари військового та подвійного призначення – дрони, спорядження, медичні вироби, ремонт техніки. Це забезпечило стабільність бізнесу й підтримку Сил оборони. Війна прискорила цифрову трансформацію: малі компанії перейшли на хмарні технології, дистанційну роботу та електронну комерцію, що дозволило зберегти експорт і валютні надходження. Крім того, сформувалася тенденція до імпортозаміщення, коли українські підприємці заміщують імпортовані товари, які стали недоступними або занадто дорогими через порушення логістики [5]. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» розширила інвестиційні цілі, пов'язані з енергетичною автономністю. Підприємці отримали можливість пріоритетного фінансування для придбання генераторів, систем безперебійного живлення та іншого обладнання, необхідного для функціонування в умовах енергетичних криз [6]. Ключовим напрямком підтримки стала безповоротна грантова допомога в рамках проекту «єРобота». На додаток до мікрогрантів «Власна справа» (до 250 тис. грн. на створення робочих місць), держава надає цільові гранти на розвиток переробної промисловості (до 8 млн. грн.) та агросектору (садівництво, теплиці) [7].

Незважаючи на те, що малий бізнес зумів пристосуватися до умов війни, він постійно стикається з проблемами, які вимагають довгострокових стратегічних рішень: брак працівників та потреба у новому навчанні (рескілінгу), проблеми з логістикою та енергопостачанням, відсутність страхування від воєнних ризиків та доступ до капіталу.

Література

1. Як вести бізнес в Україні під час війни: що потрібно знати. BDO Україна. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/how-to-do-a-business-in-ukraine-amid-war-what-you-need-to-know>.

2. Ставки податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/deklaratsiynakampaniya-2025/stavki-podatku-na-dohodi-fizichnih-osib>.

3. Мобілізовані ФОП на час служби звільнені від сплати податків: як скористатися новими нормами. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/914227.html>.

4. Програма релокації підприємств. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>.

5. Огляд економіки України. Стан економіки під час війни. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.

6. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/>.

7. Гранти для бізнесу за програмою «є-Робота». Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yerobota>.

УДК 338.2

Васюта Юлія Михайлівна, Ширай Каріна Олександрівна, студентки

Науковий керівник: Свистун Л. А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

МЕТОДИ САНАЦІЇ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах затяжного військового конфлікту в Україні все більше підприємств у фінансовій кризі. Методи санації балансу підприємства є ключовим інструментарієм антикризового управління, спрямованим на відновлення платоспроможності та забезпечення стійкого розвитку господарюючого суб'єкта.

Ефективна санація балансу ґрунтується на комплексності заходів, які поєднують реструктуризацію активів і пасивів, оптимізацію структури капіталу та підвищення результативності управління фінансовими потоками, що дає змогу підприємству адаптуватися до умов зовнішнього середовища та внутрішніх обмежень [1, с. 54]. Санація повинна реалізовуватися як системний процес, орієнтований на усунення причин фінансової кризи, а не лише її зовнішніх проявів. У межах цього процесу можуть застосовуватися різні методи оздоровлення фінансового стану, які відрізняються за змістом, механізмами реалізації та очікуваним впливом на структуру балансу підприємства. Узагальнення основних із них подано у табл. 1.

Таблиця 1

Методи санації балансу підприємства

Метод санації	Сутність методу	Очікуваний результат
Реструктуризація активів і пасивів	Зміна структури та ліквідності активів, перегляд умов і розмірів зобов'язань, оптимізація співвідношення власного і позикового капіталу	Підвищення фінансової стійкості підприємства, забезпечення можливості обслуговувати борги, покращення ліквідності та ефективності використання ресурсів
Списання безнадійної заборгованості	Усунення з балансу активів, що не мають реальної вартості та не можуть бути повернуті або використані в майбутній діяльності	Формування достовірної фінансової звітності, зменшення штучно завищених активів, підвищення довіри інвесторів і кредиторів
Переоцінка майна (активів)	Приведення вартості основних засобів, нематеріальних активів та інших ресурсів до їх реальної (ринкової) вартості з урахуванням інфляції, фізичного і морального зносу	Створення реалістичного балансу, підвищення прозорості фінансової інформації, коректне формування амортизаційних відрахувань та фінансових результатів

Джерело: складено авторами за [2].

Наведені в табл. 1 методи свідчать про те, що санаційні заходи можуть здійснюватися як шляхом оптимізації структури балансу, так і шляхом коригування вартості активів чи усунення неефективних елементів майнового комплексу.

Кожен із методів має свої цілі та результати, проте всі вони спрямовані на покращення фінансової стійкості підприємства та підвищення достовірності його фінансової звітності. Важливо, що вибір конкретного інструментарію залежить від глибини фінансової кризи, особливостей структури капіталу та можливостей підприємства щодо реалізації змін.

Одним з провідних методів фінансового оздоровлення є реструктуризація активів і пасивів балансу [3]. Вона передбачає зміну складу, структури та ліквідності активів, а також перегляд умов і видів зобов'язань, зокрема строків погашення, відсоткових ставок і пріоритетності кредиторських вимог. Вчені констатують, що реструктуризація дозволяє підвищити фінансову стійкість, оскільки спрямована на узгодження обсягів зобов'язань із реальними можливостями підприємства щодо їх обслуговування, а також на оптимізацію використання наявних ресурсів, що забезпечує сформованість довгострокової стратегії фінансової санації [4, с. 230]. Автори наголошують, що успіх реструктуризаційних заходів залежить від здатності менеджменту своєчасно ідентифікувати дисбаланси в структурі капіталу та впроваджувати управлінські рішення, орієнтовані на підвищення ефективності діяльності.

Списання безнадійної заборгованості є важливим інструментом очищення балансу підприємства від активів, що не мають економічної цінності та не можуть бути використані в операційній або інвестиційній діяльності. Такий метод дозволяє реалістично відобразити фінансовий стан та позбутися завищених показників дебіторської заборгованості, які створюють ілюзію активів. Списання безнадійної заборгованості не означає відмову від претензій до контрагента, але передусім слугує інструментом формування достовірної фінансової звітності та поліпшення якісних характеристик балансу, що є необхідним для формування довіри потенційних інвесторів і кредиторів [2, с. 160].

Ще одним важливим методом санації є переоцінка майна, яка забезпечує приведення вартості активів у відповідність до їх ринкової ціни. Переоцінка дозволяє уточнити вартість основних засобів, нематеріальних активів та інших ресурсів, що створює реалістичну картину фінансового стану та сприяє коректному визначенню амортизаційних відрахувань, а отже – і фінансових результатів діяльності. На думку дослідників, переоцінка майна є особливо актуальною в періоди інфляційних коливань та змін у структурі ринку, коли балансова вартість активів може суттєво відрізнятись від їх реальної економічної корисності. Таким чином, вона виконує роль інструменту підвищення прозорості та економічної обґрунтованості управлінських рішень.

Водночас реалізація зазначених методів потребує наявності ефективної управлінської команди, здатної приймати стратегічні рішення в умовах невизначеності. Важливу роль відіграє також налагоджена система внутрішнього контролю, яка дозволяє своєчасно виявляти ризики та попереджати поглиблення фінансових проблем. Підприємства, що зволікають із проведенням санаційних заходів, значно ускладнюють процес відновлення своєї платоспроможності, адже втрата фінансової стійкості поглиблюється з кожним звітним періодом. Крім того, варто враховувати, що успішна санація часто потребує залучення зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема кредитних, інвестиційних або державної підтримки, що можливе лише за умови прозорості й обґрунтованості фінансових рішень. Важливим є також формування довіри з боку контрагентів, оскільки фінансова нестабільність підприємства здатна знизити його репутаційну вартість та погіршити умови співпраці з партнерами.

Отже, методи санації балансу підприємства – реструктуризація активів і пасивів, списання безнадійної заборгованості та переоцінка майна – є взаємодоповнюючими та спрямованими на забезпечення достовірності фінансової звітності, поліпшення ліквідності, підвищення інвестиційної привабливості та зміцнення платоспроможності підприємства. А загалом ефективна фінансова санація передбачає не одноразові заходи, а довгострокову, системну політику, орієнтовану на стабільність, розвиток та стійку конкурентну позицію підприємства на ринку.

Література

1. Румик І. І., Пилипенко О. О. Антикризове управління при реалізації санаційних заходів підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 3 (63). С. 51-60.
2. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підручник. Вид. 2-ге допрац. та допов. Запоріжжя: ЗНУ, 2025. 370 с.
3. Свистун Л.А., Роєнко К. В. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*. 2017. №11. с.1285- 1289.
4. Хома Д., Лопатовський В., Шпильовий В. Аспекти стратегування політики фінансової санації підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 1. С. 226-233.

УДК 338

*Добропас Анастасія Володимирівна,
магістрантка*

Науковий керівник: Птащенко Л.О., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ BIG DATA АНАЛІТИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах посилення глобальної економічної нестабільності, трансформації фінансового ринку України та прискореної цифровізації, якісне фінансове прогнозування та ефективний ризик-менеджмент набувають першочергового значення забезпечення стійкості вітчизняних підприємств. Традиційні методи аналізу, що ґрунтуються на фінансових звітах, часто виявляються недостатніми для своєчасного реагування на динамічні зміни зовнішнього середовища [1]. З огляду на це технології Big Data (Великі Дані) та Data Analytics (Аналітика Даних) набувають стратегічного значення, дозволяючи інтегрувати та обробляти величезні масиви структурованих і неструктурованих даних для формування глибоких інсайтів та підтримки прийняття фінансових рішень.

Сучасний фінансовий менеджмент вимагає трансформації до проактивного управління, зданого передбачати зміни, а Big Data є технологічною основою процесу. У сфері фінансового прогнозування використання Великих Даних дає змогу підвищити точність прогнозів через залучення зовнішніх, нефінансових даних. Замість лінійного екстрапольовання, підприємства можуть будувати складні прогностичні моделі на основі машинного навчання, які враховують сегмент ринку, динаміку конкурентів та оперативне включення макроекономічних шоків. У сфері ризик-менеджменту Big Data аналітика є незамінною для раннього виявлення та мінімізації втрат, зокрема, у сегменті кредитного ризику, де застосовуються моделі оцінки кредитоспроможності нового покоління. Зокрема, у банківському секторі України Big Data активно використовується для запобігання шахрайству та підвищення якості кредитного портфеля [2]. Аналіз

транзакційних потоків у режимі реального часу допомагає ідентифікувати відхилення, які вказують на спроби шахрайства, значно швидше за традиційні аудиторські перевірки. Практична імплементація Big Data в контексті фінансового менеджменту, включаючи функціональні результати, систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Застосування Big Data аналітики в сферах управління фінансовими ризиками підприємства

Напрямок фінансового управління	Функція Big Data аналітики	Очікуваний результат для українського підприємства
Фінансове прогнозування та бюджетування	Побудова прогностичних моделей на основі комплексного аналізу внутрішніх та зовнішніх даних.	Підвищення точності прогнозу продажів (на 10-20%) та зниження рівня нецільового використання ресурсів.
Управління кредитним ризиком	Оцінювання контрагентів та ризиків ланцюгів постачання.	Зниження частки простроченої дебіторської заборгованості та оптимізація фінансових активів.
Виявлення шахрайства	Моніторинг усіх транзакцій у режимі реального часу та виявлення нетипових ознак.	Мінімізація фінансових втрат від кібератак, зловживань персоналу та зовнішнього шахрайства.

Джерело: побудовано автором на основі [3].

Попри переваги, впровадження Big Data аналітики в Україні зіштовхується з низкою специфічних викликів, характерних для національного фінансового ринку. Одним з них є нестача кваліфікованого людського капіталу, адже відчувається гострий дефіцит фахівців, які володіють як глибокими знаннями у фінансах, так і навичками Data Science. Інша проблема полягає у високій вартості та інвестиційній невизначеності проєктів. Актуальні дані за 2024 рік підтверджують зміну пріоритетів: близько третини українських підприємств збільшили свої витрати на Big Data у порівнянні з попереднім роком, демонструючи зростаючу важливість цієї технології для бізнесу. Суттєвим викликом залишаються проблеми кібератаки та конфіденційності даних, особливо в умовах воєнних дій, коли загальний відсоток скарг щодо крадіжок даних в Україні зростає [2]. Не менш важливим є питання належної структури та якості даних у застарілих ІТ-системах багатьох підприємств, що вимагає тривалої та дорогої роботи з консолідації, очищення та стандартизації даних перед їхнім аналізом.

Незважаючи на існуючі виклики, майбутнє фінансового управління в Україні пов'язане з Big Data, відкриваючи значні перспективи. Технології можуть стати корисним інструментом для планування відновлення економіки, інфраструктури та логістики після війни [1]. Прогнозується, що обсяг ринку Big Data в Україні зростатиме в середньому на 20-25% щорічно протягом найближчих років, маючи високий потенціал інвестицій у цей напрям (рис. 1).

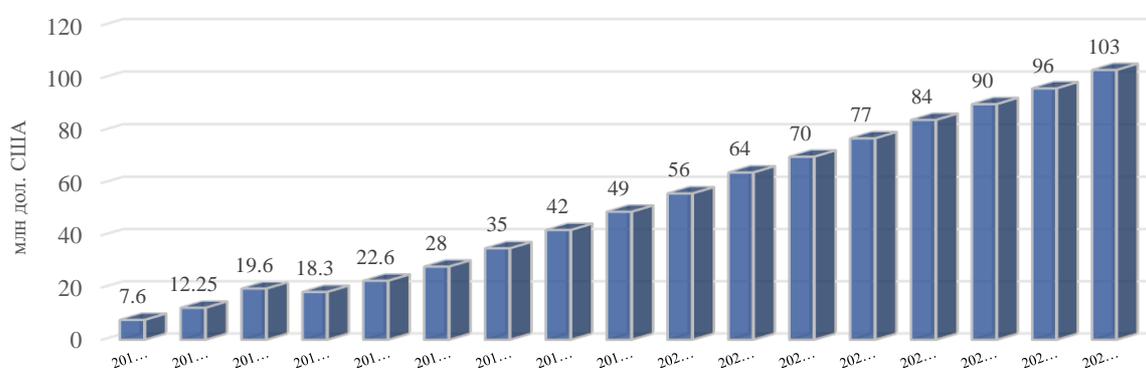

Рис. 1. Прогнозована динаміка зростання ринку Big Data аналітики в Україні за 2011-2027 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [3].

Отже, Big Data та Data Analytics є стратегічними каталізаторами розвитку українського фінансового ринку. Їхнє впровадження є необхідною умовою для переходу до науково-обґрунтованого фінансового прогнозування та надійного ризик-менеджменту. Попри значні виклики, орієнтація на цифрову трансформацію дає змогу підприємствам підвищити стійкість, забезпечити прозорість фінансових операцій.

Література

1. Вакшинська Н.Ю., Шандрівська О.Є. Специфіка розвитку ринку Big Data для потреб відновлення економіки України в поствоєнний період. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2(9). С. 244-256. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.244>.

2. Романенко Ю.О., Полозова О.О. Цифрові трансформації в управлінні фінансовою безпекою підприємства: роль баз даних. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 1 листопада 2023 р. Харків : ХНУРЕ, 2023. С. 164-166. DOI: <https://doi.org/10.30837/978-966-659-360-6>.

3. Share of enterprises (2023). Statista URL: <https://www.statista.com/statistics/1271855/enterprise-share-performing-big-data-analysis-ukraine/>.

УДК 658.152:005.52

Доценко Кіра Андріївна, Плешков Володимир Констянтинович,
студенти

Науковий керівник: Свистун Л.А., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах нестабільності та високої конкуренції ефективне антикризове управління стає ключовою передумовою стійкого функціонування підприємства. Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові рішення фінансового планування, які дозволяють оперативно аналізувати дані, прогнозувати можливі ризики та формувати фінансові стратегії, спрямовані на мінімізацію негативних наслідків кризових явищ. Використання цифрових технологій допомагає підприємствам підвищити точність управлінських рішень, оптимізувати ресурси та швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Таким чином, цифрові інструменти фінансового планування є невід'ємним елементом сучасної системи антикризового управління підприємством.

Цифрові рішення фінансового планування включають комплекс інструментів, що використовуються для збору, обробки та аналізу фінансової інформації. До них належать системи ERP, CRM-фінансові модулі, платформи Business Intelligence, аналітичні панелі (dashboards), програмні рішення для моделювання сценаріїв та оцінювання ризиків [1, 2]. Такі інструменти дозволяють автоматизувати рутинні операції, підвищити точність прогнозів та забезпечити прозорість фінансових процесів.

Застосування цих та інших інструментів відбувається поетапно, відповідно до конкретної стадії кризи, на якій знаходиться підприємство. Системний підхід до вибору стратегій фінансового управління деталізовано в таблиці нижче.

Вибір ефективних стратегій та інструментів антикризового фінансового управління підприємством

Стадія кризи	Рекомендована стратегія	Ключові інструменти	Очікуваний результат
Початкова (ризикова)	Превентивна стратегія	Фінансовий аналіз. Моніторинг ліквідності. Контроль грошових потоків.	Раннє виявлення труднощів, запобігання фінансовим розривам.
Загострення (втрата платоспроможності)	Стабілізаційна стратегія	Реструктуризація заборгованостей. Зменшення витрат. Керування дебіторською і кредиторською заборгованістю.	Відновлення платоспроможності, зменшення фінансового тягаря.
Стадія подолання кризи	Реабілітаційна стратегія	Оптимізація структури капіталу. Залучення сторонніх фінансових ресурсів (факторинг, лізинг). Реалізація непрофільних активів.	Поступове відновлення фінансової стійкості.
Вихід із кризи	Інноваційно-інвестиційна стратегія	Інвестиції в інноваційні проекти. Диверсифікація ресурсів фінансування. Використання ERP- та BI-систем.	Довготривала фінансова стабільність, зростання конкурентоспроможності.
Посткризовий розвиток	Адаптивна стратегія	Сценарне планування. Фінансовий аутсорсинг. Цифровізація бізнес-процесів.	Здатне реагування на трансформації середовища, мінімізація загроз у майбутньому.

Джерело: складено за [1].

Як бачимо, саме на етапах виходу з кризи та посткризового розвитку ключову роль відіграють згадані цифрові рішення. Інструменти, такі як ERP- та BI-системи, дозволяють системно керувати ресурсами та аналізувати великі масиви даних для прийняття інвестиційних рішень. Водночас сценарне планування та цифровізація бізнес-процесів стають основою для адаптивної стратегії, допомагаючи підприємству гнучко реагувати на майбутні виклики та мінімізувати потенційні загрози.

Тенденція до переходу на цифрові інструменти фінансового планування в Україні суттєво прискорилося через безпекові виклики. Необхідність захистити фінансові дані та забезпечити безперервну роботу відділів змусила компанії масово мігрувати в хмарні середовища. Це підтверджується стрімким, утричі, зростанням українського ринку хмарних сервісів у 2023 році порівняно з 2021 роком, адже саме хмарна інфраструктура є основою для роботи сучасних ERP-систем та фінансового аналізу [3].

Внаслідок цього цифрові інструменти перестали бути опцією та перетворилися на основу довгострокової стратегії виживання та розвитку, що відповідає етапам "Вихід із кризи" та "Посткризовий розвиток". Згідно з дослідженням KPMG та Forbes Ukraine, 99% українських компаній вже включили цифрову трансформацію у свої стратегії. При цьому ключовим пріоритетом для 88% з них є зменшення операційних витрат, завдання, яке ефективно вирішується технологіями на кшталт ERP та BI-систем [4].

Таким чином, сформувався прямий зв'язок між рівнем цифровізації та загальною стійкістю бізнесу. Компанії, що впровадили гнучкі цифрові моделі управління фінансами, демонструють більшу впевненість у майбутньому. Дослідження ЕВА на початку 2024 року, яке показало, що майже 80% МСБ планують розширювати бізнес та залучати кошти на розвиток, значною мірою базується саме на нових операційних моделях, де цифрові інструменти дозволяють швидко адаптуватися та ефективно керувати фінансами [5].

Отже, цифрові рішення у фінансовому плануванні, впровадження яких було значно прискорене безпековими викликами, перетворилися з інструменту оптимізації на

фундаментальну основу стійкості українського бізнесу. Інтеграція хмарних технологій, ERP- та BI-систем дозволила компаніям не лише захистити свої дані та скоротити операційні витрати в умовах кризи, але й закласти міцний фундамент для майбутнього розвитку. Саме ця технологічна адаптація забезпечує необхідну гнучкість та аналітичну базу, що дозволяє підприємствам впевнено переходити від стратегій виживання до етапів посткризового відновлення та інноваційного зростання.

Література

1. Заїчко І., Оліфіров О. Антикризове фінансове управління: стратегії та інструменти. *Соціальний розвиток: економічні та правові питання*. 2025. 7-8. URL: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.7-8.20>
2. Свистун Л.А. Перспективи використання сучасних інформаційних технологій при здійсненні фінансового планування на підприємстві. *Економіка і регіон*. 2016. №3(58). С.13-21.
3. Дослідження KPMG та Forbes Ukraine показало рівень цифровізації українського бізнесу. *Fintech Insider*. URL: <https://fintechinsider.com.ua/doslidzhennya-kpmg-ta-forbes-ukraine-pokazalo-riven- czyfrovizacziyi-ukrayinskogo-biznesu/>.
4. Ринок хмарних сервісів в Україні зріс у три рази: що змінилося. UKR.NET. URL: <https://www.ukr.net/news/details/technologies/102245811.html>.
5. У 2024 році майже 80% МСБ планують розширювати бізнес та залучати кошти у розвиток. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyruvaty-biznes- ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/>.

УДК 336.64:004.9

Казакова Даріна Олександрівна, студентка
Науковий керівник: Глушко А.Д., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сьогодні цифрові технології стали незамінним інструментом у повсякденному житті та професійній діяльності. Спектр їх застосування дуже широкий – від автоматизованого перекладу текстів до комплексного управління фінансами підприємства [1]. Завдяки цифровим рішенням відкриваються нові можливості для підвищення ефективності, прозорості та оперативності управлінських процесів. Водночас їх впровадження супроводжується низкою викликів, зокрема у сфері кібербезпеки, навчання персоналу та адаптації до нових управлінських моделей [2]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває системний аналіз потенціалу цифрових інструментів, а також ризиків, що супроводжують їх інтеграцію у фінансове управління підприємством.

Використання цифрових технологій, зокрема хмарних обчислень, автоматизованих облікових систем і інструментів обробки великих масивів даних (BigData), суттєво трансформує традиційні підходи доведення, обробки та зберігання фінансової інформації. Такі технологічні рішення не лише оптимізують виконання рутинних операцій, а й підвищують точність, швидкість та надійність облікових процедур. У свою чергу, це сприяє мінімізації ризиків, пов'язаних із людським фактором [3].

Ефективне управління фінансовими ризиками вимагає використання сучасних цифрових технологій, які допомагають ідентифікувати та мінімізувати потенційні

загрози в реальному часі. Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (ML) дозволяють аналізувати великі обсяги фінансових даних, допомагаючи компаніям прогнозувати ризики і розробляти різноманітні сценарії розвитку подій. Наприклад, ШІ може оцінювати ймовірність дефолтів контрагентів, зміну кредитних зобов'язань та коливань валютних курсів. Під час військових дій, коли макроекономічні умови змінюються непередбачувано, інструменти ШІ забезпечують актуальні прогнози і сприяють адаптації фінансових стратегій бізнесу.

Цифрові технології, зокрема блокчейн, системи раннього попередження ризиків (Risk Early Warning Systems) та роботизована автоматизація процесів (RPA), відіграють ключову роль у сучасному фінансовому управлінні підприємства. Блокчейн забезпечує прозорість і захищеність транзакцій, що критично важливо для зниження ризиків шахрайства та невиконання зобов'язань, особливо в умовах кіберзагроз. Системи раннього попередження, інтегровані з ШІ, дозволяють моніторити фінансові ризики в реальному часі, оперативно реагуючи на зміни макроекономічних показників, кредитних рейтингів чи валютних курсів [4]. RPA автоматизує рутинні процеси аналізу та моніторингу, звільняючи ресурси для стратегічного управління ризиками. Усі ці інструменти сприяють підвищенню фінансової стійкості бізнесу, особливо в умовах війни та високої невизначеності, дозволяючи компаніям ефективніше захищати себе від нестабільності та зберігати конкурентоспроможність [5, 6].

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження цифрових технологій не позбавлене викликів. Перший і найочевидніший виклик – вартість впровадження, що особливо відчутно для малого та середнього бізнесу. Крім того, підприємства повинні інвестувати у навчання персоналу, щоб забезпечити ефективне використання цифрових інструментів. Також, однією з головних проблем є питання безпеки даних. Оскільки підприємства збільшують обсяги даних, що обробляються, вони стають вразливими до кіберзагроз. Для уникнення витоків інформації необхідно використовувати новітні системи шифрування та контролю доступу [7].

Інший виклик пов'язаний зі швидкими змінами технологічних трендів. Ринок цифрових технологій розвивається динамічно, що вимагає від підприємств постійно слідкувати за оновленнями та швидко адаптувати стратегії [8]. Це створює додаткові витрати на модернізацію і оновлення систем, а також виникнення ризику втрати конкурентоспроможності. Підприємства мають приймати стратегічні рішення в умовах невизначеності, що може стати джерелом додаткових ризиків [9, 10].

Отже, цифрові технології докорінно змінюють фінансове управління підприємствами, відкриваючи нові можливості для ефективності, аналітики та ризик-менеджменту. Водночас їх впровадження супроводжується викликами – від кібербезпеки до адаптації персоналу та стратегій у динамічному середовищі. Системний підхід до інтеграції цифрових інструментів є ключовим для забезпечення фінансової стійкості бізнесу в умовах невизначеності.

Література

1. Глушко А., Янко А., Білько С. Цифрова трансформація бізнес-процесів: безпековий аспект. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. 2 (17). 160-166. <https://doi.org/10.32782/dees.17-26>
2. Onyshchenko S., Zhyvylo Ye., Hlushko A., Bilko S. Cyber risk management technology to strengthen the information security of the national economy. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. Vol. 5. P. 136–142. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-5/136>
3. Мельник Ю. М., Побережець О. В. Інноваційні технології в системі фінансового обліку: виклики та можливості. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2025. Том 24, №2(60). [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.2\(60\).339901](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.2(60).339901)

4. Khudolii, Y., Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*. 2023. № 3. P. 41–50.
5. Захаркін О. О., Захаркіна Л. С., Сокол Л. В. Цифрові інструменти управління фінансовими ризиками бізнесу в умовах воєнного стану. *Актуальні питання економічних наук*. №5 (2024). 2024.
6. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54.
7. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A. Improving the efficiency of diagnosing errors in computer devices for processing economic data functioning in the class of residuals. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. 5(4(125)). 63-73. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.289185>
8. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia. 2024. Chapter 6. P. 169–197.
9. Бондар А., Романюк А. Впровадження цифрових технологій у управління підприємствами: можливості та виклики. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. №2. <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.465>
10. Онищенко С.В., Маслій О.А. Ризики та загрози в умовах цифровізації: безпековий аспект. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment. Le Mans, France. May 24th, 2019. P.54-56.

УДК 338

Ковальов Володимир Володимирович,
студент

Науковий керівник: Птащенко Л.О., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

З огляду на необхідність реагування на посилені геополітичні загрози та економічну нестабільність, що спричинили зростання невизначеності на національному фінансовому ринку, ефективне управління фінансовими ризиками набуває стратегічного значення для забезпечення стійкості та фінансової безпеки як окремих підприємств, так і держави в цілому [1]. Традиційні методи кількісної оцінки ризиків, що базуються на історичних даних та припущенні про стабільність ринкового середовища, виявилися недостатніми для обґрунтування управлінських рішень в умовах непередбачуваних зовнішніх шоків. З огляду на це постає гостра потреба в удосконаленні системи ідентифікації, оцінювання та мінімізації ризиків, що є передумовою для збереження фінансового потенціалу вітчизняних суб'єктів господарювання [2].

Сучасна система управління ризиками вимагає інтеграції якісних та кількісних методів, орієнтованих на прогнозування впливу військово-політичних факторів. В умовах гіперризиків, підприємства повинні зосередитися не лише на традиційних ризиках (кредитний, ліквідності, процентний), а й на специфічних форс-мажорних ризиках (ризик руйнування активів, ризик логістичних розривів, ризик недоступності ресурсів). Методологічною основою обґрунтування управлінських рішень є комбінація сценарного планування, що дає змогу оцінити фінансові наслідки за кількома сценаріями розвитку

подій (песимістичний, базовий, оптимістичний), та методу реальних опціонів, який дає змогу оцінити гнучкість управління та цінність можливості відкласти або змінити рішення в майбутньому [3]. Використання цих методів дає змогу керівництву приймати рішення, які максимізують очікувану вартість підприємства, навіть за наявності високої невизначеності (табл. 1).

Таблиця 1

Основні фінансові ризики підприємств України в умовах невизначеності та методи їх мінімізації

Вид ризику	Проблема, спричинена воєнною агресією	Рекомендований метод управління
Ризик ліквідності	Різкі та непередбачувані касові розриви, затримки платежів.	Динамічне моделювання грошових потоків та створення ліквідних резервів.
Операційний ризик	Руйнування інфраструктури, перебої в логістиці та ланцюгах постачання.	Диверсифікація постачальників та страхування військових ризиків.
Кредитний ризик	Різде зростання прострочення дебіторів, банкрутство контрагентів.	Посилення контролю за дебіторською заборгованістю та використання стрес-тестування кредитного портфеля.
Ризик капіталу	Девальвація національної валюти, висока інфляція, обмеження на рух капіталу.	Оптимізація валютної структури активів/зобов'язань та перехід на оперативне планування капітальних інвестицій.

Джерело: побудовано автором на основі [4-5]

Актуальною проблемою в управлінні ризиками є вплив операційних розривів на фінансову стійкість. Руйнування інфраструктури та порушення логістичних ланцюгів спричиняє зростання витрат, загрожує безперервності виробництва та, як наслідок, знижує доходи, погіршуючи фінансовий стан підприємств. У відповідь на це, підприємства повинні переглянути свої підходи до формування страхового запасу та впроваджувати гнучкі системи управління запасами, засновані на принципах Just-in-Case замість традиційних Just-in-Time, які є надто чутливими до зовнішніх шоків. Фінансова стійкість у цьому контексті вимагає не лише оптимізації, а й надлишкової гнучкості.

Методи сценарного планування дають змогу перейти від простої констатації втрат до обґрунтованого вибору управлінської стратегії (табл. 2).

Таблиця 2

Елементи обґрунтування управлінського рішення в умовах ризику

Сценарій розвитку подій	Ризик, який враховується	Рекомендована управлінська дія
Песимістичний (тривала війна)	Зростання операційних витрат на 40%; повна втрата частини активів.	Мінімізувати капітальні інвестиції, максимізувати ліквідні резерви та перехід на аутсорсинг складних функцій.
Базовий (стабілізація фронту)	Інфляційні втрати, нестабільність валютного курсу та затримки постачань.	Обережне інвестування у відновлення логістики; хеджування валютних ризиків.
Оптимістичний (швидке відновлення)	Ризик втрати ринкової частки через повільне реагування на попит.	Негайне розширення виробничих потужностей; агресивне залучення зовнішнього капіталу.

Джерело: розроблено автором

Удосконалення системи управління ризиками впливає на фінансову безпеку країни, оскільки стійкість підприємств формує макроекономічну стійкість. Актуальною проблемою залишається якісна підготовка фінансових кадрів, здатних працювати з інноваційними методиками та високою динамікою ризиків. Інструменти математичного моделювання, зокрема, моделі Value-at-Risk та Conditional Value-at-Risk, повинні стати

частиною стандартного інструментарію фінансового менеджменту в Україні для кількісної оцінки потенційних втрат. Подальший розвиток системи управління ризиками потребує державної підтримки та стимулювання інвестицій у цифрові платформи, які дозволяють проводити агреговану оцінку ризиків у масштабах галузей.

Отже, ефективне управління фінансовими ризиками в умовах воєнної невизначеності вимагає від підприємств переходу від оцінювання до сценарного моделювання та застосування інструментів реальних опціонів. Удосконалення цієї системи є необхідним для забезпечення фінансової безпеки українського бізнесу, що, в свою чергу, є ключем до економічного відновлення, залучення іноземних інвестицій та ефективної інтеграції у світовий економічний простір.

Література

1. Коваль Н.І., Корніюк К.В., Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 152-158. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.152>.

2. Носань Н.С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. № 40. С. 35-39.

3. Філіппов В.Ю. Управління ризиками на підприємстві в умовах нестабільності. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення»*, 18-19 квітня 2023 р. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2023. Т. 1. С. 161-163.

4. Марусяк Н. Л., Марусяк О. В. Фінансові ризики підприємств в умовах війни. *XXXI міжнародна науково-практична конференція Scientific research in the conditions of rapid development of information technologies*, 17-19 липня 2024. С. 67-68.

УДК 336.22:339.923(477:4–67ЄС):334.012.64

Свистун Людмила Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

Березка Богдан Тарасович, студент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З НОРМАМИ ЄС ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Процес євроінтеграції України передбачає масштабну трансформацію системи публічного управління, у тому числі й податкової політики. Гармонізація податкового законодавства з нормами Європейського Союзу виступає однією з ключових умов поглиблення економічної інтеграції, забезпечення прозорості бізнесу й підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на зовнішніх ринках. Особливо гостро зміни відчуває сектор малого і середнього бізнесу (МСБ), який є основою ринкової економіки та зайнятості населення. У процесі адаптації виникає низка нормативно-правових, адміністративних і фінансових викликів, які впливають на стійкість та розвиток підприємницької діяльності.

Податкова система України тривалий час формувалася в умовах інституційної нестабільності, що зумовило її фрагментарність, часті коригування та складність адміністрування. Водночас податкова політика ЄС базується на принципах передбачуваності, прозорості та уніфікації підходів до оподаткування, що забезпечує стабільність для бізнесу.

Одним із важливих напрямів гармонізації є імплементація норм щодо міжнародного обміну податковою інформацією. У Європейському Союзі питання координації між податковими органами держав-членів урегульовано Директивою Ради 2011/16/EU від 15.02.2011, яка визначає механізми адміністративного співробітництва для протидії ухиленню від оподаткування та мінімізації ризиків тінізації капіталу [1]. На виконання цих зобов'язань Україна ухвалила Закон № 2970-IX від 20.03.2023 щодо впровадження міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки. Це стало важливим кроком до підвищення прозорості фінансових операцій та інтеграції в європейський податковий простір [5]. Однак впровадження даного стандарту вимагає значних технічних і організаційних ресурсів, зокрема модернізації інформаційних систем, підвищення кваліфікації працівників контролюючих органів й бізнесу.

Одночасно ЄС рухається у напрямку створення уніфікованої бази оподаткування для корпорацій. У 2023 році Єврокомісія оприлюднила пропозицію щодо створення єдиного податкового режиму BEFIT (Business in Europe: Framework for Income Taxation), який має на меті забезпечити однакові правила оподаткування прибутку для підприємств у Європі [3]. Для України це означає необхідність перегляду підходів до визначення об'єкта оподаткування, трансфертного ціноутворення та консолідації фінансової звітності.

МСБ є найбільш чутливим до змін податкової політики через обмеженість фінансових, кадрових та адміністративних ресурсів [6]. Гармонізація податкових норм із вимогами ЄС часто супроводжується ускладненням процедур звітності, підвищенням вимог до обліку та електронного документообігу. Наприклад, впровадження міжнародних стандартів обміну інформацією вимагає від підприємств більшої прозорості фінансових операцій і точнішого бухгалтерського супроводу, що може збільшувати витрати на аудит та юридичний супровід.

Разом із тим, на думку таких дослідників як Валігура В., Шептак А. та Сорока М., гармонізація відкриває і певні переваги: зниження ризиків подвійного оподаткування при торгівлі з ЄС; збільшення довіри іноземних інвесторів та партнерів; можливість участі в європейських програмах підтримки підприємництва [4]. Одночасно зміни в адмініструванні податків впливають на конкурентоспроможність малих і середніх підприємств на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Якщо податкове навантаження збільшується швидше, ніж зростає продуктивність бізнесу, підприємства втрачають можливість інвестувати у розвиток, інновації та модернізацію виробництва. Це може знизити їхню присутність на європейських ринках, де конкуренція будується не лише на ціні, а й на технологічності, екологічності та стабільності постачання, а також створювати загрозу фінансової кризи. Як зазначає Джеймс Р. Хайнс-молодший, процес гармонізації оподаткування є ефективним лише за умови врахування специфіки економічної структури країни та рівня розвитку її підприємницького сектору, і в іншому випадку може сформувати бар'єри для інтеграції [2]. З наведеного бачимо, що вплив є комплексним: короткостроково зміни створюють навантаження на бізнес, але довгостроково сприяють його конкурентоспроможності.

Незважаючи на прогрес інтеграційних процесів, існують суттєві труднощі реалізації податкових реформ в Україні. Це: нестабільність законодавства (часті зміни правил створюють невизначеність для підприємців); недостатній рівень цифрової інфраструктури (особливо в регіонах та серед мікропідприємств); складність процедур адміністрування податків (потребує спрощення та автоматизації); низький рівень податкової культури та фінансової грамотності (ускладнює впровадження складніших стандартів прозорості). Для подолання цих проблем необхідні системні кроки держави: спрощення податкових процедур, навчальні програми для МСБ, підвищення рівня консультативної підтримки, розвиток цифрових сервісів ДПС.

Таким чином, гармонізація податкової політики України з нормами ЄС є стратегічно важливим процесом, що сприяє підвищенню прозорості економіки та інтеграції в європейський ринок. Проте для малого і середнього бізнесу цей процес несе як нові можливості, так і значні виклики. Ключовим завданням держави є створення умов, за яких адаптація нормативно-правової бази не стане бар'єром для розвитку підприємництва. Оптимальним є поступовий, поетапний підхід, орієнтований на спрощення адміністрування та підвищення підтримки бізнесу.

Література

4. Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/16/oj/eng>.

5. James R. Hines Jr. Evaluating Tax Harmonization. National Bureau Of Economic Research. Working Paper 31900. 2023. URL: <https://www.nber.org/papers/w31900>.

6. Proposal for a Council Directive on Business in Europe: Framework for Income Taxation (BEFIT) COM/2023/532 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0532>.

7. Валігура В., Шептак А., Сорока М. Нові ініціативи ЄС у сфері гармонізації оподаткування бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. №(71). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-47>.

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки: закон України від 20.03.2023 № 2970-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2970-20#Text>.

9. Свистун Л.А. Підходи до фінансового забезпечення діяльності малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/52.pdf.

УДК 658.14.17:336.64

*Коломісць Дарія Сергіївна,
студентка*

Науковий керівник: Свистун Л.А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ: УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Сучасні економічні виклики, зумовлені війною, глобальними кризами та трансформацією фінансових ринків, актуалізують проблему збереження платоспроможності підприємств. Фінансова санація — це не лише інструмент виходу з кризи, а й стратегічний механізм відновлення конкурентоспроможності бізнесу. Українська практика демонструє певні зрушення у напрямі запровадження ефективних санаційних процедур, проте досвід країн Європейського Союзу свідчить про ширше використання превентивних та реструктуризаційних заходів.

Як зазначають дослідники А. Вдовічен та О. Шпатакова, фінансова санація у воєнний період в Україні набуває нового значення, оскільки підприємства стикаються не лише з проблемами ліквідності, але й зруйнованими виробничими ланцюгами [1, с. 229]. Автори підкреслюють, що реструктуризація боргів та залучення державних і банківських механізмів підтримки є необхідною умовою для стабілізації фінансової системи. Вони наголошують, що ефективна санація передбачає поєднання фінансових, управлінських і правових інструментів, які дають змогу запобігти банкрутству на ранніх стадіях.

Поступово поняття «санація» розширюється — від традиційного погашення боргів до системного реформування бізнес-моделі. У цьому контексті важливою стає роль стратегічного управління, що відображено у працях О. Чумаченко, С. Плетенецької та Т. Антонєць. Вони розглядають фінансову санацію як складову стратегічного менеджменту, де ключову роль відіграє оцінка фінансового стану підприємства та своєчасне ухвалення рішень щодо реструктуризації активів і пасивів [3, с. 61].

В Україні процедура санації регламентується Кодексом з процедур банкрутства. На практиці, ключовою проблемою є низька ефективність санаційних планів. Часто вони формуються без урахування реальних ринкових ризиків та потенціалу відновлення діяльності підприємства. У воєнних умовах необхідно розширювати інструментарій фінансового оздоровлення, зокрема за рахунок державних гарантій, кредитних канікул і програм компенсації втрат [4, с. 161].

Важливим елементом української практики є участь у санації банківських установ. Банки все частіше беруть участь у санаційних процесах не лише як кредитори, але і як партнери, зацікавлені у збереженні клієнтської бази [1, 2]. Вони можуть ініціювати реструктуризацію заборгованості, перегляд графіків платежів або навіть тимчасове управління окремими активами підприємства. Такий підхід зближує українську модель санації з європейськими стандартами корпоративного оздоровлення.

У країнах Європейського Союзу механізми фінансової санації базуються на принципах превентивності, прозорості та партнерства. Зокрема, Директива ЄС 2019/1023 передбачає створення системи «раннього попередження» про кризу підприємства. Це дає можливість боржнику розпочати санаційні дії ще до моменту загрози банкрутства. Такий підхід суттєво відрізняється від української моделі, де санація здебільшого починається вже після виникнення критичної неплатоспроможності.

Важливою рисою є участь фінансових інститутів у санаційних програмах. Європейські банки активно застосовують інструменти debt-to-equity swap (обмін боргу на частку у власному капіталі), що дозволяє знизити боргове навантаження підприємств і водночас зберегти інтерес кредиторів. Крім того, державні фонди розвитку, такі як KfW у Німеччині чи WriFrance у Франції, надають пільгові кредити для санації підприємств, які зберігають стратегічне значення для економіки.

Порівнюючи українську та європейську моделі санації, можна виділити кілька суттєвих відмінностей (табл. 1).

Таблиця 1

Відмінності української та європейської моделей фінансової санації підприємства

Критерій	Україна	Європейський Союз
Момент ініціювання санації	Після появи кризових ознак або неплатоспроможності	На етапі прогнозування фінансових ризиків
Роль банків	Обмежена участь, переважно як кредиторів	Активна участь, у тому числі як партнерів по реструктуризації
Державна підтримка	Епізодична, через програми воєнної допомоги	Системна, через національні фонди розвитку
Правове регулювання	Складні процедури, високий рівень бюрократії	Спрощені процедури, спрямовані на превенцію банкрутства
Ефективність планів санації	Часто формальні, без стратегічної оцінки ризиків	Комплексні, із залученням консультантів і незалежних аналітиків

Джерело: складено автором

Згідно табл. 1, європейська система орієнтована на довгострокове збереження бізнесу, тоді як українська — переважно на короткострокове відновлення платоспроможності. На нашу думку, ефективність української моделі санації залежить від реформування фінансової системи та підвищення ролі банків у процесах

оздоровлення бізнесу. Необхідно створити умови для раннього виявлення фінансових ризиків, посилити антикризові компетенції менеджменту та запровадити державні програми підтримки санаційних ініціатив.

Отже, фінансова санація є одним із ключових інструментів стабілізації економіки в умовах воєнних і післявоєнних викликів. Український досвід свідчить про поступове наближення до європейських стандартів, проте залишається потреба у вдосконаленні нормативної бази та розширенні участі фінансових інститутів. Як підкреслюють дослідники, успішна санація – це результат не лише фінансових рішень, а й системного управління, партнерства між державою, банками та бізнесом. Україна, як держава-кандидат на вступ до ЄС, повинна гармонізувати положення Кодексу України з процедур банкрутства із вимогами Директиви 2019/1023. Це дозволить: скоротити тривалість процедур банкрутства; підвищити інвестиційну привабливість малого бізнесу; створити механізм “другого шансу” для добросовісних підприємців. Застосування найкращих міжнародних практик дозволить створити стійку модель відновлення платоспроможності підприємств, що стане фундаментом для економічного відродження України.

Література

1. Вдовічен А., Шпатакова О. Фінансова реструктуризація в умовах воєнного стану. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 326 (1). С. 227–232.

2. Свистун Л.А., Роєнко К. В. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*. 2017. №11. с.1285-1289.

3. Чумаченко О., Плетенецька С., Антонєць Т. Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №. 1 (73). С. 54-65.

4. Шевчук Л. Т., Шевчук Я. В., Пась Я. І. Управління фінансовими ризиками та санація підприємств в умовах воєнного стану. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2024. №. 41. С. 158-167.

УДК 658.15

Кристова Вікторія Станіславівна, Полоус Аліна Олександрівна,
студентки

Науковий керівник: **Свистун Л. А., к.е.н., доцент**

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ КРИЗ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні умови господарювання в Україні визначаються високим рівнем турбулентності зовнішнього середовища, інтенсивним розвитком технологій, зростанням конкуренції та нестабільністю макроекономічних процесів. У такій ситуації підприємства постійно стикаються з ризиками та загрозами, здатними призвести до кризових явищ. Кризу розглядають як критичний стан діяльності організації, що проявляється у порушенні її стабільного функціонування, зниженні ефективності та виникненні загрози втрати конкурентоспроможності чи навіть банкрутства.

Управління підприємством в умовах невизначеності потребує швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища, а також здатності адаптувати внутрішні процеси до нових умов функціонування [1, с. 107]. Отже, криза є не лише негативним

явищем, але і своєрідним сигналом необхідності трансформацій та удосконалення системи управління.

Кризові стани характеризуються такими ознаками як: зниження показників фінансової стійкості, скорочення обсягів виробництва, погіршення ринкових позицій, падіння рівня конкурентного потенціалу тощо. За концепцією А. О. Сподіної, значну роль у виникненні кризи відіграє рівень фінансової стійкості підприємства, яка визначається співвідношенням власного та позикового капіталу, ліквідністю активів та здатністю забезпечувати стабільний грошовий потік [4, с. 27]. Недостатній рівень фінансової стійкості створює передумови для розвитку кризових процесів та знижує здатність підприємства протистояти зовнішнім шокам.

Сутність кризи може проявлятися як у стратегічному, так і в оперативному вимірах. Стратегічна криза характеризується втратою підприємством довгострокових перспектив розвитку, невідповідністю бізнес-моделі умовам ринку. Оперативна криза пов'язана зі зниженням прибутковості, проблемами в управлінні витратами, порушенням платоспроможності. Часто оперативні кризи є наслідком стратегічних, що вказує на важливість своєчасної діагностики проблем на ранніх стадіях [2].

Сучасна парадигма антикризового управління базується на превентивних заходах, які передбачають постійний моніторинг показників діяльності та розробку сценаріїв реагування на можливі негативні зміни [3]. Своєчасне виявлення причин кризових явищ дозволяє уникнути їх критичного розвитку. З огляду на це, важливо систематизувати основні чинники, що спричиняють виникнення криз на підприємствах, адже їх розуміння є підґрунтям для розробки ефективних управлінських рішень (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика основних причин виникнення криз на підприємствах

Група причин	Конкретні причини	Вплив на підприємство
Зовнішні (ринкові)	Зміна попиту та кон'юнктури ринку	Зниження обсягів реалізації та прибутковості
	Посилення конкуренції	Змушує підприємство знижувати ціни та витрати, що може послабити позиції
	Економічні та політичні кризи	Формують нестабільність умов ведення бізнесу
	Валютні та інфляційні коливання	Знижують купівельну спроможність і збільшують собівартість
	Технологічні зміни та інновації	Викликають потребу у швидкій модернізації виробництва
Внутрішні (організаційні)	Неефективна система управління	Призводить до помилкових рішень і втрати керованості
	Низький рівень кваліфікації персоналу	Знижує продуктивність та якість роботи
	Невдала стратегія розвитку	Підприємство розвивається в напрямку, що не відповідає ринку
	Дисбаланс доходів і витрат	Порушує фінансову стабільність
	Низький рівень інноваційної активності	Уповільнює розвиток і знижує конкурентоспроможність
Внутрішні (фінансові)	Низька фінансова стійкість	Підвищує ризики неплатоспроможності
	Порушення платоспроможності та ліквідності	Унеможливорює розрахунки з контрагентами
	Необґрунтована інвестиційна політика	Призводить до втрат капіталу

Джерело: складено авторами

Проведений аналіз свідчить, що кризи на підприємствах виникають під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів, які мають як зовнішнє, так і внутрішнє походження. Зовнішні причини пов'язані з військовим станом, змінами ринкової кон'юнктури, економічною ситуацією в країні та світі, технологічним прогресом і

конкурентним тиском, які не залежать від керівництва підприємства, але потребують його швидкої реакції та гнучкої адаптації. Внутрішні фактори формуються безпосередньо у системі управління підприємством і здебільшого є результатом організаційних помилок, недостатньої кваліфікації персоналу, несвоєчасного оновлення виробництва та порушення фінансової стійкості.

Ефективне антикризове управління має бути спрямоване на ранню діагностику загроз, підвищення фінансової стійкості, формування адаптивної організаційної структури та впровадження інновацій. Підприємство, яке своєчасно реагує на зміни та вмiє перетворювати кризу на можливість, має значно вищі шанси не лише стабілізувати свою діяльність, але й досягти конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Таким чином, кризові процеси є невід'ємною складовою функціонування підприємств у сучасних умовах. Вони мають складну природу, зумовлену як внутрішніми організаційними недоліками, так і зовнішніми впливами ринкового та макроекономічного характеру. Розуміння сутності кризи та її причин є основою формування ефективної системи антикризового управління, що спрямована на попередження загроз, підвищення адаптивності та забезпечення сталого розвитку підприємства. Тому важливим завданням менеджменту є впровадження механізмів діагностики, прогнозування і швидкого реагування на зміни, що дозволить підприємству не лише подолати кризу, але й використати її як фактор оновлення та конкурентного зростання.

Література

1. Грабовська І. Управління підприємством в умовах невизначеності та кризи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 6. С. 105-111.
2. Романович О.О., Свистун Л.А. Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1295–1299.
3. Сова О., Морозов Є. Сучасна парадигма антикризового управління підприємством. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 43–47.
4. Сподіна А. О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2022. № 12 (131). С. 24- 31.

УДК 330.43:336.64

Кісь Марина В'ячеславівна, студентка

Науковий керівник: Глушко А.Д., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах динамічного розвитку ринкової економіки ефективне управління діяльністю підприємств потребує постійного аналізу фінансових результатів на основі достовірної, оперативної та аналітично опрацьованої інформації. Одним із ключових інструментів, що забезпечує системність і безперервність такого аналізу, є моніторинг, який виступає складовою частиною системи економіко-статистичного спостереження. Моніторинг дозволяє виявляти тенденції зміни фінансових показників, оцінювати рівень прибутковості та ефективності господарювання, а також своєчасно реагувати на внутрішні та зовнішні ризики [1]. Особливого значення моніторинг набуває

в умовах нестабільності економічного середовища, коли коливання макроекономічних і галузевих факторів безпосередньо впливають на фінансові результати підприємств. Статистичний аналіз, що базується на результатах моніторингових спостережень, забезпечує можливість комплексного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, виявлення закономірностей і розроблення науково обґрунтованих управлінських рішень [2].

Моніторинг фінансових результатів підприємств виступає важливим інструментом забезпечення ефективного управління та прийняття стратегічних рішень у сучасній економічній системі. У межах статистики фінансових результатів центральне місце посідає фінансовий аналіз, який дозволяє встановлювати взаємозв'язки між різними елементами фінансової діяльності та системно оцінювати їхній вплив на кінцеві результати господарювання [3, 4]. Такий підхід є необхідним для своєчасного виявлення потенційних проблем у діяльності підприємств, запобігання кризовим явищам та розроблення ефективних стратегій їх подолання. Крім того, фінансовий моніторинг сприяє виявленню перспективних напрямів розвитку підприємства, що забезпечують оптимальне співвідношення доходів і витрат

У практиці фінансового менеджменту поступово утверджується багатокomпонентний підхід до аналізу фінансових результатів, який ґрунтується на поєднанні класичних методів фінансової статистики з інструментами економіко-математичного моделювання [5]. Такий підхід підвищує точність оцінювання, дозволяє глибше досліджувати внутрішні резерви підвищення ефективності, а також посилює контроль за ключовими фінансовими параметрами діяльності підприємства. Регулярний моніторинг динаміки факторів, що впливають на фінансові результати, сприяє зниженню витрат, раціональному використанню ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Основною метою фінансового моніторингу є виявлення тенденцій, ризиків і факторів, які впливають на фінансові результати підприємства, для своєчасного прийняття управлінських рішень і запобігання кризовим ситуаціям [6]. Вибір методів проведення фінансового аналізу залежить від мети і завдання проведення самого аналізу, результатів проведення такого аналізу та пропозиції збільшення доходів і фінансових результатів й оптимізації витрат від всіх видів діяльності, сформованих аналітиком. Більшість фахівців та науковців при формуванні методики фінансового аналізу віддавали перевагу методам аналізу показників рентабельності та факторному аналізу, для проведення дослідження широко використовували методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу [7, 8]. Факторний аналіз дозволяє виявляти причини зміни абсолютних і відносних фінансових показників і розраховувати вплив факторів на зміну обраного фінансового показника. Індексний аналіз – це метод, який базується на застосуванні матриць даних. Цей метод дає можливість оцінювати тенденції розвитку явищ та процесів й вплив істотних факторів, котрі визначають напрямок і швидкість змін показників. Методи статистичного аналізу, такі як варіаційний, кореляційно-регресійний та дисперсійний аналіз, є ключовими для визначення впливу окремих чинників на фінансові результати підприємства. Ступінь впливу загроз можна визначити на основі моніторингу систем показників та порівняння їх з пороговими. Індикатори фінансової безпеки сигналізують про виникнення проблемних ситуацій та диспропорцій розвитку [9].

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що фінансовий моніторинг сьогодні є не лише інструментом статистичного аналізу та засобом контролю, а й стратегічною основою розвитку підприємств. Дослідження моніторингу як інструменту статистичного аналізу фінансових результатів підприємств є актуальним завданням, спрямованим на удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління, підвищення прозорості економічних процесів і зміцнення фінансової стійкості підприємств в умовах трансформаційної економіки України.

Література

1. Худолій Ю., Глушко А. Статистичні методи в системі оцінювання фінансової стійкості банківських установ. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. (7-8). <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.7-8.09>
2. Глушко А.Д. Інструментарій статистичного аналізу в системі оцінювання вартості бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. 76. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-12>
3. Антонюк О. П., Купріна Н. М., Шкарупа С. С. Фінансові результати діяльності підприємств: сучасні аспекти методики аналізу в системі управління та розвитку діяльності суб'єктів АПК України. *Економіка харчової промисловості*. 2024. №2/2024.
4. Глушко А.Д., Грачова А.О. Методичні засади аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7106>
5. Hlushko A., Tokar O. Application of advanced statistical software in research and education. *SWorldJournal*. Bulgaria, Svishtov. March, 2025. Issue №30, Part 1. 39–47. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-30-01-056>
6. Едуард Ю. Фінансовий моніторинг як інструмент управління фінансовими ризиками підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2025. №2(93). URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/48787/2/GEJ_2025v93n2_Yurii_E-Financial_monitoring_as_a_tool_50-59.pdf (дата звернення: 02.11.2025)
7. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. Additive deterministic models of enterprises activity financial results factor analysis. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*, 15 трав. 2019 р. Полтава: Пусан АФ, 2019. Ч. 1. С. 30-32.
8. Hlushko A.D., Vlasenko V.A., Chepizhna E.B. Methodology for Assessing the Effectiveness of Investment Projects Using MS Excel Tools. *Development of the Financial Market in Ukraine: Threats, Problems, and Prospects: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference*, October 27, 2021. Poltava, 2021. P. 113-114.
9. Єлісеєва О. К. Статистичне моделювання фінансової безпеки України. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. №1-2. с 10-18.
10. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. №6 (67). С. 28–34.

УДК 658.17:336.64

Свистун Людмила Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

Біленька Ілона Віталіївна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ФІНАНСОВІ ПРИЧИНИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА РОЛЬ САНАЦІЇ У ВІДНОВЛЕННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Проблема банкрутства підприємств в Україні набуває особливої актуальності на тлі економічної кризи. Повномасштабна військова агресія російської федерації спричинила значні фінансові втрати для громадян та бізнесу, що в окремих компаній призводить до ознак неплатоспроможності. В умовах війни підприємства стикаються з труднощами або неможливістю ефективно вести господарську діяльність, своєчасно розраховуватися з контрагентами та виконувати свої зобов'язання. Військова агресія

росії у 2022 році стала безпрецедентним шоком для економіки України, наклавши значний фінансовий тиск на підприємства, який вимагає уваги фахівців у сфері фінансів. Цей тиск не лише загострив традиційні ризики неплатоспроможності, а й породив нові, притаманні умовам воєнного часу фінансові чинники банкрутства.

Умови воєнного стану створюють серйозні труднощі для бізнесу, і банкрутство стає реальним ризиком для багатьох підприємств. До основних факторів, що підсилюють ймовірність неплатоспроможності в умовах воєнного конфлікту, можна віднести економічні проблеми, такі як: зменшення попиту, скорочення ринків збуту, підвищення вартості ресурсів та обмежений доступ до капіталу. Крім того, війна призводить до фізичних втрат та руйнувань підприємств - знищення інфраструктури, виробничих майданчиків і запасів, відновлення яких потребує значних витрат і часу.

Під час війни ризики для бізнесу суттєво зростають, що веде до збільшення страхових витрат, при цьому не всі загрози можуть бути покриті страховими полісами. Обмеження доступу до ринків, контроль та перешкоди у збуті зменшують обсяги продажів і скорочують прибуток підприємств. Воєнний стан також підвищує ризики кредитної неплатоспроможності через зниження платоспроможності клієнтів і партнерів, що призводить до зростання заборгованості. Додатково спостерігається зниження інвестицій і капіталу внаслідок невизначеності, а зміни у політичному та правовому середовищі створюють додаткові загрози для діяльності підприємств. Урахування цих факторів показує, що війна становить реальну загрозу фінансовій стабільності бізнесу в Україні. Неплатоспроможність і банкрутство перестають бути лише потенційною небезпекою і стають реальними наслідками, що відображається у зміні структури та обсягів проваджень у справах про банкрутство.

Урахування всіх перелічених ризиків і економічних чинників свідчить про те, що військовий конфлікт формує системну та багаторівневу загрозу для фінансової стійкості українських підприємств. За цих умов неплатоспроможність і банкрутство перестають бути лише гіпотетичними сценаріями, набуваючи ознак реальних та масових наслідків для суб'єктів господарювання. Це об'єктивно зумовлює трансформацію структури та динаміки судових проваджень у справах про банкрутство, що є прямим відображенням як зростання фінансового тиску на бізнес, так і змін у стратегіях антикризового реагування підприємств [1].

У воєнних умовах санація набуває особливого значення як інструмент збереження економічного потенціалу, продовження діяльності підприємств та мінімізації втрат для кредиторів і держави. Вона виступає альтернативою ліквідації, дозволяючи підприємству відновити платоспроможність шляхом реструктуризації боргів, оптимізації витрат, залучення інвесторів та впровадження заходів фінансово-економічної стабілізації. Отже, враховуючи ключову роль санації як інструменту збереження економічної стійкості в умовах війни, доцільно розглянути її фактичне застосування в попередні роки (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка масштабів застосування санації в Україні у 2020–2022 рр.

Показник	2020	2021	2022
1.. Кількість справ, закінчених провадженням	737	931	720
2. Кількість справ із винесенням постанови про визнання банкрутом	430	852	710
3. Справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство			
кількість справ на розгляді протягом року	40	14	7
ухвалено рішення	0	1	0

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Наведена таблиця ілюструє зміни в судових провадженнях у справах про банкрутство у 2020 - 2022 роках та показує суттєве скорочення активності господарських судів у 2022 році, що безпосередньо пов'язане з запровадженням воєнного стану. Загальна кількість завершених проваджень знизилася з максимального показника у 931 справу в 2021 році до 720 у 2022 році, що відображає загальне уповільнення темпів розгляду справ і формування ефекту «відкладених банкрутств». Аналогічна тенденція простежується і в кількості справ, завершених ліквідацією показник впав із 852 до 710, підтверджуючи домінування ліквідаційних рішень над процедурами відновлення. Особливо показовою є ситуація з процедурами фінансового оздоровлення. Застосування превентивної санації протягом усього аналізованого періоду залишалося вкрай низьким і продовжувало скорочуватися - від 40 справ у 2020 році до лише 7 у 2022 році. Кількість рішень про її затвердження майже дорівнювала нулю. Така динаміка свідчить про недостатньо розвинені механізми фінансового оздоровлення в Україні і низьку їх практичну ефективність навіть попри те, що збереження життєздатних підприємств у воєнних умовах є критично важливим завданням.

У процесі досудової санації важливо пам'ятати про кредиторів, які не беруть участі в плані санації, оскільки вони мають повне право ініціювати провадження про банкрутство. Крім того, суд може відмовити в затвердженні плану санації, якщо кредитор, що голосував проти, доведе, що ліквідація підприємства буде більш ефективною. Таке може статися у випадку, коли кредитор справді отримає більшу вигоду і швидше при ліквідації, ніж у процесі санації. Основною перевагою досудової санації є її відносна швидкість та можливість уникнути тривалих судових процедур [2].

Слід відзначити, що під час розгляду справи судом боржник користується захистом від вимог кредиторів. Однією з ключових труднощів при підготовці досудової санації є переконання основних кредиторів у доцільності проведення процедури. Для того, щоб продемонструвати перспективність санації, боржник має надати детальний фінансовий та ліквідаційний аналіз стану підприємства.

Аналіз показує, що активність господарських судів та використання процедур санації в Україні залишаються обмеженими, особливо в умовах воєнного часу. Досудова санація може бути ефективним інструментом збереження платоспроможності підприємств, надаючи захист від вимог кредиторів і дозволяючи оперативно впроваджувати заходи фінансового оздоровлення. Її успіх залежить від наявності санаційної спроможності, чіткої концепції відновлення та переконливого фінансового обґрунтування. Водночас низький рівень застосування процедури свідчить про необхідність розвитку інституцій та підвищення ефективності механізмів фінансового оздоровлення в Україні.

Література

1. Дроздов О. М. Особливості реформування законодавства про банкрутство в період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4a734f5a-8e2f-40ab-8bf6-419725cb8422/content>.

2. Банкрутство під час війни: практика Верховного Суду. Презентація Верховного Суду . Київ, 2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Bankr_war_prakt_VS.pdf.

3. Що потрібно знати про Кодекс з процедур банкрутства? ЛІГА:ЗАКОН. URL: https://biz.ligazakon.net/news/185723_shcho-potrбно-znatipro-kodeks-z-protsedur-bankrutstva.

Сидоренко Софія Віталіївна, студентка
Науковий керівник: Свистун Л.А., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Проблематика своєчасного виявлення ознак фінансової дестабілізації набуває особливої актуальності для вітчизняних промислових підприємств, функціонування яких відбувається в умовах воєнного стану та значних макроекономічних викликів. Дослідники І. Нескорородева та О. Грачова наголошують на тому, що банкрутство господарюючого суб'єкта являє собою не миттєву подію, а тривалий процес поступового погіршення фінансових показників, який піддається ідентифікації на ранніх стадіях за допомогою систематичного аналітичного моніторингу [1, с. 196]. Водночас методологічний інструментарій діагностики кризових явищ характеризується значним розмаїттям підходів, кожен з яких відображає специфічні аспекти фінансового становища організації.

Теоретичні засади прогнозування неплатоспроможності сформувалися у 30-х роках минулого століття як відповідь на наслідки Великої депресії, коли наукова спільнота та практики бізнесу усвідомили необхідність розробки інструментів раннього попередження фінансових труднощів. Сучасне розуміння прогнозування охоплює багатоаспектне дослідження фінансово-господарської діяльності через призму ліквідності активів, платоспроможності організації та фінансової стійкості її капітальної структури [2].

Дискримінантні моделі як основний інструмент формалізованої діагностики базуються на статистичному апараті виділення вагових коефіцієнтів при окремих фінансових індикаторах. Такі конструкції дозволяють на основі комбінації декількох коефіцієнтів сформуванню узагальнюючий показник ймовірності настання кризового стану [3, с. 678]. Проте застосування західних моделей до вітчизняних реалій наштовхується на проблему недостатньої точності передбачень, оскільки параметри, калібровані на даних підприємств розвинених країн зі стабільним економічним середовищем, часто не враховують специфіку трансформаційних економік.

Проведемо дослідження на матеріалах ТОВ «КЗТВ», яке функціонує у хімічній промисловості та є єдиним виробником технічного вуглецю на території України. Аналіз охоплює трирічний період з 2022 по 2024 рр, протягом якого підприємство демонструвало різноспрямовані тенденції зміни фінансових показників. Інформаційною базою слугували баланси станом на кінець кожного календарного року та звіти про фінансові результати за відповідні періоди.

Застосування п'ятифакторної моделі Альтмана виявило значне перевищення інтегрального показника над критичним значенням 2,99 протягом усього досліджуваного періоду (таблиця 1). У 2022 році показник становив 7,0010, демонструючи найвищий рівень фінансової стабільності. Наступного року спостерігалось зниження до 3,6852, проте значення залишалось у безпечній зоні. Модель Таффлера, адаптована для оцінювання британських компаній, показала інтегральні значення у діапазоні від 0,9455 до 1,8207, значно перевищуючи критичну межу 0,3. Водночас модель Ліса засвідчила стабільне положення підприємства з показниками 0,0777-0,0907 при граничному значенні 0,037.

Результати діагностики фінансової неспроможності ТОВ «КЗТВ» за інтегральними моделями

Модель	Критерій	2022	2023	2024	Інтерпретація 2024
Альтмана	>2,99	7,0010	3,6852	4,2773	Фінансово стійке
Тафлера	>0,3	1,8207	0,9455	1,1174	Сприятливі перспективи
Ліса	>0,037	0,0907	0,0777	0,0841	Відсутність загрози
Спрінгейта	>0,862	1,7581	1,2863	1,8894	Низький ризик
Універсальна	>1	2,3843	2,0908	3,0160	Непорушена рівновага
R-модель	>0,42	3,5597	3,1040	3,2407	Мінімальна ймовірність
Матвійчука	>1,104	4,8249	1,9910	1,6478	Задовільний стан
Бівера	>0,2	0,388	0,216	0,384	Достатня спроможність

Джерело: створено автором

Канадська модель Спрінгейта підтвердила відсутність безпосередньої загрози неплатоспроможності з показниками 1,2863-1,8894 при критичному рівні 0,862. Універсальна дискримінантна функція, яка об'єднує найбільш інформативні індикатори з різних методик, засвідчила наявність непорушеної фінансової рівноваги зі значеннями 2,0908-3,0160. Особливої уваги заслуговує R-модель, адаптована до специфіки вітчизняних підприємств, яка демонструвала стабільно високі значення 3,1040-3,5597, вказуючи на мінімальну ймовірність банкрутства до 10%.

Необхідно критично осмислювати результати формалізованих моделей через призму якісних характеристик фінансового стану [4, с. 28]. Модель українського науковця Матвійчука, яка враховує сім факторів діяльності, виявила значення 1,6478-4,8249 при критичній межі 1,104, підтверджуючи задовільний фінансовий стан досліджуваної організації. Коефіцієнт Бівера як комплексний індикатор спроможності обслуговувати зобов'язання за рахунок операційних грошових потоків коливався у діапазоні 0,216-0,388, перевищуючи нормативне значення 0,2 протягом усього періоду спостережень.

Виявлено суттєві розбіжності у висновках різних дискримінантних моделей, попри загальну відсутність критичної загрози банкрутства. С. Бегун та А. Штинь справедливо зазначають, що моделі, розроблені на основі даних підприємств інших країн, часто демонструють недостатню точність при застосуванні до вітчизняних господарюючих суб'єктів [5, с. 558]. Модель Альтмана показала найвищі значення фінансової стійкості, тоді як коефіцієнт Бівера у 2023 році наблизився до критичної межі, сигналізуючи про потенційні проблеми обслуговування зобов'язань за рахунок операційних грошових потоків.

Таким чином, методологія діагностики фінансової неспроможності вимагає комплексного застосування множини аналітичних інструментів для формування об'єктивної оцінки кризових явищ. Інтегральні дискримінантні моделі забезпечують швидку експрес-діагностику загальної фінансової ситуації, проте потребують доповнення деталізованим аналізом окремих показників кризового поля для виявлення конкретних проблемних зон діяльності підприємства. Реалізація запропонованих санаційних заходів створить передумови для зміцнення фінансової стійкості та уникнення загрози банкрутства у середньостроковій перспективі.

Література

1. Нескорודה І. І., Грачова О. О. Дослідження сутності класифікаційних аспектів банкрутства підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 196–200.
2. Романович О.О., Свистун Л.А. Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1295–1299.
3. Сейсебаєва Н. Г., Топчанюк О. В. Методи аналізу і прогнозування банкрутства підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 678–681.

4. Чухраєва Н. М. Порівняльний аналіз ефективності дискримінантних моделей діагностування банкрутства українських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 25. Ч. 2. С. 28–32.

5. Бегун С. І., Штинь А. М. Прогнозування фінансової неспроможності підприємства на основі моделей дискримінантного аналізу. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 558–564.

УДК 658.15:336.14

Старостенко Оксана Миколаївна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах повномасштабної війни, інфляційних процесів та порушення логістичних ланцюгів українські підприємства стикаються з безпрецедентними викликами у сфері управління витратами. Традиційні підходи до бюджетування, що базувалися на стабільних прогнозах та річному плануванні, виявилися недостатньо ефективними для оперативного реагування на динамічні зміни зовнішнього середовища [1, с. 56].

Бюджетування як інструмент стратегічного управлінського обліку дозволяє підприємствам систематично контролювати використання ресурсів, адаптуватися до змін та забезпечувати фінансову стійкість. За результатами досліджень, високий рівень невизначеності змушує компанії переглядати традиційні методи планування та впроваджувати гнучкі підходи до формування бюджетів.

Основні виклики управління витратами в умовах економічної турбулентності [3, с. 29]:

- різке зростання витрат на безпеку персоналу та об'єктів підприємства (на 7-10%);
- необхідність забезпечення енергетичної автономії через впровадження альтернативних джерел енергії;

- порушення логістичних ланцюгів та зростання транспортних витрат на 5-10%;
- скорочення купівельної спроможності населення та зменшення попиту;
- збільшення витрат на релокацію персоналу та виробничих потужностей;
- девальвація національної валюти та підвищення цін на сировину і матеріали.

Аналіз практики українських підприємств показує, що ефективно управління витратами в кризових умовах потребує комплексного підходу до бюджетування. Сучасні методи бюджетування характеризуються підвищеною гнучкістю та орієнтацією на швидку адаптацію до змін.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сучасних методів бюджетування

Метод бюджетування	Основна характеристика	Переваги в умовах нестабільності	Сфера застосування
1	2	3	4
Гнучке бюджетування (Flexible Budgeting)	Постійне коригування планів залежно від змін зовнішнього середовища	Оперативна адаптація до ринкових змін, уникнення непередбачених витрат	Торгівля, послуги, виробництво
Rolling Forecast	Щомісячне або щоквартальне оновлення фінансових планів	Актуальність прогнозів, врахування поточної ситуації	Всі галузі в умовах війни
Zero-Based Budgeting (ZBB)	Обґрунтування кожної статті витрат «з нуля»	Виявлення неефективних витрат, максимальна економія ресурсів	Підприємства з обмеженими ресурсами

1	2	3	4
Activity-Based Costing (ABC)	Розподіл витрат за видами діяльності	Точний контроль витратності окремих процесів, оптимізація операцій	Виробничі підприємства
Бюджетування з використанням сценарного аналізу	Розробка кількох варіантів бюджету для різних сценаріїв	Готовність до різних варіантів розвитку подій, зниження ризиків	Великі компанії, експортери
Контролінг у режимі реального часу	Постійний моніторинг фактичних витрат	Швидке виявлення відхилень, оперативне прийняття рішень	ІТ-сектор, логістика

Дослідження показують, що впровадження гнучкого бюджетування дозволяє підприємствам швидко коригувати фінансові плани на основі аналізу великих даних та штучного інтелекту [2, с. 179]. Метод Activity-Based Costing надає можливість детально розуміти розподіл витрат на окремі процеси та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації операційної діяльності [1, с. 57].

Особливої актуальності набуває бюджетування на нульовій основі (ZBB), яке передбачає повне обґрунтування кожної статті витрат без опори на попередні періоди. Це дозволяє компаніям відмовитися від неефективних витрат та зосередитися на критично важливих напрямках діяльності.

Ключові інструменти оптимізації витрат через систему бюджетування [3, с. 31]:

- цифрова трансформація бізнес-процесів (впровадження CRM, ERP-систем для автоматизації обліку);
- сценарне моделювання з врахуванням воєнних та економічних ризиків;
- контролінг витрат у режимі реального часу через dashboard-системи;
- інтеграція бюджетування із системою раннього попередження загроз;
- використання аутсорсингу непрофільних функцій для скорочення постійних витрат.

Практика українського бізнесу демонструє, що підприємства, які впровадили гнучкі системи бюджетування, змогли скоротити операційні витрати на 15-20% та зберегти фінансову стійкість навіть в умовах воєнного стану [2, с. 180]. Ключовим фактором успіху є поєднання кількох методів бюджетування та адаптація їх до специфіки конкретного бізнесу.

Результати дослідження свідчать, що бюджетування в період економічної нестабільності має базуватися на принципах максимальної гнучкості, використанні цифрових технологій та сценарному підході до планування. Впровадження сучасних методів бюджетування дозволяє не лише оптимізувати витрати, але й забезпечити стратегічну адаптивність підприємства до викликів воєнного часу.

Література

1. Склярук І., Драка І. Управління витратами в умовах економічної нестабільності: адаптація облікових підходів. *Економіка та суспільство*. 2025. 71. 54–60.
2. Коцупал О.В. Фінансове прогнозування та бюджетування в умовах воєнного стану. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. 6. 175–182.
3. Карінцева О.І. Оптимізація витрат українського бізнесу в умовах сучасних викликів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2025. 3 (117). 26-34.

**СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

UDC 657.1

*Dmytrenko Alla,
Doctor of Economics, Associate Professor,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)*

**DIGITALISATION OF ACCOUNTING, AUDITING AND TAXATION AS AN
INTEGRAL PART OF THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY IN
UKRAINE**

In today's world, digital technologies have become an integral part of economic and social development. They open up new opportunities for business, government and society, transforming traditional approaches to management, information processing and interaction. In this context, the concepts of digitalisation and digitisation are of particular importance, as they are key elements of the digital transformation that encompasses all areas of life. Digital transformation is not only a technical process, but also a global change in worldview, approaches to doing business and managing social processes. It is becoming a key factor in competitiveness amid rapid technological development and growing consumer demands. Ukraine, as part of the global world, has also actively joined this process, as evidenced by the growing number of digital solutions in business and public administration.

Digital technologies are not only a tool for improving business efficiency, but also a necessity for use in the face of modern challenges. They allow you to optimize resources, reduce costs, automate processes and increase competitiveness. In general, digitalization is the future of the global and Ukrainian economies. It will become a key factor in sustainability and progress, even in the most difficult conditions. Therefore, companies should view digital transformation not as an expense, but as an investment in their future.

According to experts' forecasts [1], in the next decade, digital products and technologies will generate about 70% of the world's value. This indicates that the digital economy is becoming the main driver of global economic growth.

The financial sector has also undergone a significant digital transformation. Online banking and mobile payments have become an integral part of everyday life for Ukrainians. Banks and fintech companies such as Monobank, PrivatBank, Revolut and others are actively implementing innovative solutions that allow customers to manage their finances quickly and conveniently. Digital wallets, transfers via QR codes, and paying for services in a few clicks have become the norm for many users. In addition, Ukraine is becoming one of the leaders in Eastern Europe in the development of block chain technologies and digital currencies. The country is actively using the potential of cryptocurrencies and decentralized finance, which opens up new opportunities for investment and the development of financial infrastructure [2].

For the development of AI technologies in Ukraine, the state needs support programmers and investments. This diagram clearly shows that digital transformation is the key to economic growth, and Ukraine should accelerate the pace of development in this area.

Let's briefly review some of the most popular accounting software recommended for practical use in Ukrainian companies. Xero is cloud-based accounting software that allows you to keep track of financial transactions, create invoices, and automatically synchronize data with bank accounts. QuickBooks is one of the most popular accounting programmers for small and

medium-sized enterprises. It allows you to keep track of cash transactions, create invoices, statements and financial reports. QuickBooks (Intuit) is used for small businesses, sole traders and start-ups. Its advantages include a convenient mobile app, low cost, and a simple interface. Its disadvantages include fewer features for complex accounting and limited support for Ukrainian tax regulations. Wave is a free accounting programmer that allows you to keep track of your finances, create invoices, and monitor cash transactions. It is an online accounting programmer designed for small businesses and independent entrepreneurs. FreshBooks is designed for freelancers and small businesses. This programmer allows you to create invoices, track expenses and monitor cash flow. It is a cloud-based accounting programmer designed for self-employed individuals, small businesses and freelancers. Zoho Books is a cloud-based accounting programmer that allows you to keep track of cash transactions and automate your invoicing and expense management. It is a cloud-based accounting programmer developed by Zoho Corporation. It is aimed at automating accounting and financial management for small businesses. Zoho Books offers a range of tools that allow users to issue invoices, track expenses, monitor invoices, manage inventory, pay bills, and much more. Microsoft Dynamics 365 Finance is an enterprise platform that provides tools for financial management and cash flow accounting. Microsoft Dynamics 365 Finance is an integrated cloud platform for financial management and accounting developed by Microsoft. This programmer is part of the Microsoft Dynamics 365 product family, which combines various solutions for automating different business processes. Sage 50cloud is used for small and large businesses and for those who need stable accounting with cloud access. The advantages of this programmer are cloud access, a simple interface, and support for Ukrainian localization. The disadvantages are limited capabilities for large enterprises and paid support. This is an accounting programmer developed by Sage Group. It is aimed at small and medium-sized enterprises, providing them with tools for effective accounting and financial management. Sage 50cloud is one of the most popular accounting and financial management programmers used by many companies around the world. M.E.Doc (M.E.Doc) is used to work with electronic documents and tax reports in Ukraine. Its advantages include being the official system for electronic document management in Ukraine and supporting legislative requirements. Its disadvantages include limited accounting functions and the need to adapt to changes in legislation [3].

Modern business is impossible to imagine without digital technologies, which are radically changing the rules of the game, especially in the field of accounting and finance. Ukraine is gradually entering this digital world, where traditional paper reports are giving way to automated systems. Accounting is undergoing a real revolution – from manual journal filling to cloud platforms that analyses data in real time. The digitization of accounting processes has made it possible to transfer document flow to electronic format, which has significantly accelerated the work of the accounting department. However, the real changes began with digitalization, when accounting ceased to be simply a record of transactions and became a powerful tool for management decision-making.

Therefore, the state needs to provide some assistance in the digital transformation of accounting through the development of electronic tax services, simplification of legislative requirements, and support for training programmers. Introducing a single digital space for accounting, following the example of EU countries, could be a powerful boost for Ukrainian business. Digital accounting is not just a convenience, but also a necessity for competitiveness.

References

1. Fichuk, V., Matyushko, V., & Chernev, E. Ukraine 2030: A Country with a Developed Digital Economy. Ukrainian Institute of the Future. 2020. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.

2. Resolution on Certain Issues of Digital Development. Cabinet of Ministers of Ukraine. 30 January 2019, No. 56 / Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text>.

3. European integration: Report on the assessment of public sector accounting (PULSE) in Ukraine. Unified web portal of executive authorities of Ukraine. URL: <http://surl.li/korkdv>.

УДК 657.1

***Koba Olena,**
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Khripko Viktoriya,
Master's Student
Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University (Ukraine)*

WEB-SITE AND DIGITAL INFRASTRUCTURE ACCOUNTING IN E-COMMERCE

In the context of digitalization of business processes, a website is a key element of e-commerce, determining the ability of a company to make remote sales, interact with customers, administer orders, and accept electronic payments. Therefore, it is very important to correctly reflect the website in accounting. In practice, it can be considered an intangible asset, a leased resource or a service. This determines how the company will value the website, amortize it and write off expenses. The approach chosen depends on how the site was created or acquired, whether the intellectual property rights were transferred to the enterprise, and what rights it has to use it.

In the case of creating a website yourself or ordering its development from a third-party organization, the web resource is recognized as an intangible asset [1], for which the following conditions must be met: the presence of control over the resource, the possibility of obtaining future economic benefits, and the reliability of determining the initial cost.

The initial cost is formed from the costs of developer services, payment for a domain name, licensed software, consulting services, as well as labor costs and the calculation of a single social contribution on employee salaries, if the development is carried out by one's own forces. These costs are accumulated in subaccount 154 «Acquisition (creation) of intangible assets», and after commissioning are reflected in subaccounts 125 «Copyright and related rights» and 127 «Other intangible assets» [2], depending on whether intellectual property rights have been transferred to the enterprise. The continued use of the website involves «depreciation» because it has a limited useful life (Table 1).

It is also essential to consider the costs of modernizing and improving the website, as digital platforms require regular updates, expansion of technical functions, design changes, adaptation to mobile devices, integration with new payment services, etc. If such expenses increase the usefulness of the asset, ensuring an increase in future economic benefits, they should be capitalized. According to P(S)BU 7 «Fixed Assets» [3], such expenses are attributed to the increase in the initial cost of the intangible asset through subaccount 154 «Acquisition (creation) of intangible assets» [2]. Instead, expenses related to maintaining the site's operability, eliminating errors, or performing technical repairs are included in the expenses of the period, most often in account 93 «Sales expenses» [2]. This ensures the separation of capital investments from current expenses.

Another option is to rent a website, which is becoming more common thanks to SaaS (Software as a Service) platforms, which provide the enterprise with access to a ready-made online trading system without transferring ownership rights. In this case, the website is not recognized as an asset, but is reflected in the off-balance sheet account 01 «Leased non-current

assets» [2]. Lease payments are written off as expenses for the period (account «Sales expenses» [2]), since they do not generate long-term economic benefits for the enterprise (Table 2).

In the business activities of e-commerce enterprises, accounting for «digital infrastructure» also plays a significant role, including hosting, domain names, technical support, integrations with payment services, CRM systems, and other digital tools. Most of these resources are classified as current expenses (administrative or selling expenses) because they do not create an intangible asset, but are services with a useful life of less than one year. At the same time, if an enterprise acquires long-term licenses or software products that provide independent functioning, they may be recorded as intangible assets.

Table 1

Reflection of website development costs in accounting accounts

Transaction content	Correspondence of accounts	
	Debit	Credit
Website Acquisition		
Certificate of completion from the developer	154	631
Domain name registration fee	39	631
Value added tax amount displayed	641	631
Commissioning	125	154
Payment according to the certificate of work performed	93	631
Site commissioning	125	154
Depreciation has been accrued	93	133
Website development by yourself		
Employees' wages have been accrued	154	661
Single social contribution has been accrued	154	651
Other development costs are reflected	154	631,685,22
Computer depreciation has been accrued	154	131
Commissioned	125	154
Depreciation has been accrued	93	133

Table 2

Reflection of website rental costs in accounting accounts

Transaction content	Correspondence of accounts	
	Debit	Credit
Expenses for the lease of an intangible asset are reflected.	93, 92, 91	631, 685
Rent payment	631, 685	311
The leased object is reflected in off-balance sheet accounting.	01	

Thus, website accounting requires a clear distinction between intangible assets, leased resources, and current expenses. Correct accounting reflection ensures the reliability of financial reporting, allows you to assess the economic efficiency of the digital platform, and forms the basis for making management decisions in the field of e-commerce.

Reference

1. Accounting Regulation (Standard) 8 «Intangible Assets»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 10.18.1999 No. 242 / Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

2. Chart of Accounts for Accounting of Assets, Capital, Liabilities and Business Transactions of Enterprises and Organizations: Order of the Ministry of Finance of Ukraine

dated 11.30.1999 No. 291 / Ministry of Finance of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.

3. Accounting Regulation (Standard) 7 «Fixed Assets»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 27.04.2000 No. 92 / Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

УДК 336.22

Усапенко Ольга Вікторівна,
доктор економічних наук, професор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Україна)

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У процесі євроінтеграції Україна послідовно впроваджує принципи доброчесності, відкритості та обґрунтованості прийняття рішень у сфері податкового контролю, що відповідає найкращим міжнародним практикам. Ці принципи спрямовані на створення прозорої та передбачуваної системи взаємодії бізнесу та податкових органів, що є критично важливим для забезпечення стабільного податкового середовища та підвищення інвестиційної привабливості країни.

Розвиток електронних систем адміністрування податків створює технічні можливості для автоматизованого контролю відповідності податкових накладних критеріям ризиковості. Використання сучасних програмних алгоритмів і аналітичних платформ дозволяє податковим органам своєчасно виявляти потенційно ризикові операції та зменшувати ймовірність порушень. Це, в свою чергу, підвищує зацікавленість бізнес-середовища у чіткому розумінні вимог податкового контролю, стимулюючи розробку типових переліків документів і прозорих процедур для підтвердження реальності господарських операцій. Формалізація підходів до спрощування критеріїв ризиковості має практичне значення, оскільки дозволяє зменшити кількість конфліктів і оскаржень, що виникають у процесі перевірок. Це знижує навантаження як на суб'єктів господарювання, так і на фіскальні органи, забезпечуючи більш ефективну роботу системи податкового контролю. На рисунку 1 зазначена взаємодія бізнесу і держави у процесі цифрового податкового адміністрування:

Рис. 1. Взаємодія бізнесу і держави у процесі цифрового податкового адміністрування

На противагу цьому, відсутність чітко визначених переліків підтверджувальних документів у законодавстві створює правову невизначеність і підвищує ризик суб'єктивності у діях податкових органів. Наслідком є формальне виконання вимог без належної уваги до якості поданої доказової бази, що негативно впливає на швидкість і ефективність процедур розгляду податкових накладних.

Актуальність дослідження механізми управлінського контролю податкової звітності в умовах цифровізації та євроінтеграції зумовлена необхідністю підвищення ефективності механізму управлінського контролю за податковою звітністю в умовах цифровізації фіскального адміністрування та зростання податкових ризиків. Особливого значення це набуває у контексті функціонування системи електронного адміністрування (СЕА) ПДВ, де прозорість і обґрунтованість процедур зупинення та розблокування податкових накладних є критично важливими для забезпечення своєчасного отримання податкового кредиту [1, 2, 3].

Відсутність чітких орієнтирів щодо переліку необхідних документів для підтвердження реальності господарських операцій ускладнює своєчасне подання доказової бази та призводить до затягування процесів розблокування накладних. Саме тому систематизація конкретних видів документів, релевантних до кожного критерію ризиковості, має прикладне значення для практики суб'єктів господарювання, аудиторів та податкових консультантів. Така систематизація сприяє підвищенню правової визначеності, скороченню строків розгляду документів податковими органами та зниженню рівня конфліктності у взаєминах між бізнесом і контролюючими органами. Інтеграція електронних інструментів, чітка регламентація процедур та розробка типових переліків документів не лише забезпечують більш ефективний і прозорий контроль податкової звітності, а й створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу в умовах цифровізації фіскального адміністрування та євроінтеграційних процесів.

Стратегічний розвиток системи електронного адміністрування податків є одним із ключових напрямів удосконалення податкової політики держави та забезпечення прозорості взаємовідносин між суб'єктами господарювання і контролюючими органами. Упровадження цифрових інструментів у податковий контроль сприяє підвищенню його ефективності, автоматизації процедур, зменшенню впливу людського фактора та оперативному виявленню ризикових операцій. Такий підхід дозволяє державі формувати більш гнучку й керовану систему адміністрування, а бізнесу - працювати в передбачуваному середовищі з чітко визначеними правилами, мінімізуючи рівень конфліктності у податкових відносинах. Водночас ефективність функціонування електронної системи адміністрування значною мірою залежить від рівня поінформованості суб'єктів господарювання щодо критеріїв ризиковості. Розуміння сутності та змісту кожного критерію є передумовою для своєчасного реагування на дії податкових органів, запобігання необґрунтованому зупиненню податкових накладних і формування якісної доказової бази. Управління податковими ризиками сприяє зміцненню довіри між бізнесом і контролюючими органами, забезпечує стабільність господарської діяльності та зменшує фінансові втрати, пов'язані із блокуванням операцій.

У цьому контексті особливої ваги набуває підвищення професійних компетенцій облікового персоналу. Розвиток цифрових навичок, зокрема роботи з автоматизованими системами адміністрування податків, забезпечує більш ефективну комунікацію з податковими органами та зменшує ризик виникнення помилок у звітності. Таким чином, стратегічний розвиток електронного адміністрування податків є не лише технічним, а й управлінським викликом, що потребує комплексного підходу - поєднання сучасних цифрових рішень, нормативної визначеності та високої кваліфікації фахівців у сфері обліку та оподаткування.

Література

1. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
2. Про систему електронного адміністрування ПДВ : Лист; Державна фіскальна

служба від 19.01.2015 № 1403/7/99-99-19-03-01-17. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1403872-15>.

3. Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 16.10.2014 № 569. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/569-2014-%D0%BF>.

4. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>.

УДК 336.221.4

Волкова Валерія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент
Бачинський Антоній Олексійович,
здобувач

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця (Україна)

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Формування ефективної податкової політики залишається ключовою передумовою фінансової стабільності, сталого економічного розвитку та підтримки бізнесу й інвестицій. В умовах воєнного стану, макроекономічної нестабільності та інтеграції до ЄС постає нагальна потреба модернізації податкової політики, підвищення її ефективності, прозорості, забезпечення достатніх бюджетних ресурсів і сприяння розвитку підприємництва відповідно до європейських стандартів.

У сучасній літературі питання податкової політики України розглядаються широко. У працях Богдана Т. [3] наголошується на потребі структурної перебудови податкових інструментів для економічного відновлення та інтеграції до ЄС. Державні фінансові документи, зокрема проєкт Державного бюджету на 2025 рік [5], окреслюють орієнтири доходів, але не деталізують шляхи їх удосконалення. Литвин В.В. [1] підкреслює інституційні аспекти реалізації політики оподаткування. Матвіїшин Є.Г. та Горпинюк З.С. [2] досліджують трансформацію податкової політики під впливом цифровізації та gig-економіки. Попри значні напрацювання, політика потребує інтеграції європейських стандартів, прозорого адміністрування та стимулів для бізнесу й економічної стабільності держави.

Мета роботи полягає у визначенні пріоритетних напрямів удосконалення податкової політики України, здатних забезпечити подолання соціально-економічних проблем, посилення стимулів для бізнесу, ефективне цифрове адміністрування, стабільність бюджетних надходжень, підвищення довіри платників і розвиток економіки.

Удосконалення податкової політики України ґрунтується на створенні прозорої, ефективної та прогнозованої системи оподаткування, що забезпечує стабільні бюджетні надходження та сприяє економічному зростанню. Державна податкова політика впливає на законодавство та систему оподаткування, спричиняючи доробки щодо стягнення податків та реалізацію стратегічних змін. Вона охоплює організаційно-правові інструменти та методи управління оподаткуванням, що забезпечують узгодженість стратегічного та тактичного планування, ефективний контроль і правове регулювання, створюючи умови для результативної роботи системи та налагодженої взаємодії всіх учасників податкових відносин. [1, с. 76].

Перед визначенням ключових напрямів удосконалення податкової політики України слід проаналізувати динаміку податкових надходжень та їх вплив на економіку (див. рис. 1).

Лінія показує загальну тенденцію до поступового зниження частки податків у структурі економіки, що пов'язано з поєднанням воєнних, економічних та податкових факторів. У 2020–2021 роках податкові доходи залишалися стабільними на рівні близько 26,7–26,9% ВВП.

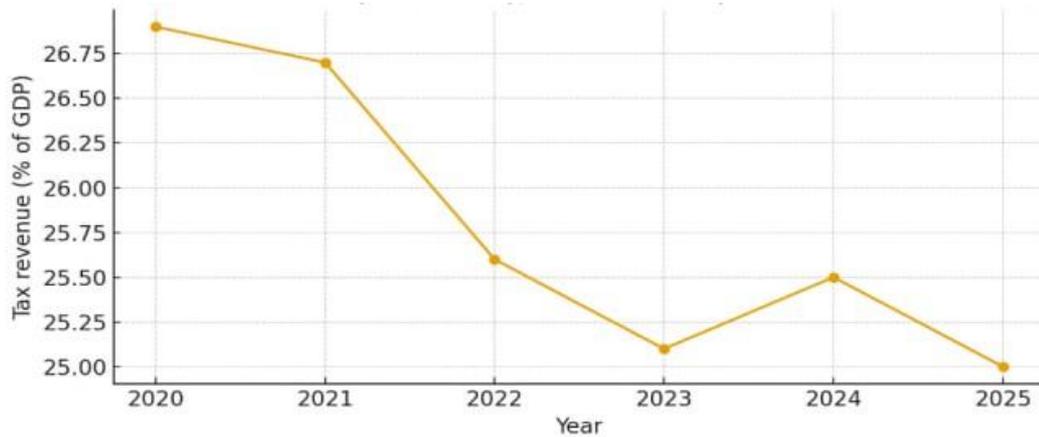

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень України у відсотках до ВВП у період 2020–2025 років

Джерело: розроблено автором на основі [3; 5].

У 2022 році спостерігається помітне падіння до 25,6%, що зумовлено повномасштабним вторгненням, скороченням економічної активності та тимчасовими податковими пільгами. У 2023 році показник знижується до 25,1%, але у 2024 році починає відновлюватися — орієнтовно до 25,5% ВВП, що свідчить про поступове відновлення податкової спроможності держави, а також покращення адміністрування ПДВ та акцизів. Прогноз на 2025 рік передбачає часткове зниження до 25,0%, що пов'язано зі структурними дисбалансами економіки та потребою перегляду податкових механізмів.

Ключовим напрямом реформування податкової політики є дотримання принципів справедливості, ефективності, прозорості та стабільності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні принципи в реформуванні податкової політики

Принцип	Значення
Справедливість	платників та мінімізацію надмірних пільг
Ефективність	оптимальне співвідношення між податковими надходженнями та витратами на адміністрування
Прозорість	відкритість усіх етапів прийняття рішень
Стабільність	передумова довіри бізнесу та інвесторів, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності

Джерело: розроблено автором на основі [4].

Справедливість передбачає рівність платників та мінімізацію надмірних пільг, ефективність – оптимальне співвідношення між податковими надходженнями та витратами на адміністрування, а прозорість – відкритість усіх етапів прийняття рішень.

Водночас стабільність податкового законодавства є важливою передумовою довіри бізнесу та інвесторів, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності.

Широке впровадження цифрових технологій у бізнесі та діяльності податкових органів створює нові можливості для вдосконалення податкової політики, підвищення прозорості та зменшення суб'єктивності управління. Сектор Gig-економіки, особливо IT-фахівці, виявляється надзвичайно чутливим до змін податкових умов. Важливим є впровадження сучасних інструментів обміну інформацією та електронного адміністрування податків через міжнародні платіжні системи, а також застосування режиму IP Vox для об'єктів інтелектуальної власності. Удосконалення податкової політики спрямоване на стимулювання легалізації діяльності, спрощення виконання податкових зобов'язань та підтримку самозайнятих фахівців у сучасних економічних умовах [2, с. 57].

Податки у сучасній податковій політиці України мають поєднувати фіскальну та стимулювальну функції, підтримуючи інновації, стартапи, високотехнологічні галузі та малий і середній бізнес. Використання податкових пільг, кредитів, знижених ставок та прозорої системи сприяє створенню сприятливого бізнес-клімату. Оптимізація навантаження забезпечує баланс між прямими й непрямими податками та удосконалення ПДВ. Боротьба з тіньовою економікою передбачає цифровий контроль, обмеження готівкових розрахунків, ризикоорієнтовані перевірки та міжнародний обмін інформацією. Прозорість, публічні консультації та участь бізнес-асоціацій підвищують довіру та формують культуру відповідального платника.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що податкова політика України потребує глибокого оновлення, зосередженого на цифровізації, прозорості, підтримці бізнесу, підвищенні податкової культури та узгодженні з європейськими вимогами задля економічної стійкості держави.

Запропоновані напрями удосконалення передбачають: підвищення прозорості та стабільності податкової системи; цифровізацію процесів адміністрування та контрольних функцій; посилення боротьби з тіньовою економікою; запровадження стимулюючих механізмів для інноваційного бізнесу та малого підприємництва; гармонізацію податкових норм із законодавством ЄС; оптимізацію податкового навантаження та удосконалення системи податкових пільг. Подальші дослідження доцільно спрямувати на формування моделей адаптації податкової системи до умов післявоєнної відбудови, аналіз потенціалу впровадження європейських податкових директив в Україні, розробку цифрових інструментів підтримки податкового комплаєнсу та оцінювання ризиків впровадження нових податкових режимів.

Література

1. Литвин В.В. Теоретичні засади та вдосконалення механізмів реалізації державної податкової політики України. *Механізми державного управління*. 2019. Т. 30, № 1. С. 75–79.

2. Матвіїшин Є.Г, Горпинюк З.С. Удосконалення державної податкової політики в умовах поширення GIG-економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. Т. 226, № 4. С. 50–58.

3. Bogdan T. Ukraine's fiscal developments and needs for economic recovery, reconstruction and European integration. Wien : wiiw, 2024. 76 с.

4. Skasko O., Mohyla I.-L. Theoretical foundations of tax policy in Ukraine: principles, levels and models. *Herald of Economics*. 2023. № 3. С. 83. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.083>.

5. Ukraine's State Budget 2025. *Мінфін*. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Ukraine%20State%20Budget%202025.pdf>.

*Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

*Кравченко Олена Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент
Сумський державний університет (Україна)
Тертичний Сергій Іванович, магістрант
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПЕРСОНАЛОМ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Оплата праці є найважливішою категорією у системі умов праці. У ній, як ні в жодній іншій сфері, відбиваються усі суперечності суспільства, усі досягнення і прорахунки. Тому розглядати економічні питання оплати праці необхідно через дослідження об'єктивних реальних суспільних відносин. Саме соціально-економічні аспекти дозволяють розкрити ті проблеми, які мають місце в сучасних умовах в Україні у сфері оплати праці, і розкрити ефективні засоби та форми їх вирішення.

В Україні існує ряд проблем у системі організації заробітної плати в цілому: розміри зарплати практично відірвані від кінцевих результатів праці працівників і підприємств; недосконала диференціація оплати праці; не визначена роль мінімальної зарплати. Всі названі проблеми загострила платіжна криза, яка привела багато підприємств до заборгованості із зарплати [1].

Для управління господарською діяльністю, зокрема операціями, пов'язаними з оплатою праці на підприємствах, необхідний постійний, абсолютно обґрунтований, юридично підтверджуючий бухгалтерський облік цих операцій на підставі достовірних даних первинної документації.

Документальне оформлення операцій щодо розрахунків із заробітної плати між працівниками й роботодавцем супроводжується великою кількістю облікових документів типових та нетипових форм, на кожний з яких затверджується графік документообігу керівництвом КНП. Основним документом, який визначає порядок організації оплати праці, розміри основної та додаткової заробітної плати, порядок преміювання працівників, є Положення про оплату праці на підприємстві. Даний документ містить інформацію про [3]:

- загальні принципи організації оплати праці на підприємстві, системи і форми оплати праці, які застосовуються до різних категорій працівників;
- штатний розклад працівників;
- побудову основної (тарифної) оплати праці з інструкціями за посадами і професіями тарифних ставок та окладів;
- обумовлені доплати, надбавки і компенсації із зазначенням їх розмірів;
- інші преміальні системи, що використовуються КНП та шкалу преміювання. Слід зазначити, що на підставі Кодексу Законів про працю (КЗпП) України, який регулює трудові правовідносини підприємства з працівниками, в КНП встановлений єдиний порядок оформлення приймання, звільнення і переведення співробітників. Обов'язковим документом, який працівник зобов'язаний надати при прийнятті на роботу, є трудова книжка, яка зберігається за основним місцем його роботи. За організацію ведення обліку,

зберігання і видачу трудових книжок несе відповідальність керівник підприємства. Особа, яка виписує трудові книжки, щомісячно подає до бухгалтерії підприємства звіт про наявність та використання бланків трудових книжок. Разом з цим, відповідальна особа заповнює декілька спеціальних облікових документів: Книгу обліку бланків трудових книжок і вкладишів до них, Книгу обліку руху трудових книжок і вкладишів до них [2].

Бухгалтерський облік трудових книжок ведуть на рахунку 209 "Інші матеріали", за дебетом якого відображається надходження трудових книжок, а за кредитом – їх використання (списання). Одночасно ведеться облік наявності та руху трудових книжок на позабалансовому рахунку 08 "Бланки суворого обліку".

Для бухгалтерського обліку розрахунків за виплатами працівникам передбачено рахунок 661 "Розрахунки за виплатами працівникам", де підсумовується вся інформація про розрахунки за виплатами. Даний рахунок пасивний, балансовий, розрахунковий [4].

Отже, для управління господарською діяльністю, зокрема операціями, пов'язаними з оплатою праці на підприємствах, необхідний постійний, абсолютно обґрунтований, юридично підтверджуючий бухгалтерський облік цих операцій на підставі достовірних даних первинної документації.

Документальне оформлення операцій щодо розрахунків із заробітної плати між працівниками й роботодавцем супроводжується великою кількістю облікових документів типових та нетипових форм, на кожний з яких затверджується графік документообігу керівництвом. Основним документом, який визначає порядок організації оплати праці на підприємстві, розміри основної та додаткової заробітної плати, порядок преміювання працівників, є Положення про оплату праці на підприємстві.

Таким чином, обов'язковість здійснення розрахунків з працівниками та їх облікового відображення бухгалтерською службою підприємства встановлюється положеннями про облікову політику та про бухгалтерську службу, посадовими інструкціями бухгалтерів.

Головним обмеженням при нарахуванні виплат працівникам є штатний розпис, який надає інформацію про кількість працівників за посадами і кваліфікаційними розрядами та, відповідно, визначає граничний розмір фонду оплати праці. Перелік можливих для нарахування винагород передбачається у положенні про оплату праці, про преміювання, про охорону праці.

Література

1. Accounting in Ukraine under implementation of the European legislation: monograph. Under the guidance of Doctor of Economics, Professor Mykhailo Luchko. Ternopil : TNEU, 2017. 232 p.

2. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. №108/95. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX, чинний. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

4. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291, ост. ред. від 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

*Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Воронкова Карина Миколаївна, Міхатіло Діана Юрїївна,
студентки*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ У БУДІВНИЦТВІ

Облік запасів у будівельній галузі характеризується підвищеною складністю через значну матеріаломісткість, різноманітну номенклатуру та постійну мінливість умов виконання будівельно-монтажних робіт. Значна кількість матеріалів, їх різні технічні характеристики та способи використання створюють суттєві труднощі в організації точного та своєчасного контролю за рухом запасів, ускладнюють їх документальне відображення та ідентифікацію, що негативно впливає на достовірність облікових даних.

Вагомою проблемою залишається недостатня визначеність нормативно-правового регулювання обліку запасів у будівництві. Існуючі стандарти бухгалтерського обліку не повною мірою враховують галузеву специфіку, зокрема особливості обігу матеріальних ресурсів на будівельних майданчиках, їх списання за фактично виконаними обсягами робіт та формування собівартості об'єктів. Відсутність уніфікованих підходів до нормування матеріальних ресурсів призводить до розбіжностей між плановими та фактичними витратами, що ускладнює управління собівартістю.

Додаткові труднощі виникають під час оцінки запасів та вибору методів їх списання. У будівництві часто застосовуються різні способи отримання, зберігання та переміщення матеріалів, що ускладнює визначення їх реальної первісної вартості, а також правильне віднесення витрат на відповідні об'єкти будівництва. Науковці зазначають, що методи оцінки, такі як FIFO чи середньозважена собівартість, не завжди повністю відображають особливості руху матеріалів у будівельних процесах, що підвищує ризик фінансових викривлень [1].

Суттєвою перешкодою для ефективного обліку запасів є недостатній рівень автоматизації. Багато підприємств будівельної галузі продовжують покладатися на паперові носії або частково автоматизовані системи, що призводить до втрати даних, дублювання інформації та помилок у первинних документах. Дослідження показують, що інтеграція цифрових рішень може значно підвищити точність обліку, забезпечити оперативний контроль за запасами та зменшити витрати, проте ці технології впроваджуються повільно.

Недостатній рівень внутрішнього контролю також залишається однією з ключових проблем. Через відсутність чітких механізмів відповідальності, несистемні інвентаризації та неналежний контроль на будівельних майданчиках виникають пересортування, недостачі та зловживання матеріальними ресурсами. Це підтверджують дослідження вітчизняних науковців, які підкреслюють потребу у вдосконаленні внутрішньогосподарського контролю як основи ефективного управління запасами.

Подолання зазначених проблем можливе за умови комплексного підходу, що охоплює методологічні, організаційні та технологічні аспекти, що передбачає розроблення методичних рекомендацій з обліку МШП, МНМА та інших видів запасів.

Література

1. Дерій В. А., Романів Р. В., Гуменна-Дерій М. В. Облік і звітність про МПП, МНМА у будівництві: стандарти відображення, проблеми ідентифікації та організації. *Вісник економіки*. 3. 2022. С. 101-122. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1393>.

УДК 347.73

Прокопчук Данило Олександрович,
студент

Юрчишена Людмила Вікторівна,
доктор економічних наук, доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СФЕРИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному світі розвиток цифрових технологій охоплює усі сфери соціального та економічного життя, і податкова система не є винятком. Цифровізація відкриває нові можливості для державного управління податками, забезпечуючи автоматизацію рутинних процесів, підвищення точності обробки інформації та створення прозорих механізмів контролю за фінансовими потоками. Цифрові рішення дозволяють державі не лише збільшувати податкові надходження, а й зменшувати адміністративне навантаження на бізнес та громадян, створюючи більш комфортні умови для легальної економічної діяльності.

Багато сучасних науковців, серед яких З. Варналій, О. Десятнюк, А. Нечипоренко, В. Андрущенко, І. Чугунов, М. Пасічний, В. Коровій, Т. Канєва, А. Нікітшин, В. Мельник, Н. Гусаревич, Ю. Руденко, О. Третьякова, А. Крисоватий, Т. Єфіменко та інші, активно вивчають особливості цифровізації податкової сфери.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі цифрової трансформації податкової сфери України та визначенні її основних тенденцій, інструментів реалізації й ключових викликів.

Цифровізація податкової сфери охоплює комплекс змін у процесах адміністрування податків, організації інформаційного обміну та взаємодії державних органів з платниками податків. Ця трансформація передбачає не лише впровадження сучасних інформаційних систем, але й зміни в управлінських підходах, що забезпечують більш оперативне та точне прийняття рішень. Одним із головних аспектів є використання великих масивів даних, які дозволяють аналізувати поведінку платників, прогнозувати надходження до бюджету і виявляти потенційні ризики ухилення від сплати податків. У цьому контексті стають актуальними технології штучного інтелекту, машинного навчання та аналітичні платформи, що забезпечують автоматизовану обробку та систематизацію інформації [2, с. 177].

Важливим елементом цифровізації є створення електронних платформ для комунікації з платниками податків. Такі платформи забезпечують інтерактивний доступ до податкових даних, дозволяють подавати декларації онлайн, отримувати консультації та відслідковувати статус обробки документів. Крім того, цифрові системи сприяють прозорості податкового процесу, оскільки всі транзакції та взаємодії відображаються у цифровому форматі, що ускладнює можливість корупційних дій та маніпуляцій.

Варто зауважити, що цифровізація податкових систем не є новим явищем і спостерігається у багатьох країнах світу протягом останніх двох десятиліть. Перші кроки

у цьому напрямі були пов'язані з електронним декларуванням і автоматизацією базових процесів обробки податкових звітів. Згодом цифрові технології проникли у більш складні сфери, такі як аналіз ризиків, прогнозування податкових надходжень і інтеграція з банківськими системами для контролю фінансових потоків. У країнах Європейського Союзу та Північної Америки активно застосовуються технології штучного інтелекту для виявлення аномалій у податкових операціях, а блокчейн використовується для забезпечення прозорості реєстраційних та облікових процесів [4, с. 19].

Особливе значення у глобальному контексті має автоматичний обмін податковою інформацією між державами, який дозволяє боротися з офшорними схемами та ухиленням від оподаткування. Цифрові платформи створюють умови для міжнародної інтеграції податкових систем і підвищення їх ефективності, оскільки дозволяють державам оперативно отримувати точну інформацію про доходи своїх резидентів за кордоном.

В Україні цифровізація податкової сфери набула особливої актуальності після запуску електронного кабінету платника та платформи державних послуг «Дія». Створення єдиної інтегрованої системи дозволило об'єднати різні електронні сервіси, забезпечивши платникам доступ до персоніфікованої інформації про податкові зобов'язання та історію платежів. Впровадження електронних реєстраторів розрахункових операцій і автоматизації перевірок податкових накладних сприяло скороченню часу на адміністрування податків та підвищенню прозорості процесів [3, с. 130].

У цьому контексті важливу роль відіграє План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року, який визначає стратегічні орієнтири модернізації податкової системи. Документ передбачає впровадження комплексних електронних послуг, широке використання алгоритмів штучного інтелекту для автоматичного аналізу ризикових операцій, розвиток системи «прозорих» даних, інтеграцію податкових сервісів з державними реєстрами та міжнародними платформами обміну фінансовою інформацією. Значну увагу у плані приділено переходу до концепції «уніфікованого цифрового профілю платника», удосконаленню електронної ідентифікації, автоматизації податкового аудиту та підвищенню кіберзахищеності інфраструктури. Реалізація цього плану має забезпечити зменшення адміністративного навантаження на бізнес, мінімізацію людського чинника у взаємодії з податковими органами та перехід до моделі проактивного податкового сервісу.

Український досвід демонструє, що цифровізація дозволяє не лише оптимізувати процеси контролю, а й створює умови для стратегічного планування податкової політики. Автоматизовані системи аналізу даних дозволяють прогнозувати надходження до бюджету та оцінювати ефективність різних податкових інструментів. Разом із тим, цей процес супроводжується викликами, серед яких проблеми кібербезпеки, необхідність постійного оновлення нормативної бази та розвиток цифрових компетенцій у населення та бізнесу [1, с. 149].

Попри очевидні переваги, цифровізація податкової сфери пов'язана з численними труднощами. Основними проблемами є забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних платників, необхідність адаптації законодавства до нових форм електронного адміністрування, подолання цифрового розриву між різними групами населення та підприємствами. Водночас майбутній розвиток цифрових технологій у податковій сфері відкриває нові можливості. Застосування штучного інтелекту та аналітичних платформ дозволить переходити до повністю автоматизованого податкового комплаєнсу, інтеграція з фінансовими установами забезпечить моніторинг

грошових потоків у режимі реального часу, а розвиток цифрових валют може створити умови для автоматичного збору податків у майбутньому.

Отже, цифровізація податкової сфери є невід'ємною частиною сучасної трансформації державного управління. Вона дозволяє забезпечити ефективне адміністрування податків, підвищити прозорість процесів та знизити ризики ухилення від оподаткування. Український досвід свідчить про значні успіхи у впровадженні електронних сервісів, проте для досягнення максимального ефекту необхідно комплексно враховувати питання кібербезпеки, правового регулювання та розвитку цифрових компетенцій населення. У перспективі цифровізація стане основою для створення більш ефективної, прозорої та інтегрованої податкової системи, здатної адаптуватися до викликів сучасної економіки та глобальних тенденцій.

Література

1. Бурашнікова О. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house "Helvetica", 2023. 14 (91). P. 148–157.
2. Костенко Ю. О. Цифровізація в податковій сфері. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 2. С. 176-181.
3. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз*. 2022. Том. 32. № 4. С. 127-134. URL: 2933-6565680753-1-PB.pdf
4. Ткачук Н. Діджиталізація фінансово-економічної сфери в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. № 3. С. 18-28.

УДК 657.42:658.15

*Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Літвін Дарина Олександрівна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Облік зобов'язань у сучасних українських умовах виконує функцію основного елемента управління фінансовими ризиками та ліквідністю. Для підприємств у період пандемії та воєнного стану зобов'язання перестали бути пасивним бухгалтерським показником і стали інструментом, що визначає можливість підтримувати операційну діяльність та виконувати договірні умови. Точність обліку дає змогу оцінювати майбутні грошові потоки, визначати ризики касових розривів і прогнозувати потребу в додатковому фінансуванні.

Цифровізація, що розвивається в Україні останніми роками, полегшила роботу із зобов'язаннями. Автоматизовані системи скоротили кількість технічних помилок і забезпечили доступ до оперативної інформації щодо складу боргів. Однак зросли вимоги

до правильності класифікації, своєчасного відображення та адекватності оцінки. Підприємства, які застосовують МСФЗ, повинні точно документувати первісну вартість зобов'язань, здійснювати дисконтування довгострокових боргів і враховувати зміни відсоткових ставок.

Особливо помітним є вплив обліку зобов'язань на формування фінансової звітності. Невірна оцінка або несвоєчасне визнання зобов'язань призводить до спотворення ключових показників: коефіцієнтів ліквідності, власного капіталу, фінансової стійкості та результатів діяльності. Коректно сформовані зобов'язання забезпечують достовірність балансу та фінансової звітності, що є критично важливим для інвесторів, банків та контролюючих органів. Підприємства, які дотримуються вимог стандартів, мінімізують ризик претензій під час перевірок та підвищують рівень довіри контрагентів.

Окрему увагу слід приділити малому бізнесу. На відміну від середніх і великих компаній, малі підприємства часто не мають розгалужених фінансових служб і працюють з обмеженими ресурсами [2]. Через це для них важливим є не стільки технічно складний облік, скільки дисципліна щодо фіксації і контролю зобов'язань. Малі підприємці часто стикаються з проблемами несвоєчасного документування поставок, відсутністю системи планування платежів та недотриманням строків розрахунків. У таких умовах навіть незначні помилки у визнанні зобов'язань можуть спричинити втрату ліквідності або штрафні санкції.

Для малого бізнесу зобов'язання виконують ще й управлінську функцію. Правильне їх відображення дозволяє власнику оцінити реальний стан бізнесу, уникнути необґрунтованих витрат, планувати податкове навантаження та забезпечити контроль за контрагентами. Просте використання електронного документообігу, планувальників платежів і базових хмарних облікових систем значно знижує ризики накопичення проблемної кредиторської заборгованості, що є критичним для малого бізнесу, який працює з мінімальним запасом коштів.

У воєнний період підприємства особливо зіткнулися з відтермінуваннями платежів та непередбачуваними змінами умов договорів. Це потребує регулярної переоцінки зобов'язань, створення резервів під потенційні втрати та ведення чіткої історії взаємин із контрагентами. Правильний облік забезпечує можливість реалістично скласти звітність та уникати фінансових перекосів, які можуть вплинути на можливість отримання кредитів, грантів або участі у програмах підтримки.

Ефективне управління організацією обліку зобов'язань передбачає чітку систему документування, контроль строків виконання та регулярну оцінку реального боргового навантаження. Підприємству необхідно забезпечити послідовність процедур: від моменту виникнення зобов'язання до його погашення. Практика показує, що найбільш результативним є підхід, у якому облік зобов'язань функціонує не як ізольована бухгалтерська ділянка, а як елемент загальної системи фінансового планування.

Першим етапом ефективної організації є стандартизація документообігу. Усі зобов'язання мають бути підтверджені договорами, актами, накладними або електронними документами, а процес їх реєстрації – уніфікований. Це усуває ризики подвійного відображення та забезпечує контроль за моментом визнання. Для малого бізнесу особливо важливо мінімізувати хаотичні операції та уникати зобов'язань, які не підкріплені документально.

Другим ключовим елементом є використання автоматизованих інструментів. Більшість сучасних облікових систем мають можливість контролю строків, автоматичного формування графіків платежів, нагадувань та проведення операцій за правилами стандартів. Це дозволяє зменшити технічні навантаження на працівників та

уникати прострочення платежів. Для малого бізнесу оптимальним рішенням є хмарні сервіси, що не потребують складної інфраструктури та дають можливість працювати з даними віддалено.

До методів, що полегшують процес обліку та управління зобов'язаннями, належить регулярний їх моніторинг. Підприємства, які щотижнево переглядають структуру своєї кредиторської заборгованості, своєчасно виявляють відхилення, ризики прострочення або потребу у реструктуризації. Аналіз за строками погашення дозволяє впорядкувати навантаження на грошові потоки та уникати непередбачених фінансових дисбалансів.

Важливим є також метод групування зобов'язань за рівнем пріоритетності. Наприклад, податкові зобов'язання та виплати за орендою повинні бути віднесені до високопріоритетних, тоді як внутрішньогосподарські розрахунки можуть регулюватися з більшою гнучкістю. Така система полегшує прийняття управлінських рішень та допомагає створювати реалістичні графіки платежів.

Для підвищення ефективності варто впроваджувати внутрішній контроль: перехресні перевірки документів, погодження відповідальними особами та оцінка відхилень між плановими та фактичними даними. Це сприяє зменшенню помилок і підвищує достовірність фінансової звітності. В умовах нестабільності та значних ризиків такий контроль стає важливим інструментом забезпечення прозорості.

Окреме значення має оцінка зобов'язань із застосуванням методів дисконтування та переоцінки. Для підприємств, які працюють за МСФЗ, це є обов'язковим елементом, що впливає на реалістичність фінансових показників. Правильний вибір ставки дисконту та регулярне оновлення оцінок забезпечують точність звітності й дозволяють уникати суттєвих коригувань під час аудиту.

У малому бізнесі доцільно застосовувати спрощені підходи, однак вони мають бути системними. Чіткий реєстр боргів, контроль термінів, фінансове планування на місячному та кварталному горизонті – це мінімальний набір, який дозволяє уникнути касових розривів. Додатково рекомендується впровадити аналіз залежності зобов'язань від доходів, що дає змогу підтримувати оптимальний рівень фінансової стійкості.

Євроінтеграційні процеси й подальше наближення українського законодавства до вимог ЄС сприяють підвищенню прозорості звітності. Для підприємств будь-якого масштабу точність обліку зобов'язань стала фактором конкурентоспроможності, оскільки партнери очікують передбачуваності та фінансової дисципліни. Вчасне відображення зобов'язань сприяє правильному формуванню фінансового результату, гарантує відповідність аудиторським вимогам та забезпечує підприємству стійкість у нестабільних умовах.

Отже, правильна організація обліку зобов'язань полягає у поєднанні стандартизованого документообігу, автоматизованих інструментів, регулярного контролю та реалістичної оцінки боргового навантаження. Це забезпечує достовірність звітності, зменшує ризики та підвищує фінансову дисципліну підприємства незалежно від його розміру. Для малого, середнього та великого бізнесу він формує основу достовірної звітності, впливає на прийняття управлінських рішень і визначає можливість розвитку в умовах постійних змін.

Література

1. Поліщук Д.С. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства у сучасних умовах. *Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції* (16 червня 2023 р.). Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 431с.

2. Свистун Л. А. Підходи до фінансового забезпечення діяльності малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/52.pdf

3. Маслак О., Яковенко Я., Сокурєнко П. Теоретичні і практичні аспекти стійкого розвитку підприємств в умовах невизначеності економічного середовища. *Молодий вчений*. 2017. № 4.

УДК 336.32

Фурманчук Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент

Бенза Назар Валерійович,

магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УКРАЇНІ

Відновлення позовної давності в Україні має складні правові та економічні наслідки як для позивача, так і для відповідача, а також впливає на стабільність економічного обігу. Позовна давність є ключовим інститутом цивільного права, що визначає строк, протягом якого особа може звернутися до суду для захисту свого цивільного права або інтересу, забезпечуючи стабільність майнових відносин та передбачуваність у фінансових зобов'язаннях. Відновлення цього строку (якщо суд визнає причини його пропуску поважними) фактично відкриває шлях до судового захисту прав, які, здавалося б, були втрачені.

В Україні перебіг строків позовної давності ускладнювався спочатку під час пандемії COVID-19, а пізніше під час воєнного стану, коли строки були призупинені. Першим важливим чинником модифікації перебігу позовної давності став карантин через COVID-19. Відповідно до Закону України № 540-ІХ від 30 березня 2020 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» з 2 квітня 2020 року – під час дії карантину продовжувалися строки позовної давності, що надало кредиторам додатковий час для формування вимог і потенційного списання боргів [2].

Потім був затверджений пункт 19 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного кодексу України, що передбачав призупинення строків позовної давності на період дії воєнного стану та охоплював період з 24 лютого 2022 року до його завершення [1]. Це означало, що строки не обчислювалися, а права на звернення до суду були фактично заморожені. Норма мала на меті захист позивачів, які через форс-мажорні обставини та обмеження не могли скористатися правом на судовий захист, враховуючи порушення доступу до судів та мобільності громадян.

У 2025 році Верховна Рада ухвалила Закон № 4434-ІХ від 14 травня, яким пункт 19 ЦКУ був виключений, а стандартний режим обчислення строків позовної давності відновлено з 4 вересня 2025 року [3]. Строки знову набули чинності, а період, протягом якого не можна було подати позов, почав обчислюватися з моменту набрання чинності законом.

Відновлення позовної давності має низку правових та економічних наслідків. По-перше, воно уніфікує строки: загальний строк складає три роки відповідно до ст. 256

ЦКУ, а для окремих видів вимог застосовуються спеціальні строки, наприклад однорічні для штрафних санкцій [1]. По-друге, відновлення строків поновлює правову визначеність для учасників фінансових правовідносин, дозволяючи сторонам заздалегідь оцінити часові межі звернення до суду та планувати управління ризиками. По-третє, відновлення строків створює ризики пропуску строків: якщо до початку воєнного стану значна частина строку вже минула, після поновлення залишок може бути невеликим, що збільшує ймовірність пропуску строку звернення до суду. Наприклад, якщо до призупинення пройшло 1035 днів із трирічного строку, після відновлення залишиться 60 днів на подачу позову, і ті позови, за якими кредитор не встигне звернутися, можуть залишитися без розгляду [4]. По-четверте, відновлення строків збільшує адміністративне навантаження на кредиторів, зокрема банки та МФО, які повинні оперативно переоцінити портфелі боргів та визначити, які строки вже сплили, що безпосередньо впливає на формування резервів та списання безнадійних боргів.

Механізм застосування позовної давності після відновлення діє автоматично: перебіг строків відновлено з моменту набрання чинності Законом № 4434-ІХ, додаткових дій для цього не потрібно. Суд застосовує пропущений строк лише за заявою сторони, зацікавленої у його використанні, а оцінка поважності причин пропуску здійснюється у разі обґрунтування обставин воєнного стану, загрози життю чи стану здоров'я [4]. Виконання зобов'язання після спливу строку не дає права вимагати повернення сплаченого, що передбачено ст. 267 ЦКУ [1].

Для кредиторів це означає необхідність негайно інвентаризувати дебіторську заборгованість і своєчасно ініціювати судові процедури, поки строки ще не сплили.

Попри формальне відновлення позовної давності, залишаються невирішені питання. Такі як:

- складно точно визначити межі строків у справах зі складними графіками платежів, відступленням вимоги або реструктуризацією боргу.
- можливі суперечки щодо моменту початку перебігу строку, зокрема чи брати його від дати договору чи фактичного прострочення.
- недостатня поінформованість сторін може призвести до зловживань, коли кредитори або боржники штучно затримують процес.
- відсутність єдиної практики щодо специфічних випадків, пов'язаних із воєнним станом, мобілізацією або переміщенням осіб, створює правову невизначеність і потребує вироблення уніфікованих підходів.

Відновлення позовної давності є винятковим інструментом, спрямованим на захист порушених прав, але воно вносить елемент невизначеності в економічний обіг, оскільки змінює фінансовий ландшафт боржника та кредитора. Ефективне вирішення всіх цих проблем потребує уваги законодавця та учасників ринку. Запровадження єдиних правил обчислення строків та широке інформування бізнесу сприятиме зниженню ризиків пропуску строків, підвищенню стабільності фінансових відносин та забезпеченню прозорості на ринку, створюючи передумови для більш передбачуваного функціонування кредитної та майнової системи України.

Література

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 18 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text..>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 № 540-ІХ : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text.>

3. Про внесення зміни до розділу "Прикінцеві та перехідні положення" Цивільного кодексу України щодо поновлення перебігу позовної давності : Закон України від 14.05.2025 № 4434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4434-20#Text>.

4. Відновлення строку позовної давності з 04.09.2025: коли можна списати борги. *7eminar*. URL: <https://7eminar.ua/news/12415-viplaceni-avans-zavis-koli-u-tov-zyavlyajetsya-pravo-na-spisannya>.

УДК 657

Дмитренко Алла Василівна,

доктор економічних наук, доцент

Ладатко Настасія Юрївна, магістрантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна економіка перебуває на етапі активної цифровізації, що вимагає від підприємств модернізації бухгалтерського обліку. Розвиток інформаційних технологій та впровадження інноваційних рішень, таких як штучний інтелект (AI), блокчейн та аналітика великих даних (Big Data), висуває підвищені вимоги до швидкості, точності та надійності облікової інформації. Традиційна бухгалтерія, яка здебільшого фіксувала минулі події, трансформується у проактивний інструмент управління, що дозволяє своєчасно приймати ефективні управлінські рішення та підвищувати внутрішній контроль над ресурсами підприємства. Одним із ключових напрямів удосконалення облікової системи є автоматизація рутинних процесів. Застосування штучного інтелекту та систем машинного навчання забезпечує автоматичну обробку первинних документів, включаючи їх розпізнавання, перевірку та класифікацію. Використання роботизованої автоматизації процесів (RPA) дозволяє зменшити вплив людського фактора, мінімізувати ризики помилок і перенаправити функції облікового персоналу на більш аналітичні та стратегічні завдання, що підвищує ефективність управління фінансовими ресурсами [1, С. 88–96]. Технологія блокчейн сприяє підвищенню надійності та прозорості облікових даних. Вона забезпечує збереження записів про всі операції у незмінній та захищеній формі, що підвищує достовірність бухгалтерської інформації та спрощує проведення аудиту. Блокчейн особливо ефективний для обліку складних фінансових операцій, управління ланцюгами постачання та реалізації смарт-контрактів, які автоматично виконують умови угод без посередників [2, С.69-74]. Важливим напрямом удосконалення обліку є розвиток аналітичних можливостей за допомогою платформ Big Data Analytics. Це дозволяє обробляти великі обсяги внутрішньої та зовнішньої інформації, включаючи фінансові показники, ринкові тенденції та соціальні дані. Внаслідок цього стає можливим прогнозування фінансових результатів, виявлення прихованих закономірностей і формування детальної управлінської звітності в реальному часі, що перетворює бухгалтера на фінансового стратега, здатного впливати на управлінські рішення підприємства [3, С.97-103].

Удосконалення облікової системи з використанням сучасних технологій є стратегічним завданням, що забезпечує перехід від простого фіксування фінансових даних до активного управління грошовими потоками. Це сприяє підвищенню контролю, зниженню операційних ризиків та поліпшенню якості інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Література

1. Корольок Т. М., Співак С. М., Ратинський В. В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. ГЕВ. Т. : ТНТУ, 2023. Том 85. № 6. С. 88–96.
2. Безручук, С. Л. і Грабчук, І. Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. №4 (98). С. 69–74.
3. Кулинич М. Удосконалення елементів методу бухгалтерського обліку в контексті цифрової модернізації економіки. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 4 (24). С. 97–103.

УДК 339.72

Коба Олена Вікторівна,

кандидат технічних наук, доцент

Слинько Ярослава Володимирівна, Догадайло Вероніка Євгенівна

студентки

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ПОШКОДЖЕНИХ ОБ'ЄКТІВ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану в Україні облік пошкоджених об'єктів незавершеного будівництва став однією з найскладніших ділянок бухгалтерського процесу на будівельних підприємствах. Втрата доступу до будівельних майданчиків, знищення первинної документації, відсутність чітких нормативних алгоритмів та необхідність оперативного реагування на зміни - усе це створює серйозні ризики для достовірного відображення активів у фінансовій звітності. Водночас, через масштабні руйнування інфраструктури та великі обсяги пошкодженого майна, виникла ще одна критична проблема - надмірне навантаження на органи, що здійснюють обстеження, оцінку та реєстрацію пошкоджень. Це призводить до утворення черг, затримок у оформленні актів, затягування процесу компенсації та неможливості своєчасного коригування облікових даних.

Чинні положення Національних стандартів бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби» [1] та НП(С)БО 9 «Запаси» [2], не містять спеціальних норм щодо обліку пошкоджених об'єктів незавершеного будівництва саме в умовах надзвичайної ситуації, зокрема війни. Це призводить до неоднозначного трактування облікових операцій, складнощів у визначенні залишкової вартості, а також ризику викривлення фінансових результатів підприємства. Вирішенням цієї проблеми може стати розробка та впровадження тимчасових методичних рекомендацій, які враховують специфіку воєнного стану. Такі рекомендації мають передбачати спрощені процедури інвентаризації, можливість використання фотофіксації, геолокації та електронних актів обстеження як альтернативи традиційним документам [3].

Окрему складність становить оцінка втрат і визначення залишкової вартості пошкоджених об'єктів. У звичайних умовах це потребує детального технічного обстеження, залучення фахівців та складання кошторисної документації. Проте в умовах війни такі процедури часто неможливі. Для усунення цієї проблеми доцільно застосовувати експрес-методи оцінки, зокрема порівняльного аналізу витрат на аналогічні об'єкти, використання середньоринкових показників або нормативних

коефіцієнтів з урахуванням ступеня пошкодження. Такі підходи мають бути закріплені на рівні галузевих стандартів або роз'яснень Міністерства фінансів України.

Ще однією проблемою є складність документального оформлення облікових операцій. У багатьох випадках підприємства не мають змоги отримати акти обстеження, рішення комісій або інші документи, необхідні для списання або переоцінки об'єкта. Це створює загрозу для правомірності облікових дій та може призвести до претензій з боку контролюючих органів. Подолати цю проблему можна запровадженням офіційного визнання актів, складених органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями або ДСНС як достатніх для облікових цілей. Також доцільно дозволити використання електронних форм документів, підписаних кваліфікованим електронним підписом, що відповідає вимогам Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4].

Крім того, заслуговує на увагу і розгляд врегулювання процедури списання пошкоджених об'єктів з точки зору податкових наслідків. Згідно з Податковим кодексом України [5], списання активів без належного документального підтвердження може бути розцінене як порушення, що тягне за собою штрафні санкції. Водночас підприємства, які постраждали від бойових дій, не завжди мають змогу зібрати повний пакет документів. Щоб вирішити це питання доцільно запровадити податкові пільги або мораторій на штрафи для підприємств, які діють у зоні бойових дій, а також забезпечити дію спеціального реєстру пошкодженого майна, який слугуватиме підтвердженням факту втрати.

Нарешті, важливими є розробка і запровадження єдиного механізму компенсації збитків. Хоча Постанова КМУ «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [6] передбачає можливість отримання компенсації за пошкоджене майно, процес її оформлення є складним і тривалим. Для підприємств це означає додаткові витрати та невизначеність. Органи, відповідальні за реєстрацію пошкоджень, фізично не встигають обробити всі заявки, що затягує процес відновлення обліку та отримання компенсацій. Рішенням може бути створення спрощеної процедури компенсації для юридичних осіб, зокрема через подання електронних заявок, автоматичне підтвердження права власності через реєстри та прискорене прийняття рішень на основі актів обстеження, складених уповноваженими органами.

Таким чином, облік пошкоджених об'єктів незавершеного будівництва в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, що включає нормативну адаптацію, цифровізацію процесів, спрощення документального оформлення, запровадження гнучких механізмів оцінки та розвантаження черг через автоматизацію. Лише за умови системного вирішення цих проблем можливо забезпечити достовірність фінансової звітності, правомірність облікових операцій та захист інтересів підприємств, які постраждали від війни.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
3. Хмелевський І. Облік пошкодженого майна: як діяти в умовах війни. Київ: Податки & бухоблік, 2024. № 91. 12-18с.

4. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

5. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>.

УДК 657.2

*Безлуцька Анастасія Сергіївна, Пелюшенко Анна Ігорівна,
студентки*

Науковий керівник: Коба О. В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИТРАТ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні умови господарювання – цифровізація, воєнний стан та євроінтеграційні процеси – вимагають достовірності, оперативності, гнучкості обліку доходів і витрат з метою управління, аналізу та прийняття рішень. Методичні підходи до обліку доходів і витрат суб'єктів господарювання в Україні, в тому числі суб'єктів малого підприємництва (СМП), визначають НП(С)БО 15 «Доходи» [1] та НП(С)БО 16 «Витрати» [2] відповідно. Проте, для суб'єктів малого підприємництва НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3] передбачено можливість спрощеного обліку господарських операцій, зокрема доходів і витрат. СМП можуть обирати варіант ведення обліку: відповідно до П(С)БО 25 чи згідно з Міжнародних стандартів фінансової звітності для малих та середніх підприємств. Останні забезпечують більшу прозорість для міжнародних партнерів і кредиторів. Чимало СМП, особливо платників єдиного податку, для обліку доходів використовують касовий метод (визнання доходу за датою надходження коштів), що спрощує податкове адміністрування, але може спотворювати реальний фінансовий результат (принцип відповідності).

СМП можуть отримувати доходи з різних джерел – виручка від власної діяльності, гранти, цільове фінансування, що вимагає їхнього ретельного обліку.

СМП, які є платниками єдиного податку, можуть не обліковувати витрати для податкових цілей, однак вони все одно повинні обчислювати їх для цілей управління. Адаптивний розподіл витрат за об'єктами, видами, періодами дозволяє коректно визначити собівартість продукції/послуг, встановити обґрунтовану ціну на неї, оцінити рентабельність її виробництва. В умовах воєнного стану виникають специфічні види витрат: втрати від пошкодження/знищення активів, витрати на релокацію, що підлягають обліку. Правильно організований їх облік дозволить підприємцям своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, уникати фінансових ризиків та забезпечувати стабільність діяльності, ефективно управляти нею.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 25 лютого 2020 р. № 39 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0161-00>.

УДК 657

Дмитренко Алла Василівна,

доктор економічних наук, доцент

Ладатко Карина Юрївна, магістрантка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних умовах економічних трансформацій та євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, питання вдосконалення системи бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування виробничих запасів набувають особливої актуальності. Виробничі запаси є основою безперервної діяльності підприємства, вони забезпечують безперервність виробничого процесу, формують значну частку активів і безпосередньо впливають на собівартість продукції та фінансові результати. Саме тому організація ефективного обліку запасів, їх контроль та правильне податкове відображення є важливою передумовою стабільності фінансової системи підприємства.

В українських реаліях проблема обліку виробничих запасів полягає у розбіжностях між національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Наприклад, НП(С)БО 9 «Запаси» лише частково відображає вимоги МСБО (IAS) 2 «Запаси», що призводить до різного підходу у формуванні первісної вартості, оцінці вибуття та списання запасів. Часто підприємства зіштовхуються з труднощами у визначенні реальної вартості запасів через інфляційні коливання, нестабільність ринку сировини та відсутність чітких механізмів переоцінки. Крім того, облік запасів у багатьох суб'єктів підприємництва ведеться формально, без належної аналітики. Недостатній рівень автоматизації, використання застарілих програмних засобів або навіть ручного ведення обліку призводять до втрат інформації, помилок у розрахунках, спотворення даних у звітності. Відсутність дієвого внутрішнього контролю створює ризики зловживань, несанкціонованого списання матеріалів, а також можливість формування тіньових оборотів [1, С. 53–85].

З точки зору європейської практики, система обліку виробничих запасів повинна ґрунтуватися на принципах прозорості, достовірності, порівнянності та своєчасності. Міжнародний стандарт IAS 2 «Inventories» визначає чіткі правила оцінки запасів за нижчою з двох величин — собівартістю чи чистою вартістю реалізації. Також важливою вимогою є розкриття у звітності методів оцінки вибуття запасів, інформації про їх структуру та рух. Для українських підприємств адаптація таких вимог означає не лише підвищення рівня фінансової дисципліни, але й створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій, оскільки прозора звітність є важливим фактором довіри міжнародних партнерів. Не менш важливою є сфера аудиту виробничих запасів, адже

саме аудиторська перевірка дозволяє виявити помилки, недоліки чи зловживання у веденні обліку. На практиці аудит запасів ускладнюється через відсутність належних первинних документів, неправильне оформлення накладних, актів списання чи інвентаризаційних відомостей. Такі недоліки унеможливають достовірну оцінку фактичних залишків і потребують суттєвих коригувань у бухгалтерському обліку. Водночас європейські практики аудиту ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході, який передбачає не суцільну перевірку всіх документів, а аналітичний аналіз потенційних зон ризику та оцінку системи внутрішнього контролю. Застосування цього підходу в Україні дозволило б оптимізувати процес аудиту, зосередивши увагу на найбільш проблемних аспектах – оцінці запасів, обліку нестач, а також правильності визначення собівартості продукції [2, С.72-76].

Проблематика оподаткування запасів також є складною. Вона стосується як правильності формування податкового кредиту з податку на додану вартість, так і визначення витрат при оподаткуванні прибутку підприємств. Часто на практиці виникають розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком, що призводить до різних підходів у формуванні фінансового результату. Наприклад, у податковому обліку не завжди визнаються втрати від знецінення запасів, тоді як у бухгалтерському вони підлягають списанню на витрати звітного періоду. Така невідповідність ускладнює складання податкової звітності та збільшує навантаження на бухгалтерські служби підприємств.

У країнах Європейського Союзу система оподаткування побудована на принципах стабільності, передбачуваності та прозорості. Гармонізація податкових підходів з обліковими дозволяє уникати подвійного трактування господарських операцій. Для України важливо не лише адаптувати податкове законодавство до європейських стандартів, але й створити умови для спрощення процедур звітування, скорочення адміністративного навантаження та усунення надмірних бюрократичних вимог.

Вирішення зазначених проблем можливе за умови комплексного підходу. Передусім необхідно оновити нормативно-правову базу бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Важливо також розвивати цифровізацію облікових процесів через впровадження сучасних інформаційних систем управління ресурсами (ERP-систем), що забезпечать автоматичний контроль руху матеріалів, зменшення людського фактору і підвищення оперативності управлінських рішень. Окрему увагу слід приділити підвищенню кваліфікації бухгалтерів і аудиторів, розширенню практичного використання міжнародних стандартів у вітчизняній практиці.

Крім зазначеного, важливим аспектом удосконалення системи обліку та аудиту виробничих запасів є підвищення рівня прозорості фінансової інформації через відкритість підприємств до зовнішнього контролю та впровадження принципів корпоративного управління. Це дозволить підвищити відповідальність управлінського персоналу, забезпечити обґрунтованість управлінських рішень та сприятиме зміцненню довіри з боку державних органів, партнерів і суспільства. У результаті інтеграція європейських стандартів обліку й контролю стане не лише технічним оновленням системи, а й важливим кроком до формування нової культури фінансової прозорості та економічної стабільності підприємств України. Таким чином, імплементація європейських практик господарювання у сфері обліку, аудиту та оподаткування виробничих запасів є важливим напрямом розвитку національної економіки. Це сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню довіри інвесторів, покращенню якості фінансової звітності та створенню сприятливих умов для інтеграції українських підприємств у міжнародний ринок. Розвиток системи обліку на засадах прозорості, відповідальності та ефективного контролю є необхідною передумовою сталого розвитку бізнесу в умовах євроінтеграції.

Література

1. Пугаченко, О. Б. Імплементация національного законодавства у частині реформування бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності згідно вимог ЄС в умовах глобалізації та євроінтеграції України. *Modern foundations of economics, management and tourism* : collective monograph. Boston : Primedia eLaunch, 2022. № 1.3 С. 53–85.

2. Шевченко, Л. Я., Мулява, В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. *Економіка, управління та адміністрування*, 2022. №4 (102). С.72-76.

УДК 657.658

Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Каріна Олегівна, студентки

Науковий керівник: Коба О. В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Малі підприємства відіграють ключову роль в економіці України. Однак існує ряд невирішених питань, що стосуються їхнього оподаткування, які потребують розв'язання. Одним з них є правильне визначення умов ефективного застосування спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності, яка є вирішальним інструментом підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу.

Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності (сплата єдиного податку), передбачене Податковим Кодексом України [1], забезпечує низку позитивних ефектів:

- зниження податкового навантаження та спрощення обліку.
- стимулювання економічного зростання через збільшення доходів, розширення виробництва та інвестиції у бізнес.
- створення робочих місць та підтримка зайнятості.
- збільшення надходжень до бюджету та сприяння зростанню малих підприємств до середнього рівня.

Пільгове оподаткування активізує бізнес-діяльність і сприяє загальному економічному зростанню. Крім того, спрощення податкової системи для малих підприємств здатне зменшити бюрократичні перешкоди, роблячи оподаткування більш прозорим і доступним для підприємців.

Однак дана система є недосконалою.

По-перше, вона часто використовується великими підприємствами для мінімізації податків (шляхом «дроблення бізнесу» або використання фізичних осіб-підприємців у схемах оптимізації), що призводить до недоотримання коштів бюджетом та нерівномірного розподілу податкового навантаження.

По-друге, суб'єкти малого підприємництва, що використовують на загальну систему оподаткування, опиняються в невігідному становищі порівняно з платниками єдиного податку через різницю в податковому навантаженні.

По-третє, часті зміни правил, «правові колізії» та різне трактування норм податковими органами ускладнюють ведення бізнесу та породжують невпевненість у платників податків.

По-четверте, спрощена система має обмежене застосування на певні види діяльності.

Отже, незважаючи на позитивний вплив на розвиток малого підприємництва та регулярні зміни відповідно до потреб держави і суспільства, спрощена система оподаткування вимагає подальшого удосконалення з метою стимулювання активізації діяльності суб'єктів малого підприємництва у складних умовах воєнного стану. .

Література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 637.53

Коба Олена Вікторівна,

кандидат технічних наук, доцент

Янко Анна Олегівна, Коршак Єлизавета Віталіївна,

студентки

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОБЛІК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЕКСПОРТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Облік реалізації продукції харчової промисловості поєднує виробничі, логістичні, облікові та правові аспекти. Будь-яке підприємство, що має намір експортувати харчову продукцію, повинно забезпечити повний і прозорий облік сировини, готової продукції, витрат на виробництво та визначення собівартості. При цьому окрему увагу приділяють формуванню собівартості продукції, яка реалізується на експорт. До неї включаються витрати на сировину, оплату праці, енергоносії, амортизацію, логістичні витрати, витрати на сертифікацію та митно-брокерські послуги. Точність визначення собівартості дозволяє сформулювати конкурентну експортну ціну, що враховує світову кон'юнктуру ринку та вимоги іноземних партнерів.

Особливістю підприємств харчової галузі є необхідність постійного контролю якості продукції, тому витрати на лабораторні дослідження та забезпечення відповідності стандартам НАССР [1] також відображаються в обліку.

Підготовка продукції до реалізації на експорт включає оформлення відповідної документації. Для кожної партії товару формуються специфікації, сертифікати відповідності, ветеринарні або фітосанітарні документи, залежно від виду продукції. При цьому важливо вести аналітичний облік розрахунків за кожним іноземним покупцем, враховуючи валюту контракту, умови поставки, строки оплати та можливі курсові різниці.

Під час реалізації харчової продукції на експорт підприємство також має враховувати специфіку зовнішньої логістики (транспортування, зберігання, пакування та маркування продукції) відповідно до вимог країни-імпортера. У бухгалтерському обліку витрати на логістику можуть включатися до собівартості або відображатися окремо, залежно від умов контракту. Також важливо контролювати строки придатності продукції, температурні режими та інші фактори, що впливають на безпечність харчових товарів. Будь-які порушення цих умов можуть спричинити фінансові втрати, тому інформація про рух продукції повинна фіксуватися в системі обліку максимально оперативно та точно.

Оцінити ефективність кожної експортної поставки окремо дозволяє аналітичний облік. Це допомагає ухвалювати стратегічні рішення щодо подальшої діяльності на конкретних ринках, визначати напрямки оптимізації витрат.

Таким чином прозорий та якісний облік сприяє конкурентоспроможності підприємства на міжнародних ринках, відкриваючи можливості для розширення масштабів його діяльності.

Література

1. Система НАССР / Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <https://dpss.gov.ua/diyalnist/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/bezpechnist-ta-iakist-kharchovykh-produktiv/sistema-haccp>.

УДК 657.4:330.342.3(4)

Копайгора Ілона Сергіївна,

магістрантка

Науковий керівник: Карпенко Є. А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки необоротні активи відіграють стратегічно важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування підприємства, оскільки становлять основу його матеріально-технічної бази та формують значну частину загальної вартості активів. Саме від ефективності їх використання значною мірою залежить рівень продуктивності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Необоротні активи охоплюють сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, що тривалий час беруть участь у виробничому процесі, не змінюючи своєї натурально-речової форми. У процесі експлуатації вони поступово переносять свою первісну вартість на виготовлену продукцію або надані послуги шляхом нарахування амортизації, що забезпечує відтворення цих ресурсів у майбутніх періодах.

Особливе місце серед необоротних активів займають основні засоби, які безпосередньо забезпечують здійснення операційної діяльності підприємства. Вони виступають матеріальним фундаментом виробництва, визначаючи технічний рівень підприємства, його виробничий потенціал та здатність до інноваційного розвитку. Ефективне управління основними засобами, їх оновлення, модернізація та раціональне використання є запорукою підвищення загальної ефективності господарської діяльності та забезпечення сталого економічного зростання підприємства.

У сучасному європейському контексті облік основних засобів набуває дедалі більшої складності, стимульований як впровадженням міжнародних стандартів фінансової звітності, так і активною цифровізацією та зростанням вимог до прозорості. На рівні європейських країн відбувається поступове, але впевнене зближення національних облікових практик із положеннями Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку IAS 16 «Основні засоби», який регулює питання визнання, оцінки, амортизації, переоцінки та знецінення матеріальних активів.

Розвиток європейських досліджень у 2024 – 2025 рр. підкреслює, що впровадження МСФЗ у країнах ЄС сприяє підвищенню якості фінансової звітності, мінімізації інформаційної відхилень та зростанню інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. Зокрема, перехід на стандарти IFRS посилив релевантність фінансових звітів для користувачів та покращив порівнянність між країнами ЄС [2]. Крім того, аналіз

286 публічних компаній, проведений у 2024 р., підтвердив наявність зв'язку між використанням розвинених облікових політик, зокрема в частині управління капітальними інвестиціями, та рівнем корпоративної ефективності [3].

На сучасному етапі можна виділити три ключові тенденції розвитку обліку основних засобів у Європі. По-перше, посилюється роль переоцінки та регулярного тестування на знецінення. Більшість компаній, що звітують за IFRS, дедалі частіше застосовують модель справедливої вартості, особливо у сфері нерухомості та інфраструктури. Згідно з дослідженням, понад 90 % європейських підприємств у секторі нерухомості застосовують модель справедливої вартості для інвестиційних активів, що свідчить про поступовий відхід від історичної собівартості. По-друге, відбувається активна цифровізація процесів обліку. Наприклад, європейський ринок програмного забезпечення для обліку основних засобів оцінювався у 1,1 млрд дол. США, що демонструє зростання попиту на автоматизовані системи управління активами. Такі технології, як ERP-платформи, інтернет речей (IoT) та блокчейн, дедалі частіше інтегруються у процес обліку, дозволяючи підвищити точність, швидкість і контроль за рухом активів. По-третє, збільшується значення нефінансових аспектів обліку – особливо у зв'язку з вимогами сталого розвитку та новими регуляторними ініціативами ЄС у сфері корпоративної звітності.

Також варто зазначити, що особливої актуальності в умовах економічної турбулентності та технологічного оновлення набуває питання знецінення активів. Це свідчить про зростання ролі управління ризиками у системі обліку активів та необхідність ретельної оцінки корисного строку служби, ліквідаційної вартості та залишкової вартості основних засобів.

Європейські компанії також активно вдосконалюють підходи до обліку активів, що перебувають у стадії будівництва або створення. У фінансових звітах Європейського Союзу за 2024 рік зазначено, що загальна вартість активів під утворенням сягнула 2 145 млн євро [5]. Це підкреслює необхідність точного розподілу витрат між періодами, визначення моменту введення активу в експлуатацію та узгодження бухгалтерського і податкового обліку.

Європейський досвід також підтверджує, що ефективний облік основних засобів вимагає глибокого розкриття інформації. Інвестори, кредитори та інші стейкхолдери очікують більш детального пояснення змісту облікових політик, припущень і методів, які використовуються для оцінки, амортизації та переоцінки. Прозорість і відповідність міжнародним стандартам сприяють зниженню вартості капіталу для підприємств і підвищенню рівня довіри інвесторів.

У підсумку, європейський досвід обліку основних засобів можна охарактеризувати як поєднання класичних принципів бухгалтерського обліку з інноваційними підходами цифрової трансформації. Його сутність полягає у переході від історичної собівартості до справедливої вартості, активному використанні технологій автоматизації, підвищенні уваги до нефінансових аспектів та зміцненні зв'язку між обліком і стратегічним управлінням. Для України зазначений досвід є надзвичайно цінним орієнтиром у контексті адаптації національної системи обліку до європейських стандартів та принципів. Його впровадження сприятиме підвищенню прозорості фінансової звітності, зміцненню довіри інвесторів, забезпеченню сталого економічного розвитку та інтеграції в єдиний фінансово-економічний простір Європейського Союзу.

Література

1. IAS 16 “Property, Plant and Equipment”. IFRS Accounting Standards Tracker. ICAEW, 2024.

2. The Impact of IFRS Adoption on Financial Reporting Relevance in Eastern and Western Europe. Sciendo, 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/379232367_Impact_of_IFRS_Adoption_on_Financial_Statements_Value_Relevance_A_Study_of_Eastern_vs_Western_European_Countries
3. Hedge accounting usage and capital investment: European evidence under IFRS requirements EY. Real Estate IFRS Financial Statements Survey 2024. Ernst & Young Global Limited, 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/384199006_Hedge_accounting_usage_and_capital_investment_European_evidence_under_IFRS_requirements
4. BASF SE. Notes to the Consolidated Financial Statements: Fixed Assets. BASF Group Annual Report, 2024. URL: <https://report.basf.com/2024/en/financial-statements/notes.html>
5. Capital structure and performance: evidence from European listed companies, 2024. URL: <https://www.researchgate.net/publication/338235632>

УДК 657

*Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Храмцов Андрій Сергійович,
магістрант*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ МАЙНА

Проблеми і труднощі інвентаризації виникають при появі помилок під час самого процесу проведення інвентаризації майна. На більшості підприємствах інвентаризація проводиться ручним способом на паперових носіях, які в свою чергу, при великій кількості основних засобів, що припадають на одну матеріально-відповідальну особу, створює ряд складнощів і проблем при зборі даних, зведенні фактичних відомостей з обліковими даними і оформленні результатів. А також хочеться зазначити, що проведення інвентаризації ручним способом, є однією з причин значних трудовитрат і досить низьким рівнем контролю майна. Інвентаризація є досить трудомісткою процедурою, пов'язаною з ручним методом її проведення і великою кількістю інвентарних об'єктів.

В науковій літературі є багато підходів до визначення поняття «інвентаризація», проте, на нашу думку, найбільш повно його сформулював С. В. Бардаш: «під інвентаризацією слід розуміти перевірку та оцінку фактичної наявності об'єкта контролю, якому притаманний комплекс наступних господарсько-правових ознак: наявність розпорядчого документа; здійснення дій колегіальним органом; встановлення кількісних і якісних характеристик об'єкта; реєстрація та оцінка фактів, нормативно-правове регулювання, рахункова та бухгалтерська обробка документів; узагальнення та реалізація результатів; прийняття рішень» [1, с.108–111].

Інвентаризація дає уявлення про вартість інвентарю. Через високу вартість, важливо мати доступ до інформації про вартість інвентарю підприємства. Це допоможе приймати ключові рішення, наприклад, чи має підприємство занадто багато або занадто мало запасів, і отримати інформацію про закупки товарів. Використовуючи бухгалтерське програмне забезпечення, можна створювати детальні звіти, в яких відображені статті витрат. У цих звітах також показано, у яких постачальників

найчастіше купують, а у яких – ні. Інформація про продажі товарів може бути ключовим аргументом для постачальників щодо зменшення закупівельних цін. Професійне програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку може не лише створити звіт про продажі, а й сформувати звіти по контрагентах (клієнтах), щоб дізнатися, хто які товари купує. Сьогодні відоме таке програмне забезпечення: НВІС, Інфін.Online, Vesta.Tax, Service Cloud і ін. Програми такого типу надають широкі можливості синхронного заповнення, а також оновлення інформації інвентарних карток та інших реєстрів в процесі заповнення електронних первинних документів під час вступу, руху, вибуття основних засобів. Застосування комп'ютерних технологій є одним із способів покращення проведення інвентаризації. Можна майже повністю комп'ютеризувати процес проведення інвентаризації товарів, проставивши штрих-коди на товарах. Таке проведення інвентаризації вирішує одразу кілька проблемних проблем, а саме: дотримання об'єктивності, точності результатів, термін проведення, зменшення обсягу трудових витрат. Комп'ютеризація процедури здійснення інвентаризації цінностей вимагає створення комп'ютерних програм, блоку проведення інвентаризації цінностей і оформлення її результатів. Програма виконання процедур інвентаризації при комп'ютеризації здійснюється за заданим алгоритмом, за допомогою якого виконується програма послідовності процедур контролю при інвентаризації цінностей, забезпечується досягнення бажаного результату.

В умовах застосування комп'ютерної техніки і програм бухгалтерського обліку є можливість побудувати таку структуру аналітичного обліку за рахунком «Нестачі і втрати від псування цінностей», яка дозволить мати будь-яку інформацію для потреб управління. Електронний документ може бути доказом, якщо він складений з дотриманням всіх вимог і можна довести його цілісність та справжність.

З розвитком обліку та його технічної бази методика й порядок проведення інвентаризації вдосконалюються. Зокрема, використання сучасної комп'ютерної техніки та впровадження автоматизованого робочого місця в організацію обліку дають змогу підвищити оперативність обліку. Ефективним методом для вирішення цих питань є впровадження інформаційних комп'ютерних технологій у торговельних мережах з застосування кодування інформації. Штрихове кодування, тобто подання певних даних за допомогою штрихового коду, який є комбінацією послідовно розташованих паралельних темних та світлих смуг, розміри та розташування яких є різними та вони встановлені за певними правилами. Технологія радіочастотної ідентифікації активно впроваджується в діяльність мережі торговельних закладів та промислових підприємств у Європі. Суттєвість показників використання технології радіочастотної ідентифікації на підприємствах Європи пояснюється значними перевагами застосування радіочастотних міток в обліку й аналізі товарообігу порівняно з ідентифікацією товарів за штрих-кодами.

Налагодити проведення інвентаризації можна також за рахунок застосування в господарській діяльності автоматизованого обліку, графіку проведення інвентаризації з метою узагальнення та систематизації інформації, що знизить трудомісткість апарату управління, бухгалтерської служби, а також позитивно вплине на ефективне використання фінансових ресурсів і майна підприємства [2, с.59–63].

Таким чином, застосування та впровадження технології штрихового кодування та ідентифікації об'єктів є ефективним методом скорочення трудомісткості процесів інвентаризації та дозволяє підвищити контроль над збереженням і місцезнаходженням майна, використання систем RFID (англ. Radio Frequency IDentification, радіочастотна ідентифікація) – прикріплення до об'єктів RFID-міток і зчитування з них сигналів спеціальним обладнанням. Запропонована технологія є універсальною для виявлення

основних недоліків внутрішньогосподарського контролю в різних умовах і на різних підприємствах та в різних інформаційних системах, з різними способами організації бізнесу і бухгалтерського обліку. Але слід зазначити два важливі моменти. По-перше, безперервний внутрішньогосподарський контроль та постійний аудит не можуть бути успішними у виявленні всіх проблем. Оскільки розрахунки ґрунтуються на аналітичних дослідженнях, вони мають два недоліки: вони можуть в окремих випадках як не помічати помилки, так і спрацьовувати помилково. Тому, інвентаризація включає в себе багато процесів, які потребують удосконалення.

Література

1. Бардаш С.В. Інвентаризація при аудиті виробничих запасів. Республіканська науково-практична конференція з аудиту «Удосконалення національних нормативів аудиту». Житомир: ЖІТІ. 2023.
2. Кузьмінський Р. Реформування бухгалтерського обліку. *Фінанси України*. 2019. 8. С. 59–63.
3. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. №108/95. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX, чинний. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
5. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291, ост. ред. від 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

УДК 657:33

Подоляк Яна Ігорівна,

студентка,

Науковий керівник: Коба О.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімким впровадженням цифрових технологій, що суттєво змінює підходи до формування, обробки та використання облікової інформації.

Цифровізація бізнес-середовища перетворює функцію системи бухгалтерського обліку з інформаційно-реєстраційної на аналітико-управлінську, тісно інтегровану з інформаційними технологіями. У цих умовах цифрова економіка виступає каталізатором модернізації облікових процедур та переосмислення місця й ролі бухгалтера у структурі підприємства.

Одним із ключових напрямів трансформації є автоматизація облікових процесів, яка передбачає перехід від ручного введення та обробки даних до комплексних ERP-систем, здатних забезпечити безперервність та точність інформаційних потоків [1].

Автоматизація дозволяє мінімізувати вплив людського фактора, підвищує оперативність формування звітності та створює основу для інтегрованого управління ресурсами підприємства. У результаті бухгалтер отримує більше можливостей для

аналітичної діяльності, зосереджуючись на контролі, оцінці ризиків та формуванні рекомендацій для керівництва [2].

Значний вплив на зміну облікових процедур здійснює використання штучного інтелекту та машинного навчання, які забезпечують автоматичне розпізнавання первинних документів, класифікацію операцій, виявлення аномалій та прогнозування фінансових показників. Алгоритми здатні аналізувати великі масиви облікових даних, виявляючи закономірності, що недоступні традиційним методам. Це формує передумови для переходу від ретроспективного обліку до прогнозно-аналітичної моделі, яка підсилює функцію стратегічного менеджменту.

Розвиток хмарних технологій сприяє появі нового формату роботи бухгалтера, забезпечуючи доступ до інформації в режимі реального часу незалежно від місця перебування. Хмарні бухгалтерські системи дозволяють підприємствам зменшити витрати на IT-інфраструктуру, підвищити рівень кібербезпеки та забезпечити швидке масштабування облікових процесів. Крім того, хмарні рішення сприяють більшій прозорості облікової інформації, оскільки різні користувачі можуть одночасно працювати з актуальними даними [3].

Важливою складовою цифрової трансформації є впровадження електронного документообігу, що дозволяє прискорити рух первинної документації, зменшити ризики її втрати та забезпечити інтеграцію з державним реєстрами та зовнішніми сервісами. Електронні документи з кваліфікованими електронними підписами визнаються юридично рівними паперовим, що створює умови для повного переходу до цифрового середовища без дублювання інформації на фізичних носіях. Це скорочує час обробки документів, оптимізує внутрішні бізнес-процеси та підвищує рівень контролю.

Окремий напрям трансформації пов'язаний із використанням блокчейн-технологій, які забезпечують незмінність, прозорість і простежуваність облікової інформації. Використання блокчейну в обліку дає змогу створити єдине середовище для зберігання фінансових даних, унеможливує їх несанкціоноване коригування та значно спрощує процедури аудиту. У перспективі технології можуть забезпечити автоматичне формування окремих видів звітності на основі смарт-контрактів, що підвищить ефективність облікових процесів і зменшить витрати на їх ведення [4].

Цифрова економіка зумовлює зміну професійної ролі бухгалтера. Нині він вже не обмежується виконанням технічних реєстраційних дій, а перетворюється на фахівця з фінансової аналітики та ризик-менеджменту, який здатний інтерпретувати дані, працювати з цифровими платформами та приймати участь у формуванні стратегічних рішень. У зв'язку з цим зростає потреба у розвитку нових компетентностей: володіння цифровими інструментами, навички роботи з великими даними, розуміння IT-архітектури та систем кіберзахисту.

Проте, процес цифрової трансформації супроводжується й низкою викликів та ризиків. Перш за все, це питання інформаційної безпеки, оскільки зростання кількості електронних операцій збільшує ймовірність кібератак та витоку даних. По-друге, виникає потреба в адаптації нормативно-правової бази, яка не завжди встигає за швидкістю технологічних змін. По-третє, необхідні інвестиції у цифрову інфраструктуру та підготовку персоналу, що може бути суттєвим фінансовим навантаженням для малого бізнесу [5].

Водночас цифровізація створює унікальні можливості для оптимізації бізнес-процесів. Завдяки інтеграції бухгалтерських систем з банківськими сервісами, CRM- та ERP-платформами забезпечується безперервний потік даних, що робить облік більш точним і своєчасним. Це підсилює аналітичний потенціал підприємства, дозволяє приймати обґрунтовані рішення та більш ефективно управляти ресурсами.

Отже, цифрова економіка є ключовим фактором трансформації бухгалтерського обліку, що впливає на всі його аспекти — від обробки первинних документів до формування стратегічної інформації для керівництва. Впровадження штучного інтелекту, хмарних технологій, блокчейну та електронного документообігу формує нову парадигму обліку, де пріоритетом стає не тільки точність даних, а й швидкість, прогнозованість та інтегрованість інформаційних потоків. У цих умовах бухгалтер перетворюється на висококваліфікованого аналітика, здатного працювати в технологічно насиченому середовищі та забезпечувати ефективне управління фінансовими процесами підприємства.

Література

1. Спільник П., Забігайло В., Забігайло О. Цифрова трансформація в бухгалтерському обліку: тренди та перспективи. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 372-384. URL: [file:///C:/Users/EduWorker/Downloads/6076-6565683176-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/EduWorker/Downloads/6076-6565683176-1-PB%20(1).pdf).
2. Мазоренко, М. Поливана Л.. Теоретичні трансформації бухгалтерського обліку під впливом діджиталізації. *Грааль науки*. 2024. № 35. 60–67. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1914>.
3. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. 593 с.
4. Головачук Ю.В. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту через хмарні рішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 20. С. 137-142. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Inv+20-2024_St22.pdf.
5. Білоус О. С., Кундеус О.М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 83. № 4. С. 56–61.

УДК 657.01

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Грушко Мілана Максимівна,
студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТРАСФОРМАЦІЯ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Штучний інтелект (ШІ) радикально змінює ландшафт професій, і бухгалтерська справа не є винятком [1, 2]. Те, що ще десятиліття тому здавалося фантастикою, сьогодні стає реальною буденністю облікових фахівців. Технології ШІ не замінюють бухгалтерів, а трансформують саму суть їхньої роботи [3], виводячи професію на якісно новий рівень. Сучасний кваліфікований бухгалтер – це фахівець, що орієнтується у цифрових технологіях, постійно удосконалює технічні навички, має критичне, аналітичне, стратегічне мислення. Він працює в умовах регулярного розширення інформаційного поля, що вимагає для забезпечення ефективного і якісного виконання професійних функцій, збільшувати інтенсивність використання цифрових технологій щодня. Адже саме, завдяки цифровізації облікових процесів, можна не тільки суттєво покращити

виконання звичних бухгалтерських завдань, а й досягти у їх виконанні нових щаблів корисності для підприємства. Одним з напрямків цифровізації, який відчутно допомагає і змінює бухгалтерську професію є штучний інтелект.

По-перше, він здійснив справжню революцію в рутинних операціях. Сучасні ШІ-системи здатні обробляти десятки тисяч первинних документів за лічені хвилини, розпізнаючи текст на сканах і фотографіях, завдяки технології OCR (оптичне розпізнавання символів). Системи машинного навчання аналізують рахунки-фактури, виписки банків, касові чеки і автоматично формують бухгалтерські проводки з точністю понад 95%. Те, що раніше забирало 60-70% робочого часу бухгалтера, тепер виконується автоматично, звільняючи фахівців для більш інтелектуальної діяльності.

По-друге, ШІ надає бухгалтерам ширші аналітичні можливості. ШІ-системи здатні обробляти величезні масиви фінансової інформації, виявляючи закономірності, які людина просто не помітить. Предикативна аналітика дозволяє прогнозувати касові розриви за 2-3 місяці, передбачати зміни в структурі витрат і моделювати різні фінансові сценарії. Алгоритми машинного навчання аналізують сезонність бізнесу, циклічність платежів і з високою точністю прогнозують потреби в оборотних коштах. Особливо цінною є здатність ШІ виявляти аномалії та потенційні помилки в режимі реального часу. Системи здійснюють постійний моніторинг операцій, порівнюючи їх з історичними даними та галузевими бенчмарками. Нетипова транзакція, підозріла зміна в структурі витрат, потенційне порушення податкового законодавства – все це фіксується миттєво. ШІ може розпізнати навіть складні схеми шахрайства, аналізуючи взаємозв'язки між операціями, які на перший погляд здаються непов'язаними

По-третє, нове покоління бухгалтерського програмного забезпечення включає віртуальних асистентів на базі ШІ (інтелектуальні помічники та чат-боти), які функціонують як експертні системи. Бухгалтер може поставити запитання природною мовою: «Як відобразити в обліку безповоротну фінансову допомогу?» або «Які зміни в податковому законодавстві стосуються моєї галузі?», і отримати відповідь з посиланнями на конкретні нормативні документи. Такі системи аналізують мільйони сторінок законодавчих актів, роз'яснень податкових органів і судової практики, надаючи актуальну інформацію за секунди. Інтелектуальні помічники також допомагають у підготовці звітності, автоматично перевіряючи дані на відповідність формальним вимогам, логічним контролям і контрольним співвідношенням. Вони попереджають про наближення дедлайнів, нагадують про необхідні процедури та навіть пропонують оптимальну послідовність дій для виконання складних завдань. Це особливо цінно для малого бізнесу, де один бухгалтер виконує функції цілого відділу.

По-четверте, впровадження штучного інтелекту ставить перед бухгалтерами нові виклики і трансформує вимоги до його компетентностей і навичок. Професія стрімко еволюціонує від «бухгалтера-рахівника» до «бухгалтера-аналітика-стратег». Сучасний бухгалтер повинен розуміти основи роботи систем штучного інтелекту, вміти інтерпретувати результати алгоритмів і приймати рішення на основі даних. Критичне мислення стає важливішим за швидкість обробки документів. Замість механічного введення проводок, фахівці концентруються на аналізі фінансових показників, плануванні податкового навантаження, оптимізації бізнес-процесів і стратегічному консультуванні керівництва. Водночас з'являються нові спеціалізації на перетині бухгалтерії та технологій: аудитори ШІ-систем, які перевіряють коректність роботи алгоритмів; фахівці з налаштування інтелектуальних систем обліку; консультанти з цифрової трансформації фінансових процесів. Бухгалтери, які освоюють ці напрямки, отримують значну конкурентну перевагу на ринку праці [4].

Дослідження свідчать, що до 2030 року близько 40% традиційних бухгалтерських функцій будуть повністю автоматизовані [5, 6]. Однак це не означає зникнення професії – навпаки, попит на кваліфікованих фінансових фахівців зростатиме. Змінюється лише профіль компетенцій. Бухгалтери майбутнього – це експерти широкого профілю, які поєднують глибокі знання обліку та оподаткування з розумінням технологій, володінням аналітичними інструментами та стратегічним мисленням. Штучний інтелект стає не конкурентом, а потужним інструментом, який підсилює можливості людини. ШІ обробляє дані, людина приймає рішення. ШІ виявляє закономірності, людина інтерпретує їх у бізнес-контексті. ШІ автоматизує рутину, людина фокусується на творчості та стратегії. Партнерство людини і машини створює синергію, яка виводить професію на новий рівень ефективності та цінності для бізнесу.

Література

1. Легенчук С. Ф., Вольська К. О. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: монографія. Київ: КНЕУ, 2023. 248 с. URL: <http://ir.kneu.edu.ua>.
2. Пушкар М. С., Пушкар Н.С. Штучний інтелект у бухгалтерському обліку: теоретичні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2024. Вип. 1(57). С. 34-40. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/>
3. Грабова Н. М. Трансформація професії бухгалтера в умовах цифрової економіки. *Облік і фінанси*. 2023. № 4(102). С. 45-51. URL: <http://www.afj.org.ua>.
4. Муравський В. В. Використання технологій штучного інтелекту в обліково-аналітичній роботі підприємства. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 1. С. 112-119. URL: <http://ea.wunu.edu.ua>.
5. The Future of Accounting Profession in the Age of AI. *Deloitte Insights*. 2024. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/financial-services/future-of-accounting-artificial-intelligence.html>.
6. Кулинич М., Лахтук Т. Майбутнє професії бухгалтера: трансформація, адаптація чи зникнення під впливом штучного інтелекту? *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2025, №3, 43. С. 44–53.

УДК 657.2

Слинько Ярослава Володимирівна, Догадайло Вероніка Євгенівна,

студентки,

Науковий керівник: Коба О. В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІК ЗАПАСІВ У БУДІВНИЦТВІ

У будівництві застосовують широкий спектр запасів: від основних конструкційних елементів (бетон, арматура, цегла) до допоміжних ресурсів (фарби, кріплення, ізоляційні матеріали). Вони визнаються активами, якщо існує ймовірність отримання економічних вигод та їх вартість може бути достовірно визначена [1]. Це означає, що кожна одиниця запасів обліковується з моменту надходження на склад до моменту її фактичного використання на об'єкті.

Однак часто складно точно визначити момент списання запасів. Через тривалість будівельного циклу, зміни проєктної документації, непередбачувані витрати, підприємства стикаються з ризиком неправильного відображення витрат, що може призвести до викривлення фінансової звітності. Запобігти цьому дозволяє чітка система

обліку руху матеріалів: ведення складських карток, актів передачі, журналів використання, а також автоматизація відповідних процесів. Проблемним є також облік залишків невикористаних матеріалів на об'єкті. Часто вони не повертаються на склад, а залишаються на майданчику до завершення робіт. Це створює ризик втрат, крадіжок, несанкціонованого використання. Рішенням є регулярна інвентаризація, фотофіксація залишків, а також закріплення матеріально відповідальних осіб за кожним об'єктом.

У податковому обліку згідно з [2], витрати на запаси визнаються при їх фактичному використанні. Тому важливо забезпечити належне документальне підтвердження: накладні, акти списання, акти виконаних робіт. У разі відсутності таких документів підприємство може втратити право на податковий кредит з ПДВ або понести додаткові витрати.

В умовах воєнного стану облік запасів у будівництві ускладнюється через порушення логістики, ризики втрати матеріалів, нестабільність постачання та зростання цін. Це вимагає від бухгалтерів гнучкості, оперативності та здатності адаптувати облікову політику до нових реалій. Зокрема, доцільно застосовувати методи оцінки запасів, які враховують інфляційні коливання - наприклад, метод середньозваженої вартості або FIFO, залежно від специфіки підприємства.

Ефективний облік запасів у будівництві - це не лише технічна функція, а й стратегічний інструмент управління витратами, ризиками та фінансовою стабільністю. Його якісна організація дозволяє підприємству зберігати контроль над ресурсами, забезпечувати прозорість звітності та приймати обґрунтовані управлінські рішення навіть у складних умовах.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 637.53

Янко Анна Олегівна, Коршак Єлизавета Віталіївна,
студентки,

Науковий керівник: Коба О.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)*

ОБЛІК ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Облік експорту в сучасних умовах охоплює облікові, правові, логістичні та аналітичні процеси, що забезпечує прозорість і ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Сучасні глобальні ринки висувають жорсткі вимоги до якості документації, точності відображення господарських операцій та дотримання міжнародних стандартів обліку, що зумовлює необхідність адаптації вітчизняних підприємств до нових економічних реалій. При цьому важливо забезпечити коректне відображення всіх етапів здійснення експортної операції: від формування собівартості продукції до визнання доходу та розрахунків із закордонними покупцями.

Одним із ключових моментів є правильне визначення моменту визнання доходу згідно принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Це означає, що дохід від експорту визнається момент переходу ризиків та вигід до покупця згідно з умовами контракту. Умови Інкотермс [1] (FOB, CIF, DAP, EXW) визначають точку, у якій продавець більше не несе відповідальності за товар, що визначає розподіл обов'язків, витрат та ризиків між продавцем та покупцем під час транспортування товару. Помилки у визначенні моменту передачі ризиків можуть призвести до викривлення фінансових результатів і неточного відображення валютних надходжень.

Оскільки більшість експортних контрактів укладається у доларах США або євро, підприємства стикаються з необхідністю перерахунку валютних операцій за курсом НБУ на дату здійснення операції. Курсові різниці, які виникають між датою визнання доходу та датою фактичного надходження коштів, можуть бути як позитивними, так і негативними, тим самим впливаючи на фінансовий результат підприємства. У сучасних умовах, коли валютні коливання є нестабільними, аналіз курсових різниць стає критично важливим для оцінки ризиків та формування фінансової стратегії підприємства.

Важливе місце в експортному обліку посідає документальне оформлення операцій. Для митного оформлення експорту необхідно підготувати інвойс, пакувальний лист, сертифікати походження, сертифікати відповідності, транспортні документи, а також правильно подати митну декларацію. Усі документи мають відповідати вимогам країни-імпортера, а неточності чи помилки можуть призвести до затримок, додаткових витрат або штрафів. У бухгалтерському обліку митні формальності відображаються через рахунки витрат або рахунки реалізації, залежно від умов постачання.

Таким чином, якісний облік експортних операцій забезпечує підприємству можливість працювати стабільно, передбачувано та з довгостроковою перспективою розвитку на світових ринках.

Література

1. Інкотермс. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати / Міжнародна торгова палата. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988_007#Text.

Наукове видання
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ:
ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
м. Полтава, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
27 листопада 2025 р.

Комп'ютерна верстка

О. С. Вовченко

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 28.11.2025 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. – 9,04. Обл.-вид.арк. 15,74
Тираж 50 прим. Зам. 019/12/25

Видавництво «НАІР»
м. Івано-Франківськ, вул. Височана, 18
Тел. (050) 433-67-93
email: fedorynrr@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
№4191 від 12.11.2011р.